

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE
TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓJA ÉS PROGRAMJA
HELYZETELEMZÉS

MEGRENDELŐ: Komárom-Esztergom Megye Önkormányzata
 2800 Tatabánya, Fő tér 4.
 Képviselője: **Popovics György**
Hummel Rudolf Megyei Közgyűlés Elnöke
 mb. főosztályvezető

TERVEZŐ: Város-Teampannon Kft.
 1053 Budapest, Veres Pálné u. 7.
 Képviselője: **Koszorú Lajos** Ügyvezető

TERVEZŐK:

Koszorú Lajos	Területrendező tervező TR 01-1346	Város-Teampannon Kft.
Tábori Attila	Területrendező tervező TR 01-0402	Város-Teampannon Kft.
Móricz Anna	Tájépítésszmérnök TK 13-1323	egyéni vállalkozó
Polgár Judit	Szociológus	Üzenet Kft.
Szekeres Petra	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
Szász Szabolcs	Településtervező	Város-Teampannon Kft.
Munkácsi Péter	Műszaki menedzser	Város-Teampannon Kft.

Gazdasági szakterület:

Kiss Gábor Ferenc	Közgazdász	Enrawell Consulting Kft.
Szebeni Dávid	Közgazdász	Enrawell Consulting Kft.
Rónavölgyi Márton	Közgazdász	Enrawell Consulting Kft.
Dr. Nagy Gyula	Geográfus (térinformatika)	Enrawell Consulting Kft.

Konzulens: **Petrikné Molnár Erika területfejlesztési tanácsadó** **KEM Önkormányzat**

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	3
1. NAGYTÉRSEGI POZÍCIÓ	4
1.1 ADOTTSÁGOK, ERŐFORRÁSOK, NEMZETKÖZI ÉS HAZAI ÖSSZEHASONLÍTÁSBAN	4
1.2 NAGYTÉRSEGI ÖSSZEFÜGGÉSEK	8
2. TERMÉSZETI-TÁJI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK (TERMÉSZET, TÁJ, TERMŐFÖLD-, TALAJVÉDELEM, VÍZVÉDELEM, ÁSVÁNYVAGYON)	12
2.1 TÁJSZERKEZETI, TÁJI, TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK	12
2.2 KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK ÁLLAPOTA, TERMÉSZETI, KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK (ÉGHAJLATVÁLTOZÁS)	18
2.3. KOMMUNÁLIS INFRASTRUKTÚRA	21
2.4. KÖZLEKEDÉS.....	25
2.5. TELEPÜLÉSEK JELLEMZŐ LAKÁSVISZONYAI	29
2.6. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK.....	30
3. GAZDASÁG, TÁRSADALOM, HUMÁN INFRASTRUKTÚRA.....	34
3.1. GAZDASÁGI BÁZIS	34
3.2. A GAZDASÁG BELSŐ ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATAI.....	44
3.3. A TERÜLETI INNOVÁCIÓS POTENCIÁL	48
3.4. TÁRSADALOM	50
3.5. TELEPÜLÉSEK INTÉZMÉNYI ADOTTSÁGAI	58
4. TÁJHASZNÁLAT, TELEPÜLÉSHÁLÓZAT	62
4.1. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ADOTTSÁGOK	62
4.2 TERÜLETHASZNÁLAT IDŐBENI ALAKULÁSA, TENDENCIÁI	73
4.3. A TÁJ TERHELÉSE ÉS TERHELHETŐSÉGE	78
5. TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET.....	79
5.1 EURÓPAI UNIÓ TERVEI, STRATÉGIÁI	79
5.2. ORSZÁGOS TERVEK ÉS STRATÉGIÁK	81
5.3. SZOMSZÉDOS TÉRSÉGEK, ORSZÁG ÉS KIEMELT TÉRSÉG KONCEPCIÓI, PROGRAMJAI	83
5.4. TERÜLETRENDEZÉSI TERVEK TÉRSÉGET ÉRINTŐ VONATKOZÁSAI.....	86
5.5. 15 EZER FŐ FELETTI LAKOSÚ VÁROSOK TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI ÉS GAZDASÁGI PROGRAMJAI, KONCEPCIÓI.....	89
5.6. HATÁLYBAN LÉVŐ MEGYEI ÁGAZATI TERVEK, PROGRAMOK	91
5.7. A TERVEZÉST ÉRINTŐ EGYÉB JOGSZABÁLYOK, ÚTMUTATÓK.....	92
6. A TERVEZÉSI FOLYAMAT PARTNERSÉGI TERVE	94
7.A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNY-RENDSZERE	95
8. HELYZETÉRTÉKELÉS.....	97
8.1 SWOT ELEMZÉS.....	97
8.2. LEHETSÉGES FEJLESZTÉSI IRÁNYOK, CSELEKVÉSI TERÜLETEK	103
9. MELLÉKLETEK.....	105

BEVEZETÉS

Magyarországon 2020-ban megkezdődött a felkészülés a következő, 2021-2027-es Európai Unió költségvetési ciklusra. Komárom-Esztergom megye ennek megfelelően a törvényekben és kapcsolódó jogszabályokban meghatározott feladatkörében eljárva dolgozza ki a területfejlesztési tevékenységének eszközrendszerét.

Komárom-Esztergom megye hatályos területfejlesztési koncepciója 2014-ben került elfogadásra. A koncepció 2030-ig fogalmazza meg a megye jövőképét és a megvalósítandó célokat. A koncepció készítését megelőzte a helyzetfeltáró- és értékelő munkarész készítése. Ennek a helyzetfeltáró- és értékelő munkának a jogszabályi követelmények (218/2009. (X.6.) kormányrendelet) szerinti és a tervezést koordináló Pénzügyminisztérium útmutatása alapján kidolgozott felülvizsgálatát tartalmazza a jelen dokumentum.

A tervezést nehezíti, hogy a megyei felkészülés, illetve tervezés közben az országos tervezési dokumentumok kidolgozása is még folyamatban van, az igazodási pontok és sarokszámok egy része nem ismert. Emellett a tervezés igen feszes ütemezéssel zajlik, annak érdekében, hogy 2021-től jóváhagyott – módosított - területfejlesztési koncepcióval, illetve újonnan megalkotott területfejlesztési programmal tudja folytatni a megye a jelen ciklusban megkezdett munkát a 2021-2027 közötti új ciklusban elérhető források célirányos felhasználásával.

A helyzetfeltárás felülvizsgálata a véleményezőktől előzetesen megkért adatokra, a partnerségi tervben meghatározott előzetes adatbeszerzésekre, illetve széles szakértői bázisra épül. A tervezés koordinálását végző Város-Teampannon Kft. és alvállalkozói mellett, az Enrawell Consulting Kft., a Komárom-Esztergom megyei Önkormányzat Hivatala, valamint a Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Kft. munkatársai és a tervezeten párhuzamosan dolgozó cégek adták hozzá tudásukat, amely az egyeztetési eljárás során kiegészült még a beérkezett véleményekkel, javaslatokkal.

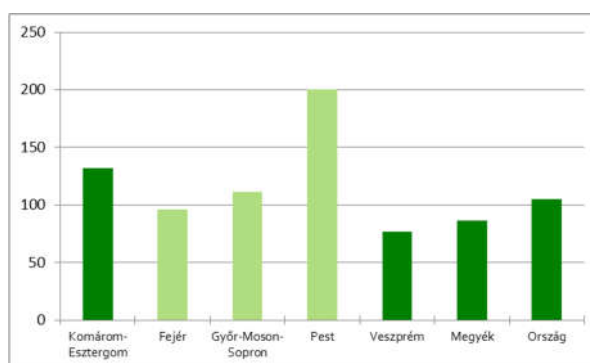
1. NAGYTÉRSÉGI POZÍCIÓ

1.1 ADOTTSÁGOK, ERŐFORRÁSOK, NEMZETKÖZI ÉS HAZAI ÖSSZEHAISONLÍTÁSBAN

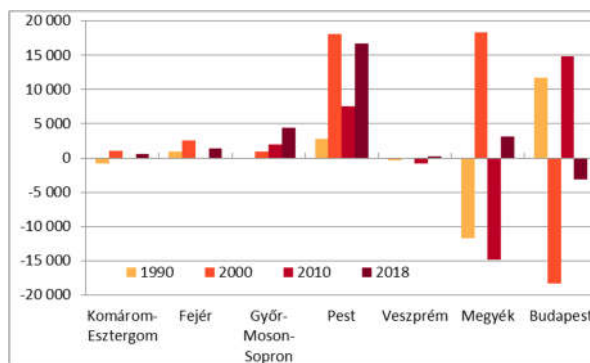
1.1.1 TÁRSADALOM, GAZDASÁG

Komárom-Esztergom a maga 2264 km²-es területével az **ország legkisebb területű megyéje**, viszont 133 fő/km² (2020) népsűrűségével **Pest megye után a legintenzívebben lakott megye**. Sűrűsége alapján már európai összehasonlításban is urbanizálódó (közepesen sűrűn lakott) térségnek minősül. A népsűrűség mindazonáltal 2001-2020 között csökkent, az országos arányt (-5 fő/km²) meghaladó mértékben (-7 fő/km²), miközben Pest megyében 35 fő/km²-rel, Győr-Moson-Sopron megyében pedig 6 fő/km²-rel nőtt a népsűrűség. A csökkenés mértéke elsősorban a természetes fogyással függ össze. A megye vándorlási különbözete, ha kis mértékben is, de összességében pozitív: a 2009-2014 közötti évek kismértékű belföldi vándorlási veszteségét 2015 óta enyhén emelkedő pozitív egyenleg váltotta fel a megyében. Amelynek mértékét 2018 és 2019-ben a nemzetközi vándorlási különbözet már jelentősen meghaladta¹. 2020. január 1.-én a megye lakosságszáma 301,0 ezer fő (2011-ben 304,5 ezer fő), az ezredfordulót követő folyamatos, lassú népességcsökkenés 2018 és 2019 évben kismértékű növekedésre váltott.

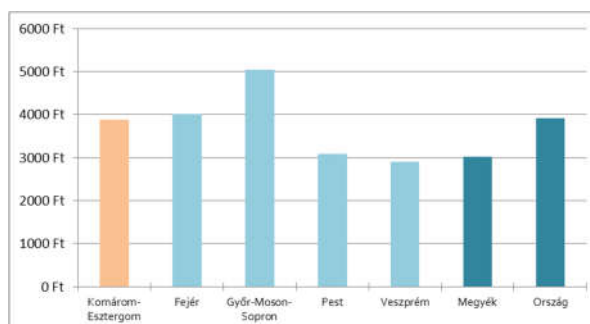
Kis területe ellenére Komárom-Esztergom megye táji adottságai, gazdasági lehetőségei, természeti erőforrásai, településstruktúrája tekintetében egyaránt igen változatos, az egyik legváltozatosabb megyénk, ahol **a kifejezetten hegyvidékhez kapcsolódó táji-gazdasági- településhálózati arculattól a kifejezetten alföldiig, valamint a kettő közötti átmenetig minden típus megtalálható**. A változatos arculathoz erőteljes megosztottság kapcsolódik. **A két történelmi vármegye különállása mind a mai napig tükröződik a közlekedési struktúrában, a vonzáskörzeti kapcsolatokban**. Míg Esztergom térsége funkcionálisan gyakorlatilag Pest megye – a Budapesti agglomeráció része –, addig Komárom térsége már inkább Győr irányába vonzódik. Sajátos összekötő-megosztó képződmény a megyét északnyugat-délkeleti irányban átszelő Tata-Tatabánya-Oroszlány urbanizációs csomóponti térség, mely egyfelől egyre inkább integrálódik a Budapest nagyváros-térségbe, másfelől terjeszkedik Komárom irányába, ahol így kialakulóban van egy kb. 160 ezer lakosú agglomeráció. A megye legfontosabb erőforrása a fekvése: **a megyét átszelő európai közlekedési folyosók és a Bécs-Budapest-Pozsony-Győr négyszögben való fekvés** igen kedvező makrotérségi feltételeket biztosít a gazdaság számára. Noha jelenleg kihasználatlan, a megye jövője szempontjából kiemelt jelentőséggel bír, hogy a **kb. 400 kilométeres magyarországi Duna-szakaszból 70 km a megyére esik**. Hogy ebből miképpen tud a megye profitálni, az nagymértékben függ az európai logisztikai folyamatok alakulásában rejlő lehetőségek kihasználásától. A határ menti fekvésben rejlő lehetőségekre a rendszerváltást követő években Esztergom reagált dinamikusabban, ma viszont egyre inkább Komárom tudja kihasználni, ahol a két Komáromot összekötő új közúti híd, a 2020. szeptemberben átadott Monostori híd, a komplexebb kapcsolatok erősítését szolgálja a szomszédos Szlovákiával.

1.1.1.1. ábra: Népsűrűség, 2018 (fő/km²),
forrás: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

1.1.1.2. ábra: Belföldi vándorlási különbözet 1990-2018
(1000 fő) (forrás: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

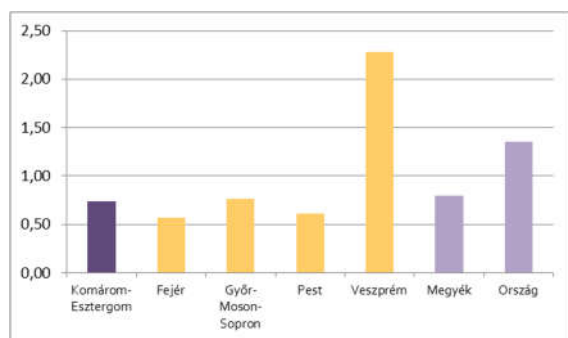
1.1.1.3. ábra: Egy főre jutó GDP 2018 (1000 Ft), (forrás: KSH, Területi Statisztikai Évkönyv)

Komárom-Esztergom megye az ország jelentős nyersanyag kitermelőinek egyike, mind ásványi nyersanyagok (korábban energiaforrások, ma elsősorban építőipari nyersanyagok), mind mezőgazdasági termékek, illetve ivóvíz tekintetében is. Kiemelkedő az energiatermelő potenciál – a hagyományos (fosszilis alapú) és a megújuló erőforrás alapú (szél) energiatermelés tekintetében egyaránt. A rendszerváltás óta megtelepedett korszerű, nemzetgazdasági jelentőségű ágazatok (járműgyártás, gyógyszer, gépípar, elektronika) ma az ország GDP előállításában meghatározó szerepet játszanak: a megyék által előállított bruttó hazai termék közel 5%-át Komárom-Esztergom megye termeli meg, miközben a megyék népességének kb. 3,7%-a él itt. 2018-ban az egy főre vetített GDP tekintetében Győr-Moson-Sopron és Fejér megye után a 3. helyen állt. **2010 és 2018 között az egy főre jutó GDP emelkedésének üteme némileg lelassult a „rivális” Fejér és Győr-Moson-Sopron megyéhez, illetve az ezredfordulót követő évtized tempójához képest.** 2018 óta újabb jelentős beruházások folynak a megyében (Komárom, Tatabánya, Nyergesújfalu, Dorog, Esztergom, stb.) amelyek várhatóan újabb lendületet adnak a gazdaságnak. Komárom-Esztergom megye továbbra is **az ország legdinamikusabban fejlődő megyéi közé tartozik.**

1.1.1.a táblázat: Országos összehasonlító adatok (KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018 - saját szerkesztés)

MEGYÉK	Népsűrűség	Egy főre jutó GDP	Regisztrált társas vállalkozások aránya az összes regisztrált vállalkozásból	Kutatás-fejlesztés ráfordításai a GDP százalékában	Foglalkoztatottsági arány a 15-74 éves korosztályban	Kereskedelmi szálláshelyeken töltött vendégéjszakák száma 1000 lakosra
	2018 (fő/km ²)	2018 (1000Ft)	2018 (%)	2017	2018 (%)	2018
Komárom-Esztergom	132,1	3 880	30	0,74	62,3	1 839
Fejér	95,8	4 019	26	0,57	61,8	1 682
Győr-Moson-Sopron	111	5 044	25	0,76	64,5	2 913
Pest	200,1	3 092	39	0,61	61,7	1 045
Veszprém	76,5	2 901	22	2,28	60,8	6 464
Budapest	3 336,8	8 070	52	2,25	63,4	5 905
Magyarország	86,7	3 014	23	0,80	59,4	2 576
Ország	105,1	3 919	30	1,35	60,1	3 173

A pandémia okozta gazdasági sokk a munkaerőpiacra is jelentős hatással volt. A 2019-2020 júniusi értékek viszonylatában,² Komárom-Esztergom megyében az országos átlagnál nagyobb mértékben nőtt a nyilvántartott álláskereső aránya. Számuk közel 84% (!)-kal nőtt a vizsgált időszakban, a kiugró értéket elsősorban az alacsony bázisérték (2019 június- mindössze 4781 álláskereső volt nyilvántartva a megyében) magyarázza. A legfrissebb, októberi értékek az előző év azonos időszakával összehasonlítva már kisebb eltéréseket mutat, a visszarendeződési folyamatok megkezdődtek.

1.1.1.4. ábra: KSH, A kutatás-fejlesztés ráfordításai (GDP százalékában, 2017 (forrás: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018))

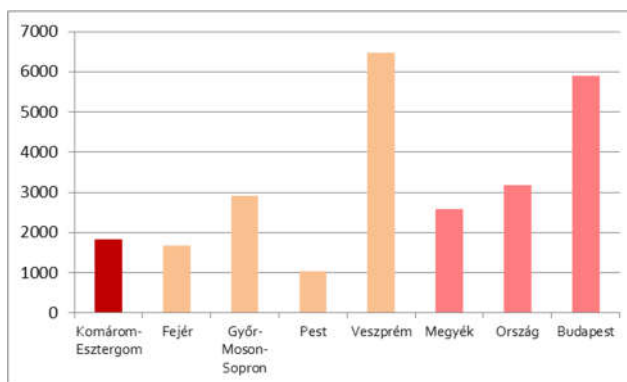
Az **egy főre jutó GDP tekintetében** a megye Győr-Moson-Sopron és Fejér megye után a **3. helyen áll a megyék között, a budapesti értéknek azonban ez kevesebb, mint a fele.** Európai összehasonlításban még sokat lehet fejlődni ezen a téren. A megye relatív **kedvező vállalkozásszerkezetét** mutatja, hogy a regisztrált társas vállalkozások aránya tekintetében 2019-ben Pest megye (az összes vállalkozás 37%-a) után a második az országban (az összes vállalkozás 29%-a), míg az utána következő Fejér megyében ez a szám 26 %. A külföldi tőke szerepe továbbra is igen jelentős a megye gazdaságában. Komárom-Esztergom megyében, a külföldi működőtőke jelentőségét az egy főre jutó külföldi tőke fajlagos mutatója érzékelteti igazán. 2018-ban ez az érték az országos átlagot közel 75%-kal haladta meg, 2009-hez képest pedig, több, mint kétszeresére emelkedett.

2010 és 2018 között csökkent ugyan a külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő vállalkozások száma országosan és a megyében is, de ennek ellenére a külföldi tőke mennyisége kétszeresére nőtt ez idő alatt a megyében (2010-ben 595 md. Ft; 2018-ban 1209 md. Ft.). A hazai gazdaságba fektetett külföldi tőkéből a főváros részesedési aránya csökkent ebben az időszakban: 2010-ben az összes külföldi tőke közel kétharmada (12 136md. Ft), 2018-ban a fele (13 377md. Ft) jutott a fővárosi vállalkozásokhoz.) A nemzetközi tőkevonzó-képesség a megye versenyképességének szempontjából nagyon jelentős tényező.

Komárom-Esztergom megye – társadalmi adottságok, életminőség és a humán erőforrás, az emberkincs minősége, illetve infrastruktúrája szempontjából vegyesebb képet mutat.

Országos összehasonlításban kiemelkedő a foglalkoztatottsági arány: a 15-74 éves korosztály **foglalkoztatottsági rátája 2010-ben 53% volt, ami 2018-ra közel 10 %-kal nőtt, a megyék között ez a 3. legjobb mutató.** A Magyarország által 2020-ra vállalt 75%-os foglalkoztatottsági mutató a 20-65 év közötti korosztályra vonatkozik, ezt országos átlagban sikerült teljesíteni.

Jövedelmi viszonyok tekintetében – 2018-ban a 215 ezer forintos nettó átlagkeresettel³ – a megyék között a 2., míg országos szinten a 3. helyen áll. Ez részben összefügg a gazdaság struktúrájával: az ipar hozzájárulása a GDP-hez 51,5 %, a szolgáltató szektor 39 %. A K+F ráfordítás abszolút értéke tekintetében 10, GDP arányos értékét tekintve 6. a megyék között (!). Ha azt nézzük, hogy a megyében nincs jelentős egyetemi képzés, akkor az utóbbi két szám jó aránynak tekinthető. A megye lakosságának iskolai végzettségi szintje a megyei rangsor középmezőnyébe tartozik. A mikrocenzus adatai⁴ szerint 2016-ban a 25 éven felüli lakosság körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya a megyében 17,5 %. Ez alacsonyabb az országos átlagnál (22,8%), és 9 másik megye átlagánál. A legalább érettségivel rendelkezők aránya 50%, ami szintén kevesebb az országos átlagnál. A megyei felsőfokú képző intézmények kibocsátó-kapacitása igen alacsony, 2018-ban mindössze 259 nappali képzésben részt vevő hallgató tanult a megyében. A megye kis lélekszáma mellett ezt magyarázza, hogy a közeli Budapest, Győr, Székesfehérvár, Veszprém, Révkomárom egyetemvárosok igen nagy kínálatot biztosítanak a továbbtanulni akarók/képesek számára. A képzettségi szint tekintetében mind a felsőfokú végzettségűek, mind az érettségivel rendelkezők számában az országos átlag alatt vagyunk. A települési környezet tekintetében két kiugró adat jellemzi a megyét: egyrészt a csatornával való ellátottság megyék közötti legmagasabb szintje (2018-ban a szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások aránya 91,8%), másrészt az összkomfortos lakások szintén kiemelkedően magas aránya (a 2016. évi mikrocenzus idején a lakások közel 80%-a volt összkomfortos⁵). A lakásállományának ez a struktúrája leginkább a magas urbanizáltsági szinttel hozható összefüggésbe.

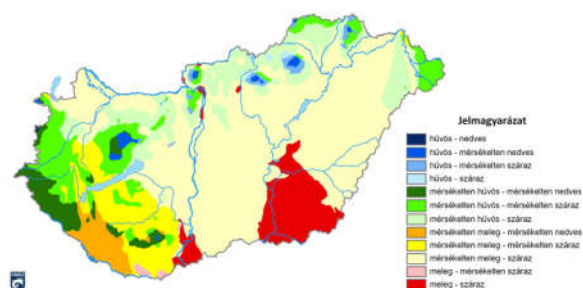

1.1.1.5 ábra: 1000 lakosra jutó kereskedelmi vendégéjszakák száma, 2018, (forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2018)

1.1.2. KÖRNYEZETI HELYZETKÉP

Az éghajlatváltozás következtében, a globális trendekkel összhangban Magyarországon is az átlaghőmérséklet emelkedése várható, amelynek mértéke 2021–2050 közötti időszakra minden évszakban szinte az ország egész területén eléri az 1 °C -ot, az évszázad végére pedig a nyári hónapokban a 4 °C -ot is meghaladhatja. Hőmérsékleti és csapadékeloszlási szélsőségek várhatók, melyeknek elsődlegesen kitett térségei a középső, a déli és keleti országrészek.⁶

A klímamodellek alapján Komárom-Esztergom megye kedvezőbb kilátásokkal rendelkezik ezen országrészekhez képest, azonban az erdők sérülékenysége alapján erőteljesen kitett, mivel a Kisalföld (Győr-Tatai teraszvidék) és a Dunántúli-középhegység alacsonyabb fekvésű (Gerecse, Vértes, Bakonyalja alacsonyabb térszínei) erdőgazdasági tájai a legerősebben sérülékeny

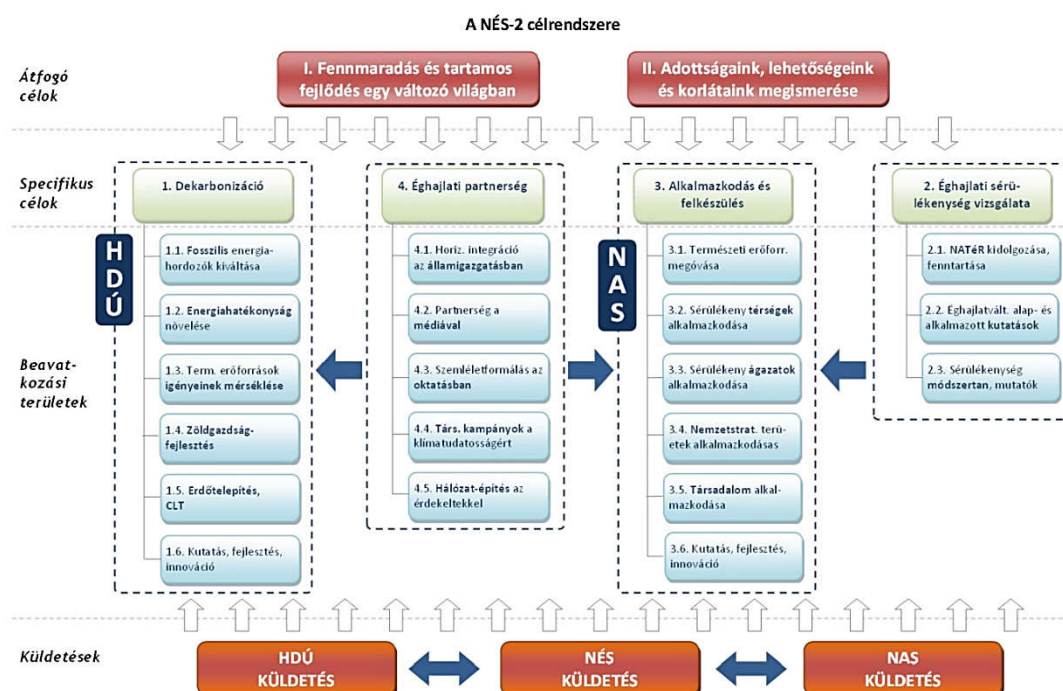

1.1.2.1 ábra: Magyarország éghajlati körzetei (forrás: OMSZ)

területek közé tartoznak. Ezen magas sérülékenyséű területeken kulcsfontosságú az erdőgazdálkodás klímaváltozáshoz való alkalmazkodását segítő intézkedések meghozatala. A megye villámárvizekkel szembeni kitettsége az ötfokozatú skálán a magasan, illetve közepesen veszélyeztetett területek közé tartozik. A hegy- és dombvidéket átszelő patakok a megye szinte összes települését veszélyeztetik.

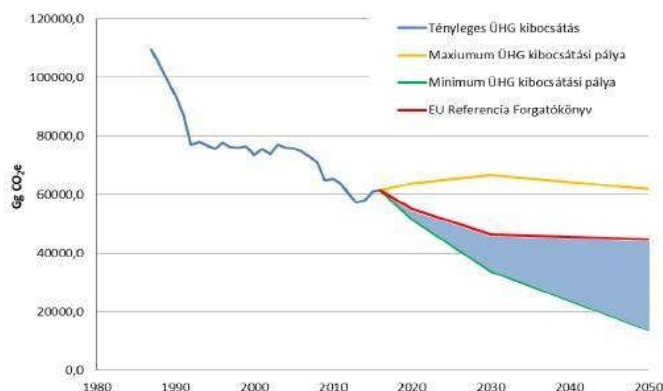
A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második **Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia** (NÉS-2) olyan ernyőstratégia, amely az éghajlatvédelem céljait (ideértve a nemzetközi kötelezettségeket is) és cselekvési irányait tükrözi, mind ágazati, mind területi dimenziókban a szakpolitikai és gazdasági tervezés számára, illetve a társadalom egésze felé.

A NÉS-2 jövőképei - Dekarbonizációs jövőkép: "a fenntartható fejlődés felé", Adaptációs jövőkép: "felkészülni az elkerülhetetlenre, megelőzni az elkerülhetőt!" A NÉS-2 háromszintű célrendszere épül, amelynek elemei célhierarchiában rendeződnek egymáshoz. A célhierarchián belül az átfogó célok a hazai éghajlatpolitika prioritásait adják meg.

1.1.2.2 ábra: NÉS-2 célrendszere

A NÉS-2 a mitigáció – adaptáció – szemléletformálás hármasának megfelelően foglalja magába az üvegházhatású gázok kibocsátás-csökkentésének céljait, prioritásait és cselekvési irányait (Hazai Dekarbonizációs Útiter, HDÚ), valamint az éghajlatváltozás várható magyarországi hatásainak, természeti és társadalmi, gazdasági következményeinek, valamint az ökoszisztémák és az ágazatok éghajlati sérülékenységének értékelését. Az eredményekre és célokra épülő Nemzeti Alkalmazkodási Stratégia (NAS) is a NÉS-2 részét képezi. A költséghatékony és egyúttal a fenntartható fejlődést támogató magyarországi dekarbonizációnak 2050-re

1.1.2.3 ábra: A minimum ÜHG kibocsátási pálya és az EU Referencia Forgatókönyv közötti tartomány jelöli ki a hazai dekarbonizáció mozgásterét: a költséghatékony és egyúttal a fenntartható fejlődést támogató magyarországi dekarbonizációnak 2050-re 52-85% közé kell esnie (1990-hez képest.) (Forrás: NÉS-2)

52-85% közé kell esnie (1990-hez képest). Az alkalmazkodás és felkészülés keretei érintik a vízgazdálkodás, a vidékfejlesztés, az egészségügy, az energetika, a turizmus és más ágazatok éghajlatbiztonsággal kapcsolatos helyzetét, kockázatait, megvizsgálva a felkészülés lehetséges cselekvési irányait. A dekarbonizáció és alkalmazkodás teendőit éghajlati szemléletformálási program (Partnerség az Éghajlatért Szemléletformálási Terv) is kiegészíti.

2010 óta 22%-kal javult a magyar gazdaság ÜHG-intenzitása, azaz az egységnyi GDP előállításával járó ÜHG-kibocsátás, ami azt jelzi, hogy gazdaság fejlesztése és a klímavédelem egymást erősítő célok. Az I. Éghajlatváltozási Cselekvési Tervben (2020. végéig tart) megfogalmazott **stratégia cél, hogy a minőségi gazdasági növekedés fenntartásával párhuzamosan a nemzeti jövedelem termelésének energia- és ÜHG intenzitása tovább csökkenjen**. Hazánk a World Resources Institute 2016-os elemzése alapján abban a 21 országban van a világon, amely úgy csökkentette ÜHG kibocsátását, hogy közben nőtt a GDP-je 2000 óta.⁷A Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig dokumentum, illetve a Magyarország Nemzeti Energia és Klímaterve elfogadása még nem történt meg (készítette: ITM).

A megyei önkormányzat aktív klímavédelmi tevékenységet folytat. Ennek keretében elkészítette és 2018-ban elfogadta a 2017-2030-as időtávú megyei klímastratégiáját, majd ennek cselekvési terveként elkészítette a SECAP (Fenntartható Energia-és Klíma Akcióterv) terveit is, amiben 2030-ig 40 % üvegházhatású gáz kibocsátás csökkentést vállalt a megye a 10.000 fő lélekszám alatti településein keresztül.

1.2 NAGYTÉRSÉGI ÖSSZEFÜGGÉSEK

1.2.1. TRENDEK, FOLYAMATOK

A jelenlegi értékelés a 2014-ben elfogadott koncepció azonos fejezetének frissítése, az ottani releváns megállapításokat nem ismételjük. A megyét érintő főbb globális, európai, közép-európai folyamatok a korábban jelzettek szerint alakultak, sőt a meghatározó hazai fejlődési tengelyen láthatóan gyorsabban zajlik a gazdasági koncentráció, valamint megvalósultak, ill. tervezés alatti vagy építés közeli állapotban vannak nagyobb hatású közlekedéshálózati elemek. Ezek a folyamatok a településhálózat nagytérségi összefüggésrendszerében is felerősítették a polarizációs trendeket, a tőke, a beruházások, az emberkincs vonatkozásában ennek hatására további nagytérségi átrendeződések zajlanak.

A TEN-T folyosók egyszerre követői és erősítői az Európában zajló nagytehetetlenségű, sodró folyamatnak, amelyek eredményeként egyre komplexebb hálózatok alakulnak ki. Az ország - és térséghatárokon átnyúló városhálózati csomópontok dinamikus fejlődése nyomán új infrastruktúra rendszerek kiépüléséről, a piaci folyamatok összeszövődéséről, a kereskedelem és termelés új trendjeiről, valamint az Európán belüli migráció által generált folyamatokról van szó.

A 9 európai TEN-T folyosóból 4 érinti a Kárpát-medencét, 3 a budapesti metropolisztérséget, közülük kettő – a IV. (M1 és 1. vasút), továbbá a VII. vízi közlekedési folyosó, a Duna - Komárom-Esztergom megyét is. A csomópontok és folyosók folyamatos korszerűsödése, erőforrásvonzó képessége egy markáns tengelyes rajzolatot alakít ki a kontinentális térben, felfűzve Magyarországot a Bécs-Győr-(Tatabánya)-Budapest-Kecskemét-Szegednél (elágazóan)- Belgrád-Temesvár tengelyen. A városodás és hálózatosodás időben változó sebességű, sokirányú és sokszintű. A folyamat során egymással szorosabban vagy lazábban kooperáló, átfedő, állandó változásban lévő alrendszerek alakultak-alakulnak ki, amelyek hol intézményesen-irányítottan (regionális kormányzás intézményei, és például a regionális közlekedési szervezetek, agglomerációs szervezetek), hol pedig spontán működnek, új eredményeket és új konfliktusokat generálva (lásd; az autópályák hálózatosodása a Közép-kelet európai térben, fogvatkozó szabadterületek).

Az érintett nagyváros-térségek és többpólusú várossűrűsödések kiemelkedő vonzereje és befogadóképessége a koncentráció fokozódásának irányába hat. Ez globális, európai és országos viszonylatban is fokozza a jelentős népességsűrűsödési pólusok kialakulását, miközben e pólusok hatókörén kívüli tereket a népességfogyás, a gazdasági potenciál, az eltartóképeség relatív és abszolút csökkenése – azaz a zsugorodás jellemzi. Az európai hálózatosodásnak, koncentrálódásnak és határokon átívelő kohézióknak ez a korábban nem látott mértéke egy új egyensúly felé vezető útnak tűnik, amellyel az európai településrendszer és nagyléptékű tájhasználat a saját stabilitását, sokdimenziós működését fenntarthatóvá tudja fejleszteni és képessé válik a fenntarthatóságát biztosítani.

1.2.2 TRANSZEURÓPAI VÁROSHÁLÓZATOK ÉS A MEGYE

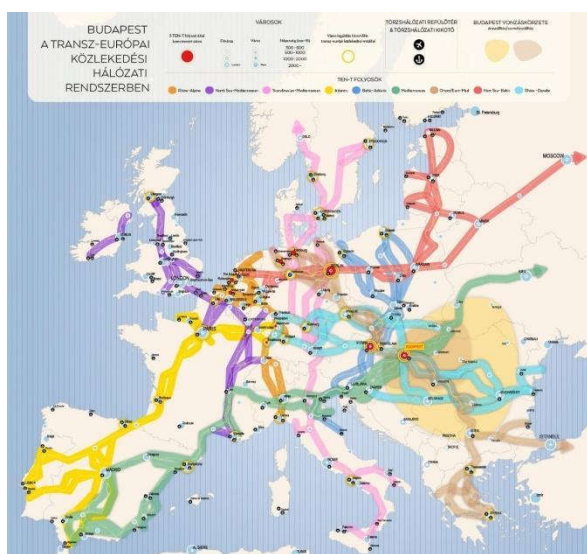
A megye területi folyamatait ma a Berlin-Prága-//München//Bécs/-Pozsony-Győr-Budapest-Szeged >> //Temesvár/Arad-Constanta// >> //Szabadka-Belgrád/-Szófia-Isztambul// Szegednél elágazó transzeurópai várostengely és az azt kiszolgáló IV. TEN-T folyosó általi érintettség alakítja legerőteljesebben.

Modellszerűen mondhatjuk, hogy Bécs és Budapest között kb. 60 kilométerenként egy-egy nagyvárosi alakulat található, szerencsés adottságnak tekinthetjük e városok/agglomerációk sokszínűségét, eltérő nagyságát és kulturális miliójét: Pozsony nagymúltú főváros, Győr felívelő ipari központ és egyetemi város, Komárom-Tata- Tatabánya-Oroszlány összefüzdő erős ipari tengely, Budapest metropolisz térség.

Komárom-Esztergom megye nagytérégi összefüggéseit, de belső térszerkezetének alakulását is alapvetően meghatározza a megye kis területe, a kiemelkedő nagyváros hiánya, és az ezzel is összefüggő történelmi gyökerű policentrikus városhálózat.

A két közeli külső pólus, Győr és Budapest, erősödő dominanciájának és földrajzi tagoltságának, a határ- és Duna-menti fekvés egymásra hatásának következménye, hogy a megye keleti fele egyre inkább a **Budapesti városrégió részévé válik, nyugati része pedig Győrhöz vonzódik.**

A funkcionális kapcsolatokat erősíti a IV. Helsinki folyosó jó kapcsolati ereje.

1.2.1.1 ábra: Európai TEN-T folyosók (forrás: Város-Teampannon Kft)

Markáns folyamat a hazai térszerkezetben, hogy a TEN-T folyosóval összekötött városhálózati tengelyen egyre inkább koncentrálódik a tőke és a népesség – az országnak e folyosóval érintett egyharmadán él a népesség 50%-a és itt állítják elő a GDP több mint 75%-át. Komárom-Esztergom megye a tengely szerves része, ennek ellenére népessége **2001-2019 között** közel 17 ezer fővel csökkent, miközben az utóbbi két évben a vándorlási egyenleg javulásának hatására nőtt a népességszám. Annak ellenére nem tudta a megye stabilizálni népességét, hogy ma már nem csak a Budapesti agglomeráció gyűri át a megye területére és gerjeszt növekedést a keleti határán, hanem az elmúlt évtized trendjei azt mutatják, hogy a Győri agglomeráció és a Székesfehérvár-Mór-Győr tengely dinamikusabb beköltözést gerjesztő hatásai is elérték a megye nyugati és délnyugati térségeit.

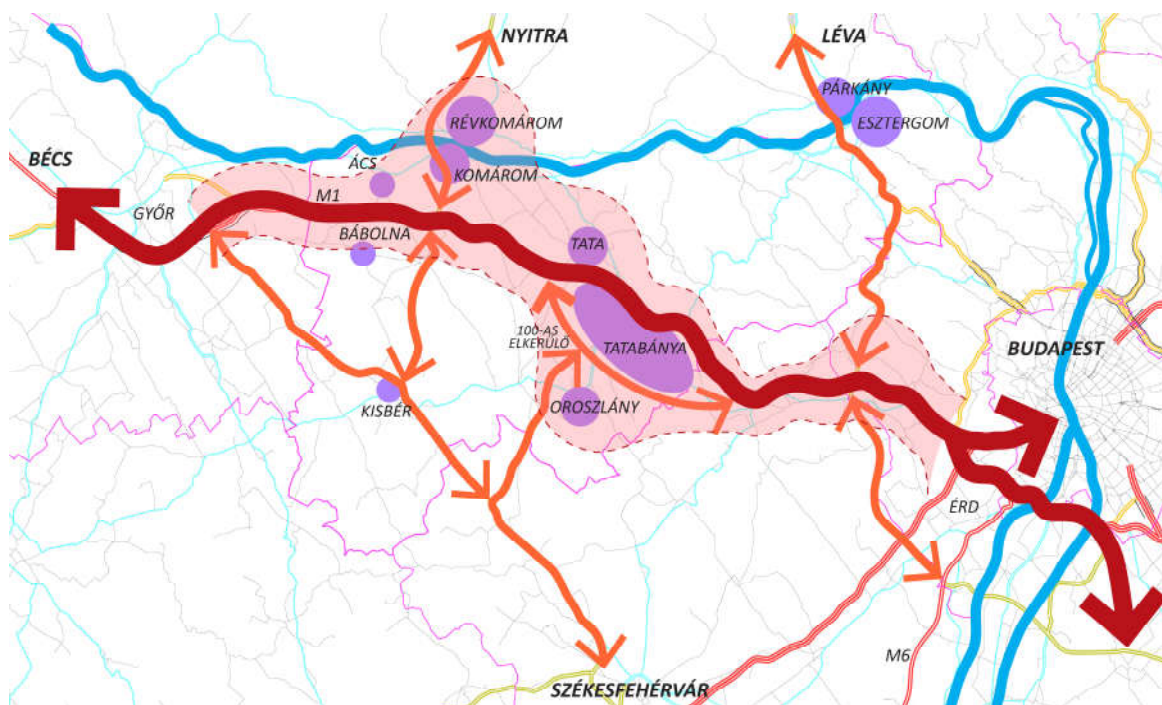
A nagytérégi „nyitást” hátrányosan érinti, hogy a megyét keleti irányban elhagyó kapcsolatok csak Budapesten keresztül biztosítanak összeköttetést kelet felé (1-es, 10-es, 11-es út és a párhuzamos vasutak), ez a földrajzi helyzet a megye kapcsolatait kiszolgáltatja az aktuális agglomerációs és budapesti közlekedési helyzetnek, nehézségeknél.

Az Európai Unióhoz való csatlakozás, majd a schengeni határnyitás felértékelte a határvárosokat, Esztergom (és Párkány), Komárom (és Révkomárom) gazdasági pozíciója erősödött, vonzáskörzetük bővült egykori megyéjük (a mai szlovákiai Nyitra megye) területén is, miközben a Tatabánya, Oroszlány és Tata közötti kapcsolatrendszer is egyre inkább a kiegyenlítődség, a kölcsönösség, a munkamegosztás irányába kezdett elmozdulni. A tranzeurópai dinamikus fejlődési folyosó erőteljes nyugat-keleti irányultsága mellett, a Duna menti hídfővárosok fejlődésének és a régiós szemlélet kezdődő térnyerésének köszönhetően, e folyosó menti dinamika észak-déli terjeszkedése is elindult.

Komárom-Esztergom megye területén három Európai Területi Társulás működik, a Pons-Danubii EGTC, az Ister Granum EGTC és a Rába-Duna-Vág EGTC. Ezek a szervezetek igen széles partneri (önkormányzati, intézményi, gazdasági, vállalkozói és civil) kört fognak össze, számos feladatot látnak el, és beavatkozásokat, kezdeményezéseket generálnak, szerveznek. A határon átnyúló kapcsolatok fejlesztése továbbra is jelentős potenciálokat rejt magában.

A megye egyre inkább képesnek látszott kompenzálni az erős nagyváros hiányát – felismerve a megye adottságainak sokkal inkább megfelelő policentrikus fejlődési modell lehetőségeit. A mai állapotok alapján Tatabánya-Tata-Oroszlány pólusa emelkedik ki ebből a hálózathoz. Esztergom és Komárom városegységek esetében, térségükbe ágyazott, sajátos térszervező erejükre építhető a távlatos szerepük.

A Duna, mint különlegesen fontos kapcsolati folyosó, hatékony kiaknázásához még hiányoznak a kapcsolódó infrastrukturális elemek, turisztikai, főként aktív- és ökoturisztikai potenciálja kihasználatlan. Ez részben betudható annak, hogy a Dunával kapcsolatos belpolitikai szándékok még nem kellően kiforrottak, miközben a Duna Régió Stratégia továbbra is az Eu prioritásai közé tartozik.

1.2.1.2 ábra: Fejődési folyosók (forrás: Komárom-Esztergom megye területfejlesztési koncepciója, tervező: Város-Teampannon Kft)

A Duna mentéről Budapest-Tatabánya-Győr-Pozsony-Bécs tengelyre áthelyeződött a városhálózat súlyvonala és az erre szerveződő gazdasági koncentráció folyamatos erősödése jól érzékelhető. E koncentráció alapja továbbra is a „nagyközpvárosok” együttese – Győr, Nyitra, Tatabánya (Tata) – Székesfehérvár. Láthatóan fontossá válnak a Duna-híddal és szlovákiai város párral rendelkező „kisközpvárosok” – Komárom-Révkörmár – melynek növekvő súlya, Esztergom-Párkány melynek fejlesztendő lehetőségei, a megye városhálózati egyensúlyának megtartásában nélkülözhetetlenek.

Hiányoznak azok a regionális közlekedéshálózati elemek, amelyek a városeggyüttes és a TEN-T folyosó dinamikájának észak-déli irányú szétterjedését segíthetik. Komáromban a Monostori híd megépülése ebben az összefüggésben jelentős mérföldkő, de az 1-es főút új vonalának, a Tatabánya-Oroszlány-Mór főútnak és az M1-Esztergom közötti nagykapacitású út (M100) valamint a 13. - 81. sz főút kiépítésének késlekedése, továbbá a szlovákoldali Komárom-Nyitra, Esztergom-Léva irányú kapacitív kapcsolatok hiánya gyengítik a térség lehetőségeit.

Az esztergomi határátlépő helyek kapacitásai továbbra is elmaradnak az **áramlási igényektől**, tágabb térségek összekapcsolására egyre kevésbé alkalmasak. Ez sajnos beszűkíti Esztergom térszervező szerepét észak felé, miközben ígéretesnek látszik a déli irányú kibontakozás az M100 út kiépítésével, amelynek számos kedvező interregionális, agglomerációs és lokális hatásával kell számolni. A Mária-Valéria híd a Belvárosban és a kis kapacitású utakkal megközelíthető teherkomp a keresztengely kibontakozását korlátozó tényezők, az eddigi ismereteink szerint Nyitra megye készülő fejlesztési dokumentuma is fontos szerepet szán egy megfelelő hídnak és a kapcsolódó úthálózati fejlesztésekre is javaslatot tesz.

Még mindig nincsenek kellően feltárva, fejlesztésre előkészítve a Bécs- Budapest folyosó hosszabb, **észak-déli urbanizációs keresztengelyében rejlő lehetőségek**: Nyitra (85 e fő, megyeszékhely), Komárom-Komárno várospár (együtt kb. 57 e fő), Tatabánya (70 ezer lakos, megyeszékhely) -Tata (24 e fő), Székesfehérvár (97 e fő) mellett Érsekújvár (kb. 40 e fő) és Oroszlány (19 e fő) is ráfűződik. Az M100-as kiépítésével a kialakuló másik észak-déli tengely ugyancsak jelentős tömböt foglal magába: a szlovákiai Nánától Tátig (Nána-Párkány-Esztergom-Dorog-Tokodaltáró-Tokod-Tát) egy folyamatosan lakott térséget (67 e fő).

A **megépült komáromi híd** és épülő 13. sz. gyorsforgalmi út, ami a keresztengely fontos eleme, igen jelentős előrelépés e tengely dinamizálásában és az erre csatlakozó zsugorodó térségek konszolidációjában, a kedvezőtlen folyamatok fékezésében. Ezek szükséges és lényeges elemek ahhoz, hogy a Duna két oldalán fekvő komáromi hídfővárosok sikeresen pozícionálják magukat.

1.2.3. TRANSZEURÓPAI ZÖLDFOLYOSÓ HÁLÓZAT

A globális városhálózatok kialakulása életre hívta a globális fenntarthatósági kockázatok iránti érzékenység fokozódását, miközben a társadalmi-gazdasági változások, különösen a 2020-ban kirobbant világjárvány hatása, a rekreációra fordított idő növekedését (kiemelten az aktív turizmusra fordított idő), a rekreációs és turisztikai szokások átalakulását, a keresett célterületek tekintetében differenciálódást, kereslet- és kínálat bővülést eredményeztek. A zöldfolyosó hálózatok fejlesztése egyszerre reflektál a biodiverzitásra, részben a kulturális örökséggel (kultúrtájak) kapcsolatos társadalmi kötelezettségre, illetőleg a rekreációs és turisztikai keresletekre (aktív egészségtudatosság, új helyszínek bevonása, turisztikai terhelés szétterítése, alternatív jövedelemtermelés, természeti és kulturális örökség megőrzése).

A Duna és mellékfolyói a felfűzött városhálózati tengely számára kiemelkedő lehetőségek rendkívül gazdag, sokrétű tárházát biztosítják a 21. századi stabil életvezetési minták felépítéséhez.

1.2.3.1 ábra: Európai Duna Stratégia által érintett országok (forrás: ec.europa.eu)

A városhálózati tengely dinamikája, sodrása, sűrűsége, zaja mellett a transzeurópai zöldfolyosók mentén a nyugalom, a lassúság, a csend, a regenerálódás képessége és lehetősége a legfőbb értékek. A zöldfolyosók nyújtotta ökológiai és rekreációs-regenerációs szolgáltatások a dinamikus tengelyek működőképességének fenntartásához és az ott koncentrálódó emberkincs életminőségének, alkotóképességének és készségeinek megőrzéséhez, folyamatos megújításához nagy-értékű ökológiai-aktív kikapcsolódási szolgáltatásokat nyújtanak. Az aktív kikapcsolódás transz-európai hálózata az egészségmegőrzés és az egymás kultúrájára való rácsodálkozás-megismerés együttes élményét nyújtva biztosítják az alkotó energiák bővítésének lehetőségét és az ebben rejlő gazdasági és foglalkoztatási potenciál aktivizálását.

A kerékpárutak, vízi- lovas- és gyalogtúra-úthálózatok és az őket működtető szervezeti kapcsolatok keresztül-kasul befonják Európát. Ezen „vonalas szabadidős sportlétesítmények” egymással összekapcsolódva bejárhatóvá teszik a dinamikus tengelyek közötti „lassú régiókat”, ahol a zsugorodás miatt megritkult népesség és a táj szolgáltatásait „fogyasztva” hozzájárulnak egy új fenntartóképesség kialakulásához. Miközben ezek a lassú térségek kisebb környezet- és tájterhelésükkel, zöldebb világukkal felbecsülhetetlen ökológiai szolgáltatásokat nyújtanak a sűrűn beépített városhálózat lakosai számára.

Komárom-Esztergom megye két fő zöldfolyosója, turisztikai tengelye a **Duna és a Dunántúli-középhegység északkelet-délnyugati vonulata** (Pilis-Gerecse-Vértes-Észak-Bakony), a kettő között biztosít kapcsolatot az **Által-ér völgye, amely egyúttal a Tatabánya központú városhálózati csomópont nagy jelentőségű szerkezetalkotó eleme.**

A megye hatályos Területfejlesztési Konceptiója kiemelten kezeli e folyosók rendszerbe szervezett fejlesztését. A ciklus sikerei ellenére mind a zöld, és mind a turisztikai infrastruktúra kiépítésében még mindig vannak deficitek, a kiépült kapcsolódó szolgáltatások pedig a kritikus tömegre, a megfelelő keresletre várnak.

2. TERMÉSZETI-TÁJI ADOTTSÁGOK, TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK (TERMÉSZET, TÁJ, TERMŐFÖLD-, TALAJVÉDELEM, VÍZVÉDELEM, ÁSVÁNYVAGYON)

A fejezet kidolgozása során a hatályos MTrT-t megalapozó Helyzetelemzés munkarész eredményeire és a jóváhagyott területrendezési tervre támaszkodtunk, figyelemmel a megye 2030-ig szóló térszerkezeti jövőképeire és a 2014-2020 időszakra meghatározott stratégiai célrendszerre is.

2.1 TÁJSZERKEZETI, TÁJI, TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

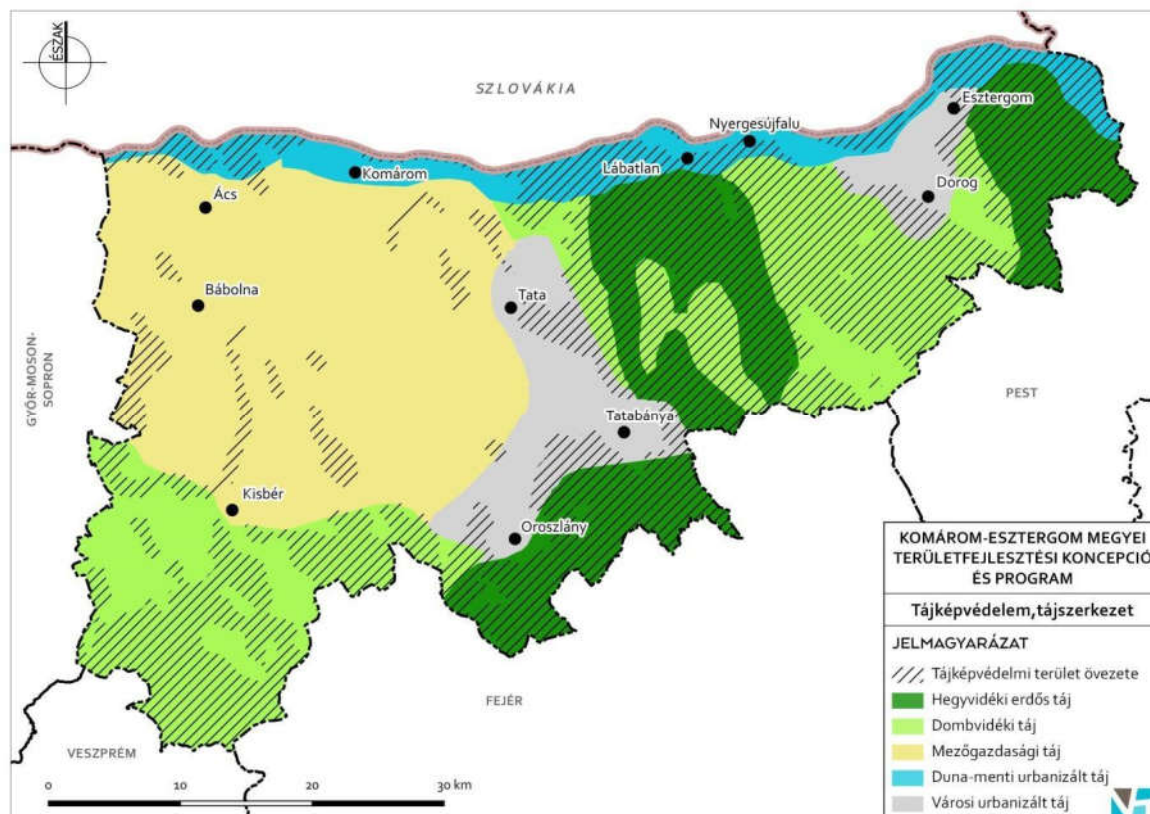
A megye tájszerkezetét az eltérő természeti adottságok és az ebből következő eltérő tájhasználatok, területhasználatok és gazdasági szerepek határozzák meg. A hatályos MTrT előkészítő munkarészeiben az alábbi tájszerkezeti egységek kerültek lehatárolásra:

- **Hegyvidéki erdős táj:** a Pilis, a Gerecse és a Vértes hegység, Bakonyalja összefüggő hegyvidéki erdős térségei, mely a természetvédelem, az erdőgazdálkodás, a vadgazdálkodás, az aktív- és ökoturizmus fő térsége, az ásványanyag-gazdálkodás ma is meghatározó területe;
- **Dombvidéki táj:** a Pilis és a Gerecse közötti dombvidék, Gerecse nyugati dombvidéke Tata térségében, valamint Bakonyalja, Bársonyos dombos térsége; a dombvidéki tájegységeket mozaikos tájszerkezet (művelési ágak változatossága) jellemezi, így a természeti adottságokhoz igazodó tájhasználat / tájgazdálkodás fő célterülete⁸; a Gerecse - Pilis térségi dombvidék a szuburbanizációs folyamatoknak kitett (Tatabánya funkcionális várostérsége, Budapest Agglomeráció).
- **Mezőgazdasági táj:** a megye nyugati, árutermelő mezőgazdasági termelésre – meghatározóan szántóföldi növénytermesztésre – alkalmas mezőgazdasági területei, az átlagosnál jobb minőségű termőföldek térsége, ahol mezőgazdasági tájhasználat és a külterületi birtokközpontok (majorok, puszták) rendszere jellemző, az erdőterületek, gyepek aránya alacsony;
- **Duna menti urbanizált táj:** a Duna menti települési térségek és az azokkal tájképi, tájszerkezeti egységet alkotó táji környezet; urbanizált tengely, kultúrtörténeti, természetvédelmi, ipari örökséggel, a Gerecse előterében nagyfokú tájképi érzékenységgel;
- **Városi urbanizált táj:** Tata-Tatabánya-Oroszlány (Szomód, Baj, Vértesszőlős, Környe, Kecskéd és Bokod), illetve a Dorog-Esztergom (Tokod, Tokodaltáró, Tát, Csolnok) urbanizált iparosodott térsége, ahol a beépítésre szánt területek aránya magas, a biológiailag aktív zöldfelületek rovására, ugyanakkor meghatározó a népesség koncentrációja. Jellemző a barnamezős területek (új funkcióra alkalmas, illetve rehabilitálandó) nagy aránya. Az urbanizált tájak fő strukturális szerkezetét meghatározzák az Által-ér völgy és a Pilisi-medencék.

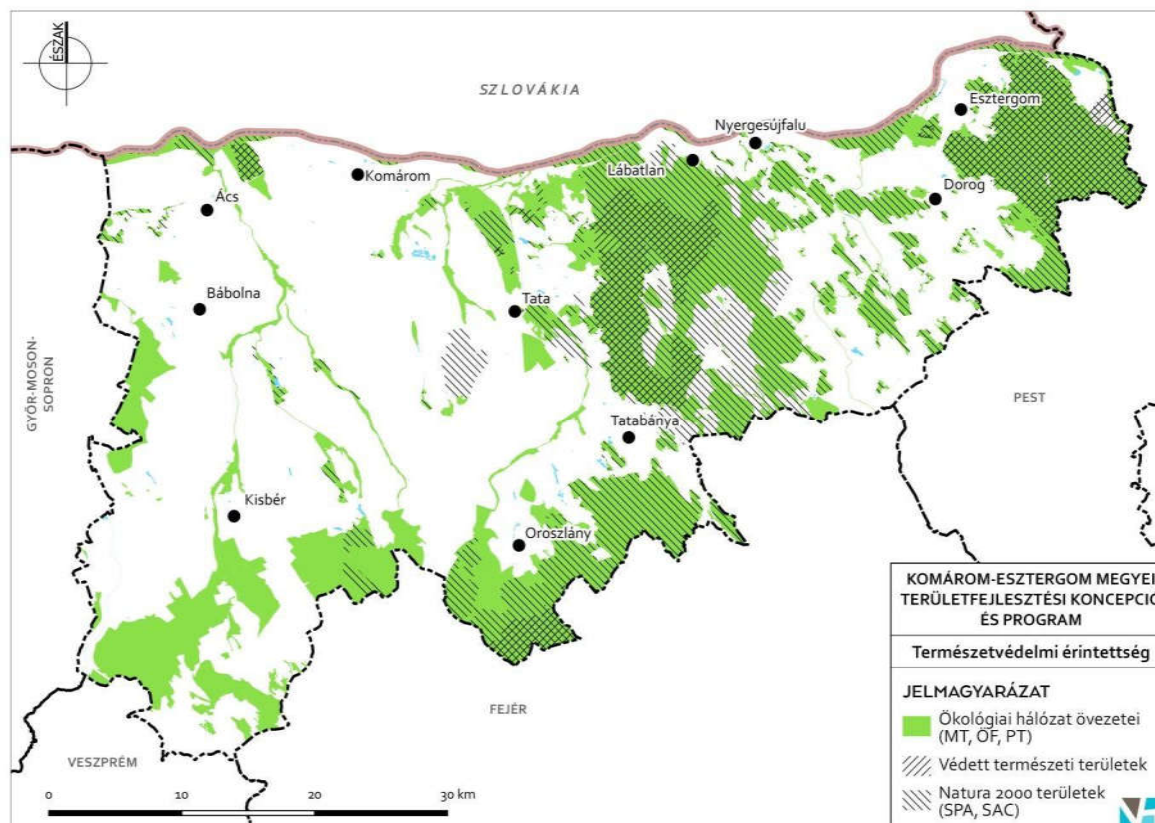
Tájképvédelem fő területei, az MTrT övezeti lehatárolás alapján: a Visegrádi, a Gerecsei és a Vértesi kistájak, a Sári-Bakonyalja és Bársonyos dombvidékei, a Duna-völgy, az Által-ér-völgy, és egyéb kisvízfolyás-völgyek, erdőtömbök. Az övezet a megye területének több mint felét lefedi; a természetvédelmi oltalom alatt álló területekkel részben átfedést mutat.

Tájképvédelmi szempontból fokozottan kitettek az urbanizációs folyamatokkal terhelt agglomerálódó térségek és a Gerecse, Bakonyalja-Vértes hegyvidéki, dombvidéki peremterületei (vonzó városközeli lakóhelyek, fokozottan az egykori zártkertek).

A tájképvédelem fontos aspektusa a tájidentitás, mely az ott élők tájegységük iránti elköteleződését és tenni akarását is nagyban befolyásolja. A fejlesztési, rendezési folyamatokban ezért **a tájképvédelem szempontjait horizontális elvként javasolt kezelni** és az egyes tájakra tájminőségi célkitűzéseket is meghatározni. Kedvező adottság, hogy a megye kistájai karakteresek, a helyi lakosság számára is jól körülhatároltak, melyek jellegét elsősorban a domborzati, vízrajzi adottságok és a hagyományos tájhasználat adja meg. A falvak, vidéki tájak öröksége erős táji identitással bíró, erős vidéki közösségekkel maradhat folytonos.

2.1.1 ábra: Tájképvédelem és a megye tájszerkezeti egységei (forrás: KEMTrT, saját szerkesztés)

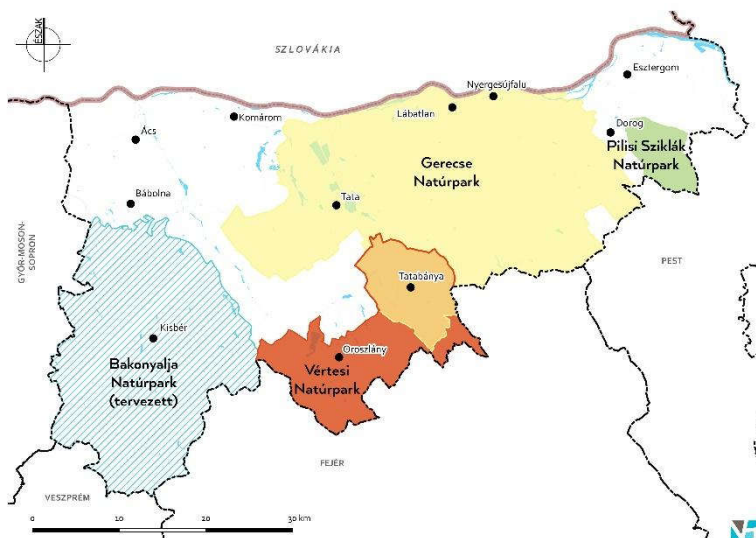

2.1.2 ábra: Természetvédelmi érzettség (forrás: KEMTrT, megyei területrendezési tervhez kapcsolódó adatszolgáltatás)

A megye természeti értékekben gazdag. Tájszerkezeti adottságaihoz szorosan kötődnek a természetvédelmi oltalom alatt álló értékek, területek: a Pilis és a Visegrádi-hegység területén a Duna-Ipoly Nemzeti Park területe érinti a megyét, Oroszlány közigazgatási területére kiterjed a Vértesi Tájvédelmi Körzet, a Gerecse Tájvédelmi Körzet pedig egészében a megye területére esik. A Pannonhalmi Tájvédelmi Körzet egyik részegysége is érinti a megyét (komáromi Herkályi-erdő). Országos védelem alatt álló természetvédelmi területek a Dunaalmási-kőfejtők TT, a Tái-Süttői-szigetek TT, a Tatai Kálvária-domb TT, és a Vértesszőlősi előembertelep TT. Természetvédelmi emlékek földtani alapszelvények védetté nyilvánítása nyomán kötődnek a megyéhez, szorosabban a bányászathoz.

Nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt állnak a különleges madárvédelmi területek és a különleges természetmegőrzési területek (Natura 2000), a Tatai-tavak Ramsari-terület, valamint a Pilisi UNESCO bioszféra-rezervátum.

A natúrparkok közmegegyezésen alapuló tájvédelem mellett a szelíd turizmusfejlesztés egyedi térségei is egyben, helyi közösségek összefogása eredményeként létrejövő együttműködések, a táji, természeti és kulturális értékek megőrzésén és fenntartható hasznosításán alapuló terület- és vidékfejlesztési célok megvalósulása érdekében. A megyében aktív szereppel bírnak a natúrparkok: a Gerecse, Vértesi, a nemrég alakult Pilisi Sziklák Natúrpark, és a tervezett Bakonyalja Natúrpark.

2.1.3. ábra: A megyét érintő natúrparkok (saját szerkesztés)

A natúrparkok szerepe a közösség építésén, turizmus szervezésén, vidékfejlesztésén és örökségi értékek védelmén túl kiteljesedhet inkubátor jellegű tájközpontokként való működésük esetén, mely során a tájgazdálkodás megyei modell-programjai kibontakozhatnak az oktatás, szemléletformálás, minta-programok, „tájgazda” partnerségi hálózatok hatására. A tájgazdálkodás kiemelt célterületei a dombvidéki térségek. A natúrparkok szorosan együttműködnek a megyében illetékes Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatósággal és az állami erdészetekkel, mely szervezetek ugyancsak aktívan kapcsolódnak be az idegenforgalomba, az érték gazdálkodásba.

A komplex turizmusfejlesztés egyedi övezetei is szorosan kapcsolódnak a fő tájszerkezeti egységekhez, a Duna menti urbanizált tájhoz (melynek részét képezi a Pilis és a Visegrádi-hegység is), és az Által-ér menti városi urbanizált tájhoz. A vonzó táji környezet mellett a komplex turizmusfejlesztés alapja az egykori bánya- és iparvidék vonzó, rekreációs terekkel gazdag urbanizált tájjá alakítása, valamint az integrált vízgazdálkodásra épülő komplex környezetalakítás, mely a várostérség népességmegtartó képességét, a tájidentitás erősítését is elősegíti. Az adottságok alapján a megyei turizmusfejlesztést elsősorban a helyi, belföldi, határmenti keresletre (a 2020. évi pandémia is ezt erősíti) javasolt építeni, illetve a makrotérségi nagyvárosok rövid-, hétvégi vagy néhány napos rekreációs igényeire.

2.1.1. TERMÉSZETI ERŐFORRÁSOK

A megye természeti adottságai kedvezőek a természeti erőforrások tekintetében.

Gazdálkodási adottságok

A megyében az országos átlaghoz képest magas az erdősültségi arány (20,8%-hoz képest 27,3%). A gazdasági rendeltetésű erdők aránya 41,2%, a védelmi rendeltetésű erdők aránya 58,3%. A kialakult tájhasználatnak megfelelően, a hegy- és dombvidékeken az erdő- és vadgazdálkodás, valamint a kapcsolódó ágazatok meghatározóak. Az erdők a klímavédelem területén is kiemelt szerepet töltenek be.

A síksági, enyhén dombsági részeken (Győr-Tatai teraszvidék, Igmánd-Kisbéri-medence, Keleti-Gerecse, Gerecsei-kismedencék) - a kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületeknek és átlagosnál jobb minőségű termőföldeknek köszönhetően - a mezőgazdaság, ezen belül elsősorban a szántóföldi növénytermesztés, állattenyésztés (meghatározóan a sertés és a baromfi, valamint a nagy múltú lótenyésztés), takarmánytermesztés és a kapcsolódó feldolgozóipar, élelmiszeripar dominál.

A megyében versenyképes nagyüzemi struktúra maradt fenn és fejlődik (magas termelési értékű komplex gazdaságok). A mezőgazdasági termelésben rendkívül magas technikai színvonalú fejlődést értek el mind a növénytermesztés (gépesítés, tárolási kapacitás), mind az állattenyésztés (automatizált 21. sz. technológia) alágazatokban. A korábban kiépült majorsági központok egy része ennek nyomán modernizálódott. (A hazai mezőgazdaság kibocsátása és bruttó hozzáadott értéke folyó áron 2012 óta nő¹⁰, melyhez a megye agrárgazdasága is hozzájárul. 2019-ben a mezőgazdaság országosan a bruttó hozzáadott értékből 4,1, a beruházásokból 4,0, a foglalkoztatásból 4,7%-kal részesedett; a beruházások volumene az agráriumban 8,5%-kal emelkedett az előző évhez viszonyítva. Országosan 2019-ben a teljes állattenyésztési ágazat volumene 1,4%-kal nőtt az egy évvel korábbihoz képest. A 2019. évi adatok alapján trend fölötti és növekszik a kertészeti termékek és az állatok termelési értéke, valamint a folyó termelőfelhasználási indikátor. Az ágazatban a jövedelem növekedése mellett a munkaerő felhasználás csökken.) A mezőgazdaság teljes bruttó kibocsátásának megoszlása szerint a Közép-Dunántúlon a legnagyobb a részesedése az élő állatok és állati termékeknek.

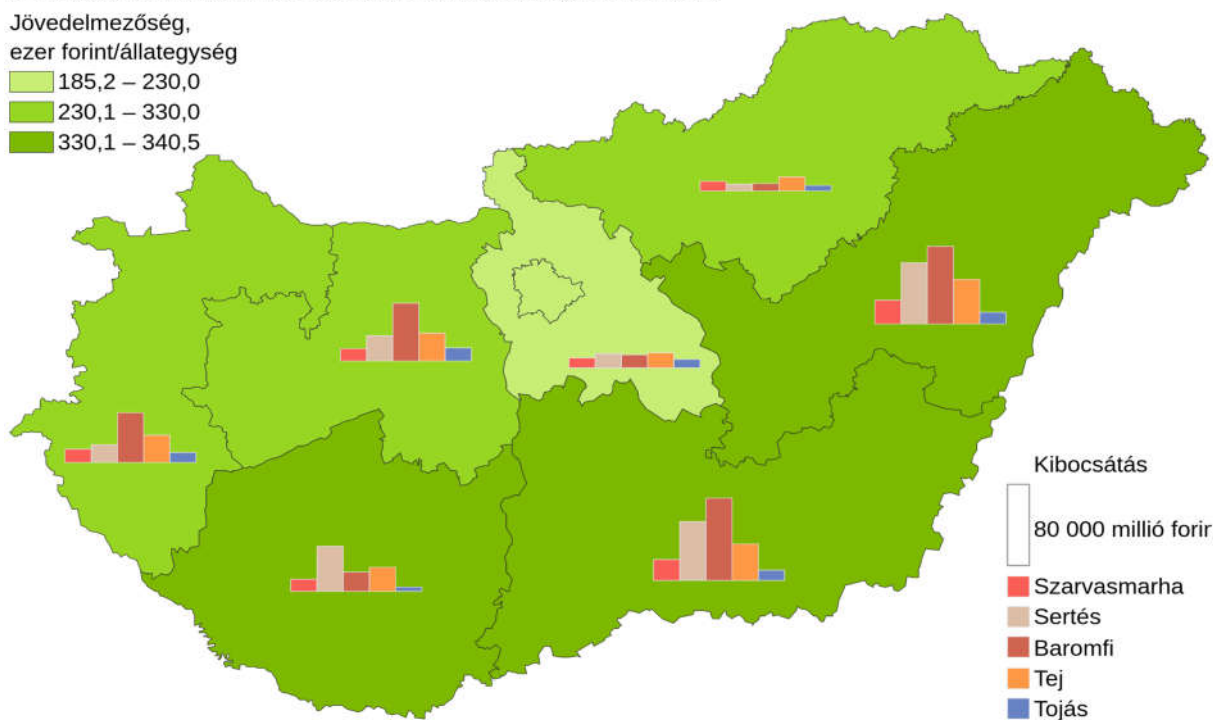
A mezőgazdaság jövedelmezősége* és a főbb állatok és állati termékek kibocsátása alapján, régióként, 2018

Jövedelmezőség,
ezer forint/állategység

185,2 – 230,0

230,1 – 330,0

330,1 – 340,5

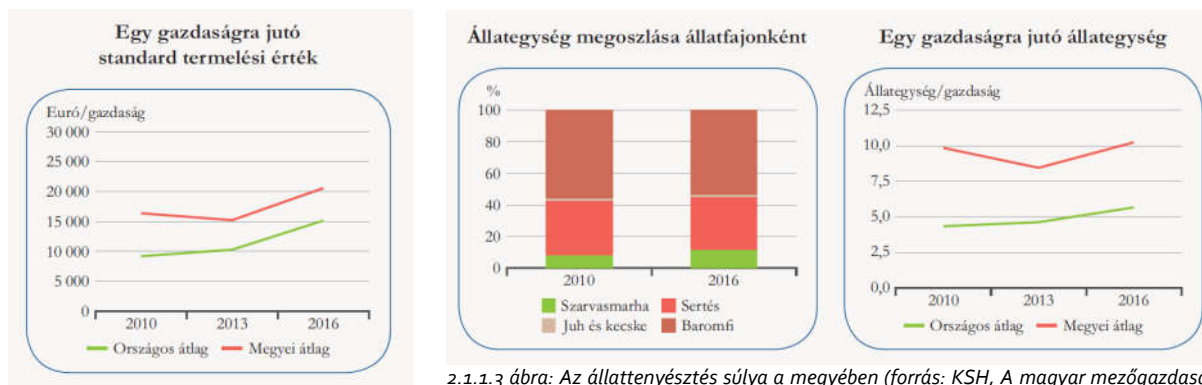

*Egy állategységre jutó vállalkozói jövedelem.

2.1.1.1 ábra: A mezőgazdaság jövedelmezősége és a főbb állati termékek kibocsátása alapján, régióként, 2018 (forrás: KSH)

Figyelembe véve az országos trendeket és a megyében lezajlott beruházásokat az agrárágazat súlya erősödött a megyében. 2019-ben Komárom-Esztergom megye száz legnagyobb árbevételű cége közül 19 foglalkozott agrár-, erdőgazdasági vagy élelmiszeripari tevékenységgel.¹¹

2.1.1.2 ábra: Termelési érték, Komárom-Esztergom megye, 2016. (forrás: KSH, A magyar mezőgazdaság regionális különbségei, 2016)

2.1.1.3 ábra: Az állattenyésztés súlya a megyében (forrás: KSH, A magyar mezőgazdaság regionális különbségei, 2016)

2016 óta a sertés és szarvasmarha állomány folyamatosan növekszik, a tyúkállomány azonban csökkenő tendenciát mutat. 2010 óta a megyében ismét növekszik az öntözött területek és a szerveztrágyázott területek aránya.

A mezőgazdasági terület 87%-a szántó, 9,6%-a gyepterület, a kert-gyümölcsös 1,4%, míg a szőlőterületek aránya 1,2¹²%. A szőlőgazdálkodás és borászat a Neszmélyi Borvidéken (Ászár-Neszmély-Bársonyos történelmi borvidék Esztergom-Keszthőlctől Bársonyosig) kiemelt mezőgazdasági ágazat, tájhasználat. A gyümölcsstermesztés a megyében kevésbé meghatározó, azonban az ültetvények harmada biogazdálkodásba vont. A gazdaságok átlagos birtokmérete a megyében 2010-hez képest nőtt (9,7 ha-ról 12,8 ha-ra), mely az egyéni gazdaságok számosságát és megerősödését is mutatja. A megyei agrárkamaraik tagok száma 2019-ben 6923 volt, melyek közül 916 szervezet (gazdálkodó szervezet, termelő szövetkezet, önkéntes szervezet), míg 6007 természetes személy (őstermelő, egyéni vállalkozó) volt. A fiatal gazdák aránya növekszik, azonban még továbbra is probléma az elöregedés, a generáció-váltás szükségessége.¹³

A megyei értéktárban szereplő kiemelt agrártermékek: Almásfüzitő szőlőmag mikroörlemény, Ászári borkultúra értékei, Ászári Asszonyfektető, Neszmélyi bor, Neszmélyi, Keszthölci borkultúra, Bábolna Shagya-arab lófajta, Kisbéri félvér, Császár extrudált pelyhek, Esztergom Meggy lelke likőr, Gyermelyi tészta, Tata alakor búza, Bajnai rétes, méhészet.

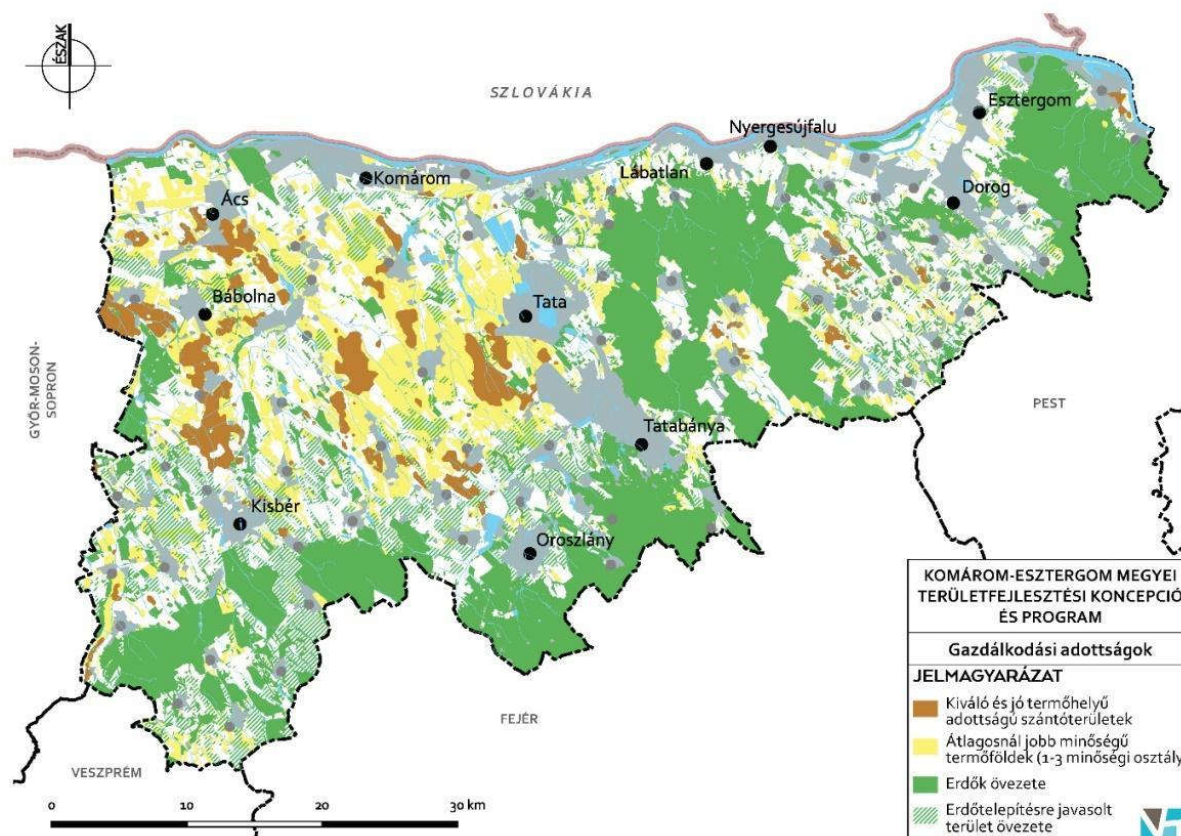
A megyében meghatározó súllyal van jelen a halászati ágazat is, melynek fő térségei az Által-ér, Császár-ér, Szendi-ér, Concó menti halastó rendszerek, valamint legnagyobb területtel a Tatától északra található Ferencmajori-halastavak. A tatai halászati hagyományok fontos tudást őriznek.

A dombvidék völgyeiben és a síksági laposokban hagyományosan, több évszázada gazdálkodnak a vízzel. A **dombvidéki táji adottságokhoz alkalmazkodó vízrendszerek** a síkvidéki fokgazdálkodással rokon tájgazdálkodási rendszert alkottak/alkotnak, melyek fő hozadéka a klimatikus viszonyok, a páratartalom kedvező alakítása. A megyében a vízgazdálkodási rendszerek komplex fejlesztése a fenntartható tájgazdálkodás, területhasználat érdekében szükséges (integrált fejlesztéssel, mely széles körű ökoszisztéma szolgáltatásokat biztosít).

A mezőgazdaság hosszú távú jövedelemtermelő képességének megőrzése érdekében a termőföldek mennyiségi (erózió, defláció, területfoglalás megelőzése) és minőségi védelme (fizikai, kémiai tulajdonságok, humusztartalom fejlesztése) kiemelt fontosságú. A helyes mezőgazdasági gyakorlatok a termőföldvédelem érdekében elvártak (a megye nagyobb része nitrátérzékeny, illetve lejtésnek kitett). A nagyüzemi mezőgazdaság káros környezeti hatásai ellen szükséges az ökológiai hálózati elemekhez kapcsolt zöld infrastruktúrafejlesztés és integrált vízgazdálkodás is, mely a klímaváltozás agráriumra gyakorolt hatásának mérséklését is szolgálja. A mezőgazdasághoz kapcsolódó élelmiszeripar termelési értéke a megyében az elmúlt évtizedben növekedett, melynek bővülését további élelmiszertechnológiai fejlesztések alapozhatják meg, az agrárvertikumra épülő diverzifikáció mentén¹⁴.

Az erdőgazdálkodási területek növelését (erdőtelepítésre javasolt terület övezete, Erdősítési Program, Településfásítási Program) minden esetben komplex vizsgálatok alapján javasolt tervezni, figyelemmel a természeti adottságokra, a termőtalajok védelmére, a hagyományos tájhasználatra, a tájkarakterre és klimatikus hatásokra. Az agresszíven terjedő lágy- és fásszárú fajok visszaszorítása erdő- és tájgazdálkodási, természetvédelmi szempontból is állandó kihívás.

A megyében az agrárinnováció is jelen van, az Európai Innovációs Partnerség (EIP-AGRI) oldalán négy innovációs ötlet is kapcsolódik Komárom-Esztergom megyéhez. Az országos szinten egyik legnagyobb mezőgazdasági szak- és gépkiallítása, a Bábolnai Gazdanapok évről-évre helybe hozzák a legújabb agrárinnovációkat és technológiai újításokat. Esztergomban a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Információs Technológiai és Bionikai Kara a fakultás profiljához igazodó Kutatóházat létesített Esztergomban, amely segíti új kapcsolódási pontok létrejöttét innovációs folyamatokhoz, partnerekhez. A kutatóház élelmiszertechnológiai kutatási tevékenységet is folytat. Előkészítés alatt van egy agrárinnovációs központ létesítése is a városban.

2.1.1.4. ábra: Gazdálkodási adottságok (forrás: KEMTrT, megyei területrendezési tervhez kapcsolódó adatszolgáltatás, átlagosnál jobb minőségű termőföldek: 1-3 terjedő minőségi osztályok)

2.1.2. VIZEK, VÍZKÉSZLETEK, VÍZGAZDÁLKODÁS

A megye felszíni vizekben viszonylag gazdag, a Duna mellett körülbelül húsz jelentősebb kisvízfolyás érinti, melyek közül az Únyi-patak, Kenyérmezei-patak, Által-ér, Concó, Cuhai Bakony-ér rendelkezik jelentősebb vízgűjtővel és vízhozammal. Állóvizei természetes eredetűek (az ipari célra hasznosított kiépített hűtőtavak is) vagy mesterségesek (völgyzárógáttal létesített halastó rendszerek, bányatavak).

A megye mintegy negyede felszín alatti víz szempontjából fokozottan érzékeny terület, a kijelölt vízbázisvédelmi hidrogeológiai védőterületek, valamint a Gerecse, a Vértes és a Pilis összefüggő karsztvíz tároló közei miatt.

Komárom-Esztergom megyében a karsztvíz rendszer lassú regenerálódása, a karsztforrások újraélédeése egyedi jelenség a bányászattal összefüggő víztelenítés felhagyása nyomán. Az újlag megjelenő fakadóvizek regionális léptékű területhasználati konfliktusokat okoznak, elsősorban Tatán és környékén. A források folyamatos monitorozása, a veszélyeztetett területekről a víz elvezetése, illetve a **visszatérő karszt források megfelelő hasznosítása a térség jövője szempontjából kiemelt fontosságú**. A termálvízkincs, gyógyvízkincs (gyógy- és ásványvíz) a megyében is jelentős értéket és lehetőséget biztosít (Brigetio Gyógyfürdő Komárom, Aquasziget Esztergom, Tatabánya Gyémánt Fürdő).

A felszíni és felszín alatti vizek minőségének megőrzése környezet- és természetvédelmi, idegenforgalmi, rekreációs-sportolási szempontból is alapfeltétel. A Duna, a tatai Öreg-tó az aktív vízitouriztika (kajak-kenu, lapátos vízitúra) helyszínei is.

A belvízzel veszélyeztetett területek aránya csekély¹⁵, azonban a dombvidéki, hegyvidéki térségekben a villámárvizeknek való kitettség magas. Az árvízvédelmi intézkedések komplex beavatkozásokat, vízgazdálkodást, vízkormányzást igényelnek a megyében is. A Duna mentén, az árvízvédelem terén jelentős beruházások történtek, illetve vannak folyamatban: Tát és a komáromi öblözet, Esztergom és Nyergesújfalu térségében.

2.1.3. ÁSVÁNYI NYERSANYAG VAGYON

A megye nyersanyagokban és energiahordozókban gazdag. Legnagyobb számban építőipari ásványi nyersanyag, valamint a Dunának köszönhetően kavics és homok kitermelése folyik.

A Magyar Bányászati és Földtani Szolgálat 2020. októberi adatai alapján szilárd ásványi nyersanyag tekintetében 35 bányaterület, illetve 4 kutatási terület érinti a megyét. Egyéb bányaterület, vagy kutatási terület nem található a megyében. A 2011-es adatokhoz képest a bányatelkek száma csökkent, és a továbbiakban sem várható növekedés.

A kutatási területek zöme a homokra és kavicsra koncentrál, kivéve az únyi, ahol agyag- és dolomitkutatás folyik. A bányatelkek közül egyértelműen a pusztavámi szénbánya a legnagyobb kiterjedésű, melynek csak a fele található Bokod és Oroszlány térségében. A megye híres a mészkőről, melynek több fajtáját is bányásszák a térségben. Kiemelkedő a dorogi, a tardosi, a süttői mészkő, amelyek országosan szinten ismert és kedvelt építő, illetve burkolóanyagok.

Az ásványi nyersanyagok bányászata a megyében továbbra is meghatározó ipari szegmens, a kapcsolódó feldolgozóipari tevékenységekkel. A nyersanyag-kitermelés káros környezeti hatásai az utóbbi években jelentősen mérséklődtek a környezetvédelmi követelmények szigorodásával.

Az ásványanyag bányászat a térségben nagy múltra tekint vissza, melynek történeti és ipartörténeti szempontból is kiemelkedő jelentősége van (részben a tájidentitást is meghatározza). A **múlt ipari és bányászati örökségét a turisztikai infrastruktúrába illesztetten javasolt őrizni, fejleszteni.**

2.1.3.1 ábra: Süttői mészkőbánya (forrás: reneszansz.hu)

2.2. KÖRNYEZETI TÉNYEZŐK ÁLLAPOTA, TERMÉSZETI, KÖRNYEZETI KOCKÁZATOK (ÉGHAJLATVÁLTOZÁS)

A megye környezetállapota az elmúlt évtizedekben jelentős javuláson ment keresztül, nagyrészt az ipar struktúraváltásának és környezetvédelmi beruházásainak köszönhetően. A környezetállapot szempontjából jelentős változást eredményezett a korszerű hulladékgazdálkodási rendszerek bevezetése, a lakossági fűtés és az épületek korszerűsítése, a víziközmű rendszerek fejlesztése, az energia és hőellátásban a megújuló energiák alkalmazása.

A megye iparvárosai, Komárom, Tatabánya, Esztergom térsége önálló légszennyezettségi zónaként lehatárolt, ahol a 2010-ben történt zónacsoportok szerinti besorolás¹⁶ alapján a levegőminőség összességében "jó"¹⁷ minőségű. A megye területén a közúti közlekedésből származó térségi jelentőségű zajterhelés elsősorban az 1, 10, 11, 13, 81 sz. főutak és M1 autópálya belterületi szakaszait érinti. A vasúti közlekedés okozta zajterhelés kisebb területet érint.

Az általánosan növekvő átmenő forgalomból, az ipari parkok, gazdasági-kereskedelmi területek logisztikai terheléséből, a foglalkoztatási központok felé irányuló forgalomból, valamint a szuburbanizációhoz kötődő ingázásból fakadó terhelések a klímaváltozáshoz jelentősen hozzájárulnak. Az ipar jelenleg prognosztizálható fejlődési üteme mellett kiemelt feladat az ipari és a közlekedési kibocsátások csökkentése, az egyre növekvő lakossági energiafogyasztás mellett. Ezen folyamatok alakítása meghaladja a megye kompetenciáit.

A felszín alatti vizek védelme és a talajszennyezések megszüntetése érdekében az Országos Környezeti Kármentesítési Programban (OKKP) folyamatosan végzik a tényfeltárást, kármentesítést, monitoring feladatokat. Sürgős kármentesítési intézkedésekre van szükség azonban még számos településen, Almásfüzitő, Oroszlány, Csolnok, Dorog, Esztergom, Neszmély, Nyergesújfalú, Tatabánya térségében¹⁸.

A II. Vízügyi-gazdálkodási Terv adatai alapján a megye felszín alatti vizeinek kémiai állapota a sekély porózus és sekély hegyvidéki rétegben gyenge, illetve jó, de gyenge kockázati állapottal minősített. A porózus és hegyvidéki terület kategóriában vegyesnek minősítettek a víztestek (nyugaton jó, észak-keleten gyenge, délkeleten jó, de gyenge állapot kockázatú). A karszt és termálkarszt víztestek mennyiségi és kémiai állapota szerint jellemzően jó minősítéssel rendelkeznek.

A felszíni víztestek ökológiai állapota jellemzően gyenge vagy mérsékelt, mennyiségi állapotuk szerint a jónál nem rosszabb kategóriába tartoznak. Kémiai minősítés szerint a Gerece és a Pilis közti vízfolyások nem jó állapotban vannak. A megye szinte egésze nitrátérzékenynek minősül.

A regionális hulladékgazdálkodási rendszer kiépítésével és megszervezésével, illetve a folyamatosan fejlődő lakossági együttműködéssel (és szemlélettel) a közszolgáltatás keretében elszállított települési hulladék a megyében, 2019-ben a kezelés módja szerint 63% anyagában hasznosított, 2,5% energetikailag hasznosított, 34,5% pedig lerakott hulladék volt. A megyében, Dorog városban veszélyes hulladékégető mű üzemel. Hulladékgazdálkodással (hulladékgazdálkodási engedéllyel) az OKIR alapján mintegy 400 vállalkozás foglalkozik. A hulladékgazdálkodási ipar, mint a körforgásos gazdálkodás alapja a megyében viszonylag nagy súllyal van jelen.

Az illetékes környezetvédelmi hatóság a megye területén található hulladéklerakó telephelyek engedélyezésével valamint a felügyelettel kapcsolatos feladatait ellátja, a tevékenységet kontrollálja. Nyilvántartja a jogszabályban rögzített bejelentés köteles tevékenységeket, az egyes technológiákhoz tartozó kibocsátásokat ellenőrzi. Az egységes környezethasználati engedéllyel rendelkező üzemek éves ellenőrzését lefolytatja. A környezetvédelmi hatóság határértékekkel szabályozza azokat a tevékenységeket, amelyek határérték feletti környezeti zajt, illetve rezgést okozhatnak. A környezeti kármentesítéssel kapcsolatos feladatokat koordinálja.

A megyei klímavédelmi jövőkép¹⁹: *„Közös cselekvéssel stabilan az élvonalban a klímaváltozás mérséklésében, a klímaváltozáshoz való alkalmazkodásban”, azaz*

„Komárom-Esztergom megye rugalmasan, innovatívan reagál a klímaváltozás kihívásaira, társadalmi, gazdasági és természeti adottságait fenntartható módon hasznosítja a klímavédelmi célkitűzések figyelembevételével, széles társadalmi együttműködés és munkamegosztás mellett.”

A megye a klímaváltozás hatásai által az országos átlaghoz illeszkedően veszélyeztetett. A dokumentum készítése során elvégzett adaptációs helyzetértékelések és a jövőbeli veszélyeztetettség elemzések alapján a megyében a klímaváltozás okozta jelentősebb problémák a következők:

- védendő értékek és ivóvízbázisok veszélyeztetettsége,
- árvíz, villámárvíz veszélyeztetettség,
- aszály és erdőtűz veszélyeztetettség (az erdők sérülékenysége a mezőgazdasági táj tájszerkezeti egység területén a legfokozottabb),
- turizmus veszélyeztetettsége,
- hóhullám.

Komárom-Esztergom megye klímastratégiája 2017-2030 az éghajlatváltozás kiemelt problémakörei, hatásai és hatásviselői, valamint a várható hatás mértéke (KBT SZ módszertan hármas értékelési szisztémája alapján) alapján meghatározta a 10 kijelölt²⁰ tényező kitettségének mértékét a megyében.

Hatás:	Hőhullámok	Épületek	Árvíz	Belvíz	Villámárvíz	Aszály	Ivóvíz készletek	Természeti értékek	Erdőtűz	Turizmus
Besorolás:	3	3	3	1	3	2	3	3	3	1

3 a probléma kiemelkedő jelentőségű a megyében; kezelése a megyei éghajlati alkalmazkodási tevékenység fókuszában álli (fokozottan ajánlott beavatkozási elemek)

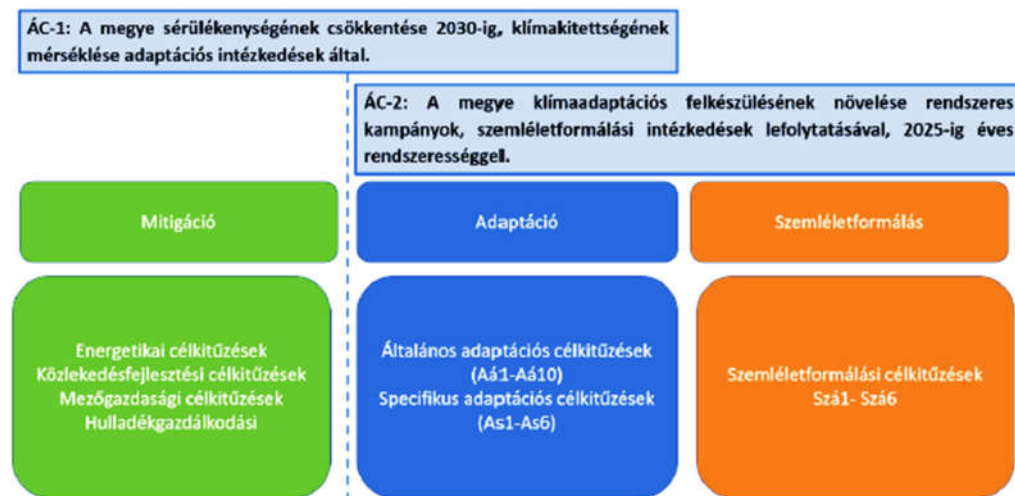
2 a probléma átlagos jelentőségű, az alkalmazkodási tevékenység tervezése javasolt

1 a probléma relevanciája alacsony a megyében, alkalmazkodási tevékenység tervezése opcionális

2.2.1 ábra: Komárom-Esztergom megye klíma-kitettsége (forrás: Komárom-Esztergom megye klímastratégia)

A megyei dekarbonizációs és mitigációs célkitűzések az ÜHG kibocsátások csökkentésére irányulnak, elsősorban a lakossági (kibocsátás 29,5%-a), ipari (kibocsátás 44,2%-a), közlekedési (kibocsátás 18,6%-a), hulladékgazdálkodási (kibocsátás 1,2%-a) forrásokból. Az agrárium terén (kibocsátás 2%-a) az ÜHG kibocsátások szinten tartása a cél. Az adaptációs célkitűzések a terület- és tájhasználatra is kiterjednek: természeti értékek védelme, zöldfelület és erdővagyon védelme (aszállyal, erdőtűzzel és egyéb klímakockázati károkkal szemben) és fejlesztése, vízgazdálkodás (árvízvédelem, villámárvizek megelőzése, aszálykárok csökkentése), mezőgazdasági alkalmazkodás (racionális tájhasználat, helyes művelési gyakorlat, új termesztés technológiák).

Célok

2.2.2 ábra: A megye klímavédelmi célrendszerének illesztése (forrás: Komárom-Esztergom megye klímastratégia)

A megye azonosított természeti kincseinek védelmére specifikus célrendszer (védelmi, vizsgálati, fejlesztési) került kidolgozásra:

- a Tatai Öreg-tó bioszférájának, valamint az épített környezetének megőrzése (beleértve a halgazdálkodást is),
- a Rám-szakadék bioszférájának és természeti kincseinek megőrzése,
- a Neszmélyi borvidék szőlőkultúrájának megőrzése,
- a Kisbéri lótenyésztés védelme (különös tekintettel a kisbéri félvér fajtára), általánosan az állattenyésztés védelme,
- a Bábolnai lótenyésztés és gazdaság klímahatásokkal szembeni védelme,
- a Komáromi és Esztergomi épített kulturális örökség védelme,
- a Komárom és a Komáromi Duna holtágak, belterületi tavak (Rüdiger tó, Szőnyi halastó) és természeti értékeinek védelme (iszapmentesítése, vízminőségek javítása, továbbá a holtágak esetében élőhelyek rehabilitációja).

A Klímabarát Települések Szövetsége tag települései a megyéből: Tatabánya, Tata, Vértesszőlős. A klímatudatos városi programot (Tatabánya helyi mintaprogramja alapján) a funkcionális várostérre kiterjedően javasolt megvalósítani.

A Klíma és Természetvédelmi Akcióterv keretében jelentős területeken történnek erdőtelepítések (mintafásítás, újszülöttek erdeje) a Komárom-Esztergom megyében gazdálkodó állami erdőgazdaságok révén.

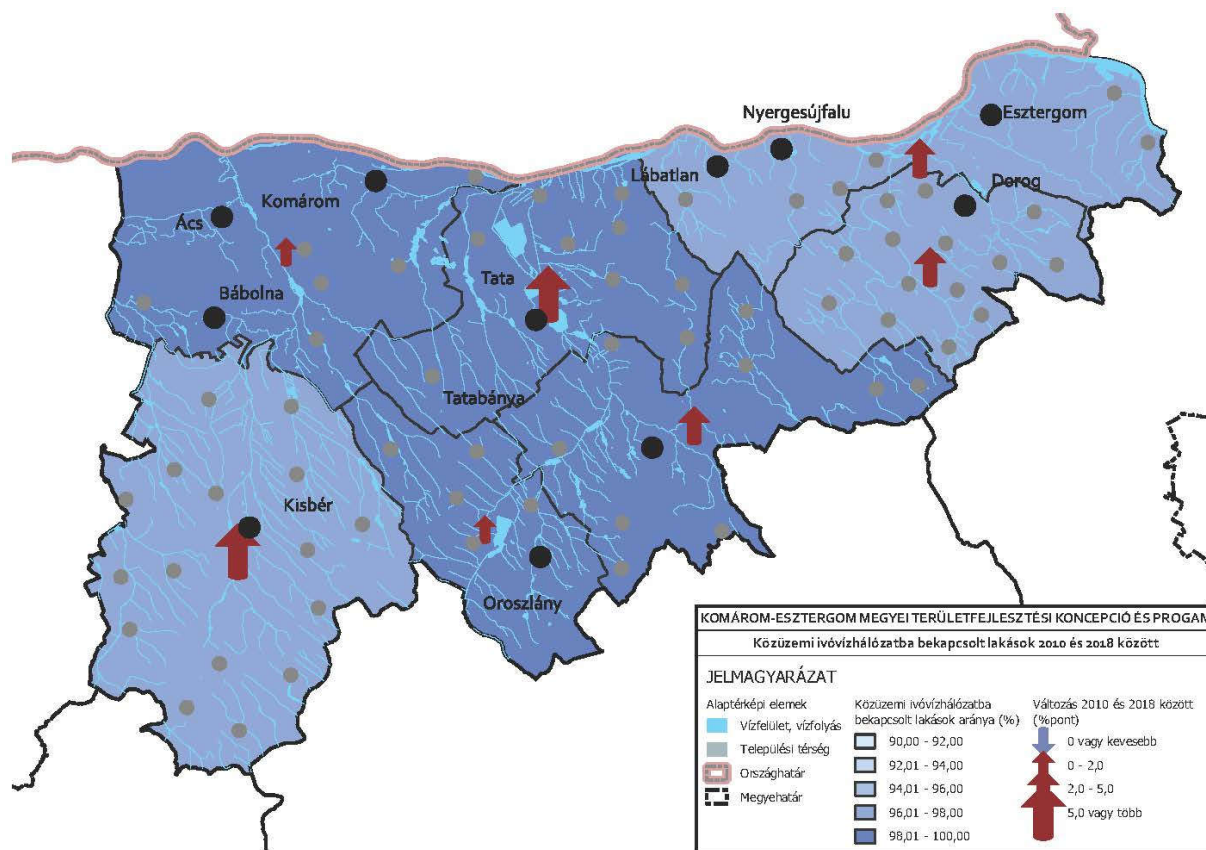
2.3. KOMMUNÁLIS INFRASTRUKTÚRA

2.3.1. VÍZELLÁTÁS

A megye minden településén biztosított az ivóvíz ellátás, a lakossági ellátottság szintén közel 100 %-os. A megyében 22 községi és 9 egyedi vízellátó rendszer szolgáltatja a vizet. Az ivóvízellátást a megye területének döntő részén az Északdunántúli Vízmű Zrt. (ÉDV Zrt.) biztosítja.

Az ivóvíz nagyobb aránya felszín alatti kutakból, karsztvízből származik és mintegy 60 települést lát el, a Duna menti településeken viszont parti szűrőű kutak biztosítják az ivóvízellátást. A megyében több regionális vízellátó rendszer is működik (pl. dorogi, bicskei), közülük a legjelentősebb a **Tatabánya-Oroszlány regionális ivóvízellátó rendszer**. **Az ivóvíz zöme a tatabányai vízbányából származik, melyet ásványvíz minőségűnek nyilvánítottak.** A vízbánya Tatabánya, Tata, Oroszlány, Bicske és Kisbér mellett további 57 községet lát el.

A KSH adatai szerint a megye lakásainak 98,1%-a volt bekapcsolva községi ivóvízhálózatba 2018-ban (adatok: <https://www.teir.hu/idosoros-elemzo/>), ami jóval magasabb az országos átlagnál (94,9%). **Valamennyi település belterületén teljes körű a vezetékes ivóvíz szolgáltatás, hiányosságok elsősorban a külterületi lakott helyeken jelentkeznek.** A víz minősége 2017-ben az átlagnál kedvezőbb volt, kiemelt veszélyes paraméterekben nem tapasztalható határérték túllépés. Az elmúlt években az **ólom- és a vastartalommal voltak problémák** a megyében. A határérték feletti fémtartalom azonban nem az ivóvíz minőségéből, hanem feltehetőleg a **régi csőrendszerek** miatt alakulhatott ki.

2.3.1.1 ábra: Községi ivóvízvezeték hálózatba bekapcsolt lakások aránya (2018) és változása (2010-2018) (készült: KSH adatok alapján)

A hálózat karbantartására, cseréjére szükség van a megye több településén. A megyében szükséges a régi vízhálózat fejlesztése, esetlegesen a vízbázisok összekapcsolása.

Az ÉDV Zrt. a megfelelő vízellátás érdekében folyamatosan monitoroz, hálózati diagnosztikai csoportot is létrehozott. A cég több hálózatfejlesztő projektet is végzett a KEOP (Környezet és Energia Operatív Program) keretében. Ilyen projekt volt a XV/C vízakna átalakítása és biztonságba helyezése, a Kocs és Nagyparnakpuszta, vagy a Nagyigmánd és Kisigmánd ivóvízminőségét javító projekt, a tatai, az esztergomi, vagy a tatabányai szennyvíztisztító telep fejlesztése.

SZENNYVÍZELVEZETÉS, TISZTÍTÁS, SZENNYVÍZ- ÉS SZENNYVÍZISZAP ELHELYEZÉS

A megye 76 településéből jelenleg 71 település rendelkezik működő szennyvízelvezető hálózattal, és 34 szennyvíztisztító üzemel. A szolgáltatást a megyében öt szolgáltató végzi, a legnagyobb az ÉDV Zrt., mely 66 településen végzi a szennyvizek gyűjtését és tisztítását. A kezelésében 4 állami és 22 önkormányzati tulajdonú szennyvíztisztító telep üzemel. Az Európai Közösség a 91/271/EGK irányelvben szabályozza a települési szennyvízkezelésre vonatkozó feladatokat. Ezzel összhangban került jóváhagyásra a Nemzeti Települési Szennyvíz-elvezetési és tisztítási Megvalósítási Programról szóló 25/2002 (II. 27.) kormányrendelet. A jogszabály 1. melléklete szerint 13 agglomeráció (26 település) rendelkezik megfelelő szennyvízelvezető- és tisztító rendszerrel.

A nagyarányú kiépítettség ellenére a megyében még mindig akadnak közművesítetlen területek, mint például Esztergom-Búbánatvölgy és a Szamárhegy térsége. Azokon a településeken, ahol nincs szennyvízelvezetés, ott szikkasztással, illetve elszállítással történik a „szennyvízkezelés”. A következő időszakban a rendszerek fejlesztése, korszerűsítése szükséges: néhány kisebb településen, vagy településrészen előfordul, hogy a csapadékvíz, illetve a szennyvíz elvezetése nem elválasztott rendszerű hálózatban történik, ezek korszerűsítése kiemelten fontos. A szennyvíztelepek esetében a csak biológiai fokozattal rendelkezők továbbfejlesztése, a rossz hatásfokú rendszerek korszerűsítése szükséges.

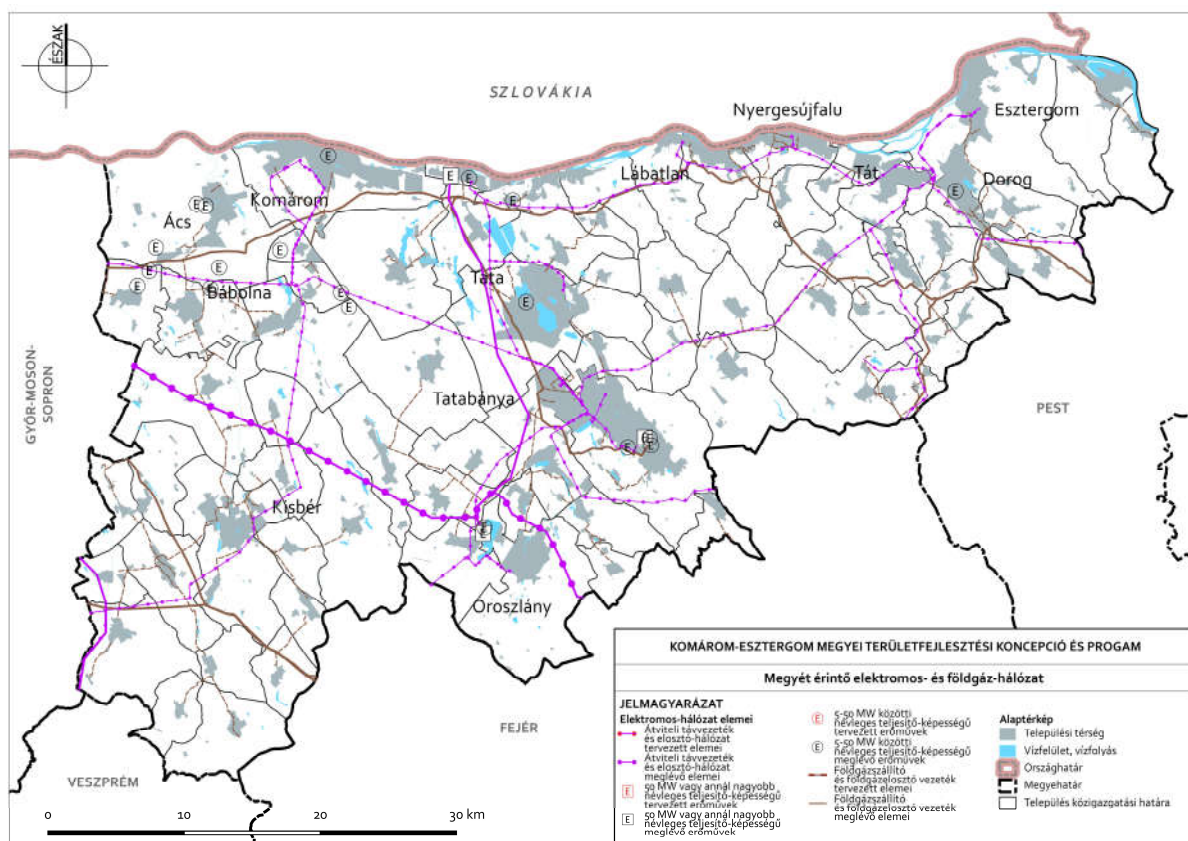
2.3.2. KÖZMŰOLLÓ

Az Országos Vízgyűjtő-gazdálkodási Terv célkitűzései szerint 2015-re el kellett érni a 92% feletti rákötési arányt valamennyi közcsonnával ellátott településen. A megye ebből a szempontból igen jól áll az országos átlaghoz képest: a 2018-as KSH adatok szerint **a megye lakásainak 91,7%-a rákötött a hálózatra**, illetve egyedi szennyvíztisztító berendezéseket telepítettek, **míg az országos arány mindössze 79,8%. A közműolló** (egységnyi ivóvízhálózatra jutó csatornahálózat hossza) **a Tatai kistérségben a legkedvezőbb**, itt egységnyi ivóvízhálózatra egységnyi csatornahálózat jut. A legkedvezőtlenebb a Kisbéri kistérség helyzete, ahol csak 0,7 egységnyi csatorna jut egységnyi ivóvízhálózatra.

2.3.3. ENERGIAELLÁTÁS

ENERGIAHÁLÓZAT ELEMEI

A területrendezési tervek biztosítják a meglévő és tervezett energiahálózatok és erőművek területét (lásd mellékelve). Felülvizsgálatot követően a terv lehetővé teszi a felhagyott erőművek területének újrahasznosítását. Tatabánya települési térségében fekvő, bezárt Bánhidai erőmű területét a rekultivációt követően, az Által-ér menti komplex rekreációs zöldfolyosóba tervezi integrálni a város.

2.3.3.1 ábra: Megyét érintő elektromos- és földgáz-hálózat

Az elmúlt években az energiaközmű hálózathoz való kapcsolódás emelkedése jellemezte a megyét. A vezetékes gázellátás a megye minden településén elérhető. A háztartási gázfogyasztók száma az elmúlt években – a 2010-es adatokhoz képest – csökkent, az átlagos havi gázfogyasztás szintén csökkenést mutat.

A megye járásai körül az Oroszlányi és a Tatabányai kistérségben a legkisebb a gázzal fűtött lakások aránya (Tatabányai kistérség 26,96%, Oroszlányi kistérség 30,11%, Esztergomi kistérség 51,43%, Dorogi kistérség 54,81%, Kiskéri kistérség 56,26%, Tatai kistérség 58,99%, Komáromi kistérség 59,23%).

 2.3.3.a táblázat: Egy háztartási fogyasztóra jutó átlagos vezetékes gáz felhasználás havi átlaga 2000-2018 között, m³ (KSH)

	2000	2005	2010	2016	2018
Komárom-Esztergom megye	160,8	185,8	122,1	115,0	121,3
Közép-Dunántúl	112,9	134,8	93,7	87,8	92,8
Ország	102,3	121,4	89,0	79,4	87,0

A távfűtés jelentősége a megyében országos összehasonlításban igen magas: bár a hálózatba bekapcsolt lakások száma enyhén csökkenő tendenciát mutat, arányuk jelenleg is mintegy 30%-os, ami az országos átlag kétszerese. A megyében a kiskéri kistérség kivételével minden járásban van távhőszolgáltatás. A távfűtéssel ellátott lakások aránya 2018-ban a tatabányai (72%) és az oroszlányi (65%) járásban kiemelkedően magas, de a komáromi (23%), esztergomi (18%) és a tatai (18%) járásokban is 20% körüli.

A villamosenergia-fogyasztás alakulását a megyében – az országos trendekkel összhangban – az ezredforduló óta folyamatos növekedés jellemezte. Az egy fogyasztóra eső villamosenergia-felhasználás Komárom-Esztergom megyében csekély mértékben (4 kWh) meghaladja az országos átlagot. A különbség oka elsődlegesen az intenzív ipari tevékenység, hiszen a háztartásoknak szolgáltatott villamos energia szolgáltatás 10 %-kal kevesebb, mint az országos átlag.

2.3.3.b táblázat: A villamos energia mennyiségének és az energiafogyasztók számának alakulása Komárom-Esztergom megyében

Év	Háztartási villamosenergia-fogyasztók száma (db)	Villamosenergia-fogyasztók száma (db)	Háztartási gázfogyasztók száma (db)	Távfűtésbe bekapcsolt lakások száma (db)	Melegvíz-hálózatba bekapcsolt lakások száma (db)	Háztartások részére szolgáltatott villamosenergia mennyisége (1000 kwh)	Az egy főre eső háztartási villamosenergia-fogyasztás mértéke (kwh/fő)
2010	160125	172715	59389	37191	33942	356932	1144,30
2018	160155	177456	58044	37234	34349	353449	2206,9

2.3.4. MEGÚJULÓ ENERGIA

A megújuló energiaforrások közé a nap, a szél, a földhő, a biomassa és a víz mozgási energiáját értjük. Az Európai Unió 2018-ban a „Tiszta energia minden európainak” csomag részeként hatályba léptette a felülvizsgált megújulóenergia-irányelvet (EU 2018/2001 irányelv), mely szerint 2030-ra az uniós energiafogyasztás 32%-a megújuló energiaforrásokból kell származzon.²¹ A 2020 januárjában elfogadott Nemzeti Energiastratégia 2030-ig minimum 21%-os részarány elérését célozza meg a bruttó végsőenergia-felhasználáson belül, ugyanakkor az előrehaladást a kormány felülvizsgálja 2025-ben, és annak eredménye alapján határoznak a 2040-es célszámról.²²

A megye területén általában megközelíti a 2000 órát a napsütéses órák száma, ami alkalmassá teszi a **naperenergia** hasznosítására, ugyanakkor erre Magyarországon több megyében is jobb feltételek állnak rendelkezésre. Egyre több helyen telepítenek hazánkban kisebb teljesítményű naperműveket, ebben Komárom-Esztergom megye sem kivétel: Tatabányán és Komáromban is létesült napelempark, de több más település is tervezi. Mivel a napkollektorok és napelemek önállóan is telepíthetők, ezért jól alkalmazhatók az elektromos-energiával ellátatlan területeken.

A **geotermikusenergia-hasznosításra** kevés lehetőség van a megyében, ugyanakkor Bábolnán a hasznosítás már megvalósult, egy kiserőmű folyamatosan biztosítja a strand-fürdő melegvízellátását, a fűtést, valamint a villamosenergia termelését. A geotermikus energia hasznosítását Komáromban is tervezik. A **szélenergia** ipari léptékű hasznosítása a 2000-es években az energiapolitika része volt: 2005 és 2010 között rohamosan nőtt a széllal megtermelt energia mennyisége (36 TJ-ról közel 2000 TJ-ra) elsősorban a Kisalföldön telepített szél turbinák hatására – Bábolna, Nagyigmánd, Kisigmánd, Ács és Csém környékén 50 MW-os termelőkapacitással. A 2010-es években napelemparkok kialakítása széleskörűen terjedt el az országban. A megyében szilárd **biomassa** (az erdők faállománya) feldolgozására alkalmasan működik a Tatabányai és a Dorogi hőerőmű.

Általánosságban megállapítható, hogy a háztartási méretű kiserőművek (<0,5 MW) elhelyezésének **településrendezési feltételei jelentősen javultak**, a szél erőmű és szél erőműpark akkurátus tiltása mellett. A jelenlegi építési szabályok lehetővé teszik szinte az összes övezetben és építési övezetben a megújuló energiaforrás műtárgyainak elhelyezését. Ugyanakkor ez területhasználati konfliktusokat is okozhat, hiszen általában zöldmezős beruházásként valósulnak meg. Ezért célszerű elsősorban a barnamezős területeket felhasználni erre a célra. A területhasználati konfliktusok csökkentése érdekében a megyei területrendezési terv szabályozza a napelemparkok elhelyezését, így többek között védelmet élveznek a természetvédelmi és tájképvédelmi érintettségű területek és a terv előnyben részesíti a barnamezős területeket.

2.3.5. INTERNET

Az internet-szolgáltatáshoz való hozzáférés egyre fontosabb nem csak megyei, hanem országos szinten is. Magyarországon több szolgáltató is biztosít vezetékes, illetve vezetékek nélküli, mobil hálózatot. Az internetes előfizetések száma országos szinten megtriplázódott, a mobilinternetes előfizetések száma a hatszorosára nőtt az elmúlt 10 évben.

A megye területe a legnagyobb szolgáltatók (pl: Magyar Telekom Nyrt., Vodafone Magyarország Zrt., DIGI Kft.) által többnyire lefedett. A Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság (NMHH) szolgáltatásaként indított szelessav.net honlap információi szerint a megye területén a le- és feltöltés sebessége és átlaga megfelelő. A NMHH mobilhálózat vizsgálata elsősorban a főbb nyomvonalak menti területekre koncentrálódott. A települések zömén elsősorban belterületen érhető el a 3G és a 4G technológia.

2.4. KÖZLEKEDÉS

2.4.1. A KÖZLEKEDÉSHÁLÓZAT TÉRSZERKEZETI ÖSSZEFÜGGÉSEI

A közlekedési hálózat nagytérégi összefüggéseivel a nagytérégi kapcsolatok fejezet foglalkozik, arra külön nem térünk ki. Ugyanakkor ebben a fejezetben elemezzük a megye fejlődése szempontjából meghatározó hálózat meglévő és megvalósult, valamint a nagy távlatban tervezett szerkezeti elemeit (gyorsforgalmi út, főút, mellékút, vasúthálózat, kikötők).

2.4.2. VONALAS RENDSZEREK, LÉTESÍTMÉNYEK KAPCSOLATI HIÁNYAI

A megye közlekedési gerince az **M1-es autópálya** és a vele párhuzamosan futó **1. sz. főút** és **1. sz. Budapest–Hegyeshalom vasútvonal**. A megyében ma ez az egyetlen gyorsforgalmi folyosó, mely az 1960-as évektől kezdve szakaszosan, több ütemben épült ki Budapest és az országhatár között, és vált a nagytérég jelentős közlekedési gerincévé. Az elmúlt évtizedben jelentősen leromlott az autópálya műszaki állapota, mindemellett kapacitása telítődött. Az elmúlt években megkezdett és jelenleg is tartó **felújítási munkálatok mellett, jelenleg az autópálya 2x3 sávossá bővítésének kiviteli tervei készülnek** két ütemre bontva (1. szakasz: Mo-Tatabánya-Újváros (45 km), 2. szakasz: Tatabánya-Újváros – Győr (M19) (46 km)). A bővítés környezetvédelmi engedéllyel, építési engedéllyel rendelkezik, az érintett településrendezési eszközök módosítása nagyrészt megtörtént. A vele közel párhuzamos **1. sz. Budapest-Hegyeshalom vasútvonal nemzetközi szerepe kiemelkedő** a személy- és teherszállításban. A tervek szerint a teljes szakaszon 160 km/h órára emelnék a vonal sebességét, mely ívkorrekciókat tesz szükségessé (pl. Tata-Baj). A vonatkozó településrendezési eszközöket már módosították, de a legutóbbi információk szerint ebben az évtizedben nem várható a nyomvonal korrekciók finanszírozása. További fejlesztések is várhatók a vonalon, úgy, mint Tatabányán, Tatán intermodális csomópont kiépítése, P+R parkolók építése, Alsógalla vasúti megállóhely áttelepítése a megyei kormányhivatalhoz, a fejlődő városrészközpontba. Erről a vonalról tervezik leágaztatni Szár és Szárliget térségében a **Vo elnevezésű vasút körgyűrűt**, mely Budapest elkerülésével jelentős fejlődést hozhat a nemzetközi teherforgalomban, egyben **felértékelheti a vonal mentén fekvő ipari zónákban a vasúti teherszállítást is**.

A megye másik települési és közlekedési tengelye az **Almásfüzitő és Esztergom közötti Duna-völgy**. A Gerece Dunára lefutó északi lejtője által beszorított szűk települési sávban **jelentős barnamezős ipari területkinálat** van, melyet a 10-es út és a vasút végig súlyvonalában tár fel, tehát a kapcsolatokat, elérhetőséget tekintve a településszerkezet és a közlekedési hálózat viszonya ideális, teher- és személyforgalom szempontjából egyaránt, ha a lakóterületeket terhelő környezeti hatások enyhíthetők lennének. Erre korábban felmerült a településeket terhelő környezeti hatásokat kiküszöbölendő **egy Lábatlan – Nyergesújfalu – Süttő – útszakaszt tehermentesítő**, hegyeken átvezető **elkerülőút**, mely a jelenleg hatályos országos és megyei dokumentumokban részben az eddig érintetlen, zömmel védett természeti területen való vezetéséből adódó károk és konfliktusok, részben pedig jelentős forrásigénye miatt – már nem szerepel. Érdemes megvizsgálni azonban az erős forgalmat bonyolító főúttal párhuzamosan futó vasútvonal rekonstrukciójának műszaki és forgalmi lehetőségeit és hatásait.

A kelet-nyugat irányú kapcsolatok mellett hasonlóan fontosak a megye **észak-dél irányú közlekedési kapcsolatai**. A térségbenégy fő észak-déli irányú kapcsolat alakult ki: Szlovákia-Komárom-Kisbér-Székesfehérvár (ehhez kapcsolódva Győr-Kisbér); M1-Tatabánya-Oroszlány-Mór-Székesfehérvár-M7; Szlovákia-Esztergom-Bicske-M1-M6 és Budapest térsége.

A megye nyugati részét átszelő észak-déli nagytérégi kapcsolatot a **13. sz. főút**, és a **81. sz. főút** jelenti, hiszen egy budapesti agglomerációt elkerülő íven köti össze a 10 sz. főutat, az M1 és M7 valamint az M6 autópályákat, elérést biztosít Szlovákia és Székesfehérvár-Dunaújváros között. A **főút komáromi elkerülőjének megépülésével** (113. sz. főút) és a **nemrégiben átadott új Duna híddal** (Monostori-híd) ez a szerep tovább erősödik és elengedhetetlenné válik a főút 2x2 sávossá bővítése, valamint Komáromnál a főúti elkerülő továbbépítése. A főúttal **közel párhuzamosan futó Székesfehérvár és Komárom közötti vasútvonal ugyanakkor személyszállítás vonatkozásában kihasználatlan**, a napi egy vonatpárral egyáltalán nem hatékony. Népszerűtlensége a vonalvezetésben keresendő, ritkábban lakott területeken vezet, az állomások zöme lakott területtől távol helyezkedik el, a használatlanság miatt több vasúti megállót is megszüntettek.

Távlati szerepe nem a helyközi személyszállításban, hanem elsősorban a regionális személyszállításban, a teherszállításban lehetséges (pl. kapcsolható a komáromi vasúti híddal). Jelenleg „kerülő” vonalként működik.

A megye keleti részén szintén továbbra is késik az észak-déli közúti kapcsolat kapacitív erősítése, e szerepet jelenleg a túlterhelt településeken átvezető **102. sz. főút** tölti be. **A tervezett M100 autópályát fogja bekötni Esztergom-Párkány hídfővárosokat az M1 gyorsforgalmi útra**, amihez szervesen hozzátartozik az új Esztergomi-Párkányi híd. A nyomvonal jelenleg megvalósíthatósági tanulmánnyal rendelkezik, a nyomvonal engedélyezése folyamatban van, a településrendezési eszközök módosítása nagyrészt megtörtént.

A kettő észak-déli folyosó között fekvő **Tatabánya- Székesfehérvár útvonal** a tatai, tatabányai, környei ipari park, és a növekvő gazdasági szerepű Oroszlány közvetlen főúti elérhetőségét, autópálya kapcsolatát adja. Az országos tervek főúttá fejlesztését tartalmazzák, melyet, **a Tata-Tatabánya városokat délről majdan elkerülő 1. sz. főúttal** együtt kell értelmezni. Ennek előkészítése a nyomvonal kiválasztásnál megállt. A térségben **újragondolt főúti hálózat** ugyanakkor megoldást nyújthat a térség városainak, gazdasági területeinek közvetlen elérhetőségére, feltárására, a belterületek átmenő teherforgalmának csillapítására, a páneurópai folyosók gyorsabb elérhetőségére. A rendszer egy eleme már megvalósult: **a szárligeti csomópontot 2020-ban adták át a forgalomnak**, bár a megfelelő bekötés még nem történt meg. A csomópont Tata-Tatabánya elkerülőút kiindulópontja lesz, de a tervezése még nem indult meg. Egyre inkább kérdéses **a Tatabánya-Oroszlány vasútvonal** meghosszabbítása Mór (Székesfehérvár) felé, a nyomvonalat a hatályos országos dokumentumok nem tartalmazzák.

Kisebbségi hálózati szerepű az Oroszlány-Kisbér-(Pápa) mellékút, mely elsősorban a periferikus pozícióban fekvő települések elérhetőségét biztosítja a gazdasági központokhoz. Az országos tervek nagy távlatban a nyomvonal főúttá fejlesztését tartalmazzák. A vele közel párhuzamos **Tatabánya-Kisbér-Pápa vasútvonalon** 2007 márciusa óta nincs személyszállítás, teherforgalomra sincs kereslet, a vasúti infrastruktúra olyan állapotba került, ami a szolgáltatás újbóli megindítását lehetetlenné teszi. A főúti fejlesztés mellett nem várható, nem is indokolt újraindítása.

Esztergom közvetlenül a Duna mentén haladó 11. sz. főút, valamint a 117. sz.-ú és 10. sz. főúton keresztül érhető el a fővárosból. Az Mo-ás közvetlen elérhetőségének biztosítására a tervek tartalmazzák a 117. sz. főút autópályává fejlesztését, mely Keszthely – Piliscsév térségében elágazva, M10 autópályaként halad tovább a 10. sz. főúttal párhuzamosan a főváros felé. A párhuzamos Budapest-Esztergom vasútvonal teljes szakaszán jelentős fejlesztések történtek (korszerűsítés, villamosítás), ezzel is javítva a térség közösségi közlekedési elérhetőségét

A kerékpárutak esetén megállapítható, hogy azok folyamatosan épülnek ki: az elmúlt években jelentős fejlesztések történtek az **Által-ér menti kerékpárút vonalon**, amely a tatabányai szakasz megépítését követően tulajdonképpen hamarosan teljessé válik, és jelenleg egyes szakaszokon **a Dunamente kerékpárút** építésének előkészületei zajlanak. Az Eurovelo 6 kerékpáros útvonalból a Nyergesújfalu-Tát szakasz megépült, a további szakaszok megvalósíthatósági tanulmánnyal, engedéllyel rendelkeznek. A **Tata-Agostyán – Tarján** közötti, mintegy 20 km-es szakasz, valamint a **Majk - Várgesztes- Csákvár** kerékpárút tervei elkészültek, Tát-Tarján közötti szakasz kivitelezés előtt áll. Mindenképpen fontos a hálózatosodás elősegítése, meglévő nyomvonalak összekötése, melynek tervezésére a Magyar Közút kapott megbízást.

A Dunában jelentős komplex hasznosítási lehetőségek rejlenek. Az egyik a vízi közlekedés (Duna Stratégia), melynek nemcsak a belvízi hajózásban van szerepe, hanem a nemzetközi szállításban is, hiszen elérhető a Fekete-tenger, és – mesterséges csatornán keresztül – az Északi-tenger is, ezzel együtt a világ legjelentősebb kikötőcsoportjai is (pl. Amsterdam, Rotterdam, Constanta). A **Duna Stratégia** egyik eleme a belvízi hajózás fejlesztése, mind a **teherhajózás**, mind a **turisztikai célú hajózás** vonatkozásában. A fejlesztési tervekben hangsúlyosan jelenik meg a dunai hajózás feltételeinek javítása: Komárom, mint az ország kiemelten fejlesztendő trimodális kikötőinek egyike Győr-Gönyű, Budapest-Csepel, Érd-Nagytétény, Dunaújváros és Baja mellett. A belvízi hajózás fejlesztésével kapcsolatos politikai szándékok ugyanakkor már látszódnak: 2019-ben elkészült a **Kikötőfejlesztési Főterv** az ITM megbízásából, mely a komáromi kikötő trimodális fejlesztésére koncentrál, illetve előkészítés alatt áll a **Dunai Hajózható Víziút Fejlesztési Főterv**, amely a Duna hajózhatóságának és a kikötők megközelíthezettségének fejlesztési lehetőségeit, a hajóforgalom kiszámíthatóságát irányozza elő. A megyében több kikötő is van (pl. Komárom, Szőny, Almásfüzitő, Lábantlan). **Nagy kapacitású teherforgalomra alkalmas kikötő Szlovákiában, Révkomáromban található**, amely jelenleg csak alacsony intenzitással működik. Trimodális kikötő üzemel Komáromban, mely néhány éve jelentősen korszerűsödött. Előrelépés, hogy Esztergomnál 2016-ban megépült a **teherkomp**, mely azonban nem képes helyettesíteni a kapacitív közúti hidat. A turizmushoz, vízi sporthoz kapcsolódóan több helyszínen kerültek kialakításra víziturisztikai megállóhelyek

Az országos mellékút hálózattal kapcsolatosan általánosan megállapítható, hogy elsődleges feladat a meglévő hálózat állapotának javítása. A jelentősebb kapcsolatokat a megyei területrendezési terv térségi mellékútként szabályozza. Az elérhető adatok szerint az elmúlt években kisebb beavatkozások történtek a Kisbér-Veszprémvarsány, a Tát-Tarján-Tatabánya és a Tárkány-Bábolna összekötő úton, a bábolnai dr. Köves J. úton, Bakonybánk-Bakonyszombathely közötti út egy szakaszán, Környe-Tata és Tokod-Tát közötti szakaszokon.²³ A Kormány 1792/2018. (XII. 21.) Korm. határozatában meghirdette a Magyar Falu Program részeként ütemezetten megvalósuló, kistelepüléseket érintő útfelújítások programját. Eszerint Komárom-Esztergom megyében 5 útszakasz, összesen mintegy 16,7 km hosszban újulhatott meg. Jelenlegi információink szerint a következő évben további 5,3 km-nyi mellékúthálózatot kívánnak felújítani, mely többek között a Tata-Komárom, Ács állomáshoz vezető út, Zsámbék-Bajna, Nyergesújfalu-Bajna, Kecskéd-Oroszlány összekötő utakat fogja érinteni. Szükséges az Esztergom-Tatabánya közút fejlesztése és Tát térségében körforgalom kialakítása a 117-es bekötőút és a 10-es út csatlakozásánál. A megyében szerencsére alig jellemző a zsákfalú (pl. Csátka, Mogyorósbánya), nehezen megközelíthető településrész (Hánta), ezért elsősorban a megközelíthetőségi irányok bővítése lehet fejlesztési opció a megyében. A tervezett összekötőutakat a megyei területrendezési terv tartalmazza.

2.4.3. EGYÉNI ÉS KÖZÖSSÉGI KÖZLEKEDÉSI MEGKÖZELÍTHETŐSÉG

Komárom-Esztergom megye belső és külső elérhetőségét az országos térszerkezetben lévő **helyzete és a domborzati adottságok** befolyásolják. A Duna határfolyót, Esztergom és Komárom között 52 km-es hosszban egyetlen híd sem keresztezi. Városszerkezeti okok miatt az esztergomi kapcsolat nem tekinthető országos jelentőségű kapcsolatnak, jellemzően helyi mobilitási igényt képes kielégíteni. **Jelentősen javult a közúti kapcsolat a két ország között Komárom és nagyobb térségében a Monostori híd** megépítésével.

A Vértes hegység tömbje „jelentős közlekedési akadály”, melynek kiépített útjai csak erdőgazdasági célokat szolgálnak, így a Fejér megyei Bicske és Mór közötti körülbelül 20 km-es szakaszon semmiféle közlekedési kapcsolat nem keresztezi a megyehatárt.

A megyének alapvetően a domborzat által dominált keleti és déli részén a főútvonalak egyértelműen a völgyekbe, domborzati áttörésekbe szerveződnek, így Tatabánya –Esztergom **között nehézkes az elérhetőség.**

A közösségi közlekedés fókuszpontjai Tatabánya és Esztergom. A két város szinte Budapest agglomerációjának számít, így a két megye közötti közlekedési összeszövődés a helyi jelentőségű közlekedés szintjén is létrejön. Esztergom az északnyugati agglomerációs vasúti és buszjáratok végpontja. A **vasútvonal felújításával több szempontból javult a személyszállítás színvonala**, a menetidő mintegy 20 perccel csökkent, és félóránként indítanak járatokat mindkét irányban kora hajnaltól késő estig, jó városi csatlakozásokkal.

A Budapest-Hegyeshalom vonalon az elmúlt évtizedekben elvégzett folyamatos korszerűsítések, melyek során nyomvonal korrekciókat is alkalmazva (pl. felsőgallai hurok kerülése) több szakaszon is 100-160 km/h sebességet érhetnek el az arra alkalmas szerelvények, mellyel **kedvelté tették a vasút használatát.** Gyorsvonattal fél óra alatt elérhető Budapest Tatabányáról, de személyvonattal sem kell több 3/4 óránál. Hasonlóan kiváló a helyzet Győr felé is. **Oroszlány elérhetősége is jóval kedvezőbbé vált azzal**, hogy a hagyományos átszállást felváltotta a közvetlen járatok indítása. Az Oroszlány-Tatabánya-Tata-Komárom autóbuszos menetrendi kínálat a települések egymás közti hivatásforgalmi igényeinek kiszolgálása mellett a térség ipari parki kiszolgálását is közvetlenül biztosítja. **Esztergom-Komárom viszonylatban** a településláncolat kedvező módon a vasútvonalra szerveződik, de a napi egy vonatpár esetén vasúti személyszállításról nem beszélhetünk. Annak ellenére **elhanyagolt ez az utazási mód, hogy a vonat legalább 20 perccel gyorsabban teszi meg a két város közötti távot**, mint a busz, és a **településközpontoktól sincsenek leküzdhetetlen távolságra a megállók.** Sokat mond a mai helyzetről, hogy a két város között **napi tíz pár autóbuszjárat és egy vonatpár közlekedik átszállás nélkül.** **Tatabánya és Esztergom között** – bár földrajzilag közvetett a kapcsolat –, napi 24 pár közvetlen autóbusz közlekedik, ezzel jelentősen növekedett az indított napi járatok száma a korábbi 15-ről. Ugyanakkor az 55-60 km-es távolságot lassan, két óra alatt teszik meg, feltárva a Gerecse településeit. Tatabányának a megye nyugati felével, **Kisbérrel is jó az összeköttetése**, a napi 21 pár autóbuszjárat olyan kiszolgálási színvonalat biztosít a települések központjában, amely a párhuzamos vasútvonalon sem járatsűrűség, sem utazási idő tekintetében nem lehetséges. Az autóbuszok a közel 40 km-es távolságot megközelítőleg egy óra alatt teszik meg.

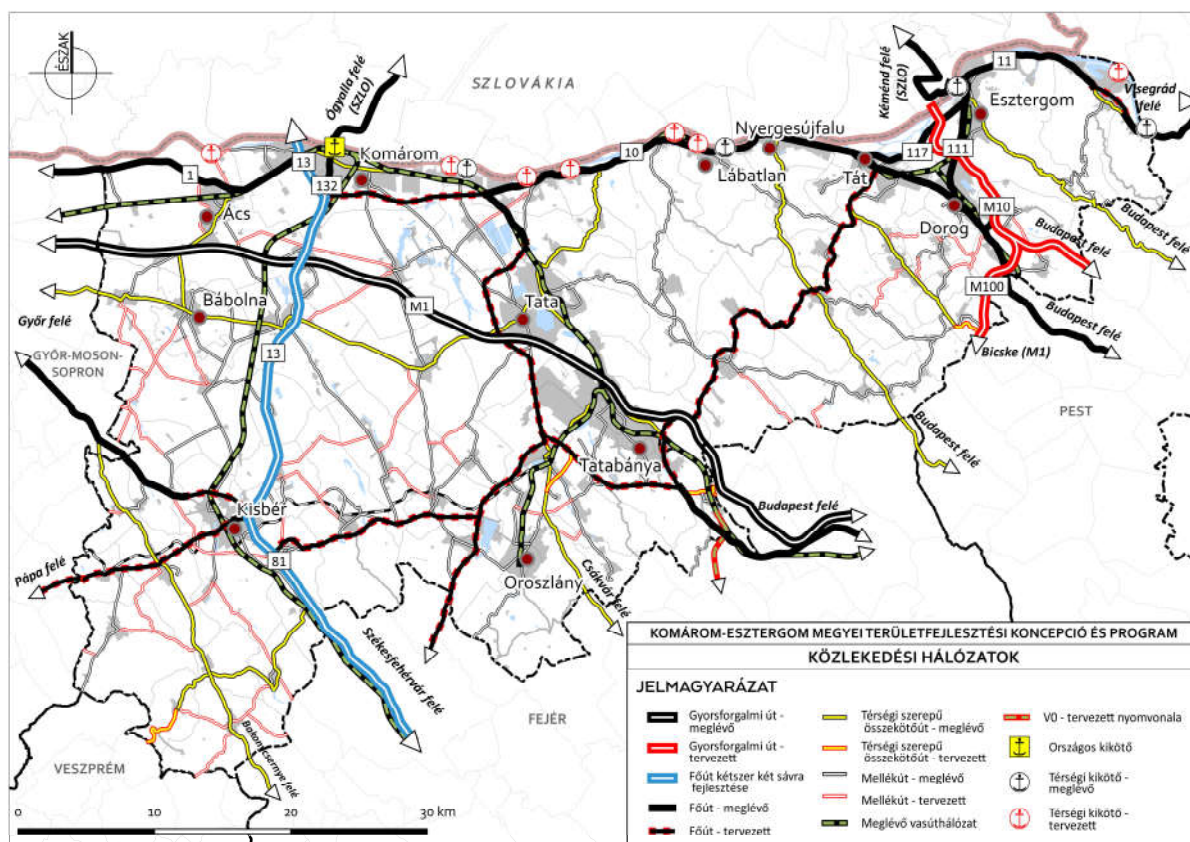
A Székesfehérvár-Tatabánya és a Komárom-Székesfehérvár közötti közösségi elérhetőség – vasúti szolgáltatás híján – szintén autóbuszsal valósul meg, amely a megyeszékhelyeket tekintve **elég gyengének tekinthető**. Az előbbi kapcsolat napi 11 buszpárral, az utóbbi 3 buszpárral valósul meg. A Komárom és Kisbér között közlekedő autóbuszjáratok a 13-as főút térségi településekről közvetlen eljutási lehetőséget biztosítanak a két térségközponti városba az 1-es és 81-es főúti közúti kapcsolatok biztosítása mellett.

A közúti közlekedési hálózatot összességében vizsgálva megállapítható, hogy a jelentős közlekedési kapcsolatok kiépültek a fő közlekedési irányokban, más kérdés, hogy azok minőségi szolgáltatása jórészt kedvezőtlen, fejlesztésre szorul, akár a kapacitásokat, akár hatékonyságát (gyorsaságát) tekintve. Az elmúlt évtized jelentős fejlesztései közül a Monostori híd, Eurovelo szakaszok megépítését lehet kiemelni, és hogy további jelentős kapcsolatok előkészítése, tervezése folyik jelenleg is (pl. M100, új esztergomi híd).

A vasúti fővonalakon, elsősorban a fővárossal közvetlen összeköttetést biztosító vonalakon jelentősen nőtt a szolgáltatás színvonala, de a többi vasútvonalról ez már nem állapítható meg, hálózati szerepük tulajdonképpen nincs.

A közösségi közlekedés színvonalának további emelése érdekében a MÁV és a Volán menetrendek, szolgáltatások összehangolása, melyben már megkezdődtek az előkészületek, kooperációk.

A kerékpáros nyomvonalak kiépítésének üteme felgyorsult az utóbbi években, az Által-ér menti kerékpárút hamarosan közel teljes hosszban járható lesz. A további fő kerékpáros nyomvonalak tervezése folyamatban van. Kiemelt jelentőséggel bírnak a kerékpárúthálózat fejlesztések terén a Bábolna környéki, az Esztergom és környéki kerékpáros fejlesztések, illetve az Esztergom és a Pilis kerékpáros összekapcsolását célzó fejlesztések, továbbá a Pilis-bike fejlesztés, amely mind az aktív- és ökoturisztikai potenciál hatékonyabb kiaknázását segíthetik elő. A vízi közlekedés szempontjából a komarnoi nagy kapacitású teherkikötőt és a 2016-ban átadott esztergomi teherkompot lehet kiemelni, de az átfogó víziút fejlesztés még várta magára. Lábatlan és Karva között kishajóátkelő működik, Neszmély és Dunaradvány között új kompkapcsolat épül.

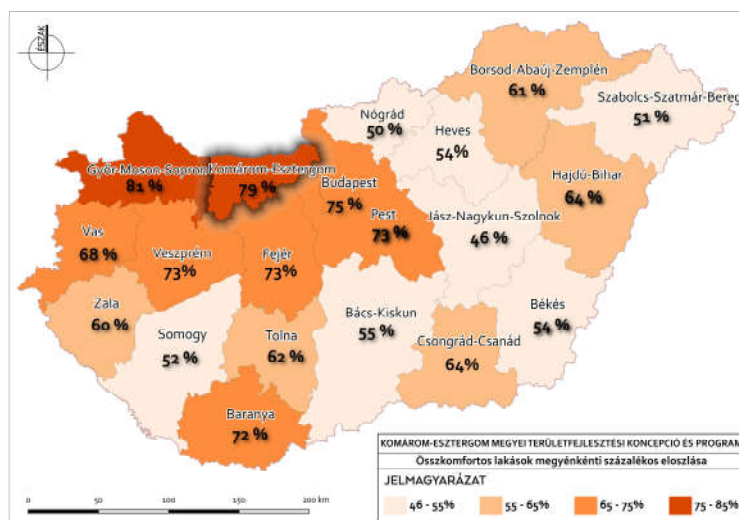

2.4.3.1 ábra: Közlekedési hálózatok

2.5. TELEPÜLÉSEK JELLEMZŐ LAKÁSVISZONYAI

2018. december 31.-én 128 526 lakás volt a megyében. Ennek 69 százaléka a városokban, 31 százaléka a községekben található. A lakásállomány növekvő hányada található a városokban. Az ezredfordulót követő évtizedben - hasonlóan az ország egészéhez -, a demográfiai változásokkal nem igazolható mértékű lakásállomány-növekedés következett be, többek között az új lakások építését preferáló lakástámogatási rendszernek köszönhetően: miközben a megye népessége csökkent, a lakásállomány több mint 5 ezer lakással nőtt. A következő időszakban, kisebb mértékben, de tovább csökkent a megye népessége (2001 óta összesen közel 18 000 fővel), a lakásállomány bővülése pedig lelassult. 2010 és 2019 között mindössze 1500 db volt a növekmény.

Bár a lakásállomány összetételére vonatkozó részletes új adatok csak a következő népszámlálás után fognak rendelkezésre állni, a hazai trendek ismeretében elmondható, hogy az újonnan épített lakások átlagos alapterülete növekszik és az új lakások körében egyre több a 4 és több szobás lakások aránya. Ez kedvező jelenség, hiszen a jelenlegi járványos időszakok felerősítették az információs technológiai fejlődés által biztosított új munkavégzési és tanulási módok gyorsuló elterjedését, melyek hatékonysága, kényelme azonban nagyobb lakás-alapterületet igényel.

2.5.1 ábra: Összkomfortos lakások megyénkénti százalékos eloszlása (adatok forrása: KSH, Mikrocenzus – 7. Lakáskörülmények, 2016)

A lakásállomány komfortossági szintje sokat elárul a területen élő népesség életkörülményeiről.

Komárom-Esztergom megye ebben a vonatkozásban nagyon jól teljesít, amennyiben a megyében az összkomfortos lakások aránya 79 %, ennél csak Győr-Ménfőcsanak megye mutatója magasabb (81%).

Az új lakások nagy része a megyében is alacsony intenzitású (legfeljebb 10-20 lakás/ha lakássűrűségű) – mondhatni hosszabb távon fenntarthatatlan - lakóterületen épült meg.

A járásközött a Tatai és az Esztergomi járásban nőtt legnagyobb mértékben az újonnan épített lakások aránya a teljes lakásállományon belül, a legkevesbé pedig a Kisbéri és az Oroszlányi járásban. 2010 és 2018 között az új lakások aránya a városok között Esztergomban volt a legmagasabb arányú (2,6%, ami 324 db új lakást jelent), de relatíve magas lett az új lakások aránya Bábolnán (2,2%), Táton (2,0%), Tatán és Komáromban (1,9%; 1,8%) is. A lakásállomány növekedése az utóbbi években jelentős mértékben lelassult.

A megyei adat és projektgyűjtés során szerzett tapasztalatok megerősítették, hogy a települések jelentős kiterjedésű szabályozott tartálék lakóterületekkel rendelkeznek, mindössze hat község és egy város jelezte, hogy a céljai, programjai között lakóterület fejlesztés vagy új utcanyitás szerepel.

2.5.a táblázat: Lakónépesség és a lakásállomány változása 2011-2018 járásonként (forrás: KSH Területi Statisztikai évkönyv, 2018)

Járás	Népesség		Lakásállomány	
	2018. év végén	Lakónépesség változása 2011. év végéhez képest (%)	Db	2010-2018 között épült lakások a 2018. évi lakásállomány százalékában
Esztergomi	91 050	- 2,5	38 457	1,6
Kisbéri	19 624	-3,3	8 225	1,0
Komáromi	39 337	-1,3	16 853	1,5
Oroszlányi	25 948	-1,0	10 928	1,2
Tatai	38 832	-0,1	16 211	1,7
Tatabányai	84 416	- 0,9	37 853	1,5
Megye összesen	299 027	-1,5	128 526	1,5

A száz lakásra jutó lakók száma a 21. század első évtizedében jelentős mértékben csökkent (263-ról 238-ra), majd lelassult a csökkenés, 2018-ban 233 lakó jut száz lakásra a megyében. A városokban kevesebb (225) lakos jut száz lakásra, mint a községekben. A megye lakosságának kommunális ellátottsága nagyon kedvező. A lakosság ivóvíz-ellátása megoldott, valamennyi település rendelkezik egészséges ivóvízzel. A lakások 98%-a van bekapcsolva a közüzemi ivóvízvezeték hálózatba. A szennyvízgyűjtő hálózatba a lakások 92%-a van becsatlakoztatva. A megye minden települése rendelkezik gázellátással, de a háztartásoknak csak közel fele kapcsolódik a hálózathoz, ugyanakkor a távfűtésbe kapcsolt lakások aránya is majdnem 30%, ami a klímavédelem szempontjából kifejezetten előnyös. A távfűtéssel és melegvíz-hálózattal rendelkező települések száma tíz. A rendszeres hulladékgyűjtésbe bevont lakások aránya – az országossal megegyezően – meghaladja a 90%-t.

2.6. ÉPÍTETT KÖRNYEZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉGI ÉRTÉKEK

2.6.1. A MEGYE MŰEMLÉKÁLLOMÁNYA

A megye területén a Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának 2018. 05. 28-i adatszolgáltatása alapján 491 műemléki védelem alatt álló objektum található, melyből 143 objektum általános műemlék, 361 műemlék, 8 objektum műemléki tartozék, melyekhez 2 műemléki jelentőségű terület és 266 db műemléki környezet kapcsolódik. A 2001. évi LXIV. törvény 2020. szeptember 1.-től hatályos rendelkezései alapján megváltoztak a védettségi kategóriák, így csak két kategóriába sorolhatók a műemlékek: kiemelten védett műemlék, vagy védett műemlék. A műemlékek kb. 400 törzsszámon találhatóak meg, melyek megoszlását az 1. melléklet tartalmazza.

2.6.1.1 ábra: Kamalduli remeteség (forrás: nőf.hu)

2.6.1.2 ábra: Kisbéri Magyar Királyi Lovarda (forrás: kisbermost.hu)

2.6.1.4 ábra: Tatai vár (forrás: varlexikon.hu)

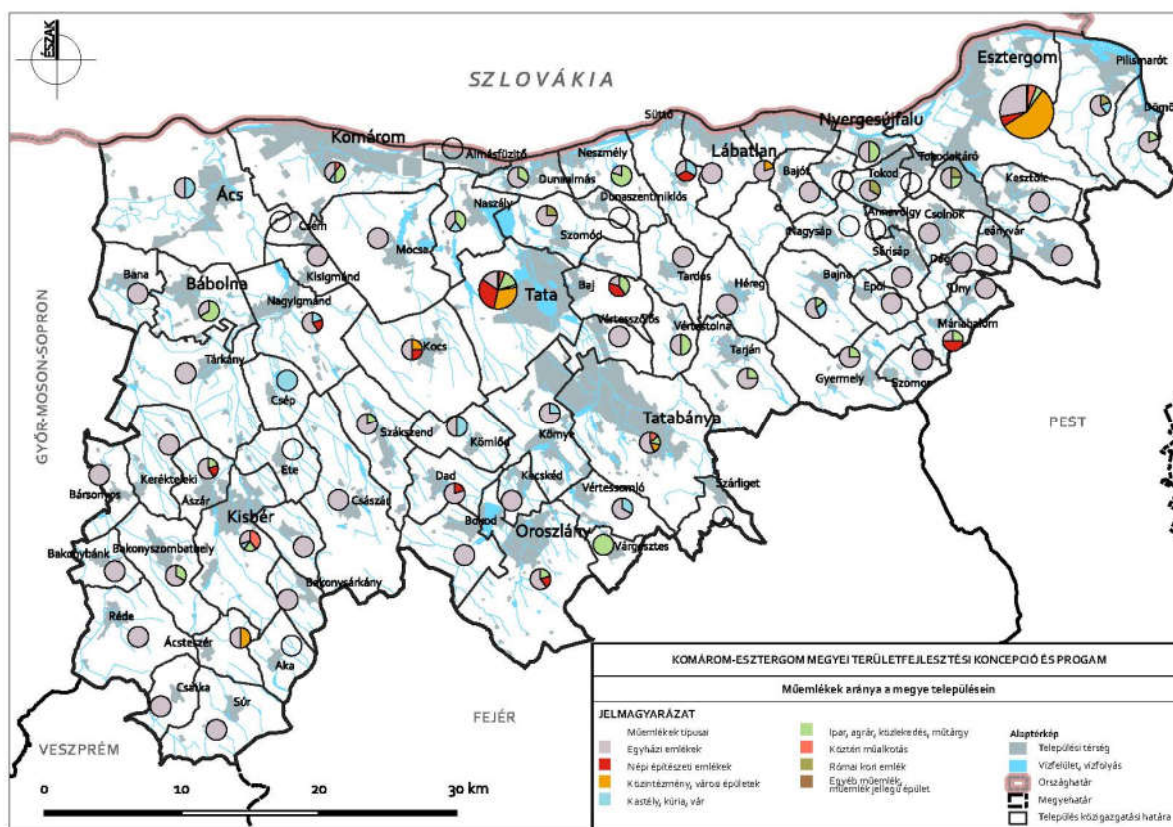
2.6.1.5 ábra: Baján található Sándor-Metternich-kastély

2.6.1.6 ábra: Kisbéri Batthyány-Wenckheim-kastély (forrás: epiteszforum.hu)

2.6.1.7 ábra: Bábolnai Ménesbirtok bejárata, a Hősök Kapuja (forrás: babolnamenemes.hu)

2.6.1.3 ábra: Műemlékek aránya a megye településein (saját szerkesztés)

A legtöbb és legváltozatosabb jellegű műemlékkel a két történelmi városban, Esztergomban (216) és Tatán (139) találkozhatunk. Jelentős számú műemlékkel rendelkezik még Oroszlány (32), Bábolna (31), Komárom (20), Kisbér (20), Bajna (17), Neszmély (12). A legtöbb egyházi műemlék és védett városi lakóház Esztergomban és Tatán található, a legtöbb műemléki védettségű népi építészeti emlékekkel Neszmély és Esztergom büszkélkedhet.

A műemlékekre és a régészeti lelőhelyekre vonatkozó korlátozásokat, az ingatlanokra vonatkozó védettség mértékét a *kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvény* (Kötv) tartalmazza. A Kötv 38. §-a meghatározza a történelmi táj fogalmát és a kategóriába sorolható elemeket, ide tartozik például a tatai Cseke-tó partján lévő Angolkert, az Izabella temető, az oroszlányi majki kamalduli remeteség műemléki környezete, vagy a Gesztési vár környezete. A Kötv 39. § (1) bek. szerint védeni kell azokat az építményeket, területeket, melyek az adott település, vagy tájegység jellegzetességeit, történelmi emlékeit őrzi. A megyében két műemléki jelentőségű terület található: Esztergom és Tata város műemléki jelentőségű területe. A törvény nemzeti emlékhelyként tartalmazza Esztergom, Várhegy és Vízivárost.

2.6.2. RÉGÉSZETI LELŐHELYEK

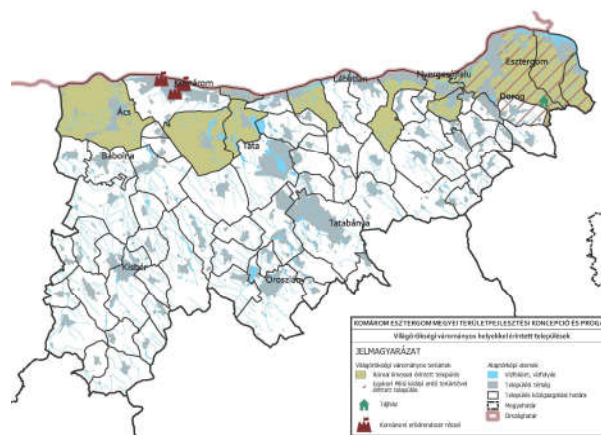
A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztályának tájékoztatása szerint Komárom-Esztergom megyében 1664 nyilvántartott lelőhely található, melyből 22 fokozottan, 148 kiemelten védett. A Kötv 13. § (4) bekezdése szerint „*kiemelten védett az a lelőhely, mely kivételes tudományos jelentőséggel, és nemzetközi vagy országos szempontból kiemelkedő fontossággal bír.*”

A régészeti lelőhelyek kategorizálása szempontjából is történtek változások. A korábban meglévő „régészeti leltárban szereplő lelőhely” kategória megszűnt, és a kategóriába tartozó objektumok átsorolásra kerültek a két megmaradó (kiemelten védett és fokozottan védett) kategóriába, illetve a szakmai védelem kategóriába, melybe összesen 1438 lelőhely tartozik.

Az érintett területeken található régészeti emlékek látszólag korlátozzák ugyan a fejlesztéseket, azonban ennek épp az értékvédelem az oka, másfelől pl., mint világörökség várományos helyszínek komoly turisztikai és kulturális fejlesztési tényezők lehetnek.

2.6.3. VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS TERÜLETEK

A világörökségi és világörökségi várományos területek a *világ kulturális és természeti örökségének védelméről szóló 1972. évi UNESCO Egyezmény* szerinti Világörökségi Listára felvett területek, valamint a világörökségi helyszínek szakmai feltételeinek megfelelő azon területek tartoznak, amelyeket Magyarország, mint részes állam nevében jogszabály által felhatalmazott testület kiválasztott arra, hogy a Világörökségi Listára jelöltek legyenek. A megyében jelenleg nem található világörökségi terület, ugyanakkor a *Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről* szóló 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet szerint a Világörökségi Várományos Helyszínek közül több is érinti a megyét.

2.6.3.1 ábra: Világörökségi várományos helyekkel érintett települések

A római birodalom határai - A dunai limes magyarországi szakasza: A római limes magyarországi szakaszának védelme egy nemzetközi sorozatjelölés részeként kerül a bizottság elé. A Római Birodalom Európában a Brit-szigetektől a Fekete-tengerig terjedt ki, ennek északi határvonalán épült ki a limes védelmi rendszere, mely ma árkok, falak, erődítmények, őrtornyok és települések maradványaiból áll. Érintett települések: Ács, Almásfüzitő, Dömös, Esztergom, Komárom, Mocsá, Naszály, Neszmély, Nyergesújfalu, Pilismarót, Tát, Tokod. A 2019-es kudarcos felterjesztés után az elkészült Kezelési Terv (KET) alapján megfelelő feltételek mellett ismételterjesztés. Ennek befogadása a megye hálózatosodó turisztikáját erősítené.

Esztergom és Visegrád középkori magyar királyi központok, valamint az egykori Pilisi királyi erdő területe szintén javarészt a megyében található. A terület része az Esztergomi Várhegy, valamint a Pilis és Visegrádi-hegység királyi erdőhöz tartozó területe a visegrádi központtal és a klastrompusztai pálos Szent Kereszt kolostorral együtt. A visegrádi központ a Tatárjárást követően épült, majd 1323-tól 1410-ig királyi székhely volt. Az esztergomi kétszintes királyi palota később érseki fennhatóságú lett. Érintett települések: Esztergom, Keszthely, Pilismarót, Dömös.

Magyarországi tájházak hálózata: A tájház-hálózat Európában egyedülálló módon mutatja be a 18. század és 20. század közötti időszak egy-egy vallás, táj-település, népcsoport jellemző népi építészetét, gazdálkodását, eszközeit, öltözködési hagyományait.

A tájházak folyamatos működtetésével, kapcsolódó programok szervezésével megőrizhetők egy-egy térség hagyományai, helyi népszokásai, erősíthető egy-egy közösség összetartozása. Érintett település: Esztergom (Pilisszentlélek – szlovák).

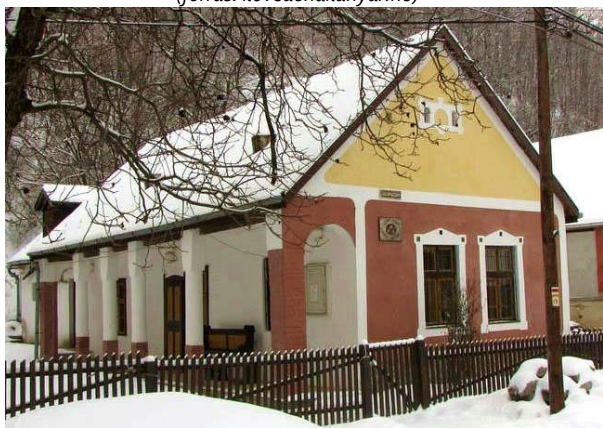
A Komárom/Komarnoi erődrendszer a Duna és a Vág folyók: Komárom előnyös közlekedés-földrajzi helyzete folytán már a régmúltban (Római Birodalom korában) is jelentős gazdasági, kulturális és védelmi szerepet töltött be. Az elmúlt évezred viharos évszázadaiban számos alkalommal indult várépítés, vagy korszerűsítés, melynek mára meglévő tagjai a Csillag erőd, Monostori-Erőd, Igmándi-Erőd, valamint Szlovákiában az Öregvár és az Újvár. Érintett település: Komárom.

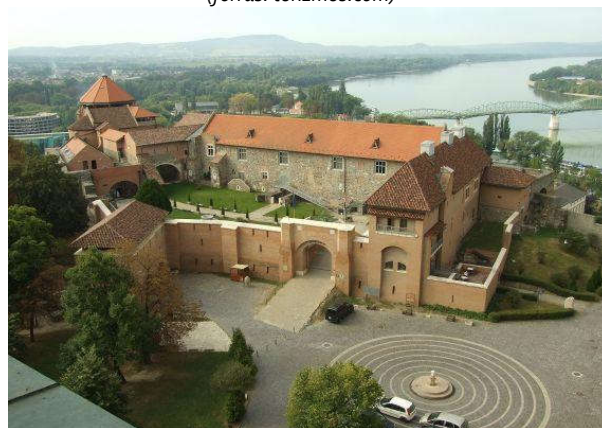
2.6.3.2 ábra: A limes észak-magyarországi szakasza
(forrás: ilovedunakanyar.hu)

2.6.3.3 ábra: A limes részét képező Brigetió feltárása
(forrás: turizmus.com)

2.6.3.4 ábra: Pilisszentléleki szlovák tájház (forrás: tanyamuzeum.hu)

2.6.3.5 ábra: Esztergomi vár (forrás: utazitthon.hu)

2.6.3.6 ábra: Monostori erőd (forrás: erod.hu)

2.6.3.7 ábra: Komáromi Csillag erőd (forrás: turizmus.com)

3. GAZDASÁG, TÁRSADALOM, HUMÁN INFRASTRUKTÚRA

3.1. GAZDASÁGI BÁZIS

3.1.1. FŐBB GAZDASÁGI ÁGAZATOK, AZOK FEJLŐDÉSI IRÁNYAI GAZDASÁGI FOLYAMATOK

A megye – különös tekintettel Komárom – iparának nagy csapást jelentett a Nokia gyár megszűnése, amely 2014 végére zárt be végleg. A gyár a magyar GDP-n belül százalékosan is látható nagyságú árbevételt termelt több, mint 1600 dolgozóval. Az ezután következő években a magánszektor és a kormányzati intézkedések együttes erőfeszítéseinek köszönhetően a negatív hatásokat részben sikerült ellensúlyozni, az SK Battery komáromi óriásberuházásával pedig a továbbfejlődés és a térség gazdaságának magasabb szinten stabilizálódása várható. Az óriásberuházás várhatóan határon átnyúló hatásokkal jár és elősegíti a határmenti magyar és szlovák területek szorosabb integrálódását. Bár a Nokia gyár bezárt, más komáromi vállalatok - mint például a Foxconn csoport számítógép alkatrészeket gyártó helyi gyára - bővíteni is tudtak.

Világosan látszik, hogy Komárom-Esztergom megye korábbi Területfejlesztési Koncepciója helyesen állapította meg, hogy az energiaipar, ezen belül is a megújuló energiaforrások területén a megye erős alapokra építhet, amely lehetőséget is teremt. A közvetlen energiatermelésen túl ugyanis az elmúlt években a megye területén bejelentett fontos beruházások is köthetők az iparágához, nevezetesen az elektromos energia tárolásához, felhasználásához, amely szoros összefüggésben áll az elektromos járművek és a megújuló energiaforrások térnyerésével. Ere példa a dél-koreai tulajdonú JWH Kft. komáromi székhelyének 2020-ban bejelentett továbbfejlesztése 6 milliárd forintos beruházással, illetve a dél-koreai Soulbrain (lítiumion-akkumulátorok elektrolit gyártása, 4 hektár) 7 milliárd forintos tatabányai beruházása. Tatabányán emellett a Lotte Aluminium (anódfólia, 6 hektár) 44 milliárdos beruházása, Környén pedig a Doosan (rézfóliagyártás, 14,5 hektár) 31 milliárdos beruházása is otthonra lel. Az előzőknél nagyságrendekkel nagyobb zöldmezős beruházás Nyergesújfalun a japán Toray (akkumulátor szeparátorfilm, 48,5 hektár) 127 milliárdos fejlesztése és Magyarország legnagyobb ipari beruházása a több komáromi gyáregységet összesen 340 milliárdos értékben fejlesztő SK Innovation akkumulátorgyár (43 hektár). Esztergom térségében is folyamatosak a fejlesztések, pl. 2021-ben a Diamond Electric Hungary Kft. új gyártási technológiát vezet be, amivel növeli a magyar autóipar rendelkezésére álló beszállítói kapacitásokat.

Jól kapcsolódik ehhez a tendenciához, hogy az elektromos autóbuszokat gyártó kínai BYD is a megyét választotta 2017-ben átadott gyára helyszínül.²⁴ A tervek szerint a magyar beszállítói arány növekedése várható.

A 2014-20-as fejlesztési időszakra készülve, az akkori tervezési dokumentumok felhívták a figyelmet a megye megújuló energiatermelési potenciáljára és az ezen a területen már létező relatív jelentős beruházásokra. A megújuló energiatermelés terén, a megye területén folytatódott a beruházási tendencia, természetesen összefüggésben az országos energiapolitikai intézkedésekkel, amelyek a kapacitásbővítést támogatták. Az utóbbi években a megye területén további napelemparkok épültek. Az új átvételi rendszer (METÁR) első pályázati döntései nyomán 2020-ban láthatóvá vált, hogy a Komárom-Esztergom megye területén megvalósítandó napelemparkok a megye lakosság és területi arányához képest jóval nagyobb mértékben részesül az átvételre kijelölt kapacitásból is (A teljes pályázatott kapacitás 16 %-a)²⁵.

Már a felsorolt példákból is látható, hogy Komárom-Esztergom megye területén egy erős ipari/K+F klaszter kialakulásának nagyon jó esélyei bontakoznak ki az energiatermeléshez és tároláshoz köthető területeken. Ez azonban nem lehet kizárólag megyei jellegű klaszter, hiszen erős kutatási bázissal és utánpótlással bíró felsőoktatási szereplő feltétlenül szükséges egy jól és tartósan működő klaszterhez. Ennek oka a hazai és nemzetközi támogatási forrásokhoz való szélesebb körű hozzáférés (pl. Horizon Europe), a humánerőforrás és adminisztrációs bázis.

A 2020-as év COVID járvány keltette gazdasági visszaesése történelmi mértékű és a következő években az ENSZ előrejelzése szerint a humanitárius segítségnyújtásra szoruló emberek idén megnövekedett száma továbbra is magas maradhat. Ez arra hívja fel a figyelmet, hogy a következő években, a globális elszegényedés hatásaira a megye gazdaságának is fel kell készülnie. A gazdasági krízissel a világon megnövekvő politikai instabilitás a piaci bizonytalanságokat tovább növeli. A történelmi tapasztalatok alapján az ilyen helyzetek világszerte együtt járnak a hadikiadások növekedésével, amely a gazdaság bizonyos szegmenseit segíti, ám a fegyveres konfliktusok kockázata a piac számos más szegmensére visszafogó hatást gyakorol.

A 2019-2020-as COVID járvány által elindult, illetve felerősített politikai-gazdasági folyamatok a megye gazdaságára többes hatással bírnak. Egyfelől a megye nagy hagyományokkal, nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező feldolgozóipara nyertese lehet a globális értékláncok átrendeződésének, amennyiben az európai felvevőpiachoz közelebbi fekvés felértékelődik. Jó példa, hogy akad olyan számítógépekhez alkatrészeket gyártó megyei vállalkozás, amely a járványban még növelte is létszámát. Más oldalról a járvány nyomában járó gazdasági válság a felvevőpiacokat és a megye termékei iránti keresletet csökkentheti, amely ugyanakkor nem megyespecifikus, hanem globális jelenség.

A megye nyertes pozíciója nagy valószínűséggel azon múlik majd, hogy a transznacionális vállalatok számításaiban nagyobb súllyal esik-e latba a jövőben az európai piachoz való közelség és a kisebb európai szállítási kockázat, mint az ázsiai felvevőpiac és az alacsonyabb ázsiai költségszint.

Mivel a megye vállalkozásainak árbevételéből jelentős hányadot - megközelítőleg 60 %-ot - tesz ki az export, ezért a megye foglalkoztatási helyzete nagymértékben majd az itt gyártott termékek külső piacokon támasztott keresletétől függ. Javasolt ezért a kormányzati intézkedések szintjén az exportpiaci versenyképességet segítő eszközök (EXIM Bank termékek, kapcsolatépítést, külső piacra lépést, gyártástechnológia fejlesztést biztosító támogatások) biztosítása a megye területén. A gazdasági válság tavagyűrűző hullámain helyi szinten ezenfelül a hazai és EU források keresletoldali élénkítésével lehetséges csillapítani a következő 2-3 éves időszakban.

A COVID járvány természetesen alkalmazkodási költségeket is jelent a települések és az ott működő vállalkozások számára. A megváltozott munkaterületek, munkafolyamatok kialakítása részben megtörtént, ugyanakkor az alkalmazkodás a következő években is tartani fog. Ebben az alkalmazkodásban a megyei vállalatok számára az átgondolt kormányzati támogatások a versenyben való helytállást biztosíthatják. Fontos alapvetés ugyanis, hogy a Kohéziós Politika jelenlegi rendszerében Közép- és Kelet-Európa jelentős területén a vállalkozások szubvenciókat vehetnek igénybe. Amennyiben egy ország a szubvenciókat nem biztosítaná a 2021-27-es időszakban is, úgy hazai vállalkozásai óhatatlanul versenyhátrányba kerülnének, amely a COVID válság hatását súlyosbítaná.

Mindemellett természetesen néhány ágazat a jelenlegi turbulens körülmények között erősödést illetve a következő időszakban lehetőségeket könyvelhet el.

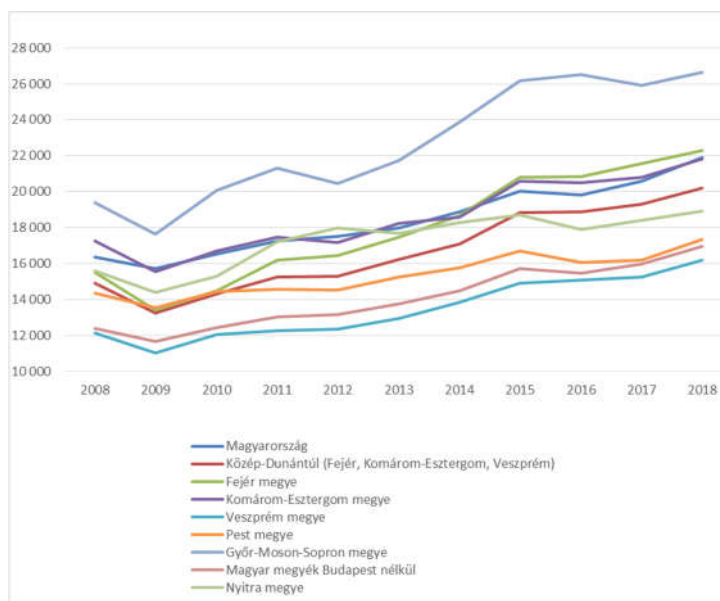
A megyében is érintett ilyen ágazatok az élelmiszertermelés és feldolgozás; a gyógyszeripar; az orvosi eszköz gyártása; számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása; megújuló energiatermelés, energiatárolás és intelligens elosztó rendszerek (a helyi ellátásbiztonság további felértékelődése miatt), valamint az informatikai szolgáltatások. Utóbbi területen a megye még nem kiemelkedő, ám tudatos, hosszútávú stratégiával az ágazat fontos kitörési pont lehet.

GAZDASÁGSZERKEZET

Komárom-Esztergom megye és makrotérségének gazdasági fejlődését a lenti ábra szemlélteti. Komárom-Esztergom megye, Fejér és Győr-Moson-Sopron megye mellett az ország legfejlettebb megyéi közé tartozik.

A rendszerváltást követően a makrotérség kedvező helyzetbe került, a rohamos kelet-nyugati orientációváltás következtében felértékelődött a földrajzi fekvése, továbbá a IV. Helsinki-folyosó miatt könnyebben tudott integrálódni a transzeurópai közlekedési hálózatba. A 2004-es Európai Unió csatlakozása egy újabb szignifikáns lökést jelentett a régió számára, a szabad tőke- és áruáramlás - és az országos szinten kiemelkedő infrastrukturális környezet - a térség külföldi működőtőkevonzó képességét jelentékeny módon megemelte. Ezen gazdasági folyamatok egyik egyenes következménye az lett, hogy a régió, és kiváltképpen Komárom-Esztergom megye gazdasági szerkezetében a feldolgozóipar jelentősen felértékelődött.

A 2008-as pénzügyi-gazdasági válság érzékenyen érintette a régióhoz tartozó megyéket (elsősorban a külföldi tulajdonban lévő, export-orientált feldolgozóipari vállalatok miatt, ahol a globális értékláncokba való integrálódás okán hamar begyűrűztek a válság negatív hatásai). A recesszióban telt évek után, a 2010-es évtized második felétől erősödő gazdasági konjunktúra idején a transznacionális vállalatok súlya egyre nagyobb lesz, a nagyvállalati (külföldi)tőke továbbra is jelentős befolyással bír a térség gazdasági életére. A 2018-ban mért egy főre jutó GDP (pps) alapján, Komárom-Esztergom megye közel 30 %-kal, a Budapest nélküli megyei átlag feletti értékkel rendelkezik.

3.1.1.1 ábra: Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson (PPS) megyék szerint (2008-2018), forrás: KSH

Nemzetközi kontextusban vizsgálva, ha a vásárlóerő-paritáson mért, egy főre jutó bruttó hazai terméket az Európai Unió átlagához viszonyítjuk, hasonló tendenciák rajzolódnak ki, mint az előző ábra esetében. Komárom-Esztergom megye a Közép-Dunántúl régióán belül kedvező helyzetben van, különösen Veszprém megyéhez képest. A vizsgált 10 éves periódusban, a megye követve az országos tendenciát, konvergál az Európai Unió átlagértékéhez, ám a régióban a megyék konvergenciaüteme igen különböző, amelyet a jövőben figyelemmel kell kísérni az egységes, jó ütemű, egyensúlyt biztosító fejlődés érdekében.

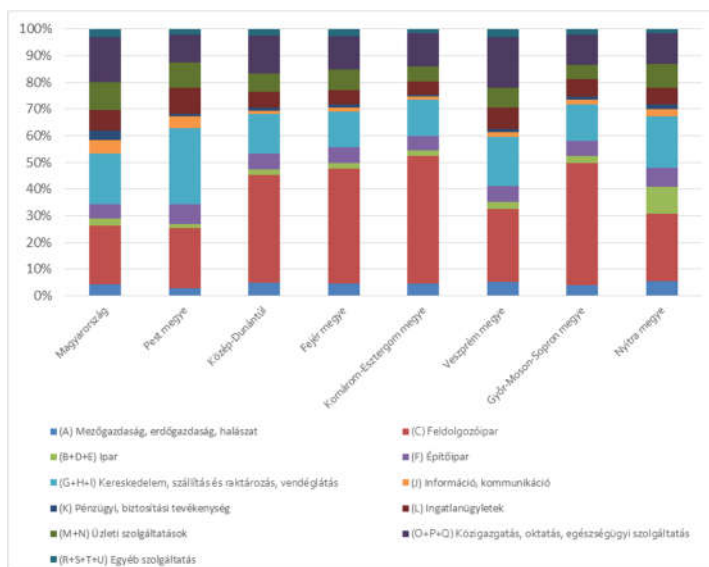
A táblázatban szereplő adatok rámutatnak arra is, hogy a makrotérség területi egységeinek fejlődési irányait jelentősen befolyásolja az országhatár. A Komárom-Esztergom megyével szomszédos Nyitra megye (NUTs3), illetve régiója Nyugat-Szlovákia (NUTs2) esetében nem beszélhetünk jelentős felzárkózásról, sőt utóbbi esetében divergencia figyelhető meg az elmúlt évtizedben. Az országhatár mellett az Európai Unió kohéziós politikája is jelentősen befolyásolja a területi egységek fejlődési pályáját. A közép-magyarországi régió, benne Pest megye speciális helyzetét az okozza, hogy az egy főre jutó GDP tekintetében – Budapest hatása miatt - az EU küszöbérték fölé áll, ezért – eltérően a többi hat magyar régiótól – nem jogosult olyan mértékű és feltételrendszerű kohéziós támogatásra, mint a közösségi átlag 75 százaléka alatti kevésbé fejlett régiók.²⁶

Területi egységek	2008	2013	2018
Győr-Moson-Sopron	74	81	86
Szlovákia	71	77	73
Fejér	59	65	72
Magyarország	63	67	71
Komárom-Esztergom	66	68	70
Nyugat-Szlovákia	68	71	67
Közép-Dunántúl	57	60	65
Nyitra megye	60	66	61
Pest	55	57	56
Veszprém	46	48	52

3.1.1.1.a ábra: Egy főre jutó GDP vásárlóerő-paritáson (pps) Európai Unió (27) átlagához viszonyított értéke (2008-2013-2018), forrás: Eurostat

A bruttó hozzáadott érték a területi egységek gazdasági szerkezetének bemutatására és nemzetközi összehasonlítására is alkalmas fejlettségi mutató, amivel nemzetgazdasági ágak összeteljesítményéhez történő hozzájárulását is szemléltetni lehet. Az ezredfordulót követően, a közép-dunántúli régió megyéinek gazdasági struktúrájában hasonló tendenciák figyelhetők meg. A régióban továbbra is a feldolgozóipar a legjelentősebb nemzetgazdasági ág.

Ez különösen igaz Komárom-Esztergom megyére, 2018-ban a megye teljes bruttó hozzáadott értékének majdnem felét (48%) a feldolgozóiparban tevékenykedő vállalkozások állították elő. Ez az arány 2000-ben még csak 33% volt, így kijelenthető, **hogy Komárom-Esztergom megyében, a Magyarország gazdasági szerkezetére hosszútávon jellemző terciálizálódás ellenére az ipar gazdasági súlya növekedett.** Az eltérő tendencia kialakulása több komponensre bontható; a Közép- és Nyugat-dunántúli régiókban tradicionálisan felülreprezentáltak az ipar ágazataiban dolgozók. A rendszerváltást követően a válságágazatok miatt (kohászat, bányászat, textilipar) jelentős strukturális változás következett be az ország iparában, de Komárom-Esztergom megyében az ezredfordulóig megnőtt a vegyipar és a kohászat szerepe és szinte egyedülálló módon a bányászat súlya is alig változott a megye iparában. A 2000-es években pedig a feldolgozóipar súlya vált egyre jelentősebbé, amelyet elsősorban a zöldmezős jellegű, külföldi működőtőke beruházások indukáltak.

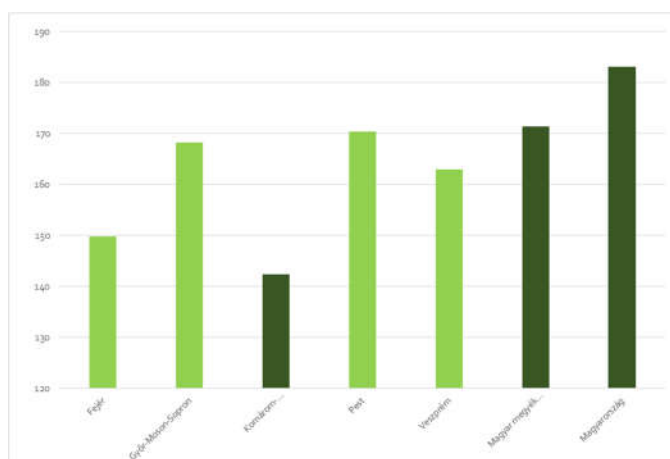

3.1.1.2. ábra: A nemzetgazdasági ágak bruttó hozzáadott értékéhez való hozzájárulása (2018), forrás: KSH, Eurostat

VÁLLALKOZÁSOK SZÁMA, ÖSSZETÉTELE

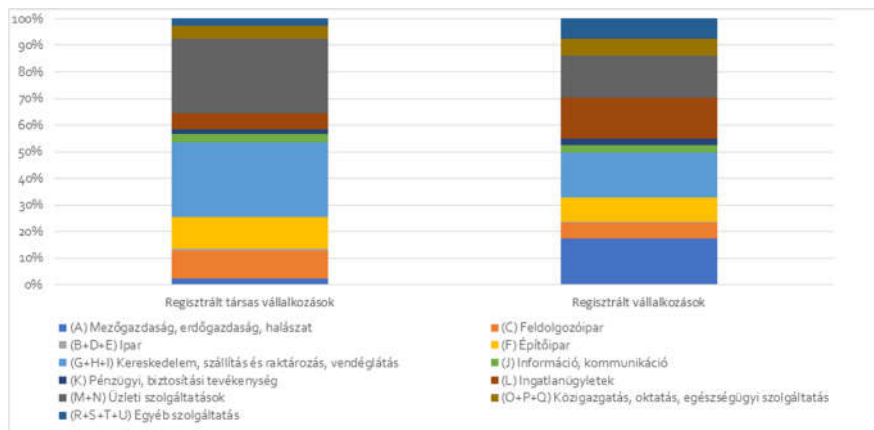
A Közép-Dunántúli Régióban a regisztrált vállalkozásokat tekintve, az országos érték 9,88%-át képviseli (161 ezer vállalkozás). **A térségre az elmúlt három évtizedben mindig is jellemző volt, hogy az országos átlaghoz viszonyított kedvezőbb gazdasági környezete ellenére a vállalkozási hajlandóság alacsony maradt.** Ez többek között visszavezethető gazdaságtörténeti hagyományokra, anyagi és kulturális okokra is. Az országos vállalkozási sűrűség 2019-ben 183 vállalkozás/ ezer fő volt, addig a közép-dunántúli régióban ez az érték mindössze 152 vállalkozás/ ezer lakos. Komárom-Esztergom megyében a régiós átlaghoz képest is alacsonyabb. A megye vállalkozási struktúráját a tercier szektorhoz köthető vállalkozások dominanciája jellemzi, a regisztrált vállalkozások 67%-os, míg a regisztrált társas vállalkozások 75%-os részesedéssel rendelkeznek. A szolgáltatásokhoz köthető vállalkozások esetében jelentős mértékben felül reprezentáltak a mikro- és kisvállalkozások.

Komárom-Esztergom megyében a regisztrált vállalkozások 32%-a (13 542 vállalkozás) volt társas vállalkozás 2019-ben. A fenti ábra alapján kijelenthető, hogy az egyéni és társas vállalkozások struktúrájában jelentős eltérések mutatkoznak meg. A társas vállalkozások esetében az üzleti szolgáltatásokban, a kereskedelem, szállítás és raktározásban, valamint a vendéglátásban tevékenykedő cégek jóval nagyobb súlyt képviselnek. Az egyéni vállalkozók az agrárszektorban és az ingatlanközvetítők és értékelők körében vannak felülreprezentálva, azonban ezen vállalkozások csekély mértékben járulnak hozzá a megye gazdasági teljesítményéhez.

3.1.1.3. ábra: 1000 főre jutó regisztrált vállalkozások száma (2019) Forrás: TeIR

A feldolgozóipari cégek mindössze a társas vállalkozások 10 %-át teszik ki, miközben a megye bruttó hozzáadott értékének közel felét állítják elő, és a megye munkavállalóinak majdnem 40%-át foglalkoztatják.

3.1.1.4 ábra: Regisztrált vállalkozások és regisztrált társas vállalkozások nemzetgazdasági ág szerinti megoszlása Komárom-Esztergom megyében (2019) Forrás: TeIR

	Gépipar részesedése az ipari termelési értékből (50 fő és afeletti vállalkozások)	Vegyipar részesedése az ipari termelési értékből (50 fő és afeletti vállalkozások)	Járműipar termelési értékének megoszlása a gépipari spektrumon belül (50 fő és afeletti vállalkozások)
Fejér	49,37 %	11,65 %	35,21 %
Győr-Moson-Sopron	81,58 %	4,13 %	94,25 %
Komárom-Esztergom	67,02 %	16,11 %	58,07 %
Pest	44,43 %	7,14 %	40,18 %
Veszprém	68,59 %	11,37 %	81,90 %
Magyarország	52,99 %	17,86 %	54,58 %
Magyar megyék Budapest nélkül	59,37 %	11,95 %	56,74 %

3.1.1.b táblázat: A gépipar, vegyipar és járműipar részesedése a termelésből Forrás: TeIR

Az 50 fő és afeletti vállalkozások esetében a táblázat szemlélteti az ipari teljesítményhez való hozzájárulásukat. Komárom-Esztergom megyében a gépipari vállalkozások ipari termelési értéke, arányaiban és abszolút értékben is kiemelkedik, **a megye feldolgozóiparának igazi motorjai**. A makrotérségben a járműipari vállalkozások járulnak hozzá a legnagyobb mértékben a gazdaság teljesítményéhez, a győri Audi, az esztergomi Suzuki mellett számos beszállító székhelye, illetve fióktelepe található a megyékben²⁷. Fejér megye a régióban atipikus feldolgozóipari struktúrával rendelkezik, a gépiparon belül a számítógép, elektronikai, optikai termék gyártásának ágazata jelentősen nagyobb súlyt képvisel. Komárom-Esztergom megye vegyipara jelentős gazdaságtörténeti múlttal tekint vissza, habár a feldolgozóiparon belüli súlya a gépipari ágazatokkal szemben fokozatosan mérséklődik.

MUNKAERŐPIAC, JÖVEDELEM

A közép-dunántúli régió munkaerőpiaci adatai arról tanúskodnak, hogy a térség kedvezőbb helyzetben van az országszínvonalhoz képest. A három erre vonatkozó mutató (foglalkoztatási, aktivitási, munkanélküliségi) értékei is azt mutatják, hogy a 2008-as pénzügyi-gazdasági válságot követő évek után, 2012-2013-as években trendfordulás következett be, amely egészen a COVID-19 pandémia okozta gazdasági recesszióig tartott. Veszprém, Komárom-Esztergom és Győr-Moson-Sopron megyék 2019-ben valószínűleg elérhették a teljes foglalkoztatottsághoz közeli állapotukat.

Területi egység	Foglalkoztatási ráta ²⁸ megyék szerint (%)			Munkanélküliségi ráta ²⁹ megyék szerint (%)			Aktivitási arány ³⁰ megyék szerint (%)		
	2008	2013	2019	2008	2013	2019	2008	2013	2019
Magyarország	50	51,2	60,8	7,8	10,2	3,4	54,30	57	63
Pest megye	53,8	53,7	63,1	5	9,1	2,4	56,7	59,1	64,6
Fejér megye	52,7	53,2	63,1	5,8	9,6	2,7	55,9	58,9	64,9
Komárom-Esztergom megye	55,5	53,9	61,4	4,8	7,6	1,6	58,3	58,4	62,3
Veszprém megye	54,9	53	61,7	6,7	8,6	1,3	55,6	58	62,5
Győr-Moson-Sopron megye	55,2	56	64,9	3,6	5,4	1,2	57,2	59,2	65,6

3.1.1.c táblázat: Foglalkoztatási/munkanélküliségi ráta és aktivitási arány megyék szerint

A pandémia okozta gazdasági sokk a munkaerőpiacra is jelentős hatással volt, a vizsgált területi egységek esetében ez eltérő mértékben volt érezhető. A 2019-2020 júniusi értékek viszonylatában³¹ **Komárom-Esztergom megyében az országos átlagnál nagyobb mértékben nőtt az nyilvántartott állás keresők aránya.** Számuk közel 84% (!)-kal nőtt a vizsgált időszakban, a kiugró értéket elsősorban az alacsony bázisérték (2019 június mindössze 4781 állás kereső volt nyilvántartva a megyében) magyarázza. A legfrissebb, októberi értékek az előző év azonos időszakával összehasonlítva már kisebb eltéréseket mutat, a visszarendeződési folyamatok megkezdődtek, Komárom-Esztergom megye az országos átlagnál kedvezőbb értékkel rendelkezik. A járvány miatt rövidített munkaidőbe kerülők aránya Fejér megyében volt a legmagasabb, Komárom-Esztergom megyében az érintettek aránya 2,7 % (3087 munkavállaló) volt, a megyék összevetésében ez egy átlagos értéknek tekinthető.³²

A 2020. év áprilisától egyértelműen a járványhelyzet határozta meg a munkaerő-piaci folyamatokat megyében is, ami a nyilvántartott állás keresők számának mérséklődő ütemű, de folyamatos emelkedését vonta maga után. Az első félév végén a megyei nyilvántartásban 8.820 fő szerepelt, ami az év legmagasabb értékének tekinthető. Az állás keresőknek nem csak a száma, hanem az összetétele is jelentősen megváltozott az évek óta megszokott jellemzőkhöz képest. A 2020-as év második negyedévének végén nem az alacsony iskolai végzettségűek, illetve szakképzetlenek túlsúlya jellemezte a regisztrált állományt, hanem a középfokú iskolai végzettséggel, illetve szakmával rendelkezők, közülük is elsősorban az első alkalommal, vagy több mint négy éve regisztrált állás keresők voltak felülreprezentáltak.

A július hónap egyértelmű fordulatot hozott, a létszámnövekedés megállt, majd erősödő ütemű csökkenés következett be. A júliusi minimális létszámmérséklődést (70 fő) követően a nyilvántartott állás keresők száma augusztusban 306 fővel, szeptemberben 947 fővel, majd októberben további 921 fővel csökkent. Október hónapra ennek megfelelően a júniusi kiugró értékű munkanélküliségi mutató 2 százalékponttal (!) visszaesett. Ez egyben azt is jelentette, hogy a harmadik negyedévben az országban második legnagyobb mértékű csökkenés – Győr-Moson-Sopron megyét követően – megyénkben következett be. (2020. december végére a megyei nyilvántartott állás keresők létszáma 5.791 főre mérséklődött.

Elmondható, hogy az állás keresők számának harmadik negyedévben tapasztalt jelentős mértékű csökkenése egyrészt az egyre mérséklődő belépő forgalomnak, másrészt a kiáramlás növekedésének volt köszönhető. A legmagasabb kilépő forgalom a harmadik negyedév utolsó hónapjában volt tapasztalható, amikor is 2.239 fő került ki a nyilvántartási rendszerből (októberben ez a szám 1.855 fő volt, ami továbbra is igen magasnak mondható).

A Kormány Gazdaságvédelmi Akciótervet dolgozott ki és vezetett be a munkahelyek megvédése érdekében. Az Akcióterven belül meghirdetett támogatási eszközök igen jelentősen hozzájárultak a kilépő forgalom megugrásához, de ahogy látható, a támogatás nélkül felvett állás keresők száma a tárgyidőszakban minden kedvezőtlen folyamat ellenére igen jelentős maradt.

A megyében az I-III. negyedévben több mint 10.000 állásajánlatot nyújtottak be a térség foglalkoztatói. A gazdaság növekedési képességét, a foglalkoztatók fejlesztési terveit és humán erőforrás gazdálkodását is jól jellemzi, hogy a bejelentett állásajánlatok többsége (közel 60 %-a) nem támogatáshoz kötődött, hanem ún. normál állásajánlatként jelentkezett. A támogatott munkahelyek összesen 2.400 állás kereső elhelyezkedését tették lehetővé.

A munkahelymegtartást célzó támogatásokat (csökkentett munkaidős foglalkoztatás támogatása, illetve kutatás, fejlesztés területén magasan képzett munkavállalók megtartását célzó bértámogatás) megyénkben több mint 9.300 munkavállaló esetében vették igénybe a foglalkoztatók.

	2019. június	2020. június	2019. október	2020. október	Százalékpontos változás június	Százalékpontos változás október
Pest	3,0	4,9	3,0	4,0	1,9	1,0
Győr-M.-Sopron	1,3	4,0	1,3	2,0	2,7	0,7
Fejér	4,0	6,5	4,0	4,8	2,5	0,8
Komárom-E.	3,3	6,1	3,3	4,6	2,8	1,3
Veszprém	3,8	7,0	3,8	5,2	3,2	1,4
Közép-Dunántúl	3,7	6,6	3,7	4,9	2,9	1,2
Magyarország	5,4	8,1	5,2	6,6	2,7	1,4
Magyar megyék Budapest nélkül	6,3	9,1	6,0	7,3	2,8	1,3

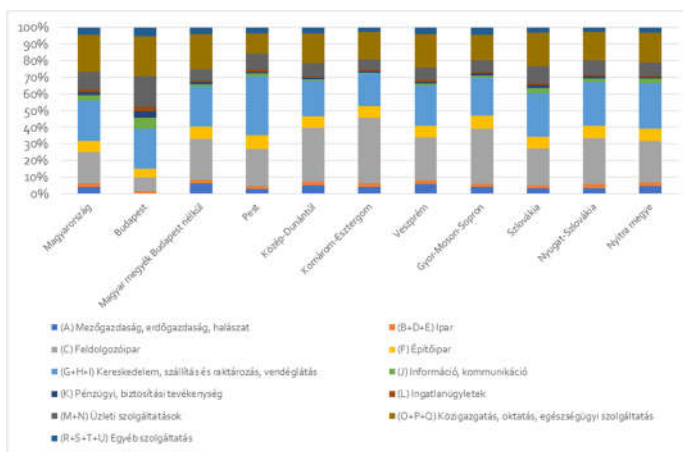
3.1.1. d táblázat: A nyilvántartott állás keresők gazdaságilag aktív népességhez viszonyított relatív mutatója és változása Forrás: NFSZ

A foglalkoztatás szerkezete alapvetően leköveti a nemzetgazdasági ágak, bruttó hozzáadott értékének megoszlását. Komárom-Esztergom megye esetében a feldolgozóipari vállalatok, arányaiban nézve az országos átlag kétszeresét foglalkoztatják, a megyei munkaerőpiac legnagyobb szereplői is ebben a nemzetgazdasági ágban tevékenykednek. Az ezredfordulós értékekkel összevetve jól érzékelhetők az iparon belüli átrendeződési folyamatok. A feldolgozóipari cégek 2000-2017 között több mint 14 ezer fővel növelték munkavállalóik számát. Az építőipari vállalatok szintén több alkalmazottnak tudtak munkát adni a vizsgált időszakban, azonban a többi iparhoz köthető nemzetgazdasági ágban – beleértve a megyében tradicionálisan erős bányászatot, kőfejtést - kb. 3600 fővel csökkent az állományi létszám.

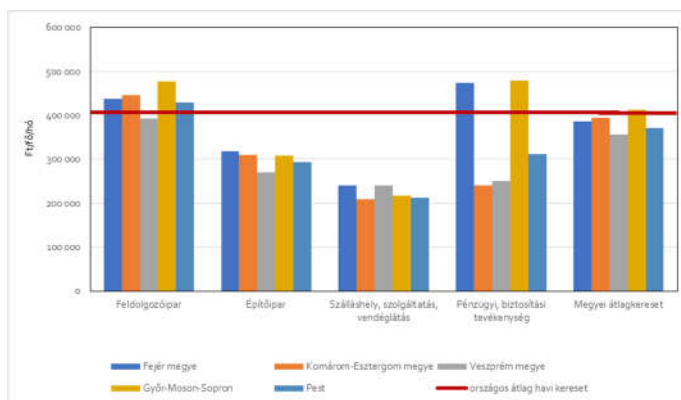
A feldolgozóipari cégek mellett a **tercier szektorhoz köthető (elsősorban a mikro- és kis) vállalkozások is egyre jelentősebb foglalkoztatóvá válnak Komárom-Esztergom megyében.** Nemzetgazdasági ágak szintjére bontva, a kereskedelem, a szállítás és raktározás, a **vendéglátás**, és az üzleti szolgáltatások azok, melyek a legtöbb munkaerőt tudták felszívni, összesen kb. 9000 munkavállalót 2000 és 2017 között.

Komárom-Esztergom megye foglalkoztatási szerkezete atipikusnak mondható a megyék kontextusában, még a szomszédos Nyitra megye struktúrája is jobban hasonlít a magyarországi megyék átlagához. Itt érdemes megjegyezni, hogy Magyarország és Szlovákia gazdasági folyamatai nem mozognak szinkronban, így Komárom-Esztergom megye bővülő ipari foglalkoztatási lehetőségei adott esetben a szomszédos Nyitra megye munkaerő-többletének is képesek munkát adni.

A bruttó keresetek területi szintű összehasonlítása alapján kijelenthető, hogy a pénzügyi, biztosítási tevékenység nemzetgazdasági ágat leszámítva, a régióban dolgozók keresetei együtt mozognak. A lenti ábra jól szemlélteti, hogy az egyes nemzetgazdasági ágakban dolgozó munkavállalók keresetei között szignifikáns különbség figyelhető meg. A feldolgozóipar jelentősége itt is megmutatkozik, Veszprém megyét leszámítva a vizsgált területi egységek az országos bruttó átlagkereset feletti értékekkel rendelkeznek. Komárom-Esztergom megye, Győr-Moson-Sopron megye után a második ebben az összevetésben, a relatíve magas kereseteket a külföldi tulajdonban lévő, export-orientált feldolgozóipari cégek versenyképesebb béréi magyarázzák. Fontos kiemelni, hogy az ábra a koncepció írásakor legfrissebben elérhető, 2020. 2. negyedéves értékeket tartalmazza, amikor a pandémia – és a korlátozó kormányzati intézkedések – már jelentős hatással voltak a gazdaságra, illetve munkaerőpiacra. Az előző év azonos időszakához képest a vizsgált ágak mindegyikében keresetnövekedés volt tapasztalható, azonban a válságágazatokban már éreztette hatását a kereslet drasztikus visszaesése. Komárom-Esztergom megyében, a feldolgozóiparban az inflációt meghaladó mértékben (4,64%), a turizmusban azonban csak minimális, 0,25 %-os emelkedést realizáltak, **ami már a reálkereset csökkenését eredményezte.** Az építőiparban azonban kiugró mértékű, 15,75%-os keresetnövekedés volt tapasztalható, így ebben az ágban egyelőre kevésbé érződik a pandémia negatív gazdasági hatása.

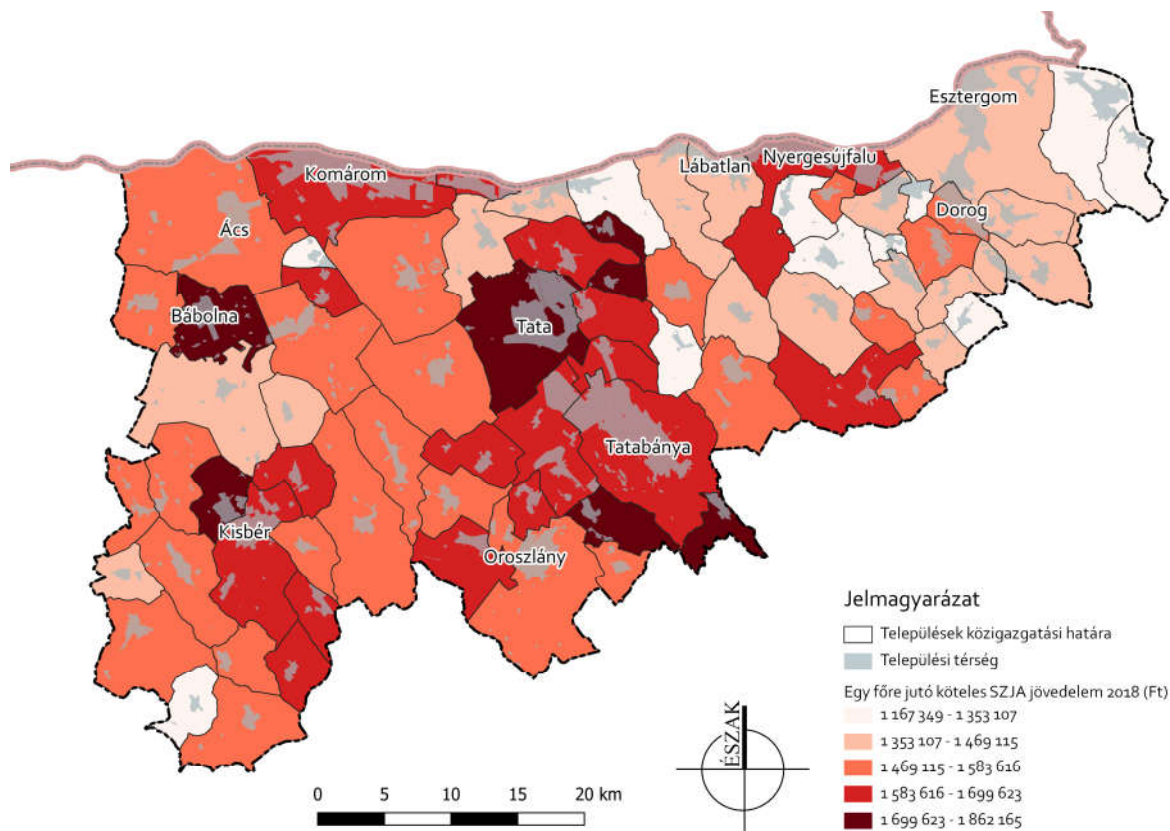
3.1.1.5 ábra: A foglalkoztatottak nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása (2017) Forrás: KSH, Eurostat

3.1.1.6 ábra: Keresetek bruttó értéke nemzetgazdasági ágak szerint (2020. 2. negyedév) Forrás: KSH

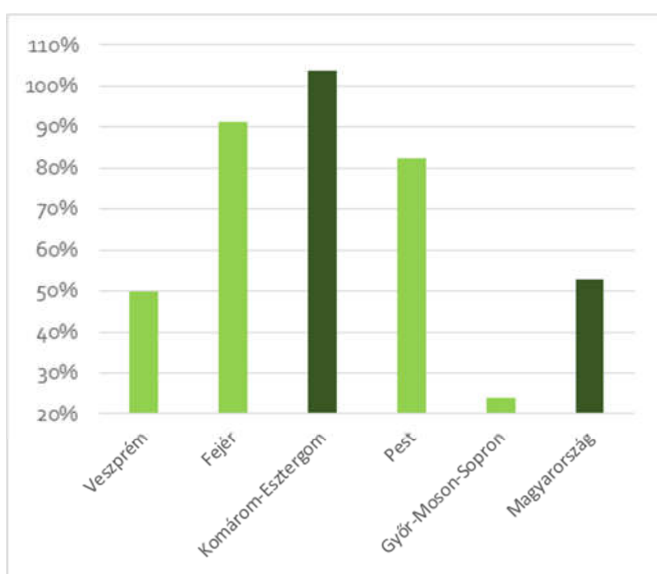
	Magyarország	Magyar megyék Budapest nélkül	Pest	Győr-Moson-Sopron	Veszprém	Fejér	Komárom-Esztergom
2007	43,29%	42,87%	44,10%	48,43%	47,55%	48,01%	47,92%
2014	45,62%	45,98%	44,84%	49,30%	48,94%	48,78%	48,29%
2018	49,69%	49,99%	49,58%	51,42%	52,20%	53,08%	52,26%

3.1.1.e táblázat: Az SZJA fizetők aránya a népességen belül (2007, 2014, 2018) Forrás: TelR

3.1.1.7 ábra Egy főre jutó SZJA köteles jövedelem Komárom-Esztergom megye településein (2018) Forrás: TelR

Egy másik, gazdasági fejlettség szempontjából releváns mutató a népességen belüli SZJA fizetők aránya. A táblázat jól szemlélteti, hogy a közép-dunántúli régió ebben az indikátorban is az országos átlag feletti értékekkel rendelkezik. A 2007-es évhöz képest, a vizsgált megyék értékei közelednek az országos és megyei átlagokhoz, ez nagyrészt köszönhető az elmúlt években tapasztalt gazdasági konjunktúrának és az ebből fakadó aktivitási, illetve foglalkoztatási ráták pozitív irányú elmozdulásának. A megyei tendenciák alapján, az alacsonyabb bázisértékkel rendelkező megyék dinamikusabb növekedést értek el. Komárom-Esztergom megye Fejér és Vas megye után a harmadik legkedvezőbb értékkel rendelkezik a megyék között.

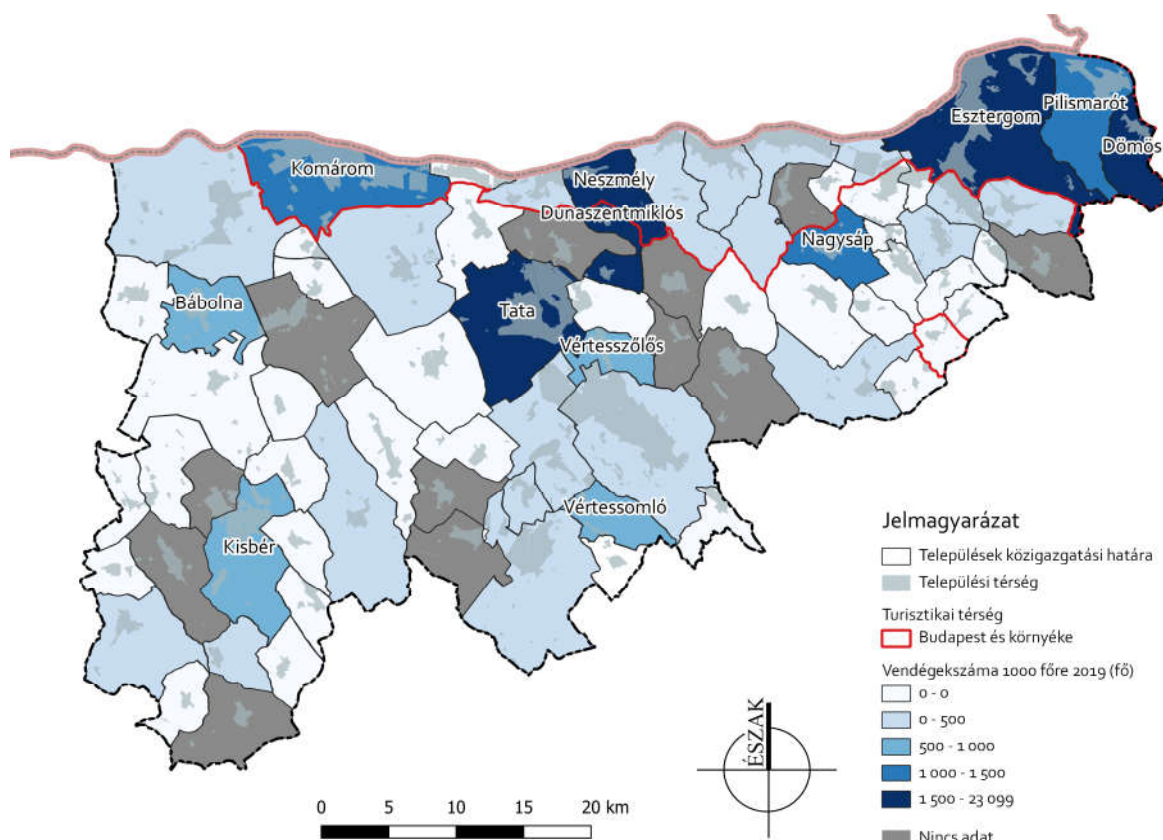
3.1.1.6 ábra: Keresetek bruttó értéke nemzetgazdasági ágak szerint (2020.2.negyedév) Forrás:KSH

Az egy főre jutó SZJA köteles jövedelem a megye társadalmi egyenlőtlenségének bemutatására alkalmas mutató. A tematikus térkép alapján az Esztergomi járás, a Duna-menti jelentős ipari kapacitásokkal rendelkező településeket leszámítva (Lábatlan, Nyergesújfalu), Komárom-Esztergom megye periférikus térségeként mutatkozik meg.

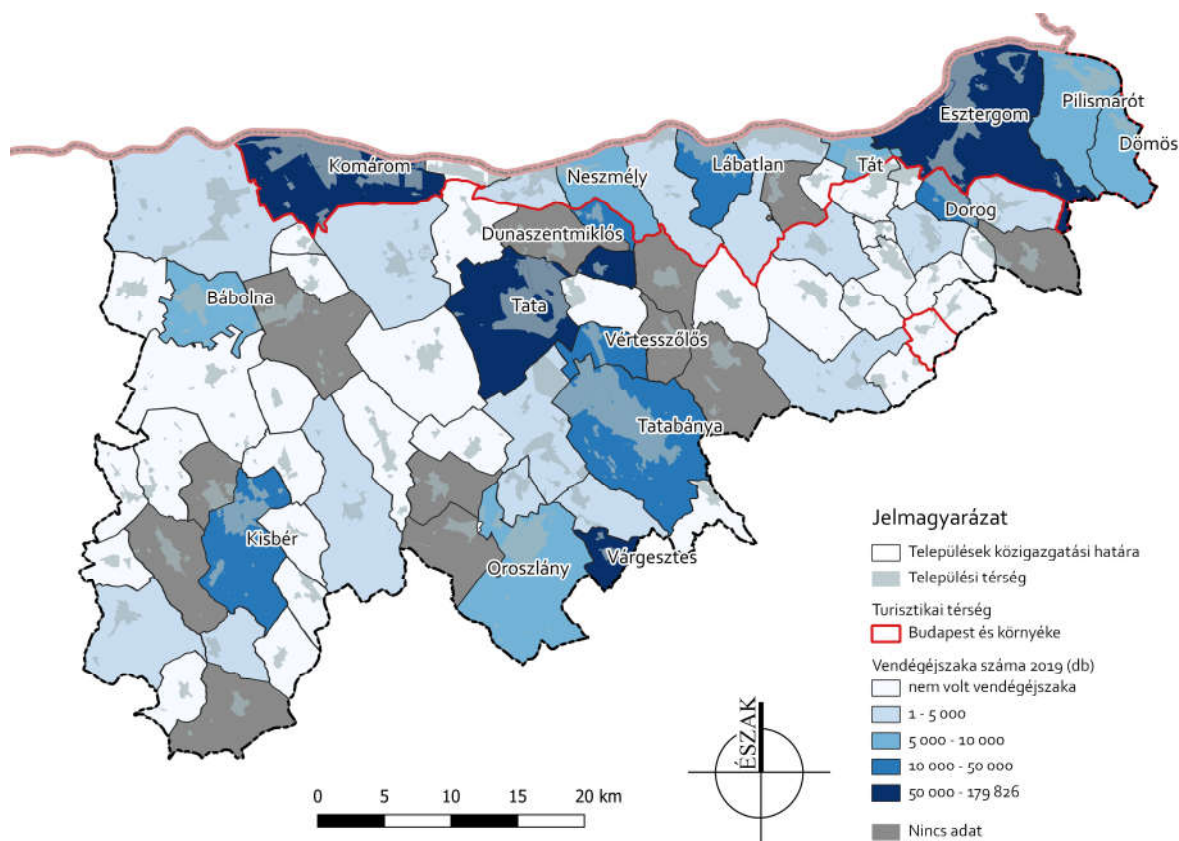
TURIZMUS

A turizmushoz leginkább kapcsolódó 'szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás' nemzetgazdasági ág nem tartozik Komárom-Esztergom megye húzóágai (ágazatai) közé, azonban egyes mutatóit vizsgálva érezhető pozitív irányú változás az elmúlt évtizedben. A kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma több mint megkétszereződött a megyében a 2011-es évhez képest. Ebből a külföldi turisták által eltöltött vendégéjszakák csak 26%-ot tesznek ki, így kijelenthető, hogy a Komárom-Esztergom megyében tapasztalt kereslet élénkülést a belföldi, illetve regionális turizmus indukálja elsősorban.³³

A vendégéjszakák számát tekintve, Komárom, Tata, Várgesztes és a szakrális központként is funkcionáló Esztergom emelkedik ki a megyéből. Közös jellemzőjük, hogy mindegyiknek van országos vagy regionális vonzáskörzettel rendelkező turisztikai attrakciója.

3.1.1.9 ábra Vendégéjszakák száma Komárom-Esztergom megye településein (2019) Forrás: TelR

3.1.1.10 ábra 1000 főre jutó Vendégek száma Komárom-Esztergom megye településein (2019) Forrás: TeIR

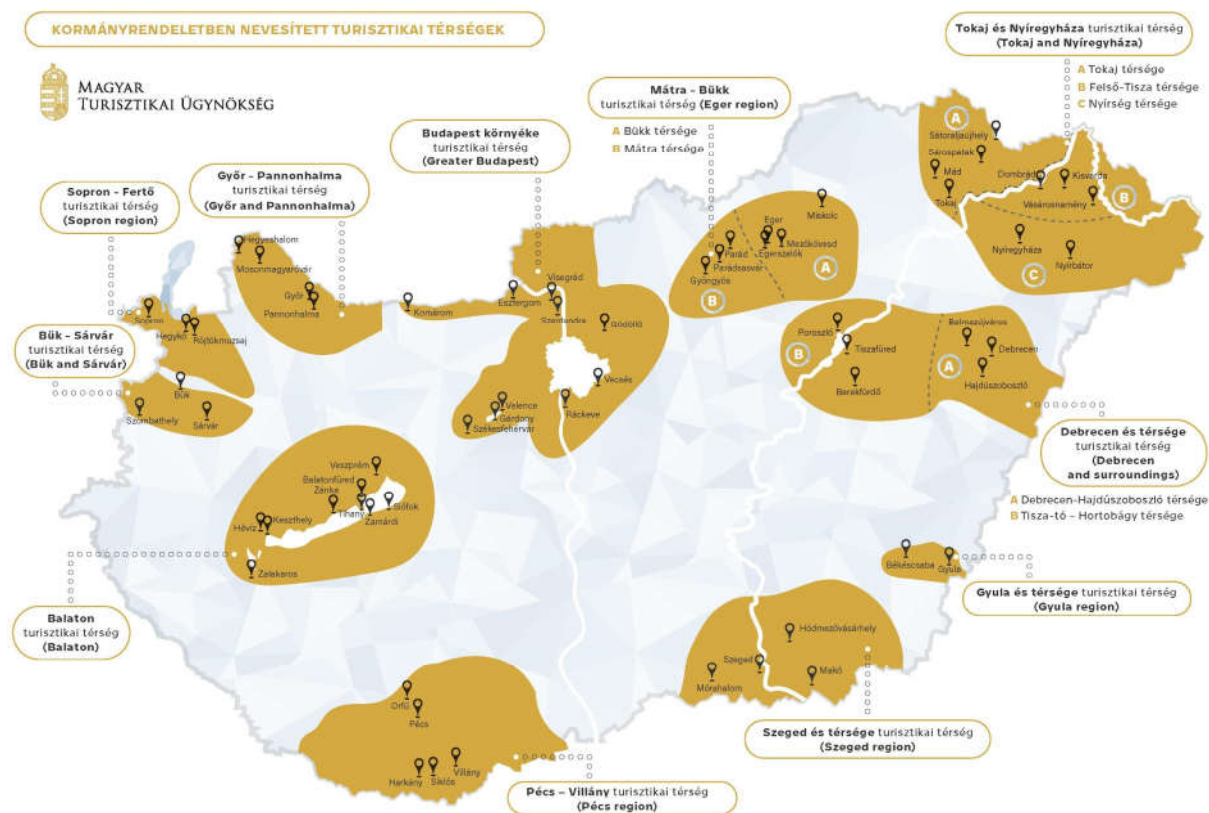
Komárom-Esztergom megye 14 települése került besorolásra, integrálásra a Budapest környéke turisztikai térségbe a turisztikai térségek meghatározásáról szóló 429/2020. (IX. 14.) Korm. rendelet alapján, melyek: Almásfüzitő, Bajót, Dömös, Dunaalmás, Esztergom, Komárom, Lábatlan, Máriahalom, Mogorósbánya, Neszmély, Nyergesújfalu, Pilismarót, Süttő, Tát. A megyét érintően a lehatárolás lényegében megegyező, mint a Dunakanyar kiemelt turisztikai térségé volt (a Pest megyei Perbál irányából Máriahalom került újonnan a lehatárolásba).

„Komárom-Esztergom megye és tágabb térsége turisztikai fejlesztési programja” elnevezésű komplex stratégiai tervezést megalapozó Konceptió készítés alatt áll (készítette: a Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat megbízásából a Duna-Gerece Turisztikai Nonprofit Kft. 2020. december), összhangban a 2021-2027 közötti uniós támogatási időszak tervezésével, a részletes ágazati stratégia megalkotásával. A dokumentum megállapítja, hogy három turisztikai gócpontot, területi egységet lehet megnevezni a megyében: Esztergomot és környékét, Tatát és környékét, valamint Komáromot és környékét. A megye korábbi turisztikai stratégiái is ezekre építettek és ez jelenik meg a megye Területrendezési Tervében külön kiemelésre került „Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei” kategóriában, ezen belül pedig a Duna menti térség, valamint az Által-ér menti térség kijelölt övezeteiben. A megyei területrendezési terv egyedi övezetein (Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei: Által-ér menti komplex turisztikai térség és a Duna mente komplex turizmusfejlesztési térség, Natúrpark – szelíd turizmusfejlesztés egyedi övezetei: Gerece Natúrpark, Bakonyalja Natúrpark (tervezett), Vértesi Natúrpark és Pilisi Sziklák Natúrpark), a településfejlesztésen keresztül is elő kívánja segíteni az országos és megyei turisztikai célok érvényesülését, melyek részletesebb bemutatása az 5.4.2. fejezetben került ismertetésre.

A Nemzeti Turizmusfejlesztés Stratégia 2030 alapidokumentum felülvizsgálata szintén folyamatban van, különös figyelemmel a világjárványra. Komárom-Esztergom megye és a vele hálózatba szervezett tágabb térségének jövőbeli turizmusát megalapozó tervezési folyamat során a változó fogyasztói szokások, trendekre figyelemmel kell lenni.

A turizmus vonzerejének alapja az adott térségek táji, természeti és épített környezete, öröksége, kultúrája, hagyományai, megközelíthetősége, zártsága, stb. melyből következően az idegenforgalommal minden összefüggésben áll.

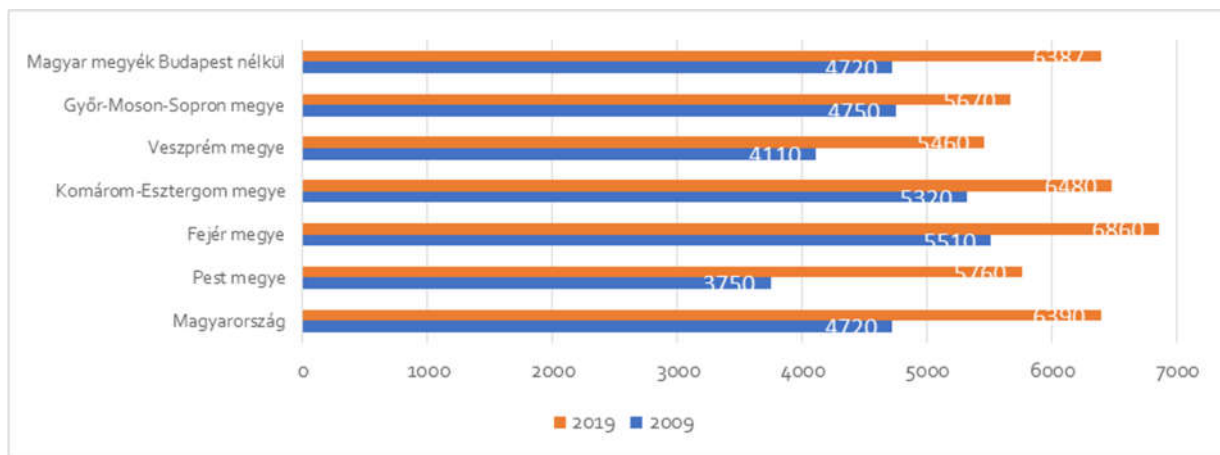
Jelen dokumentum ezért számos fejezetében foglalkozik a turizmussal, közvetlenül és közvetetten egyaránt. A megye határmenti pozíciójából és a makrotérképben elfoglalt helyéből adódóan, a Budapest és Győr agglomerációs vonzásában az idegenforgalmi ágazat jelentős potenciálokat hordoz magában.

3.1.1.11 ábra: Budapest környéke turisztikai térség (elnevezése angol nyelven: Greater Budapest) (forrás: mtu.gov.hu)

AGROÖKOLÓGIAI POTENCIÁL

A makrotérkép agroökológiai potenciáljának bemutatására a gabonafélék termésátlaga egy releváns fajlagos mutató. Komárom-Esztergom megye 2009-ben az országos átlagnál 12,7 %-kal jobb értékkel rendelkezett, 2019-ben ez az olló szinte teljesen bezárult (1,4 %). Termelékenység szempontjából jelentős területi egyenlőtlenségek figyelhetők meg a megyében, a legjobb termékenységgű talajok a megye nyugati részén helyezkednek el, míg a magasabb tengerszint feletti területeken alacsonyabb termékenységgű talajok jellemzőek.

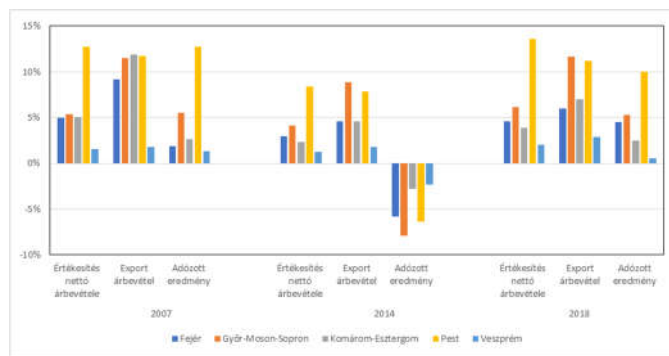
3.1.1.12 ÁBRA GABONAFÉLÉK TERMÉSÁTLAGA (KG/HA) 2009, 2019 FORRÁS: KSH

3.2. A GAZDASÁG BELSŐ ÉS KÜLSŐ KAPCSOLATAI

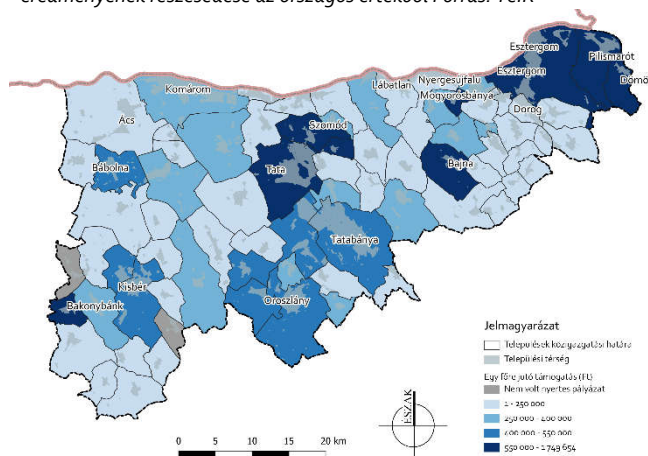
A 3.2.1 számú ábra alapján arra következtethetünk, hogy az exportorientált vállalatok a közép-dunántúli régióban (Veszprém megyét leszámítva) nagyobb súlyt képviselnek a megyék gazdaságában. Komárom-Esztergom megye esetében, a 2007-es értékhez képest, 2018-ban közel 5 százalékpontot esett az export árbevételük országos részesedése, ehhez vélhetően a kecskeméti Mercedes gyár beindulása és a NOKIA gyár bezárása is hozzájárult.

A megye településeinek vállalkozássűrűsége alapján kirajzolódik egy belső magterület, ahol a megyei átlag feletti értékekkel rendelkeznek a települések. Az M1-es autópálya térszervező képessége a jó elérhetőséggel bíró településeken a vállalkozói hajlandóságban is megmutatkozik.

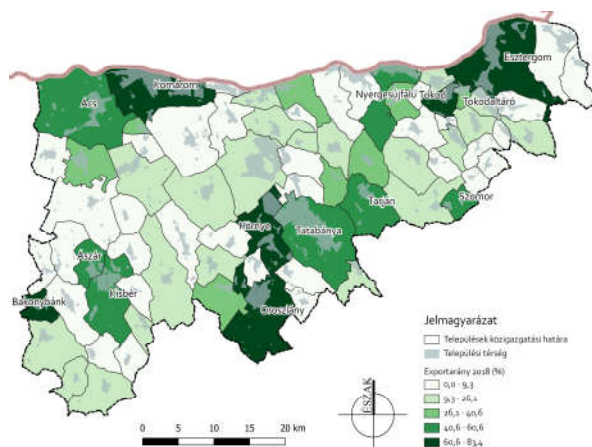
A vállalkozások export árbevételét tekintve szignifikáns területi egyenlőtlenségek mutatkoznak meg. Elsősorban Kisbéri járásban – valószínűleg a rossz elérhetőség okán is – egyes települések (Aka, Csép, Ete, Vértesszékely, Kerékteleki) vállalkozásai egyáltalán nem rendelkeznek export árbevétellel. Az M1-es autópálya is jelentős magyarázó erővel bír, ami természetesen összefüggésben áll azzal, hogy az autópálya segítségével gyorsabban közelíthető meg a nyugat-európai felvevőpiac, továbbá a külföldi tulajdonú vállalatok egyik kiemelt telepítő tényezője az autópálya közelsége.

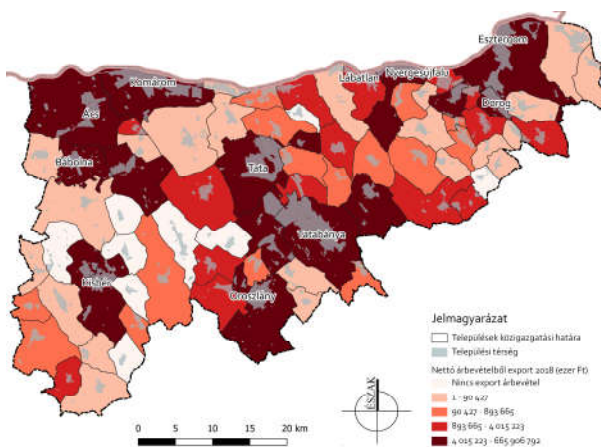
3.2.1 ábra: A megyei vállalkozások összárbevételének és adózott eredményének részesedése az országos értékből Forrás: TeIR

3.2.2 ábra 1000 főre jutó vállalkozások száma Komárom-Esztergom megye településein (2019) Forrás: TeIR

3.2.3 ábra Komárom-Esztergom megye vállalkozásainak export árbevétele a teljes bevétel arányában települési szinten (2018) Forrás: TeIR

3.3 ábra Komárom-Esztergom megye vállalkozásainak export árbevétele, települési szinten (2018) Forrás: TeIR

Világosan kirajzolódik, hogy a megye leginkább exportorientált települései elsősorban az Oroszlány-Tatabánya-Nyergesújfalu-Esztergom vonalon helyezkednek el Komárom és Kisbér környéke mellett.

3.2.1 A TERMELÉSI INFRASTRUKTÚRA ÁLLAPOTA

IPARI INFRASTRUKTÚRA

A korábban említett, megyében történő vállalati beruházásokkal összefügg a kiszolgáló infrastruktúra rendelkezésre állása, illetve fejlesztése.

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat és a Város-Teampannon Kft. a megyei foglalkoztatási paktum projekt keretében települési szintű átfogó vizsgálatokat végzett a megye területén rendelkezésre álló ipari-gazdasági, kereskedelmi szolgáltató és településközpont vegyes területek mennyiségét és 2014-2018 közötti változásait illetően. A munka összefoglaló megállapításai jól érzékeltetik a megye ipari-gazdasági területeinek helyzetét.

„A vizsgált 24 településen összesen közel 3000 ha kihasználatlan gazdasági területet azonosítottunk be, melynek közel 10%-a, 284 ha számít barnamezős területnek. A zöldmezős területkinálat mintegy 1/3-a, 1200 ha terület tartozik ipari parki besorolás alá.

A vizsgálat alapján elmondható, hogy a megye jelentősebb gazdasági erővel rendelkező településein jelentős területkinálat áll rendelkezésre gazdasági tevékenységek céljára, új gazdasági célú fejlesztési területek kijelölése csak kis mértékben szükséges a megye településein.”

A vizsgálat szerint 2014 és 2018 között összesen 300,9 hektárral nőtt az ipari gazdasági övezetbe sorolt területek mérete a megyében. A növekedés nagy része Tatabánya és Környe közös ipari parkjának köszönhető.³⁴

Az ipari parkok fejlesztéséhez kapcsolódóan hangsúlyozni kell azonban, a növekvő vízigények biztosításához kapcsolódó fejlesztések szükségességét, a szennyvíztisztítók kapacitásának bővítésének a fontosságát, az előtisztítás fejlesztését, valamint a növekvő energiaigények kielégítését elsődlegesen megújuló energiaforrásokkal.

Az elmúlt fejlesztési időszakban a komáromi ipari parkban több, mint fél milliárd forint értékben közműfejlesztés történt (HUSK forrás), mindemellett a város EU támogatásból inkubátorházzal is gazdagítja az ipari parkot. A fejlesztést és a beruházók letelepedését követően a komáromi ipari park az Év Ipari Parkja díjat is elnyerte 2019-ben.

A hosszútávú szempontok fontosságára utal, hogy 2020-ban megkezdődött a nyergesújfalui ipari parkot is védő közel egy kilométeres gát építése is. A tatabányai ipari parkhoz kapcsolódóan közlekedési fejlesztések (kerékpárút, feltáró út, körforgalom) történtek az elmúlt években. Az oroszlányi ipari park fejlődése, betelepülése szintén jó ütemben halad, erre reagál, hogy a városban új munkásszálló is épült.

Az Esztergomban letelepült cégek körében szintén bővülés, fejlesztés volt megfigyelhető, ahogyan Dorog is új beruházóval büszkélkedhet a magunk mögött hagyott fejlesztési időszakban. A térségben a járműipar továbbra is erősen van jelen és az új betelepülők is megjelentek.

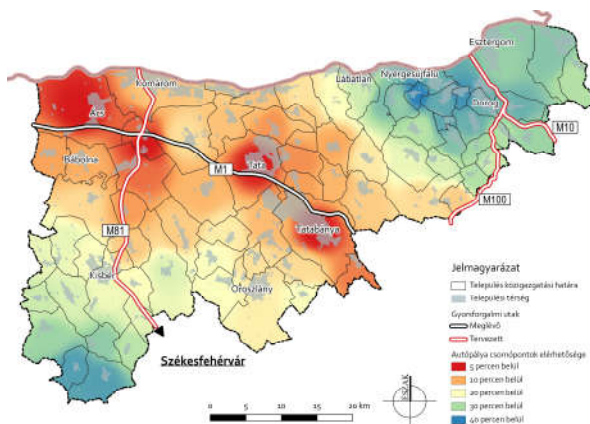
Új iparterületi fejlesztések valósultak meg Kisbéren, Bokodon és Táton, Mór, Oroszlány és Esztergom ipari beszállítóinak helyet biztosítva.

Megállapítható, hogy az elmúlt évtizedben a megye területén nem realizálódtak a klaszterekben rejlő lehetőségek. A 2010-es évek első felében néhány klaszter kezdeményezést figyelhattunk meg a járműipar, a fémipar, az építőipar és a bányászat terén, ám a kezdeményezések fokozatosan elhaltak. Egy-egy megyei cég tagja egy-egy klaszternek (például Pharmagora Életminőség Klaszter), de ezek inkább az ország egészére kiterjedő ágazati csoportosulások, semmint területi-ágazati alapon szerveződő klaszterek. Amennyiben klaszter kialakításának vagy újraélesztésének szándéka merülne fel, arra a legnagyobb esély a járműiparban és az energiatároláshoz kapcsolódó iparban van. Megjegyzendő, hogy a győri Széchenyi István Egyetem részvétele számos ágazati klaszter esetén kívánatos lenne a tudásközponti szerep és a Horizon Europe, ERC forráslehetőségekhez való hozzáférés okán.

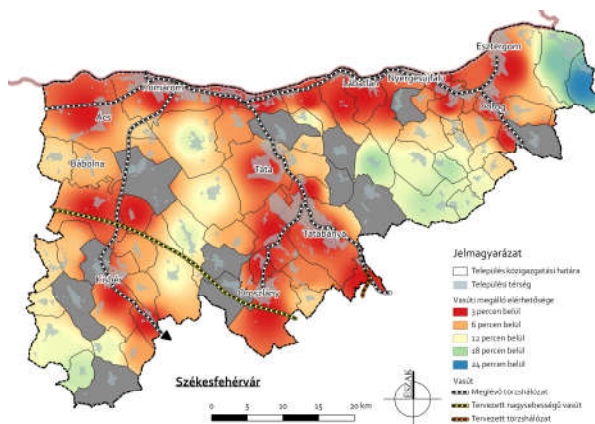
3.2.3. A TELEPÍTÉSI TÉNYEZŐK ÉRTÉKELÉSE

KÖZLEKEDÉS

A megye térszerkezetét alapvetően határozza meg az M1-es autópálya, amely a IV. Helsinki folyosó része, így a nemzetközi kereskedelem egyik fontos ütőérének számít. Az autópálya elérhetőségében jelentős területi egyenlőtlenségek figyelhetők meg. A komáromi és a kiskéri járás egyes települései inkább már Győr, illetve Székesfehérvár vonzáskörzetébe tartoznak. A tervezett gyorsforgalmi utak segíthetik a jelenleg periférikus helyzetben lévő mikrotérségek irányába terelni a fejlesztési energiákat, kihasználva a gyorsforgalmi utakban rejlő terület- és gazdaságfejlesztő potenciált.

3.2.3.1 ábra Komárom-Esztergom megye gyorsforgalmi úthálózata (2020) Forrás: TeIR

3.2.1.2 ábra Vasúti megállók elérhetősége Komárom-Esztergom megyében Forrás: TeIR

A gyorsforgalmi utakhoz képest a vasúti megállók elérhetősége más képet mutat. Az Esztergomi járás – északi része – már jóval kedvezőbb helyzetben van, mint az autópálya elérhetősége esetében, a Tatabányai járás észak-keleti térsége azonban távolabb esik a fontosabb vasúti vonalaktól. Az autópálya gazdasági jelentőségéhez képest a vasút a rendszerváltás után jelentősen devalválódott, pl. a logisztikai szektor esetében is a közúton történő áruszállítás jelentősen felülreprezentált.

FOGLALKOZTATÁS, KERESETEK

A foglalkoztatás és a keresetekkel kapcsolatos megállapításokat és adatokat kimerítően részletezi a társadalmi fejezet és a gazdasági bázis fejezet „Munkaerőpiac, jövedelem” része.

TERMÉSZETI TÉNYEZŐK

A természeti tényezők részletes összefoglalása a helyzetfeltárás természeti, táji adottságok részében található.

KUTATÁS-FEJLESZTÉS

A megye kutatás-fejlesztés kiadásai, a K+F területén foglalkoztatottak létszáma hagyományosan alacsony, amely erős kihívásokat jelent a jövőre nézve. A kapcsolódó megállapításokról részletesen szól a következő „Területi innovációs potenciál” alfejezet.

SZÉCHENYI 2020 TÁMOGATÁSOK

A 2014-2020-as fejlesztési ciklusban, a Széchenyi 2020 program keretén belül, két települést leszámítva mindenhol volt nyertes pályázat. A támogatások összege elég széles skálán mozgott. Természetesen a népességszám és vállalkozássűrűség miatt elsősorban a járásszékhelyekben és más városokban koncentráltak a nyertes pályázatok megvalósulási helyszínei.

Az intézményi-jogi környezetet illetően a megyei településeknek és a megyei önkormányzatnak jelentős tapasztalata alakult ki a vállalati beruházások igényeinek terén.

A központi kormányzati beruházásösztönző intézkedésekkel, a hazai és EU forrásokból nyújtott támogatással és a többségében befektetőbarát, rugalmas helyi szabályozási környezetet figyelembe véve a megyében az adminisztráció általában véve segíti és nem hátráltatja a beruházásokat és a munkahelyteremtést

3.2.4 A GAZDASÁGI VERSENYPÉSSÉGET BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK ÖSSZEFOGLALÁSA

Mutatók	Komárom-Esztergom megye			Közép-Dunántúl			Magyarország		
	2009	2013	2018	2009	2013	2018	2009	2013	2018
Egy főre jutó GDP (pps)	15 542	18 244	21 834	13 241	16 211	20 190	15 726	18 001	21 898
Egy főre jutó építőipari termelés (ft)	96 041	90 854	160 763 ³⁵	84 761	82 688	122 267 ³⁶	131 567	126 327	174 851 ³⁷
Kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma	312 452	325 505	550 500	2 126 842	2 296 234	3 459 862	18 709 746	22 968 472	31 011 261
Munkanélküliségi ráta	8,30	7,70	1,90	9,20	8,80	2,20	10,1	10,2	3,7
Egy főre jutó külföldi tőke (1000 Ft) *	1 920	2 425	4 797	1 082	1 585	3 015	1 854	2 376	2 752

3.2.4.a táblázat: A gazdasági versenyképességet befolyásoló mutatók

	Komárom-Esztergom megye	Közép-Dunántúl	Magyarország
Ezer lakosra jutó regisztrált vállalkozás 2019-ben	142	152	183
Egy lakosra jutó K+F ráfordítás (Ft) 2018	142 326	151 946	183 107
Egy főre jutó bruttó jövedelem 2019 (Ft/fő/hónap)	365 610	-	367 833

3.2.4.b táblázat: A versenyképesség mérését szolgáló teljesítménymutatók alakulása területi egységekenként 2009-2013-2018-2019 évekre vonatkozóan (forrás: KSH, TeIR)

* Külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő vállalkozások külföldi tőkéje (KSH)

A teljesítménymutatók értékelése alapján a következő megállapítások vonhatók le;

- Az egy főre jutó GDP alapján, Komárom-Esztergom megye az ország egyik legpotensebb megyéje, habár a relatív helyzete az elmúlt évtizedben romlott – Fejér megye megelőzte- még mindig a régiós átlag feletti értékkel rendelkezik
- Az egy főre jutó külföldi tőke esetében kiemelkedő pozitív irányú változással büszkélkedhet a megye. A gazdasági recessziót követően is, a megye gazdasági fejlődését alapvetően meghatározta a külföldi működőtőke.
- Komárom-Esztergom megye a turizmus vonzóerő potenciálját a 2010-es években már jóval nagyobb mértékben ki tudja használni, a keresletnövekedést elsősorban a belföldi(regionális) turizmus indukálja
- A gazdasági aktivitás tekintetében, Komárom-Esztergom megye hagyományosan az országos átlagnál jobb értékekkel rendelkezik. 2019-ben a megye valószínűsíthetőleg elérte a teljes foglalkoztatottsághoz közeli állapotot
- Az egy főre jutó építőipari termelés alapján a megye relatív helyzete nem változott, az országos átlag alatti, de továbbra is a régiójánál jobb értékkel rendelkezik.
- Komárom-Esztergom megye – és a Közép-Dunántúl régió- vállalkozási hajlandósága alacsony az országos átlaghoz képest. A feldolgozóipar, azon belül is különösen a gépipari ágazatok közép- és nagyvállalatai jelentős térszervező képességgel rendelkeznek, aminek köszönhetően befolyásolhatják a vonzáskörzetükben élők vállalkozási hajlandóságát.
- Kutatás-fejlesztés területén Komárom-Esztergom megye a Közép-Dunántúl régió legalacsonyabb értékével rendelkezik. Az állami fenntartású kutatóintézetek és felsőoktatási intézmények csekély száma miatt a K+F tőke elsősorban a magánszférából származik, a feldolgozóipari vállalatok súlya itt is jelentős.
- A keresetek szempontjából Komárom-Esztergom megye kiemelkedő értékkel rendelkezik, amit elsősorban a külföldi tulajdonban lévő, exportorientált feldolgozóipari vállalatok versenyképesebb bérei magyaráznak.

3.3. A TERÜLETI INNOVÁCIÓS POTENCIÁL

A megye relatíve gyenge innovációs potenciálját mutatja, hogy a kutatás-fejlesztéssel foglalkozó kutatók állománya – abszolút értékben és lakosságszámra vetítve is- a makrotér legalacsonyabb értékével rendelkezik. **A kutatási, fejlesztési beruházások látványosan igazodnak a megye gazdasági profiljához,** mivel a tőke 90 (!) %-a a feldolgozóipar ágazataiba áramlik, illetve a kutatók több, mint 2/3-a a nemzetgazdasági ághoz köthető vállalkozásoknál alkalmazottak. Az export-orientált feldolgozóipari vállalatok K+F beruházásai általában a versenyképességük megtartására - termelékenységük javítására - irányulnak elsősorban, az Ipar 4.0 időszakában ez az automatizáció, illetve az ipari robotok alkalmazásában is megnyilvánulhat.

Területi egység	10 ezer főre jutó kutatók száma
Magyarország	46,99
Komárom-Esztergom megye	12,07
Pest megye	21,23
Győr-Moson-Sopron megye	33,48
Fejér megye	22,17
Veszprém megye	42,26

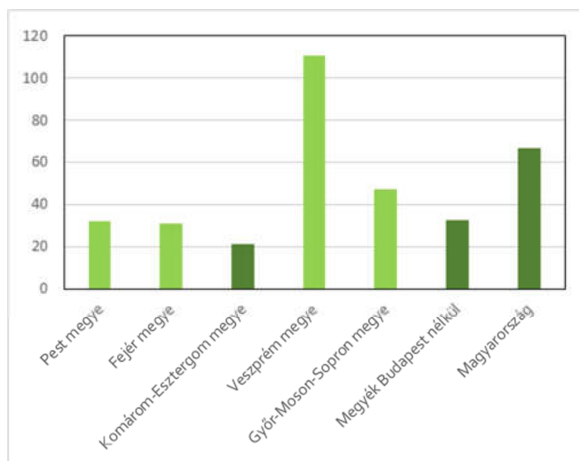
A **digitális** átalakulás következtében a költséghatékonyság ma már egyre kevésbé a bérszint-különbség függvénye, azért a közeljövőben Komárom-Esztergom megyét a sajátos gazdasági szerkezete okán érzékenyen érinthetik a globális értékláncok földrajzi súlypont áthelyeződései.

3.3.a táblázat. 10 ezer főre jutó (K+F tevékenységet végző) kutatók állománya 2018-ban Forrás: KSH

Területi egység	2008	2018
Magyarország	28,92	23,67
Közép-Dunántúl	15,62	11,51
Fejér megye	11,04	9,02
Komárom-Esztergom megye	20,21	16,37
Veszprém megye	17,06	10,31
Pest megye	22,42	17,49
Győr-Moson-Sopron megye	28,44	23,50

3.3.b táblázat. 10 ezer főre jutó külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő külföldi vállalat (2008, 2018) Forrás: KSH⁸

A külföldi működőtőke beruházások a rendszerváltást követő 30 évben jelentősen dinamizálták Komárom-Esztergom megye és térsége gazdaságát. A külföldi közvetlen befektetéssel működő vállalkozások sűrűsége a Közép-Dunántúl régióban elmarad az országos átlagtól – ahogyan a regisztrált vállalkozások esetében is. Habár Magyarországon az elmúlt fél évtizedben a gazdasági-vállalkozási környezet ideális feltételeket biztosított a transznacionális cégek leányvállalatai számára (kedvező adókönyvet, munkahelyteremtő és egyéb állami támogatások), számuk mégis csökkent 2008 óta. Az ilyen típusú vállalkozások külföldi tőkéjének

3.3.1 ábra: Egy lakosra jutó K+F ráfordítás (2018- Ezer FT) Forrás: KSH

áramlási irányait vizsgáljuk, Komárom-Esztergom megye esetében a tőke 93%-a a feldolgozóiparban koncentrálódik. Ez a magas arány az egész régióra jellemző, Fejér megyét leszámítva, a többi megyében az országos átlag több mint kétszerese irányul a nemzetgazdasági ágba.

	Magyarország	Közép-Dunántúl	Fejér megye	Komárom-Esztergom megye	Veszprém megye	Győr-Moson-Sopron megye	Pest
Feldolgozóipar részesedése	39,39%	85,36%	75,55%	92,54%	91,53%	92,89%	36,70%

3.3.c táblázat. A külföldi közvetlen tőkebefektetések feldolgozóipari részesedése 2018 Forrás: KSH

Komárom-Esztergom megyében, a külföldi működőtőke jelentőségét az egy főre jutó külföldi tőke fajlagos mutatója érzékelteti igazán. 2018-ban ez az érték az országos átlagot közel 75%-kal haladta meg, 2009-hez képest pedig, több mint kétszeresére emelkedett.

Megjegyzendő, hogy a vissza nem térítendő támogatások körén túllépve, a hivatalos adatok szerint Komárom-Esztergom megyében egyetlen olyan projekt sem volt, amelynek visszatérítendő támogatást ítéltek volna meg (GINOP-8.1.1-16 Vállalatok K+F+I tevékenységének támogatása hitel). Ez annyiban nem kivívó, hogy a régióban mindösszesen egy projekt van a kedvezményezettek között.

Ugyanakkor tekintve, hogy Hajdú-Bihar, Borsod-Abaúj-Zemplén megyék területére lényegesen több visszatérítendő ilyen támogatás jutott, a jelenség figyelmeztető erővel bír és alátámasztja a kihívásokkal küzdő területi innovációs potenciálra vonatkozó megállapításokat.

A pandémia kikényszerítette az innovációs potenciál felpörgését a kkv szektorban. 2020 Tavaszán erős pesszimizmus jellemezte a kkv szektort, de úgy tűnik a borús jövőképpel ellentétben végül tisztességgel helyt tudtak állni a cégek. Ehhez nyilván nagyban szükség volt a digitális technológiákra, szakemberek arról beszélnek, hogy éveket ugrottak előre a vállalkozások digitális fejlettség tekintetében. Elmondható, hogy a cégeknek egy ilyen krízis zökkenőmentes átvészeléséhez öt fontos feltételről szükséges gondoskodniuk (ami a dolog digitális aspektusához tartozik): az informatikai eszközökről, belső munkafolyamatokat, kommunikációt, kollaborációt támogató szoftverekről, az otthoni munkavégzésre alkalmas „házi” infrastruktúra kiépítettségéről, a szolgáltatások digitalizációjáról, illetve az IT és információbiztonságról. Amíg a vírushelyzet első hullámban a nulladik lépés megugrása is kihívásokat jelentett a vállalkozások életében, a második hullám időszakában az első három feltételt bizonyosan teljesítve, sokkal felkészültebben néznek elébe a krízisnek a vállalkozások.

A kkv-k kényszerű, de többé-kevésbé örömdetesen sikeresnek mondható digitális alkalmazkodása mellett, nagy figyelmet kell fordítani a vállalkozások pontos tájékoztatására, különös tekintettel az innovációs pályázatoknál, és a következő fejlesztési ciklusban kiírt összes pályázaton is. Célszerű, könnyen érthető tájékoztatást, esetleg pályázati menedzselést nyújtani számukra. A megyei és országos szintű innovációs lemaradásunk csökkentéséhez sokkal több sikeres innovációs pályázatra, innovációs projektekre van szükség a 2021-2027-es ciklusban.

3.4. TÁRSADALOM

3.4.1. KULTURÁLIS ADOTTSÁGOK, ÉRTÉKEK

Komárom-Esztergom megye területrendezési tervének módosítása kapcsán 2020-ban felmérésre kerültek a megye építészeti és kulturális értékei, melyek között meghatározásra kerültek a megyei jelentőségű kulturális örökségvédelmi területek és a jelentős műemlékkel és műemléki együttesel rendelkező települések. Az elkészített helyzetelemzés szerint a megye területén **512 műemléki védelem alatt álló objektum** volt 2018 májusában.

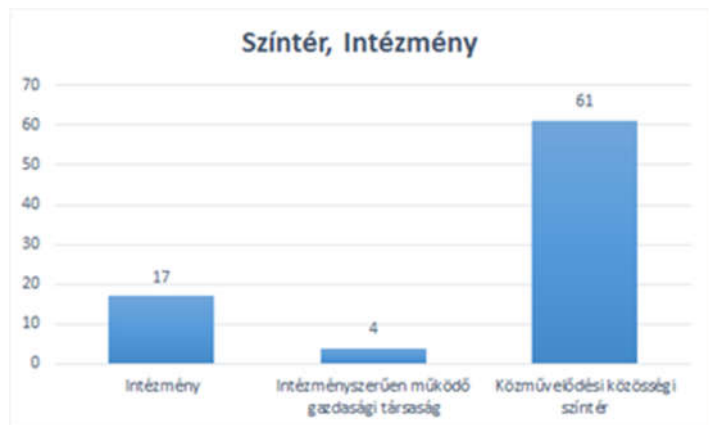
A megye minden településén működik könyvtár. A megye lakosságának bő tíz százaléka beiratkozott könyvtári olvasó, ez az arány viszonylag állandó az ezredforduló óta. Az ezer lakosra jutó kölcsönzött könyvtári egységek száma kevéssel marad el az országos átlagtól, ugyanakkor az egy olvasóra jutó kölcsönzött egységek száma magasabb az országos átlagnál. A könyvtári kölcsönzés időbeli alakulását tekintve megállapítható, hogy az jelentős csökkenésen ment keresztül a 2000-es évek eleje óta, amikor is 850 000 - 900 000 körül mozgott a kikölcsönzött könyvtári egységek száma évente, 2016-ra ez a szám 525 ezerre süllyedt. A tendencia mögött az elektronikus média, különösen az internet használatának egyre általánosabbá válása áll, ami a hagyományos könyvtárak szerepének fokozatos újraértékeléséhez vezet.

A **kulturális élet** meghatározó színhelyei a színházak és a közművelődési intézmények. A megye 3 városában működik színház: Tatabánya, Komárom és Esztergom. A színházi előadások száma közel megduplázódott az ezredforduló óta, ennek megfelelően a látogatók száma is nagyot nőtt. A két határvárosban - Komárom és Esztergom - a kulturális élet határon átnyúló jelentőséggel bír. Esztergom rendezvényein évente ezrek jelennek meg a határ túloldaláról. A révkomáromi Jókai Színháznak magyar bérletesei is vannak. További fontos tényezőt jelentenek a közös kulturális és sportrendezvények. (A kulturális szerepen túl, Esztergom határon átnyúló regionális egészségügyi szolgáltató központ is.)

A megyében található közművelődési intézmények és az azokban működő alkotó művelődési közösségek száma is megkétszereződött az ezredforduló óta. A múzeumlátogatók, illetve az ezer lakosra jutó múzeumlátogatások száma azonban csökkenő tendenciát mutat, miközben a muzeális intézmények száma 19-ről 21-re, a kiállítások száma pedig több mint kétszeresére emelkedett ez idő alatt.

Komárom-Esztergom megyében 76 településből 18 településen működik összesen 17 intézmény, és 4 intézményszerűen működő gazdasági társaság, összesen 37 telephelyen. Az 1997. évi CXL. Kulturális törvény alapján a városokban kötelező közművelődési intézményt biztosítani. A megye 76 települése közül 61-ben közművelődési közösségi szintén keretében történik a kötelező közművelődési feladatellátás.

A 2019-es statisztikai adatokat áttekintve a legnagyobb látogatószámot, legnagyobb forgalmat az alábbi szervezetek bonyolították le: Vezető helyen a megyeszékhely közművelődési "csúcshintézménye" A Vértess Agorája és városrészi telephelyei állnak. Megközelítőleg fele akkora látogatottságot mutatnak az Oroszlányban működő Kölcsey Ferenc Művelődési Központ által szolgáltatott adatok. E két szervezet által kínált programok, rendezvények szolgáltatások jelentős közönséget tudnak megmozgatni. A „harmadik helyezett” az

3.3.2 ábra: Közművelődési feladatellátás

adatok tekintetében Komárom-Esztergom megye legismertebb fesztiválját szervező gazdasági társaság, a Víz, Zene, Virág Fesztivál Nonprofit Közhasznú Szolgáltató Kft.. A 2019-es évben a közművelődés Komárom-Esztergom megye lakosságának 8,5-szeresét érte el, azaz általánosítva 2019-ben minden Komárom-Esztergom megyei lakos ~8-szor látogatott el egy közművelődési feladatot végző szervezethez. Az idősoros adatok alapján az összlátogató, résztvevő létszám csökkenő tendenciát mutat, azonban a részletes adatokból látható, hogy a rendszeres művelődési formák, táborok és az ismeretterjesztő alkalmak látogatottsága növekszik.

A kulturális életre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a megye lakossága ingadozó mértékű intenzitással vette igénybe a hagyományos kulturális intézmények által kínált lehetőségeket. Az internet és más elektronikus médiák gyors elterjedése a kultúrafogyasztási szokásokat jelentős mértékben átalakítja ugyan, de a hagyományos formák és intézmények iránt is mutatkozik jelentős érdeklődés a népesség egy részében. A változás mértékét jobban illusztrálja, ha hosszabb időtávot szemlélünk: a mozi-látogatások száma például a 60-70-es évek szintjéről kevesebb, mint tizedére esett vissza, és bár a kiadott könyvek száma több mint megkétszereződött, példányszámuk jelentős visszaesést mutat. Míg az 1980-as években a települési könyvtárak beiratkozott tagjainak száma országosan meghaladta a 2,2 milliót, addig 2018-ban ez a szám mindössze 1,44 millió. A múzeumok forgalma a 2000-es években a 10 milliós szinten látszik stagnálni, ami azonban kb. a fele a 80-as évek közepén tapasztaltaknak. A színházi előadások látogatottsága az 1980-as évekhez képest örömdetenesen növekedett, bár az egyes évek között nagymértékű ingadozás tapasztalható.

3.4.2. CIVIL AKTIVITÁS, TERÜLETI IDENTITÁS

Az országban működő 54 ezer civil szervezetből Komárom-Esztergom megyében kb. 1500 működik. A civil szervezetek sűrűségi mutatója, vagyis az ezer főre jutó civil szervezetek száma, viszonylag alacsony a megyében (4,5/1000 fő). A megyében működő civil szervezetekre jutó éves bevétel átlaga ugyanakkor elég magas, közel 10 millió Ft, ami meghaladja az országos átlagot. A megyei civil szervezetek állami támogatási aránya jelentős, bevételeiken belül az állami támogatás aránya 55% körül van. Az adatok azt mutatják, hogy a megyében működő civil szervezetek sikeresebben jutnak bevételhez, illetve pályázati forráshoz, mint az ország egyéb területein működő társai.

A Komárom-Esztergom megyében működő különböző **civil szervezetek** elsősorban sport és szabadidős tevékenységet végeznek, míg a szakmai, gazdasági érdekképviseleti tevékenységet végző szervezetek száma relatíve alacsony. A helyi identitás és hagyományok fenntartásában különösen jelentős a civil szervezetek szerepe. Ilyenek pl. - többek között - a bányász-erdész hagyományokat ápoló bányászati és erdészeti egyesületek (Tatabánya, Oroszlány). Komárom-Esztergom megyében a civil szféra legfontosabb erősségeit többek között a szükségletek ismerete és a társadalmi beágyazottság jelentik, amiket a tudatosság, nyitottság és a kapcsolati tőke egészít ki. A legfontosabb gyengeségek többek között: a régiós identitástudat hiányosságai, a koherens, modul rendszerű képzések hiánya, az információs és kommunikációs kultúra, a hosszú távú szervezeti stratégiák és az infrastrukturális hiányosságok jelentik - Komárom-Esztergom megye civil szolgáltatásfejlesztési koncepciója szerint, amely az előző ciklus TÁMOP pályázatainak kötelező mellékleteként készült. A civil szervezetek működésének támogatására, a fent említett hiányosságok felszámolása érdekében, 2020-ban minden megyében létrejöttek a civil szolgáltatási központok, Komárom-Esztergom megyében ennek gazdaszervezete a Majki Népőiskolai Társaság lett. A Majki Népőiskolai Társaság az alábbiak szerint fogalmazza meg céljait:

„Szabad polgár” – A Majki Népfőiskolai Társaság legfőbb célja az önálló ítéletalkotásra képes magyarságára, nemzetiségére büszke, más népek gyermekeit saját testvéreként szeretni tudó, az európai értékek iránt nyitott, szűkebb-tágabb közössége önzetlen szolgálatára hajlandó és felkészült, a világ iránti érdeklődését, tanulási képességét élethosszig megőrző, a társadalmi és etnikai kisebbségek egyenlőtlensége ellen tenni kész, szabad polgár szellemi fejlődésének elősegítése.

„Aktív közélet” – A társaság célja a helyi demokratikus közélet fejlesztése, nyilvános működésének szokás- és hagyományrendszerének megőrzésében való közreműködés. A helyi társadalom önszervező képességének erősítése, az aktív közéleti részvételhez nélkülözhetetlen sokoldalú ismeret és információ biztosítása.

„Integráció” Sokszínű és sokoldalú együttműködés kialakítása és fenntartása a civil társadalom tényezőivel, szociális, gazdasági és kulturális területen egyaránt. Sajátos eszközeivel a helyi, térségi és regionális, valamint az egyre fontosabbá váló európai integrációs tendenciák erősítése.

Vállalt feladataik:

- Kiépült járási kapcsolat segítségével a megye minden részébe eljutnak a szolgáltatásai. A járási hálózat munkatársai helyben élő, dolgozó szakértők, ők pontosan ismerik a helyi szervezetek igényeit, problémáit, így azokra célzott megoldásokat nyújtanak.
- Tanácsadók felkérésével, kulcsszakértők bevonásával segítik a szervezetek jogi problémáinak, pályázati beszámolóinak, közhasznúsági jelentéseinek, könyvelési feladatainak ellátását. Alapszabályok, alapító okiratok készítésében, gyakorlati tanácsadás történik.
- A megyében működő települési önkormányzatok számára segítséget nyújtanak pályázataik megfogalmazásában. • Adatbázist gondoznak a civil szervezetek, önkormányzatok civil referensei, civil szervezetekkel foglalkozó munkatársai, civil szakemberek adataival. • Pályázati adatbankot üzemeltetnek, összegyűjtik és hozzáférhetővé teszik a pályázati kiírásokat (önkormányzati, civil, országos, európai), ezek megírásához segítséget nyújtanak.
- Hírlevél szolgáltatáson keresztül tájékoztatást nyújtanak a civil szervezeteket érintő programokról, eseményekről, pályázati és tanácsadási lehetőségekről.

Eszközei: minden járásban van tanácsadásra alkalmas helyiség, infrastruktúra (laptop, projektor, telefon, internet).

Tematikus évi munkaterv alapján határozzák meg feladataikat, amibe bevonják a megye civil szervezeteit.

A civil központ címet birtokló szervezet egyúttal ellátja a Család-, Esélyteremtő és Önkéntes Ház feladatokat is. Az esélyórák célja, hogy a résztvevő, különböző korosztályú gyermekek és fiatalok megismerjék a fogyatékkal élő emberek speciális élethelyzetét, illetve hiteles személyektől tájékozódjanak a romák integrációjáról s mindezek révén a társadalom sokszínűségét elfogadó fiatalokká váljanak. Az Esély Sportnap, sportesemény, amely hátrányos helyzetű, fogyatékkal élő és ép csoportok, számára biztosít lehetőséget a közös sportolásra. Játékos érzékenyítő programelemek is megjelennek a rendezvényen szélesítve ezzel a program profilját. Esélyek Napja elnevezésű helyi szintű nagyrendezvényhez való kapcsolódás hagyományos programelem. HR vezetők, cégvezetők, bölcsődevezetők számára tájékoztató rendezvény célja a fókuszcsoport tájékoztatása az őket érintő aktualításokról a családbarát munkahely, munkahelyi bölcsődék kialakításáról. Szociopóly: A szegénységgel, mélyszegénységgel kapcsolatos kérdések, az arra adott társadalmi sztereotip válaszok ártékelése, a valóság játékban történő átélése. Az Év Önkéntese”, „Az Év Önkéntes Szervezete”, „Az Év Önkéntes Programja” díjak meghirdetése, bírálása, átadása. Az önkéntesség népszerűsítése, megyei önkéntes díj átadása ünnepélyes keretek között. A hátrányos megkülönböztetés által érintett csoportok támogatásával, érdekképviselésével foglalkozó civil és egyházi szervezetek, önkormányzati fenntartású intézmények együttműködésével a többségi társadalom tagjait elérő, figyelemfelkeltő, szemléletformáló rendezvény. Ilyen például a Hierotheosz Egyesület (Szabolcs-Szatmár-Bereg megye, Nyíregyháza), a Veszprém Megyei Civil Hálózatért Közhasznú Egyesület (Veszprém megye, Veszprém), a Zalai Civil Életért Közhasznú Egyesület (Zala megye, Zalaegerszeg), és a Majki Népfőiskolai Társaság (Komárom-Esztergom megye, Tatabánya).

A Majki Népfőiskola segítségével megvalósuló Turul Kupa (mozgáskorlátozottak és kerekesek székesek ügyességi és sportversenye) éppen azt mutatja, hogy az esélyegyenlőségi célcsoportok tagjainak önszerveződési képessége és tenni akarása sok szempontból felülmúlja a társadalom más csoportjait.

3.4.3. HUMÁN ERŐFORRÁSOK

DEMOGRÁFIAI FOLYAMATOK, FOGLALKOZTATÁSI ÉS JÖVEDELMI VISZONYOK, HUMÁN KAPACITÁSOK

A megye népességszáma 2010-ig gyakorlatilag stagnált, vagy alig csökkent, de 2010 után évről-évre kismértékű népességcsökkenés tapasztalható. Magyarországon kb. 1980 óta minden évben meghaladja a halálozások száma a születések számát, vagyis a népesség természetes fogyása tapasztalható. Komárom-Esztergom megye mutatói nem térnek el jelentősen az országos, illetve a Közép-Dunántúli régió átlagától, egyik évben meghaladják, másik évben kicsivel alatta maradnak, a tendencia inkább romlik, semmint stagnál. A népességszám alakulásában járasonként különbségek mutatkoznak a természetes szaporodás, illetve fogyás, valamint a belföldi vándorlási különbözet függvényében. Az elmúlt 7 évben (2012 és 2019 között), a megye minden járásában csökkent a lakónépesség száma. A megyei átlagot jóval meghaladó mértékben csökkent a népesség a Kisbéri és az Esztergomi járásban, míg a Tatai járásban volt a legcsekélyebb a népességfogyás. A természetes szaporodás, azaz az élve születések és a halálozások különbözete, minden járásban negatív. A legnagyobb mértékű természetes fogyás a Kisbéri járást sújtotta. A természetes fogyásból következő veszteségeket megyei szinten korábban még részben kompenzálta a belföldi vándorlási különbözetből származó pozitív egyenleg, de 2010 után ennek a tendenciának vége szakadt. 2010 és 2018 között egyedül a Tatai és a Tatabányai járásban volt belföldi vándorlási nyereség, azonban a megye egésze immár nem nyertese a belföldi migrációnak. Legnagyobb volt a vándorlási veszteség az Oroszlányi járásban.

Járás	Járás lakónépessége (2019, jan. 1.)		A járás városainak népessége	Települések átlagos népessége	A 65 éves és idősebb népesség aránya az állandó népességből 2018 %	Belföldi vándorlási különbözet 2018 ezer lakos/fő	Természetes szaporodás, fogyás (–)	Belföldi vándorlási különbözet
	fő	változása a 2012. jan. 1.- hez képest, %	fő (2019, jan. 1.)				2010–2018. évi átlaga ezer lakos/fő	
Esztergomi	91 050	-2,5	57 088	3 794	19,5	3,6	-4,4	0,0
Kisbéri	19 624	-3,3	5 359	1 154	17,2	2,3	-6,6	-0,1
Komáromi	39 337	-1,3	29 834	4 371	18,7	0,5	-4,3	-0,8
Oroszlányi	25 948	-1,0	18 402	4 325	17,3	-3,8	-3,7	-3,7
Tatabányai	84 416	-0,9	65 845	8 442	18,1	2,3	-3,8	1,6
Tatai	38 832	-0,1	23 441	3 883	19,3	3,8	-3,3	1,7
Összesen	299 207	-1,5	199 969	3 937	18,6	2,1	-4,2	0,3

3.4.3. a táblázat: Járások népessége, népmozgalom 2018 (forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2018. KSH)

A belföldi vándorlási különbözetet mutató adatok szerint a 2010-es évtizedben a Tatai és a Tatabányai járásban pozitív a vándorlási egyenleg, az Esztergomi járásban pedig kiegyenlíti egymást az elköltözések és az odaköltözések száma. Az elvándorlás az Oroszlányi járásban a legnagyobb a megyén belül.

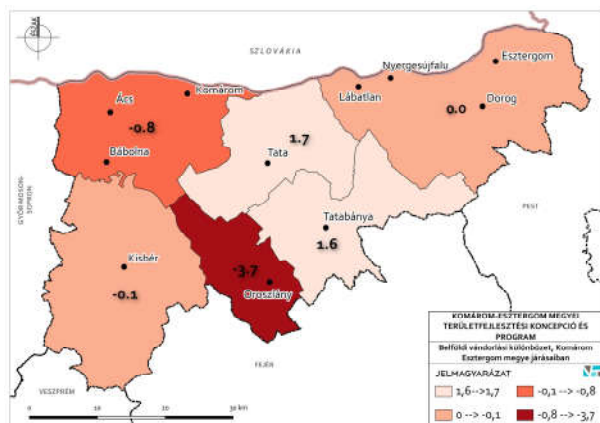
Az idős népesség aránya az Esztergomi és a Tatai járásban a legnagyobb, míg a rurális jellegű Kisbéri és a mindössze öt községből és a fiatalos korösszetételű Oroszlány városából álló, oroszlányi járásban a legalacsonyabb.

Az előző évtizedben az Esztergomi és a Tatai kistérség (Tata esetében a mai járás, Esztergom esetében a mai járásnál jóval kisebb terület) megyén belüli kiemelkedő vonzerejéről, „sikerességéről” tanúskodtak a népmozgalmi adatok, amelyek ebben a két kistérségben mutattak népességnövekedést és pozitív vándorlási különbözetet. A megye városai közül Esztergom és Tata városának népessége tudott növekedni 2001-2010 között.

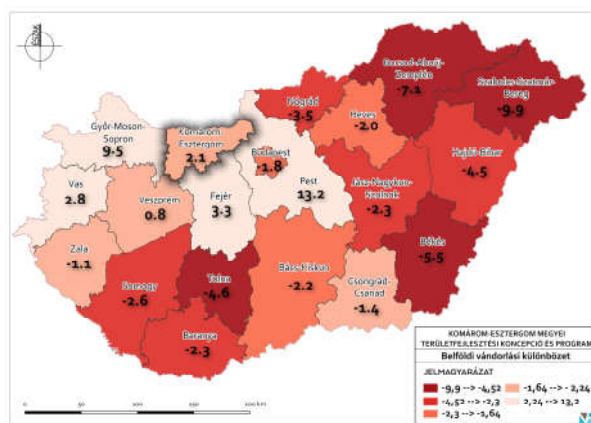
Város	Lakónépesség az év végén (fő)			Természetes szaporodás/fogyás	Belföldi vándorlási különbözet
	2009	2019	Változás	Változás 2009-2019, %	2010-2018 évi átlaga ezer lakos/fő
Tatabánya	69 988	65 845	-5,92	-4,1	0,4
Ács	7 110	6 848	-3,68	-3,2	-0,9
Bábolna	3 688	3 860	4,66	-4,7	4,7
Dorog	12 156	11 530	-5,15	-3,3	-2,0
Esztergom	30 914	28 144	-8,96	-3,5	-1,3
Kisbér	5 426	5 359	-1,23	-7,9	1,4
Komárom	19 705	19 126	-2,94	-4,1	-0,6
Lábatlan	5 044	4 849	-3,87	-3,9	-2,1
Nyergesújfalu	7 543	7 292	-3,33	-3,9	-0,7
Oroszlány	18 701	18 402	-1,60	-3,3	-4,5
Tát	5 594	5 273	-5,74	-5,7	2,8
Tata	24 906	23 441	-5,88	-3,5	0,8
Összesen	210 775	199 969	-5,13	-3,9	-0,4

3.4.3.b táblázat: Városok népessége, népmozgalom, 2009,2018 (forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2009. és 2019. KSH)

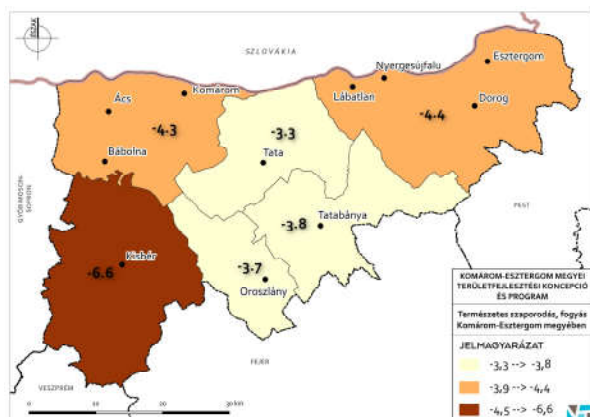
A korábbi vizsgálat és a 2019. évi adatok összevetése azt mutatja, hogy jelentős változás következett be, ugyanis nemcsak a járások (a megye) népessége csökkent 2010 óta, de a megye városainak népességszáma is csökkent, egyedül Bábolna lakónépessége tudott növekedni (4,7 %-kal, 2009 és 2019 között). A belföldi vándorlás mértéke és iránya is sokat változott, a megye kisvárosai - Bábolna, Tát és Kisbér -, viszonylag magas vándorlási nyereséget értek el, miközben a megye második legnagyobb és egyben emblemikus városából, Esztergomból többen költöztek el, mint ahányan odaköltöztek. Tatán és Tatabányán még éppen pozitív a vándorlási különbözet, de a természetes fogyást itt sem tudja ellensúlyozni, a városok népességszáma csökken.

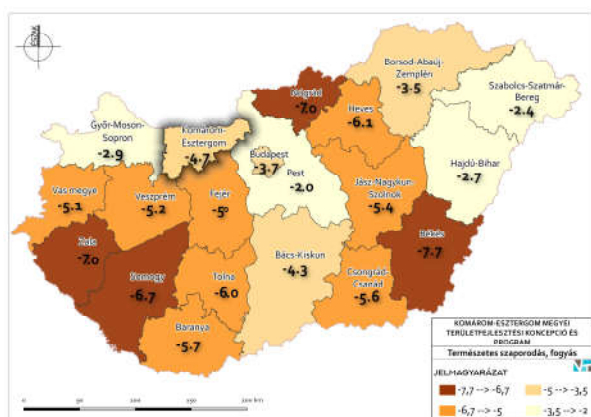
3.4.3.1 ábra: Belföldi vándorlási különbözet 2010-2018 évi átlaga ezer lakosra Komárom-Esztergom megye járásaiban (adatok forrása: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

3.4.3.2 ábra: Megyék belföldi vándorlási különbözete ezer lakosra 2018-ban (adatok forrása: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

3.4.3.3 ábra: Természetes szaporodás, fogyás 2010-2018 évi átlaga ezer lakosra Komárom-Esztergom megye járásaiban (adatok forrása: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

3.4.3.4 ábra: Megyék természetes szaporodásafogyása ezer lakosra 2018-ban (adatok forrása: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

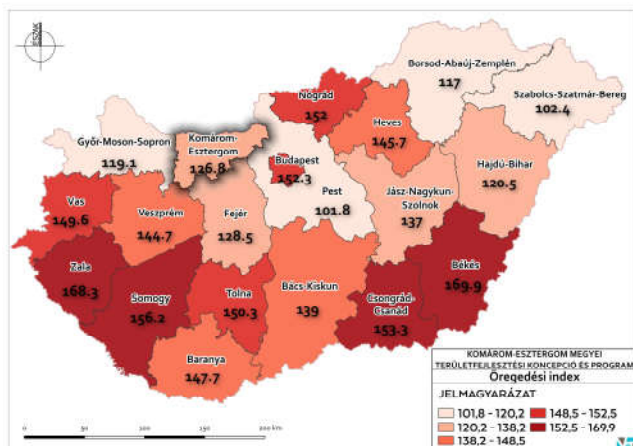
2018-ban hat megyében – közöttük Komárom-Esztergom megyében - mutatkozott vándorlási nyereség. A belföldi vándorlás legnagyobb nyertese Pest és Győr-Moson-Sopron megye, legnagyobb vesztese Szabolcs-Szatmár-Bereg és Borsod-Abaúj-Zemplén megye volt ebben az évben. Komárom-Esztergom megye csekély mértékű (2,1 fő/ezer lakos) pozitív egyenleget ért el ebben az évben (miközben az évtized egészét összességében csekély mértékű vándorlási veszteség jellemezte).

A megyei népesség életkor szerinti összetételének alakulását továbbra is az előregedés jellemzi. A gyermekkorúak aránya 2001 óta csökken, az időskorúak aránya nő. A népesség előregedésének mértékét az öregedési index fejezi ki. Ha ez a mutató 100 alatt van, akkor többen vannak a 14 éven aluliak, mint a 65 éven felüliek a teljes populáción belül. 2001-ben még csak három megye – Zala, Heves, Békés – és Budapest öregedési mutatója volt 100-nál magasabb. 2010-ben viszont már csak három megye öregedési indexe maradt 100 alatt: Pest; Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében ekkor még több gyermekkorú élt, mint 65 éven felüli. **2019-re tovább romlott a népesség korösszetételét jelző mutató,** immár az összes megyében magasabb a 65 éven felüliek aránya, mint a gyermekkorúaké. **Komárom-Esztergom megye öregedési indexe 2010-ben 106,4 volt, 2019-ben 126,8.** A megye öregedési indexe alacsonyabb az országos átlagnál, de a Nyugat-Dunántúli régió átlagánál is. Az ország legnagyobb mértékben előregedő megyéi Békés (169,9) és Zala (168,3), „legfiatalabb” megyéi pedig Pest (101,8) és Szabolcs-Szatmár-Bereg (102,4) megyék.

Komárom-Esztergom megye járásai közül a Komáromi és az Esztergomi járásban a legnagyobb a 65 éven felüliek aránya, relatíve legkedvezőbb az Oroszlányi járás és a Tatabányai járás korösszetétele.

Terület	Lakónépesség száma az év végén	Lakónépességből a 65 éves és idősebbek aránya (%)	Lakónépességből a 0-14 évesek aránya (%)	Öregedési index
Ország	9 772 756	19,3	14,5	132,9
Komárom-Esztergom megye	299 207	18,6	14,7	126,8
Esztergomi járás	91 050	19,5	14,9	131,1
Kisbéri járás	19 624	17,2	13,9	124,0
Komáromi járás	39 337	18,7	14,0	133,3
Oroszlányi járás	25 948	17,3	14,5	119,2
Tatai járás	38 832	19,3	15,0	128,6
Tatabányai járás	84 416	18,1	14,9	121,4

3.4.3.c táblázat: Korcsoportok és Öregedési index, 2018 (forrás: Területi statisztikai évkönyv, KSH 2018. – saját szerkesztés)

3.4.3.5 ábra: Öregedési mutató, 2018 (adatok forrása: Területi statisztikai évkönyv, 2018)

az elnéptelenedés veszélye, ami alapvetően a megye fővárossal és a központi régióval szomszédos fekvésének, illetve a Budapest-Tatabánya –Győr-Pozsony –Bécs fejlődési tengelyhez való szoros kapcsolódásának köszönhető.

3.4.4 FOGLALKOZTATOTTSÁG ÉS JÖVEDELMI VISZONYOK

A megyében az évezred első évtizedében, egészen a gazdasági válság kezdetéig, növekedett a foglalkoztatottak száma. A 2008. évi csúcspont majdnem elérte az 1990. évi szintet, 2009-ben a gazdasági válság hatására azonban jelentős visszaesés következett be. Ezt követően fokozatosan kezdett csökkenni a munkanélküliségi ráta, 2016-ban már csak 3,7 %, 2018-ban 1,9% volt. Ezzel párhuzamosan növekedett a foglalkoztatási arány, amelynél magasabb csak a fővárosban, Győr-Ménfőcsanak és Vas megyében tapasztalható.

Gazdasági aktivitás	2000	2010	2018
Gazdaságilag aktív 15-74 éves népesség* (ezer fő)	131,9	138,7	145,2
Ebből:			
Foglalkoztatott (ezer fő)	124,8	126,8	142,5
Munkanélküli (ezer fő)	7,1	11,9	2,7
Aktivítási arány %	54,2	57,9	63,4
Foglalkoztatási ráta %	51,3	52,9	62,3
Munkanélküliségi ráta %	5,4	8,6	1,9

*a foglalkoztatottak és a munkanélküliek együttes száma

3.4.4. a táblázat: A 15-74 éves népesség gazdasági aktivitása (forrás: Területi statisztikai évkönyv, 2018 KSH)

Komárom-Esztergom megyében a **foglalkoztatási arány** (a foglalkoztatottak 15-74 éves népességen belüli aránya) **tartósan magasabb az országos átlagnál**. Országos viszonylatban nemcsak a foglalkoztatottsági ráta, de az adófizetők aránya is magas a megyében, illetve ezzel összefüggésben az országos átlagnál jóval alacsonyabb a munkanélküliségi ráta.

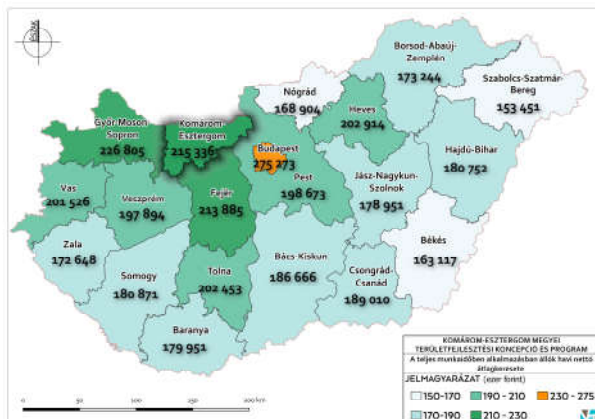
Területi egység	Egy főre jutó GDP, ezer Ft						
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Fejér	2 710	2 927	3 265	3 583	3 762	4 159	4 444
Komárom-Esztergom	2 920	3 090	3 258	3 563	3 751	4 009	4 351
Veszprém	2 058	2 198	2 429	2 557	2 726	2 944	3 223
Közép-Dunántúl	2 555	2 735	2 991	3 243	3 422	3 723	4 024
Ország összesen	2 901	3 057	3 303	3 487	3 609	3 968	4 364

3.4.4. b táblázat: Egy főre jutó bruttó hazai termék (2012-2017) (forrás: KSH, saját szerkesztés)

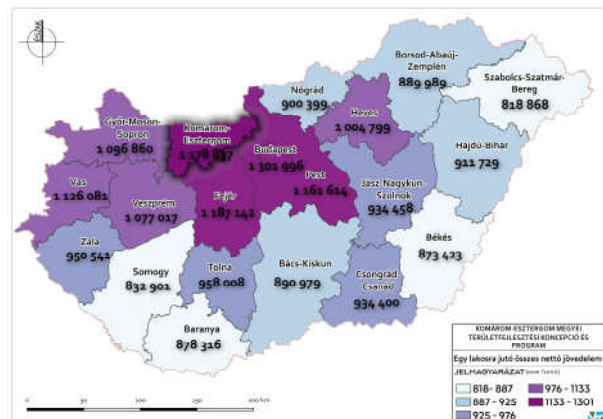
A Közép-Dunántúli régió belül Fejér megye és Komárom-Esztergom megye gazdasági teljesítmény (egy főre jutó GDP) szerinti pozíciója egymást váltogatja. Budapest és Győr-Moson-Sopron megye után hol Fejér megye, hol pedig Komárom-Esztergom megye foglalja el a 3. illetve a 4. helyet a megyék sorrendjében. Veszprém megye mutatói rendre a régió átlaga alatt maradnak. A megyében az egy főre jutó GDP tartósan eléri, vagy kismértékben meghaladja az országos átlagot, amelyet a Közép-Magyarországi régió (Budapest és Pest megye) kiugróan magas teljesítménye húz fel.

A megye gazdasági fejlettségével, illetve a központi régióhoz való földrajzi közelségével magyarázható az alkalmazásban állók relatíve magas jövedelmi színvonala. 2018-ban csak Budapesten és Győr-Moson-Sopron megyében volt magasabb az alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete.

A KSH által közölt adatok szerint 2018-ban a teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi nettó átlagkeresete 215 336 Ft volt Komárom-Esztergom megyében. A keresetek emelkedése gyorsult az utóbbi két évben, 2020 1. félévben már 260 159 Ft volt a megyében foglalkoztatottak nettó havi átlagjövedelme. Ennél magasabb átlagkeresetet csak a Budapesten és a Győr-Moson-Sopron megyében foglalkoztatottak értek el.

3.4.4.1 ábra: A teljes munkaidőben alkalmazásban állók havi nettó átlagkeresete megyénként
(adatok forrása: KSH, Területi statisztikai évkönyv, 2018)

3.4.4.2 ábra: Egy lakosra jutó évi összes nettó jövedelem, (Ft) SZJA alapot képező nettó jövedelem egy állandó lakosra vetített összege(forrás: TeIR)

Az alkalmazásban állók bérszínvonalánál jobban kifejezi a lakosság életkörülményeinek területi különbségeit az **egy lakosra jutó éves jövedelem**. A TEiR legutolsó adatai 2017-re vonatkoznak, a térképes ábrázolással az országon belüli különbségek szembetűnőek. Komárom-Esztergom megye, Budapest és Fejér megye után, a legmagasabb szintű egy lakosra jutó nettó összjövedelemmel büszkélkedhet. Az országos átlagot (1 043 113 Ft) és a Közép-Dunántúli régió átlagát (1 149 040 Ft) is meghaladja a megyében élők egy lakosra jutó éves nettó összjövedelmének szintje (1 178 837 Ft). A térkép a 2017. évi adatokat ábrázolja, de fontos kiemelni, hogy az ezt megelőző években is rendre magasabb volt a megyében élők egy lakosra jutó jövedelme mind a régiós, mind pedig az országos átlagnál.

A turizmus és a vendéglátás területén éreztette leginkább negatív hatását a koronavírus-járvány. A lakóhely elhagyási és utazási korlátozásokat súlyosan megsínylette/megsínyli az idegenforgalom. A kisebb vállalkozások azonnali bezárással reagáltak a kialakult helyzetre annak érdekében, hogy ne rontsák anyagi helyzetüket további veszteségek keletkeztetésével. Az éttermek, vendéglők és pizzériák a teljes bezárás elkerülése érdekében a házhozszállításra álltak át, továbbá csökkentett munkaidős beosztást alkalmaztak. Ezek az intézkedések lehetővé tették számukra, hogy bevételhez jussanak és munkaerőt se kelljen elbocsátaniuk. A többnapos szabadtéri rendezvények (pl.: a tatai Víz-Zene-Virág Fesztivál), a korlátozások miatt elmaradtak, ami jelentős bevételkiesést jelentett a szervezőknek. Az ilyen események elmaradása a környékbeli szálláshelyeket és a vendéglátó egységeket is érintette.

A járvány a logisztikai ágazatot is befolyásolta. Hatással volt az áruszállításra, a személyszállításra és a raktározási ágazatra is. A házhoz szállító vállalatok forgalma nőtt az online rendelések miatt. Várhatóan az atipikus foglalkoztatás térnyerése lesz megfigyelhető a járvány következményeként. Feltehetően ott, ahol az átszervezés költségcsökkentést és szervezettebb munkavégzést eredményezett, a későbbiekben sem fognak visszatérni a járvány előtti formához.

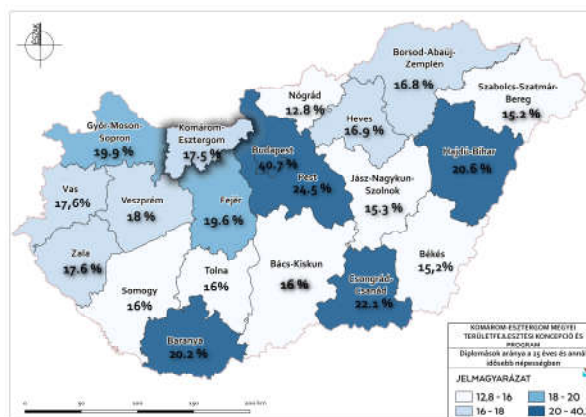
3.4.6 SZAKKÉPZETTSÉG

A megyében élő népesség képzettségi színvonalát a KSH 2016. évi mikrocenzus vizsgálatának adatai alapján tudjuk megismerni. Látható, hogy 1990 óta a csupán általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya kevesebb, mint a felére csökkent, miközben a szakmunkás végzettségűek aránya kb. 7%-kal, az érettségizettek aránya közel 15%-kal, a diplomások aránya pedig 10%-kal nőtt a megyében.

Mutató	1990	2001	2011	2016
Legfeljebb általános iskolai végzettségűek aránya a 15-X éves népességben, %	57,0	44,9	31,4	26,5
Szakmunkás, szakiskolai végzettségűek aránya a 15-X éves népességben, %	18,2	22,3	25,7	25,3
Érettségizettek aránya a 18-X éves népességben, %	19,1	25,5	31,0	33,7
Diplomások aránya a 25-X éves népességben, %	7,9	9,7	14,7	17,5

3.4.6.a táblázat: Komárom-Esztergom megye népességének iskolázottsági szintje, 1990 -2016³⁹

Országos összehasonlítás alapján elmondható, hogy Komárom-Esztergom megye lakossága körében a mindössze általános iskolát végzetek aránya megegyezik az országos átlaggal, a szakmunkás végzettségűek aránya közel 5%-kal magasabb az országos átlagnál, az érettségizettek szintén az országos átlagnak megfelelő. A diplomások aránya 5%-kal elmarad az országos átlagtól. A megyében a felsőfokú végzettségű munkavállalók aránya alatta marad az országos átlagnak. A megyei statisztikai évkönyvek adatai szerint a 2001/2002-es tanévben még 30 468 általános iskolai tanuló volt a megyében, míg a 2018/2019-es tanévben már csak 22 502. A nappali tagozatos gimnáziumi tanulók létszáma gyakorlatilag stagnál (5 268; 5 208 fő), a megyében működő felsőoktatási intézmények összes (nappali és nem nappali) hallgatóinak száma a 2001/20002-es 3 970 főről, 2018/2019-re 745 főre csökkent.

3.4.6.1 ábra: Diplomások aránya a 25-X éves népességben, 2016

3.5. TELEPÜLÉSEK INTÉZMÉNYI ADOTTSÁGAI

3.5.1 EGÉSZSÉGÜGYI ÉS SZOCIÁLIS ELLÁTÁS

Az **egészségügyi ellátórendszer** biztosítja a járó- vagy fekvőbeteg páciensek gyógyintézeti keretek közötti, valamint otthonukban történő ellátását az **1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről** alapján.

Az **alapellátás** lényege, hogy a beteg lakóhelyén, illetve annak közelében biztosítani kell, hogy választása alapján igénybe vehető, hosszú távú, személyes kapcsolaton alapuló, nemétől, korától és betegsége természetétől függetlenül folyamatos egészségügyi ellátásban részesüljön.

A **települési önkormányzat** az egészségügyi alapellátás körében az alábbi ellátásokról gondoskodik:

- háziorvosi, házi gyermekorvosi ellátásról
- fogorvosi alapellátásról
- alapellátáshoz kapcsolódó ügyeleti ellátásról
- védőnői ellátásról
- iskola-egészségügyi ellátásról

A települési önkormányzat képviselő-testülete állapítja meg és alakítja ki az egészségügyi alapellátások körzeteit. Több településre is kiterjedő ellátás esetén a körzet székhelyét az érintett települési önkormányzatok egyetértésben állapítják meg. Komárom-Esztergom megyében, 2016-ban 18 településen nem működött háziorvos, 49 településen nincs gyógyszerár.

A megye 3 városában működik kórház, 3 másik városban szakkórház, valamint Oroszlányban krónikus betegeket ellátó ápolási intézmény:

- KEM Önkormányzat Szent Borbála Kórháza, Tatabánya
- Vaszary Kolos Kórház, Esztergom
- Selye János Kórház, Komárom
- Szent Borbála Szakkórház, Dorog
- Batthyány Kázmér Szakkórház, Kisbér
- Árpád-házi Szent Erzsébet Szakkórház, Tata

A háziorvosok valamint a házi gyermekorvosi praxisok száma valamelyest csökkent, a rendelésen megjelent betegek száma viszont csekély mértékben nőtt az ezredforduló óta. A működő kórházi ágyak száma kb. 10 %-kal csökkent 2000-hez képest. Komárom-Esztergom megyében a tízezer lakosra jutó kórházi ágyak száma (60,6) némileg elmarad az országos szinttől (69,7), azonban az elmaradás mértéke csökkent az ezredforduló óta. (2000-ben országosan 81,8 kórházi ágy jutott tízezer lakosra, 2010-ben 71,3, 2018-ban 69,7). A megye hat fekvőbeteg ellátást biztosító intézménye közül a tatabányai Szent Borbála Kórház, mint legnagyobb aktív ellátó intézmény az elmúlt évek során közel tíz milliárd Ft értékben végrehajtott beruházásoknak köszönhetően, a 21. századi elvárásoknak megfelelően korszerűsödött mind az épület, mind pedig a csúcstechnológiás terápiás és diagnosztikai berendezések terén.

3.5.1.a táblázat Komárom-Esztergom megye egészségügyi ellátórendszere 2000 -2018 Forrás: Területi statisztikai évkönyv 2018, KSH

	2000	2010	2018
Háziorvosi szolgálat			
Működő háziorvos	156	140	140
Rendelésen megjelent, ezer eset	1 614	1 707	1 730
Házi gyermekorvosi szolgálat			
Működő házi gyermekorvos	50	48	44
Rendelésen megjelent, ezer eset	337	360	347
Kórházi ellátás			
Működő kórházi ágyak	2 031	1 926	1 812
Elbocsátott beteg	63 958	61 979	53 400
Tízezer lakosra jutó működő kórházi ágy	64,1	61,7	60,6

A jelenlegi gyógyítási/ellátási trendek alapján – a járványtól függetlenül – elmondható, hogy a teljes körű, biztonságos ellátáshoz szükséges létesítmények döntően megvannak, sokkal inkább az orvosok és ápolók hiányoznak a rendszerből. A szakemberek általános hiánya jelentős mértékben meghaladja a megye e téren lehetséges beavatkozási lehetőségeit.

A szociálisan rászorultak részére a személyes gondoskodást az állam, valamint az önkormányzatok biztosítják az **1993. évi III. törvény - a szociális igazgatásról és szociális ellátásokról** - rendelkezései alapján. A szociális alapszolgáltatások megszervezésével kapcsolatos feladatok hangsúlyozottan szerepelnek a szociális törvényben, hiszen ezzel biztosítható, hogy a szociálisan rászorulóknak saját otthonukban és

3.5.1.1 ábra: Egészségügyi ellátás Komárom-Esztergom megyében
(Adatok forrása: Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 2016 – Területi statisztikai évkönyv, 2018)

lakókörnyezetükben kapjanak segítséget önálló életvitelük fenntartásában, valamint egészségi állapotukból, mentális állapotukból vagy más okból származó problémáik megoldásában.

Az alapszolgáltatások körében a települési önkormányzatok elsősorban az időskorúak, a fogyatékos emberek, a pszichiátriai betegek, szenvedélybetegek, továbbá a hajléktalan emberek számára nyújtanak szolgáltatásokat önállóan, vagy társulás által. Fontos, hogy a komplex gondozás érdekében az alapszolgáltatást nyújtó együttműködjön az ellátási területén működő szociális, gyermekjóléti-gyermekevédelmi, egészségügyi, oktatási intézményekkel, a munkaügyi szolgáltatókkal és az érdekvédelmi szervezetekkel, valamint a szektorban működő civil szervezetekkel.

A civil és egyházi szféra jelentős mértékben kiegészíti, részben elvégzi a közösségi (önkormányzati, állami) feladatellátást, ezt azonban csak kölcsönös partneri együttműködés keretében és tervezhető források rendelkezésre állása esetén tudja megbízhatóan teljesíteni. Az alapszolgáltatások körébe tartozik:

- az étkeztetés
- a házi segítségnyújtás
- a jelzőrendszeres házi segítségnyújtás
- a családsegítés
- a falugondnoki és tanyagondnoki szolgáltatás
- a közösségi ellátások
- a támogató szolgáltatás
- az utcai szociális munka
- nappali ellátás

Ha az életkoruk, egészségi állapotuk, valamint szociális helyzetük miatt a rászorult személyekről az alapellátás keretében nem lehet gondoskodni, a rászorultakat állapotuknak és helyzetüknek megfelelően szakosított ellátási formában kell gondozni. A szakosított ellátások közé tartoznak az ápolást, gondozást nyújtó intézményi ellátások, így az időotthonok, melyek szerepe az igények növekedésével egyre jobban felértékelődik.

Az un. alapellátáson kívül a helyben biztosítandó szociális ellátások körébe tartozik még a bölcsőde, a gyámügyi tevékenység, az idősok nappali ellátása, és nem utolsósorban a szociális segélyezés különféle formái. A gyermekotthonok és nevelőszülői hálózatok, valamint a tartós bentlakásos elhelyezést nyújtó szociális intézmények is fontos részét képezik a szociális ellátó rendszernek.

A bölcsődei férőhelyek száma sokáig jóval alatta maradt az igényeknek, túlszűfolttság jellemezte az intézményeket. 2010-re jelentős javulás következett be, a férőhelyek száma a tíz évvel korábbi 679-ről, 1040-re növekedett, majd 2016-ban már 1226 férőhelyet biztosítottak a megyében működő bölcsődék, amely szám tovább növekedett, növekszik, a TOP1-ben megvalósult, vagy ezután megvalósuló fejlesztések révén (közel 500 új férőhellyel).

Az adatokból kiolvasható, hogy az idősok nappali ellátását biztosító intézmények és az ellátásban részesülők száma jelentős mértékben csökkent az utóbbi húsz esztendőben, miközben az idős emberek száma és aránya jelentősen emelkedett minden településtípus esetében. A családsegítő szolgáltatást igénybe vevők száma egyre emelkedik, az ezredfordulóhoz képest közel megháromszorozódott. A család- és gyermekjóléti szolgálatot minden települési önkormányzatnak kötelezően biztosítania kell a szociális, mentálhigiénés problémákkal küzdő vagy egyéb krízishelyzet megoldásához segítséget igénylő gyermekek, egyének, családok számára. A napi egyszeri meleg étkeztetést is növekvő számban veszik igénybe a rászorultak, csakúgy, mint a házi segítségnyújtást. Az idős, ellátásra szoruló népesség és a megélhetési gondokkal küzdő családok számának emelkedése – különös tekintettel a 2020. évi koronavírus világjárvány következményeire - a szociális szolgáltatások iránti igények növekedését vetíti előre. A rendszer elemeinek fejlesztése során az OP-kidolgozások a mikrotérsggi hálózatokat, összekapcsolódást kell előtérbe állítani, elsősorban a megfelelő szakemberszükséglet biztosíthatósága érdekében.

3.5.1.b táblázat Bölcsődék és szociális alapszolgáltatások (forrás: KSH Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 2016) saját szerkesztés

	2000	2010	2016
Bölcsődék*			
Bölcsődék száma	15	26	26
Férőhely	679	1040	1226
Nappali ellátás			
Idősok nappali ellátása - intézmény	45	34	31
Idősok nappali ellátásában részesülők	1 431	1084	918
Étkezés			
Ellátottak száma	2 746	3300	3251
Házi segítségnyújtás			
Ellátottak száma	1 049	1060	1450

*családi bölcsődék nélkül

Az egyes települések intézményi ellátottságát a **sportolásra és szabadidő eltöltésére alkalmas intézmények**, valamint a **kereskedelmi és szolgáltató létesítmények** is reprezentálják. Az előkészítési folyamat világossá tette, hogy az életmód-változtatás a községekben is jórészt lezajlott, hiszen számos településen foglalmazták meg parkok, rekreációs zöldterületek, kerékpárutak építését, célzottan több település tervezi játszótéri eszközök cseréjét, sporttelep felújítását és bővítését, sportlétesítmények - sportöltöző felújítását, futópálya építését, edzőterem kialakítását önkormányzati használaton kívüli épületben, valamint köztéri edző gépek vásárlását, telepítését.

A területfejlesztési koncepció jóváhagyását követően, az operatív program készítése során, az egyes konkrét projektek hatáselemzése erre a dimenzióra is figyelemmel kell, legyen.

3.5.2. OKTATÁS

A megyei **köznevelési intézményrendszer strukturális átalakuláson ment keresztül az iskolák államosításával**. A változások hátterében a centralizált intézményrendszer kialakításán túl, a csökkenő gyerekszám, a fenntartóváltásokkal összefüggésbe hozható helyi törekvések és a fenntartók eltérő mértékű anyagi forrásai játszottak és játszanak szerepet.

Komárom-Esztergom megyében minden oktatási-nevelési intézmény típus és a legtöbb intézmény-fenntartási típus megtalálható.

Az óvodák és általános iskolák esetében 90% körül van az állami-önkormányzati fenntartású intézmények aránya. Ezzel szemben a gimnáziumok, szakközépiskolák és szakiskolák (középfokú oktatási intézmények), 38%-a nem állami-önkormányzati fenntartású. Az egyéb fenntartású intézmények elsősorban alapítványi és egyházi formában működnek. Az elmúlt időszakban 82 új óvodai férőhely létesült és 1200 férőhely újult meg TOP forrásokból.

A megyében 4 olyan, kis lélekszámú település található, ahol sem óvoda, sem általános iskola nem működik, 8 településen van óvoda, de iskola nincsen.

Középfokú oktatási intézmény 9 városban található.

A gyermekek, tanulók létszáma tekintetében az óvodások száma az ezredforduló óta kb. 10 %-kal csökkent. Nagyobb a változás az általános iskolások esetében: itt 2000 óta folyamatos és nagymértékű a csökkenés (25%). A középiskolai tanulók száma ennél is jobban, közel egyharmadával csökkent 2001 óta.

3.5.2.1 ábra: Oktatási intézmények Komárom-Esztergom megyében
(forrás: Komárom-Esztergom megye statisztikai évkönyve 2016 –
Területi statisztikai évkönyv, 2018)

Gyermek, tanuló	2001/2002	2018/2019
Óvodás	11 147	10 297
Ált. iskolai. tanuló	30 468	22 502
Szakiskolai és készségfejlesztő iskolai tanuló	303	243
Középiskolai tanuló	17 083	11 538
Felsőokt. nappali képzésben résztvevők	2 391	259
Összesen	61 392	44 839

3.5.2.b táblázat óvodai nevelésben, iskolai oktatásban részesülők a nappali oktatásban (Forrás: KSH Területi statisztikai évkönyv, 2018)

A felsőoktatás szerepe nagyot zuhant a megyében. A megyeszékhelyen és Esztergomban működő felsőfokú oktatási intézmények nappali képzésben résztvevőinek létszáma 2018/2019-ben, mindössze 259 fő. A megyeszékhelyen és Esztergomban működnek felsőfokú oktatási intézmények - Edutus Egyetem Tatabányán, valamint Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanárképző kara, Hittudományi Főiskola és Érseki Papnevelő Intézet Esztergomban. 2017 óta a Tatai Községi Felsőoktatási Képzési Központ Csecsemő és Kisgyermeknevelő alapszakot indít és a képzési spektrum bővítését tervezi a Soproni Egyetemmel együttműködve. A helyi képzések iránti viszonylag alacsony érdeklődés oka egyfelől, hogy nincsenek államilag finanszírozott helyek, másfelől Budapest, Győr, Székesfehérvár és a Selye János Egyetem (Révkomárom) elszívó hatása is érvényesül. Az államilag finanszírozott férőhelyek megteremtésével várhatóan a műszaki és gazdasági ágazatokban tanulók száma jelentősen növekedne, ami segítené a helyi vállalkozások fejlődéséhez szükséges magasan képzett munkaerő biztosítását.

4. TÁJHASZNÁLAT, TELEPÜLÉSHÁLÓZAT

4.1. TELEPÜLÉSHÁLÓZATI ADOTTSÁGOK

4.1.1. A TELEPÜLÉSRENDSZER TÉRBELI SZERVEZŐDÉSE

A gazdasági és technológiai fejlődés sajátossága, hogy nagyobb összefüggő térségekre kiterjedő, erőteljes és progresszív koncentráció zajlik a München – Bécs – Pozsony – Győr – Tatabánya - Budapest – Kecskemét - Szeged – Temesvár – Brassó //// Szabadka – Újvidék – Belgrád, kelet-európai és balkáni nagyvárosi tengelyen.

E tengelyen egyre markánsabban kirajzolódik a városok erőforrásaira rátelepülő modern ipar, logisztika, kereskedelem, intenzív területhasználata. Az itt lévő egyetemek versenyképessége növekszik, az ingatlanpiacokon élénk a kereslet. A tengely felé áramlik a tőke és az emberkincs. Az itteni régi és új üzemekben, logisztikai és raktártelepeken a modern technológia uralja a gazdasági tevékenységeket, többnyire korszerű épületekben és kulturált környezetben új munkakultúra van kialakulóban.

Komárom-Esztergom megye településrendszerére is nagy hatással van ez a folyamat. A településhálózat emellett az egyre erősebb globális hatáson kívül a megye markánsan eltérő táji, gazdasági, közlekedési adottságai alapján **két karakteres főtengelyre, illetőleg három kisebb altengelyre szerveződik**: A főtengelyek **Budapest – Tatabánya – Tata - Győr - Pozsony - Bécs** valamint a **Budapest - Esztergom – Komárom – Győr** közötti Duna-parti vonulat melyeket többé-kevésbé keresztezik az alábbi másodlagos észak-déli irányú melléktengelyek:

- Székesfehérvár (M7) - Mór – Oroszlány – Tatabánya (M1) – Komárom – Révkomárom – Érsekújvár - Nyitra;
- a Székesfehérvár-Mór - Kisbér – M1 - Komárom majd csatlakozik a fentihez (Kisbértől Győr-(M1)-Pozsony/Bécs)
- az Érd (M6) – Dorog – Esztergom - Párkány - Léva,

A megye városhálózata a történelem során többször is átrendeződött: a határhelyzet kialakulása, korábbi két megye megmaradt területeinek egy megyébe történő egyesítése, **a közigazgatási központi és gazdasági szerepek átkerülése a Tatai-medencébe**. A rendszerváltás óta **a két egykori megyeszékhely újbóli megerősödése markánsan érvényesült**, így **a kettő, majd egypólusú térség az ezredfordulóra egyre inkább hárompólusúvá vált**. Egy-egy „pólus” nem csak a „vezér várost”, de a térségükben lévő többi várost és nagyobb községeket is magába foglalja: Tatabánya mellett Tatát, Oroszlányt; Esztergom esetében Dorogot, Nyergesújfalut, Tátot és a szlovákiai Párkányt; míg Komárom a szlovákiai Révkomárom mellett Bábólnát, Ácsot és Almásfüzitőt.

Komárom-Esztergom megye településrendszerének legfőbb sajátossága, hogy ismét előtérbe került a többközpontúság. Ebből következik, hogy a megye településrendszerére a klasszikus egyközpontú – hierarchikus modell nem érvényes. Európában és Magyarországon is több olyan térség található, ahol nem jöttek létre egyértelmű centrum-periféria helyzetek: több kisebb-nagyobb központ hol együttműködve, hol versengve szervezi a teret, az egymás közeli központok hatásterülete nagymértékben átfed egymással.

A településhálózat fejlődésének történelmi jellegzetessége az ipari - technikai és közlekedés technológiai fejlődés hatására mintegy 30-40 év alatt bekövetkezett strukturális átalakulás. A 20. századi szocialista modernizáció a Duna mente lehetőségeit erősítette az iparszerkezet sokszínű fejlesztésével és a bányászatra alapozta az új megyeszékhely fejlesztését. A megyét érintő vasút és úthálózat fejlesztések a fő tengelyei, azonban a közlekedés sebesség és kapacitás igényének megfelelő földrajzi helyen és elrendezésben valósultak meg, melynek egyik következménye a Duna mente háttérbe szorulása. További lényeges tényező a rendszerváltással bekövetkező kapcsolódás radikális megváltozása, a keletről-nyugatra való piaci és gazdasági átrendeződés, azaz a nyugati integráció, ami végérvényesen megerősítette a tatai medence felfutását és a fejlődés fő tengelyének helyét.

Az egyensúly és szinergia kibontakozását, a Tatabánya – Tata – Oroszlány - Komárom városrégió dinamikus megszerveződését az egyközpontú szemléletre épülő közigazgatási kormányzási rendszer, a versengésre készítő adó és támogatási rendszer gátolja. A társadalmi mozgások, folyamatok és a megyei területfejlesztés tervezési folyamatai során erősödő tudatosulás, a közös infrastruktúra, közlekedés, ipar, fejlesztések mégis a kohézió irányába sodorhatják e térség városait és községeit. Ehhez persze **nélkülözhetetlenek a megyei fejlesztéspolitika felelős beavatkozásai**. Ez a kiváló adottságú sokpólusú urbanizált táj – az egykori Tatai-szénmedence, az Esterházy család több évszázados birtok- és településfejlesztő tevékenysége nyomán kibontakozó Által-ér-völgyi régió, a **Tatabánya-Oroszlány-Tata-Komárom városeggyüttes** és térsége ma mintegy 130-140 ezer, Révkomárommal (és térségével) 160-180 ezer ember lakóhelye. Hasonló, de kisebb léptékű urbanizációs sűrűsödés a közel 70 ezer lakosú Nána-Párkány-Esztergom- -Dorog-Tokodaltáró-Tokod-Tát-Nyergesújfalu--térség, illetőleg a kb. 57 ezer lakosú **Komárom-Rév-Komárom** várospár és közvetlen vonzáskörzete. A megye szempontjából meghatározó jelentőségűek ezek a határmenti (újra)fejlődő pólustérségek, melyek szervesen összekapcsolódó fejlesztési térségként kezelendők. Esztergom, Komárom szerepe tovább dinaminizálható az Európai Területi Társulások (EGTC) megkezdett munkáin keresztül.

Komárom-Esztergom megye jövőbe mutató, távlatos döntést hozott, amikor **területfejlesztési koncepciójának fókuszába állította a fenti várostérségek térszerkezeti és szervezeti feltételeinek kialakítását** már a korábbi területfejlesztési ciklusokban is (lásd egyedileg meghatározott térségek). A területfejlesztési stratégia és integrált területi program projektek sorát irányozta elő, amelyek e cél megvalósítását szolgálják. A megye területrendezési hatáskörének bővülése, a megyei övezet- és hozzárendelt szabályalkotásra kapott felhatalmazás **a terület- és településrendezési keretrendszer kialakításának új lehetőségét teremtette meg**.

E sokpólusú településrendszerben a hálózatok azon törvényszerű tulajdonsága, miszerint az erős egyre erősebb, a gyengébb pedig egyre gyengébb lesz, (tartósan) nem érvényesült. **A három megyei pólustérség erőviszonyai egymás között, illetőleg a pólusokon belüli szerepek-egyensúlyok folyamatos mozgásban vannak**, a közelmúlthoz hasonlóan hosszabb távon még komolyabb súlyponteltolódások is bekövetkezhetnek. A megyei területfejlesztési koncepcióban rögzített vízió megvalósulása azt eredményezhetné, hogy a korábbi „nulla végű játékot” (a hálózat egyik elemének megerősödése a másik térszerzését eredményezi) egyre inkább „win-win”, egyensúlyteremtő folyamatok váltsák fel. Ennek feltétele **a többközpontúság elfogadása, a benne rejlő lehetőségek kibontakozását szolgáló differenciált stratégiák kidolgozása és érvényesítése, majd ennek megfelelő térszerkezet kialakítása**.

4.1.2. VÁROSHÁLÓZAT

A megye városhálózatának legerősebb tagjait továbbra is az **1983-as várossá nyilvánítási hullám előtti városok alkotják: Tatabánya, Oroszlány, Tata, Esztergom és Komárom. A nyolcvanas években lett város Kisbér, Dorog és Nyergesújfalu**. Kisbér a térsége városhiányossága, Dorog (akkor még) jelentős bányászati-ipari foglalkoztató szerepe, Nyergesújfalu a fontos ipari szerepe okán.

2013 óta a megyében 12 városi jogállású település van, jelentősebb térszervező és/vagy foglalkoztató szerepet azonban csak a rendszerváltás előtt várossá vált települések töltenek be.

A valós településhálózati folyamatokat a KSH a településeggyüttesek lehatárolásával próbálja nyomon követni. Ezek a lehatárolások a népszámlálási adatok felhasználásával, komplex mutatórendszer alapján készülnek, de **csak a megyei jogú városokra vonatkozóan**, ami a mai informatikai környezetben nehezen indokolható az adatkezelés nehézségeivel. Különösen azon megyékben hibás ez a módszertan, ahol a megyei jogú város és a környező városok térszervező szerepe tekintetében a különbség nem szélsőséges. Nagyon hiányzik az a módszer, ami a lehatárolást az összes szóba jövő városra alkalmazná. További súlyos módszertani hiba, hogy a megyehatárokat mereven, a tényleges folyamatokat felülírva, minden esetben agglomerációs, illetőleg összekapcsolódási határnak tekintik. Ezekkel a megszorításokkal tudjuk csak értékelni a tatabányai nagyvárosi településeggyüttes lehatárolásának változásait.

A **Tatabányai nagyvárosi településeggyüttes** a 2003. évi lehatárolás szerint is ugyanaz a 12 település alkotta, mint 1998-ban, a 2014-ben közreadott (2011. évi népszámlálási adatok alapján lehatárolt) településeggyüttes ugyanakkor csak 11 településből áll. 2003-ban, a KSH módszer szerinti településeggyüttes már nem foglalta magában Tatát és Oroszlányt, illetve e városok vonzáskörzetéhez tartozó Baj és Bokod községeket.

A megyeszékhely a kb. 65 ezer fős közigazgatási székhelye, Oroszlánnyal és Tatával alkotott városhálózati sűrűsödés fejlődő ipari, munkaerőpiaci és szolgáltató központja, az erősödő Bécs-Budapest tengelyen. Környével közös ipari parkja folyamatosan növekszik. A Tatabányai Hulladékkezelő Központ kiemelt szerepet kap a térség közszolgáltatási hulladékgazdálkodási folyamataiban. A város a térség dinamikusan fejlődő központjaként határozza meg jövőképét: „Tatabánya a fejlődés otthona, a térség dinamikusan fejlődő gazdasági, társadalmi és kulturális központja.” Integrált fejlesztési programok végrehajtása javasolt.

Ennek háttérében e városok foglalkoztató-térszervező szerepeinek növekedése, e szerepek városok közötti fokozódó megosztása áll. A lehatárolás nem foglalkozik e városok közötti, sőt Komáromra is kiterjedő erőteljes többirányú, komplex kapcsolatrendszerrel.

Hiánypótló és informatív az a vizsgálat, amely 2014-ben a 2011. évi népszámlálás alapján, illetőleg 2001. évi népszámlálás alapján (visszamenőleg) a munkaerőpiaci vonzáskörzeteket határolja le http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/terstat/2014/05/penzes_molnar_paloczi.pdf. Igaz, hogy a módszertan egydimenziós, viszont sokkal pontosabb képet fest, mivel minden települést vizsgál, továbbá **a többirányú ingázások összeadódnak**, ami a valós kapcsolati hálókról sokkal pontosabb képet ad. Ekkor már a Tatabányai munkaerő-piaci vonzáskörzetbe olvasztva jelenik meg Oroszlány és Tata vonzáskörzete is. Ez igazolja a hálózatos életszerű működést, a sokirányú mozgást és ez megfelel a valóságos **munkaerő-piacnak**. A modellnek feltehetően nincsenek adminisztratív kimenetei. A vizsgálat alapján megállapítható, hogy a nagyobb városok, jelentősebb munkaerőpiaci központok vonzáskörzete nőtt, a kisebbek a nagyobbakba integrálódva működnek. Ez 2017-re tovább folytatódott. Ugyanakkor a **nagyobb központok relatív súlya a saját munkaerőpiaci vonzáskörzetükön belül csökkent, az ingázás többirányúsága, keresztirányúsága erősödött**. Ez utóbbi elem a város-vidék kapcsolat kétirányúságát, az érdemi szimbiózist is jelenti.

A megye szempontjából kétségtelen **Tatabánya és Tata városeggyüttes kiemelkedő pozíciója**: a két város súlyponti fekvéséből és Vértesszőlősen át való összeépülésükből adódóan, továbbá a tervezett közlekedésfejlesztéseknek is köszönhetően relatív súlyuk tovább fog erősödni. A két város egymáshoz közeli fekvése, szerepeik kiegészítő jellege, egymásra utaltságuk (munkaerőpiac, oktatási-kulturális-jóléti szolgáltatások iránti kereslet stb.) egyre inkább szükségszerűvé teszi a korábbi területfejlesztési koncepcióban megfogalmazott várostérségi szemlélet és gyakorlat mind szélesebb körű érvényesítését. Az Által-ér menti kerékpárút megvalósulása ennek egy fontos funkcionális és emblemikus mérföldköve (ingázás, rekreációs-turisztikai kínálatfejlesztés).

4. 1. 2. 1 ábra: Munkaerőpiaci vonzáskörzetek 2001. évi és a 2011. évi népszámlálások alapján, Forrás: PÉNZES, J. – MOLNÁR, E. – PÁLÓCZI, G. (2014): Helyi munkaerő-piaci vonzáskörzetek az ezredforduló utáni Magyarországon Területi Statisztika 54 (5): 474–49

4.1.2.2 ábra: Munkaerőpiaci vonzaskörzetek 2011. évi népszámlálások alapján (2017), Forrás: KSH, Munkaerőpiaci körzetek Magyarországon

A munkaerőpiaci mozgások tekintetében **1954 óta város Oroszlány tartósan része e várostérségnek**, egyes tanulmányok Tatabánya külvárosaként emlegetik az igen kicsi saját vonzaskörzete alapján (http://pangea.blog.hu/2015/05/20/banyaszvarosok_metamorfozisa). A város a 2001. évi és a 2011. évi munkaerőpiaci vonzaskörzet lehatárolás alapján is a Tatabányai vonzaskörzet szerves része, csakúgy, mint Tata. Azonban nem egyirányú mozgásokról van szó, sokkal inkább a többközpontú vonzaskörzetről, ahol Tatabánya súlya 2001-ben és 2011-ben is csak 55% volt (a központok munkaerőpiaci súlyának országos átlaga 2001-ben 72% volt, míg 2011-ben is 69 %). Az országostól eltérő átlag éppen a társközpontok jelentős foglalkoztatási szerepének köszönhető.

Városhálózati pozíció tekintetében **Komárom többirányú kötődésű: az egykori Duna menti ipari agglomeráció két legjelentősebb városának egyike (Esztergom mellett), a megye kistápai területeinek szervező-foglalkoztató központja**, miközben egyre több szálon **kötődik a Tatabánya központú várostérséghez**. A 2014-ig erős foglalkoztató szerepű térségből a Nokia volt munkavállalóit- a 2012. évi elbocsátások, illetőleg a 2014. évi bezárás után igen nagy részben a Győri Audi szívta fel, ugyanakkor Tatabánya, illetve szlovákiai foglalkoztatók is jelentős számban alkalmaznak komáromiakat. Munkaerőpiaci vonzaskörzete egy időre erősen beszűkült a 2011. évi állapothoz képest. A komáromi híd megépülése, a Tatai medence és a szlovákiai Vág-völgyi városok közötti (beszállítói, munkaerőpiaci) kapcsolatok erősödése a javuló közlekedési viszonyok miatt a város tökevonzó képessége javult, amit az SK Innovation akkumulátorgyár többlépcsős gigaberuházása egyértelműen jelez. Az M1-hez való gyorsforgalmi kapcsolódásának várható megvalósulása jelzi a közlekedési folyosó és a városhálózat egymást erősítő szerepét, egyben az M1 egyre szélesedő hatásterületét.

A megyei kapcsolati hálóban elsősorban a Duna menti tengelyre szerveződő, **1952-ig megyeszékhely Esztergom** történelmi tradíciókon túl, **kedvező fővárosi és Pest megyei kapcsolatai okán a Budapesti agglomeráció felé erőteljesebben kapcsolódik**, ugyanakkor munkaerőpiaci vonzaskörzete is bővült. A Tatabányai vonzaskörzethez hasonlóan szintén több központú vonzaskörzetről van szó, amely **Dorog vonzaskörzetét már 2001-ben is magában foglalta** (kétirányú ingázással), **2011-re Nyergesújfalú-Lábatlan vonzaskörzete is beolvadt**.

Esztergom a megye (és ország) történelmi (szolgáltató, közigazgatási, hitéleti) központja, közel 30 ezres lakossággal, kiemelkedő kulturális és vallási értékekkel, ipari tevékenységét az autógyártás határozza meg. A viszonylagos zárt elhelyezkedése miatt inkább stagnáló, hídfőszerepe ezért inkább gyengének tekinthető. A térség fontos szolgáltató és ipari-gazdasági központja, hatása kiterjed a környező városokra, a Duna mentén egészen Sütőtőig. Az elzárt helyzet oldásával térségi pozíciója erősödik. Integrált fejlesztési programok végrehajtása javasolt.

Ha Tatabányát, mint fókuszot tekintjük kétségtelenül áll az a nézet, hogy településhálózati szempontból leghátrányosabb helyzetű **Kisbér**. **A regionális (Székesfehérvár, Mór, Győr) kapcsolatok tekintetében a**

kisváros pozíciója egyáltalán nem kedvezőtlen, a két szomszédos megyeszékhely és Mór munkahelyei kiválóan elérhetőek az itteni kellemes kisvárosi miliőben élők számára.

Kevésbé mondható ez el **Oroszlányról, amely még mindig nem rendelkezik főúti kapcsolattal** sem Tatabánya, sem pedig Mór - Székesfehérvár irányába. Noha ez a **megyei közlekedési hálózat egyik legsúlyosabb hiányossága**, a kapcsolati hiánynak is betudható, hogy **Oroszlány szenved el a legjelentősebb népességfogyást** a megye városai közül.

A megye újabb városai – **Bábolna (2003), Lábatlan (2004), Ács (2007), Tát (2013)** – akkor nyertek városi rangot, amikor az ennek alapjául szolgáló gazdasági szerepük már erőteljesen csökkent (kivéve Tát, amelyik tipikus szuburbánus település). A **drámai zsugorodás Ács, Bábolna esetében Győr vonzásának és elérhetőségének köszönhetően, valamelyest mérséklődött**. Az utóbbi években, a vándorlási pozitívum a természetes fogyást részben kiegyenlíti - Bábolna népessége az utóbbi években újra nőni kezdett. E kisvárosok - Bábolna kivételével - a Duna menti zónában találhatók, viszonylag kedvező közlekedési kapcsolataik révén, mint munkaerő kibocsátók egyre inkább alvó/lakóvárosi szerepet töltenek be.

4.1.3. A TELEPÜLÉSHÁLÓZAT VÁLTOZÁSAI

A megyében a települések száma nem változott, a megyét továbbra is 76 önálló települési közigazgatási egység alkotja. A közigazgatási határokat illetően sem történt változás. Az egyes települések népességváltozása nem volt olyan mértékű, ami a vidékies-urbánus jellegén módosított volna: a megye továbbra is egyike az ország csökkenő lélekszámú urbanizálódó térségeinek.

A járási rendszer következtében **hat város közigazgatási szerepe (tovább) erősödött**, a korábban kistérség központ Dorog nem kapott önálló járást. Az új járási rendszer, a megye egyébként is sokoldalú térszervező szereppel bíró nagyobb városai mellett, még Kisbérnek kedvezett.

Az ezredforduló első évtizedében a **megye urbanizálódó térségei még városiasabbak lettek**, a szuburbanizáció fokozódott. A trend a 2011. évi népszámlálás eredményei alapján és a következő időszak beavatkozásai hatására bonyolultabbá vált. **A növekedési-zsugorodási tendenciák szórtabbá váltak**. A 2001. előtt a (szub)urbanizációs hatásokból kimaradt térségek közül a 2011. évi népszámlálás adatai azt mutatják, hogy a **megye nyugati határának településeit elérte a Győri agglomerációs szívás/nyomás. A Móri munkaerőpiaci vonzáskörzet „hízása” is a megye korábban erősen zsugorodó bakonyaljai falvainak kedvez**. A többi, korábban is csökkenő népességű vidéki települést továbbra is a népesség és a helyi gazdaság zsugorodása jellemzi (Kisalföld, Gerecse belső, nagyobb városoktól távolabbi települései). Ugyanakkor egyes, korábbi szuburbanizációs célpontok növekedése megállt, esetenként népességfogyás tapasztalható.

4.1.3.1 ábra: Népességváltozás 2001-2011 és 2011-2017 között. A jóval rövidebb időszak ellenére a trendfordulás jól látható: új növekvő települések a megye nyugati határán és a Bakonyalján, továbbá átrendeződések a Budapesti agglomeráció vonzáskörzetében

4.1.3.2 ábra: Népeségváltozás 2011-2019 között.

Komárom-Esztergom megye vidéki települései között ma a legmarkánsabb különbség abban rejlik, hogy a gazdasági-ipari tengely részét képezik-e, milyen mértékben kapcsolódnak ahhoz, vagy az összefüggő vidéki térségekben helyezkednek el. Demográfiai és gazdasági aktivitás tekintetében is ez a legjelentősebb vízválasztó. Látható, hogy a városhálózat és az azokat erősítő tengelyek hatásterülete szélesedik, azonban nem indokolt azt hinni, hogy ez megoldja a községek, falvak, vidéki térségek gondjait.

A közigazgatás centralizációját jelzi a közös önkormányzati hivatalok 2011-es felállítása, melyeket a 2000 fő alatti településeknek kellett együttműködéssel létrehozniuk, ennek jövőbeli településhálózati kihatásával is kalkulálni kell. A megye területén 21 db közös önkormányzati hivatal működik, ebből ötnek város a központja: Bábolna, Esztergom, Oroszlány, Tát, Tata. A további közös önkormányzati hivatalok központja községekben található. 24 település önkormányzata továbbra is önállóan működik.

Járás	Közös önkormányzati hivatal Központ (tagtelepülések)	Önálló hivatalt fenntartó önkormányzat
Esztergomi	Bajna (Epöl), Bajót (Nagysáp), Csolnok (Annayölgy), Dág (Máriaalom, Úny), Esztergom (Dömös), Piliscsév (Leányvár), Tát (Mogyorósbánya)	Dorog, Keszthely, Lábatlan, Nyergesújfalu, Pilismarót, Sárissáp, Süttő, Tokod, Tokodaltáró
Komáromi	Bábolna (Bana), Mocsá (Kisigmánd), Nagyigmánd (Csém)	Ács, Almásfüzitő, Komárom
Kisbéri	Ászár (Kerételeki), Bakonyszombathely (Ácsteszér, Csátka, Súr), Császár (Aka, Bakonysárhány, Véteskethely), Réde (Bakonybánk, Bársonyos), Tárkány (Csép, Ete)	Kisbér
Oroszlányi	Dad (Kömlőd), Oroszlány (Szákszend)	Kecskéd, Bokod
Tatabányai	Vértessomló (Várgesztes), Gyermely (Héreg, Szomor)	Környe, Szárliget, Tarján, Tatabánya, Vértesszőlős
Tatai	Tardos (Vértessomló), Tata (Dunaalmás, Dunaszentmiklós, Neszmély)	Baj, Kocs, Naszály, Szomód

4.1.3. a táblázat: Közös és önálló önkormányzati hivatalok a megyében

A fenti táblázatok (és a kapcsolódó térkép) jól tükrözik a megyei településhálózat sokszínűségét és komplexitását:

- változatos településállomány: nagyobb, de csökkenő népességű egykori ipari és bányászfalvak és kicsi, de növekvő szuburbánus települések a Pilis és a Gerece dombvidéki területén, közepes méretű korábban döntően mező- és erdőgazdálkodó falvak a dombvidék belsejében Esztergom környéke és Tatai járás,
- mikroközpontok köré szerveződő sok kistelepülés a Bakonyalja területén,
- nagy népességű községek és kisvárosok dominanciája a Kisalföldön,
- relatív nagy népességű egykori bányászfalvak és szuburbánus települések a Vétes területén Oroszlányi és a Tatabányai térség.

4.1.3.3. ábra: Települések népessége és közigazgatási szerepe (2019) (KSH Helységnévkönyv alapján saját szerkesztés)

4.1.4. KÖZPONTI BELTERÜLETEN KÍVÜLI LAKOTT HELYEK, TELEPÜLÉSRÉSZEK

A külterületi illetőleg központi belterületen kívüli lakott helyekkel jobbra csak a tanyakutatás (utóbb néhány zártkert-kutatás) foglalkozik, miközben az országban és Komárom–Esztergom megyében is igen sok, ettől eltérő lakotthely-típus is előfordul. E központi belterületen kívüli településrészek eredet, használat alapján meghatározott típusainak, helyzetének és trendjeinek feltérképezése a településkutatás egyik nagy adóssága.

A közigazgatás szemléletű település(hálózat) elemzés gyakran elfedi a valós térbeli viszonyokat, akár mindkét irányba: Esztergomnak 16 központi belterületen kívüli (legalább 10 fő által lakott) településrésze van, illetőleg a három közigazgatási egységből álló, de valójában teljesen összenőtt Tát-Tokod-Tokodaltáró; vagy a Kisbér-Ászár; Sárisáp-Annayölgy települések szövete.

A fejlesztési koncepció aktualizálás megalapozására fordítható igen rövid idő a KSH adatok elemzését teszi lehetővé, ami azonban csak felületes kép kialakítására ad módot:

- az egyéb belterület (típusba nem sorolt) elfedi a valós térhasználat jellegét;
- gyakran nem világos a településrészi besorolás (tipizálás) alapja, indoka;
- adatfelvétel csak népszámlálások idején történik, az utolsó ilyen adatfelvétel 2011-ben történt;
- nincsenek előzetes vizsgálatok, friss adatok, megye kompatibilis módszerek, terepvizsgálatok.

Mindeközben az e területeken élő hátrányos helyzetűek többsége számára az új fejlesztési ciklus programjai tényleges lehetőséget biztosíthatnának a kitörésre, vagy életfeltételeik normalizálására, megfelelő helyi területpolitika mellett. Ezért indokolt lehet a koncepció és stratégiai program kidolgozása során előtérbe állítani ezt a tematikát.

Településrész-típusok jelleg szerint

Komárom-Esztergom megyében a népesség 7%-a (21 ezer lakos) él a központi belterületeken kívül, esetenként azoktól nagyobb távolságra.

E viszonylag magas szám azonban magába foglalja a településösszevonások-egyesülések önálló elődtelepüléseit is, amelyeket nem tekinthetünk a sérülékenyebb csoportok tagjának. pl. Esztergom-kertváros 6300 lakosát, amely városrész földrajzilag Dorog város kompakt része, miközben közigazgatásilag Esztergomhoz tartozik. Dorog kis közigazgatási területének köszönheti Tát-kertváros is a létét (a dorogi bányakolónián élő bányászok betelepítése miatt). A közigazgatásilag Komáromhoz tartozó több mint 2 ezer lakosú Koppánymonostor egykor önálló település volt, csakúgy, mint Tata területén Agostyán (560 fő), Kisbér területén Hánta (460 fő), Esztergom területén Pilisszentlélek (320 fő).

Szociálisan és infrastrukturálisan sokkal érzékenyebb a megye központi belterületen kívüli további jelentősebb (100 főt meghaladó) számú népesség, mely az egykori zárkertekben (szőlőhegyek, hétvégi házas üdülőterületek), volt bányász- vagy ipari kolóniák területén, illetve működő vagy nem működő majorok területén él. A korábbi kolóniák közül ugyanakkor önálló község lett Tokodaltáró (egykori bányász- és üveggyári kolónia) és Annavölgy (korábban Sárisháza tartozó bányászkolónia).

A központi belterületen kívüli települések adottságai igen eltérőek, még a közel azonos eredetűek között is óriási különbségek lehetnek. Pl. Esztergom egykori zártkertjei (Szamárhegy, Búbánatvölgy) ma a város elit lakónegyedei („rózsadombjai”), miközben a kisbéri szőlőkben a népesség legszegényebb rétegei, informális források szerint a Nyugat-magyarországi munkahelyek hozzáférése reményében beköltözők, húzzák meg magukat.

A KSH besorolása szerint 2011-ben

- 13 300 fő besorolás nélküli településen élt, ezek jellemzően egyéb (jobbára rendezett) belterületek
- közel 1 ezer fő élt 26 üdülő jellegű (hétvégi házas) településrészen;
- kb. 3700 fő élt összesen 89 mezőgazdasági jellegű településrészen (szőlő, pincesor, egyéb zártkert, major, puszták, tanya, horgásztanya);
- közel 390 fő élt 14 ipari, vagy üzemi településrészen (közülük 52 a tati malom, 40 a tatai téglagyár területén);
- gazdasági funkcióhoz nem kötött 44 lakóhelyen 1400-an éltek;
- gyógy- és szociális intézményben, illetve szálláshelyszolgáltató épületben összesen 110 fő élt 6 településrészen
- egyéb helyeken (örkházak, vasútállomások stb) 35 településrészen kb. 280 fő élt.

Egyéb belterületek: Esztergom-kertvároson és az eredetileg önálló, a szocializmus idején csatolt településeken kívül (Koppánymonostor, Hánta, Agostyán) az egyes ipari és bányászkolóniák (Csolnok, XII. akna, Tokod-Ebszőnybánya, Környebánya, Almásfüzitő-Kiskolónia); szőlők (Bársenyos-Öreghegy);

Üdülőtelepek (Pilismarót: Dunapart, Tatabánya-Síkvölgypuszta, Vértessomló-Üdülőfal; majorok (Szomód-Ferencmajor, Szomor-Somodorpuszta) jellegét azonban nem határozza meg a KSH, noha nem mindegyik „egyéb belterület”, így adódik a 13 300 fő.

További 28, jellege szerint **nem azonosított településrészen** 3700 főt vett számba a KSH.

4.1.4.1 ábra: Központi belterületen kívüli legalább 10 lakossal rendelkező településrészek száma településenként
(KSH 2011. évi népszámlálás alapján saját szerkesztés)

Településrész-típusok a lakosság nagysága szerint

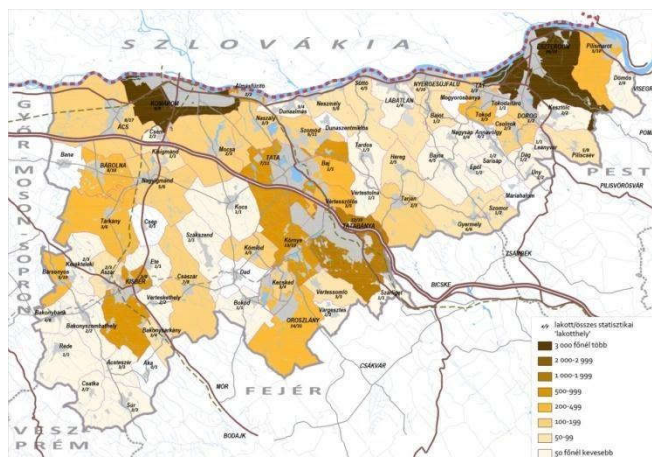
116 településrészen a népszámlálók 2011-ben egyáltalán nem találtak lakost. 112 településrészen 1-10 fő élt, ezeken a helyeken több mint 400 főt számoltak össze. 65 településrészen 10-50 fő élt 2011-ben, az ilyen helyen élők száma közel 1500 fő volt. Ezeknek igen nagy része mezőgazdasági jellegű település (major, zártkert, hajdani üzem, stb.). A majorokban, vagy az egykori majorok egy részén ma is folyik gazdasági tevékenység (lásd baromfi telepek), ahol az ott élők munkát kaphatnak. Más majorokban ahol az eredeti tevékenység megszűnt, igen szegényes lakáskörülmények között tengődnek az ott élők, akik ott ragadtak, vagy akik egyéb lehetőség híján költöztek be.

Járás	Legérzékenyebb 10-500 lakosúak összesen		
	Településrészek száma	Ilyen településen élő lakos összesen	Érintett települések száma
Esztergomi	34	3245	12
Kisbéri	17	1475	17
Komáromi	22	987	6
Oroszlányi	10	690	4
Tatabányai	29	2902	8
Tatai	17	801	8
Összesen	129	10100	55

4.1.4. a táblázat: Központi belterületen kívüli, 10 főnél népesebb, 500 főnél kisebb népességű településrészekben élők járásonként (2011)

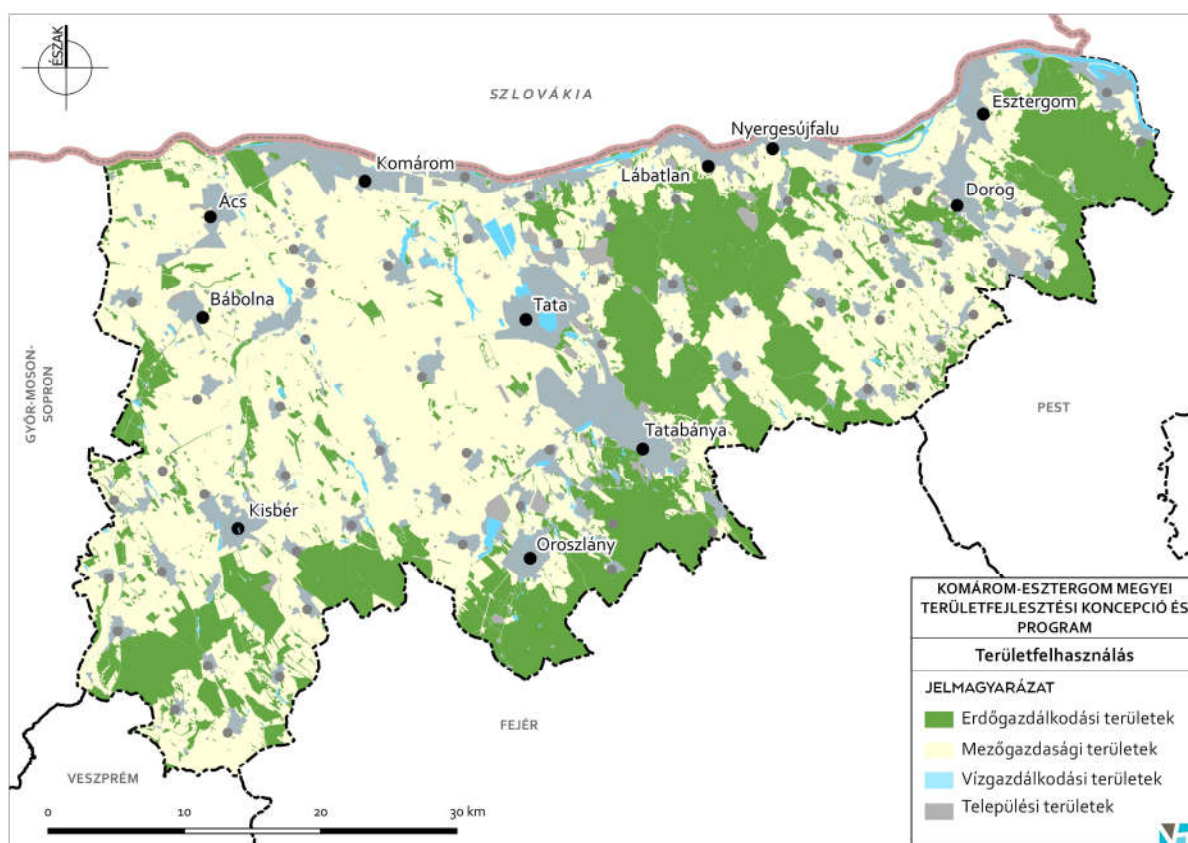
A legérzékenyebb 10-500 lakosú, központi belterületen kívüli településrész és az ott élők számát összesítve megállapítható, hogy ilyen településrészről legtöbb az Esztergomi járásban található, de hasonlóan magas számuk a Tatabányai járásban (mindkét járás esetében kb. 3000-3000 lakossal). A Kiséri járásban is jelentős a legérzékenyebb kategóriájú lakott helyek lakos száma: 17 településrészen 1,5 ezer lakos. A Komáromi járásban 22 településrészen közel 1 ezer, a Tatai járásban 17 településrészen kb. 800, az

Oroszlányi járásban 10 településrészen közel 700 fő lakott. Összességében a megyében az 500 főnél kisebb külterületi lakott helyek száma 129, ahol kb. 10 ezer lakos él, ami a megye népességének kb. 3%-a.

4.1.4.2 ábra: Központi belterületen kívüli településrészek száma (2011-ben ténylegesen lakott/összes településrész, továbbá az ott élők népessége (KSH 2011. évi népszámlálás alapján saját szerkesztés)

4.2 TERÜLETHASZNÁLAT IDŐBENI ALAKULÁSA, TENDENCIÁI

4.2.1 ábra: Területfelhasználás

A területfelhasználás változásait és tendenciáit a megyei területrendezési tervek kategóriáit figyelembe véve elemezzük, természetesen kitérünk a megye további sajátos területfejlesztéssel összefüggő területhasználati kérdéseire: mezőgazdasági, erdőgazdasági, vízgazdálkodási, települési területek (térsg), a megye sajátosságának megfelelően kiegészítettük a vizsgálatok szerint: a települési térséget megbontva vázoljuk, és nagy jelentőségű közlekedési területeket is érintjük. Fontosnak tartjuk, hogy a megyében kialakult barnamezős területekre, azok újrahasznosítására is újfent ráirányítsuk a figyelmet.

4.2.1. MEZŐGAZDASÁGI TERÜLETEK

Az adottságokat tekintve **összefüggő mezőgazdasági térség a megye nyugati felén található** (Kisalföld: Győr-Tatai-teraszvidék, Igmánd-Kisbéri-medence), ahol hullámos felszínű medence síkságon **magas termékenységű barna erdőtalajok alakultak ki**. Ezeken a területeken a nagytáblás szántóföldi művelés jellemző, csak elvétve találhatók erdőfoltok. Összefüggő erdőterület Bábólnától délre helyezkedik el. A síkság nyugati felén **állattartó telepek, puszták sorakoznak** a főbb mezőgazdasági feltáró utak mentén (pl. Bábolna és Bársonyos/Kérézteleki közötti erdő térségében), némelyikük lakott (pl. Felső- és Alsóvasdinnyepusztá). A síkság déli részein a vízfolyások mentén halastavak teszik változatosabbá a mezőgazdasági tájat, valamint a gazdálkodást. **Kisbér térségében** és attól délre a mezőgazdasági tájhasználatot felváltja a **mozaikos tájjelleg**, a domborzat is átvált dombvidékibe: a mezőgazdasági táblák mellett gyakoribbak az összefüggő erdők, valamint megjelennek a Neszmélyi borvidékhez (Ászári Körzet) tartozó **nagyüzemi szőlőterületek**. A térségben a szőlőtermesztés jelentősége nagyrészt visszaszorult, ezzel ellentétben a síkság keleti peremén **Neszmély térségében** (Neszmélyi Körzet) a Gerecse északi, észak-nyugati lejtőin összefüggő **szőlőterületek** jelzik a terület borvidéki jellegét.

A megye másik összefüggő mezőgazdasági területe a **Gerecsei-medencékben** helyezkedik el. Itt is igen jó termékenységű talajok találhatók, ugyanakkor a **zártabb hegyvidéki környezet következtében** a terület termőhelyi adottságai eltérők. A kisalföldi területekhez képest árnyalatnyival hűvösebb és valamivel nedvesebb klimatikus viszonyok között történik a nagyüzemi szántóföldi művelés. A majorságok itt is jellemzők, de nem jelennek meg olyan sűrűségben, mint a kisalföldi területeken. A **Gerecsei-medencéktől keletre** a dombvidéki jellegű felszíneken az összefüggő szántóföldeket felváltja a **mozaikos táj**, gyakoribbak az összefüggő erdőfoltok, a meredekebb domboldalakon láthatóan erőteljesebbek az eróziós hatások, ezért a talajok termékenysége sem olyan magas, mint a medencékben. A mozaikos földeken is a szántóművelés a jellemző, de a településtesttől különálló major csak elvétve található vélhetően a domborzati sajátosságokból adódóan. Ehhez keleten közvetlenül kapcsolódik a **Pilisi-medencék mezőgazdasági területei** Dorog-Leányvár-Úny vonalában.

A megye kisalföldi mezőgazdasági területei a szomszédos Győr-Sopron megyével szerves egységet alkotnak és mondhatjuk a határon túli térségekkel stratégiai a szerepük. A Gerecsei – pilisi medencék mezőgazdasága hagyományosan a fővárosi régióval él együtt.

4.2.3. ERDŐGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK

A 2019-es erdőgazdálkodási adatok alapján a megyében található erdőterületek összesen 66,1 ezer hektár tesznek ki. A megye erdőterületeinek tulajdonmegoszlásában 2019-ben 81%-ot tett ki az állami tulajdon, 15,5%-ot magántulajdon és 3,5%-ot a közösségi tulajdon. A megye erdőszültségének elsődleges rendeltetés szerinti megoszlásában legnagyobb arányt a védelmi rendeltetésű erdők képviselik (54,5%), a gazdasági erdők aránya 38,5 %. Az egyéb részleteként nyilvántartott területek aránya 6,5% (tisztás, terméketlen terület, erdei vízfolyás, erdei tó stb.) A közjóléti erdők aránya mindössze 0,5%, míg az oktatási-kutatási erdők 0,1%-ot tesznek ki.

Az erdőterületek statisztikai adatainak, az erdők konkrét területi növekedése ismeretében az erdőgazdálkodási térségek területrendezési tervi nagyságrendje a terv távlatában erősen eltűzött, annak ellenére, hogy fontos irány az erdőterületek további növelése. Különösen annak ismeretében, hogy a megye erdőszültsége jóval az országos átlag felett van. A jelenleg hatályos OTvT által kijelölt erdőgazdálkodási térség 74 706 ha. Az ország erdőszültségi törekvései jelenleg is erősek.

Az erdőtelepítésre javasolt területek mérete **20 236 ha**, melyre ugyanakkor csak olyan szabály vonatkozik, ami inkább irányadónak, orientálónak tekinthető, de nem kötelező a települések számára.

4.2.3.1 ábra: Erdőtelepítésre javasolt területek Komárom-Esztergom megyében

4.2.4. VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK

A területenként változó klimatikus viszonyoknak megfelelően a megye területét **sűrűn behálózzák a sík- és dombvidéki vízfolyások**. A vízgazdálkodási területeknek a víz levezetésén túl összetett szerepük van, mely térségenként változik, ezért alapvetően meghatározzák a fejlesztés irányait.

A legjelentősebb vízfolyás a Duna, mely nemzetközi jelentőségű, kontinentális szerepe vitathatatlan. Hatása nemcsak a folyam vonalában, hanem annak szélesebb sávjára is kiterjed. A megyei pozícióját tekintve határfolyónak a vízgazdálkodás mellett kiemelkedő szerepe van a közlekedésben (VII. páneurópai folyosó), a turisztikában (kerékpáros turizmus is!), a rekreációban (sport, szabadidő eltöltése), a természetvédelemben (nemzetközi ökológiai folyosó!), valamint jelentős tájformáló elem (Dunakanyar), nem beszélve kulturális szerepéről. **A területrendezési szerepe ezért a vízgazdálkodási szerepen jóval túlmutat, az érintett megyék kiemelkedő természeti, gazdasági és kulturális értéke.**

A vízgazdálkodási területek másik jól körülhatárolható csoportja a vízvásztóként is működő **Dunántúli-középhegységben eredő vízfolyások**. A vízvásztó vonaltól észak-nyugatra eredő vízfolyások a megye területén átfolyva érik el a Dunát. A vízfolyások hossza a vízvásztó elhelyezkedéséből adódóan kelet felé folyamatosan csökken, a Gerecse északi részén és a Pilis környékén a legrövidebbek. E vízfolyások vízhozama a legjobban kitett a szeszélyes időjárásnak. **A megye nyugati részén** a benyúló kisalföldi részekeken ezzel ellentétben hosszabbak, vízgyűjtő területük is jóval nagyobb, ezzel **vízhozamuk is bővebb** (Cuhai-Bakony-ér, Concó, Által-ér). Ezt gazdaságilag ki is használják az érintett településeken, hiszen **halastavakat, hűtőtavakat alakítottak ki** a vízfolyások mentén (Kisbér, Komárom és Tata, Tatabánya, Oroszlány térsége).

Az Által-ér táplálja a megyében legjelentősebb rekreációs funkciójú Tatai (Öreg)-tavat, az Által-ér pedig egyre nagyobb szerepet kap a megyei turisztikában: az Által-ér menti kerékpárút több szakasza épült meg, Tatabánya a Bánhidai tó mellett – a Bánhidai erőmű területének újrahasznosításával – turizmussal, a szabadidő eltöltésével, sportolással összefüggő építési övezetet jelölt ki településrendezési eszközeiben. A „Bokodi-tó” jelenleg elsősorban horgászati és rekreációs célokat szolgál (Lebegő-falu), valamint az Által-ér vízgazdálkodásában van jelentős szerepe. **A vízvásztótól dél-keletre elhelyezkedő vízfolyások** szintén a Dunába torkoltnak, viszont azok többsége már Fejér megyén keresztül folyik át. Komárom-Esztergom megyében szerepük már kevésbé jelentős, ugyanakkor a szomszédos megyében szintén halastavakat táplálnak. A legjelentősebb vízfolyások a **Szent-László-víz és a Váli-víz**.

4.2.5. TELEPÜLÉSI TERÜLETEK VÁLTOZÁSA

A megye települései területileg változó mértékben növekedtek az elmúlt évtizedben. A fejlesztési és telepítési tényezők közül egyre kisebb a jelentősége a területnek, a telephely és lakóhely választás ma már sokkal összetettebb szempontok alapján történik. A meglódult társadalmi mobilitás nehezen tudja kezelni a nagytérű, röghöz kötő családi házat.

LAKÓTERÜLETEK

A beépítés és a beépítésre szánt területek változásának vizsgálata alapján megállapítható, hogy a vizsgált időszakban *elsősorban a gazdasági területek növekedtek jelentősen*. A városokban is mérséklődött az új zöldmezős lakóterületek kijelölése, a városkörnyéki jó adottságú falvakban erősen jelen van a települések szimbiózisát jelentő kiköltözés. A távolabbi különféle mértékben zsugorodó falvakban többnyire a korábbi rendezési tervekben kijelölt területekre sincs arányos kereslet.

Emellett két városban, Tatabányán és Esztergomban tapasztaltunk *településszerkezeti léptékű lakóterületi bővülést*, miközben Tatabánya a központi helyektől távoli, lakóterületnek kijelölt zártkerteket a kompaktabb ellátható város érdekében visszasorolt, mivel 10-20 év alatt sem indultak el fejlesztések. A lakóterületek Tatabányán a Kertvárosban, Esztergomban a Szentgyörgymezőn növekedtek a települési térség szintjén.

A kisebb városok megfelelő területi tartalékokkal rendelkeznek a szükséges mennyiségű lakóterület rendelkezésre áll a hatályos településrendezési eszközökben. A megyei vizsgálataink és az országos trendek is azt jelzik, hogy a nagyobb településeken csökken a családi házas területek iránti kereslet és ugrásszerűen megnőtt a társasházi lakások építését biztosító telkek kereslete. Ez szorosan összefügg a generációváltáson túl a megyében erőteljesen átalakult munkakultúrával és az újabb szabadidős lehetőségek bővülésével.

GAZDASÁGI TERÜLETEK

A települések közül Tatabánya és Környe közös ipari parkjában történt a legnagyobb beépülés, ahol mindkét településen közel 65 ha-nyi területtel nőtt a beépített területek mérete. Amúgy **mindkét település jelentősen megnövelte a településszerkezeti terveiben az ipari park méretét**, segítve annak további bővülését. Tata ipari parkjában közel 7 ha-os új beépítés és egy 10 ha-os napelempark jelent meg.

Komáromban, ahol az ipari parkban az Alumetal Group és az SK Battery Hungary Kft. telepedett le, 10 ha-os telephely alakult ki. A komáromi ipari park fejleszthető területei a város tájékoztatása alapján fogyóban vannak, ezért a város tovább kívánja bővíteni területkínálatát.

Egyenletes telítődés figyelhető meg az esztergomi és a tatai ipari park fejlődésében. Előbbiben 5 ha, utóbbiban közel 10 ha-nyi területen telepedtek le gazdasági vállalkozások. Hasonló léptékű növekedés történt Oroszlányban, ahol a Borg Warner mintegy 10 ha-on bővítette telephelyét. Emellett kisebb mértékben, 1-2 ha közötti léptékben bővültek Bábolna, Baj, Szomód, Vértesszőlős és Dorog hasznosított gazdasági területei.

2018-ban elkészült a **Komárom – Esztergom megyei területi kataszter**, mely nagy lépés az ésszerű területgazdálkodás és gazdaságfejlesztés felé. Az adatbázisban a megye 12 városa és a velük szoros együttműködésben lévő települések szerepelnek. A kataszter célja, hogy a megyében telephelyet kereső vállalkozások számára megkönnyítse és vonzóvá tegye a megyei a telephelyválasztást. Az eredmény: a megye fontosabb gazdaságsszervező településeinek gazdasági célú területkínálata egy közös online felületen került bemutatásra. A honlap egy **térinformatikai adatbázis**, ami **térképes lehatárolásokból** (valós, be nem épített, de kijelölt fejlesztési területek és rozsdáövezetek), és ezek adatait tartalmazó háttér **adatbázisból** áll.

A kataszter a településrendezési eszközökben szereplő hasznosítatlan (üres, felhagyott) területeket vette figyelembe az

- Ipari-gazdasági
- Kereskedelmi-szolgáltató
- Településközpont övezetekből

4.2.5.a táblázat Területfelhasználási kategóriák településenként

Település/településcsoport	Település-központ (Vt)	Kereskedelmi, szolgáltató IGksz)	Ipari (Gip)	Össz
Ászár és Kisbér	5	29	248	282
Bábolna térsége (Ács, Bábolna, Csém, Kisigmánd, Nagyigmánd)	6	301	209	516
Almásfüzitő és Komárom	3	36	143	182
Lábatlan és Sütő	2	26	57	85
Nyergesújfalú	7	14	126	147
Tát	4	8	9	21
Esztergom	5	43	31	79
Dorog, Tokod, Tokodaltáró	6	141	17	164
Tata, Baj, Szomód	9	82	33	124
Vértesszőlős	1	56	0	57
Tatabánya és Környe	45	172	748	965
Oroszlány	5	51	97	153
Összesen	98	959	1718	2775

A táblázat adataiból látszik, hogy a megye városai és városkörnyéki települései jelentős területkínálattal rendelkeznek, ebből levonható következtetés, hogy a területhiány nem lehet a gazdaságfejlesztés akadálya. A területek többnyire jó fekvésű gazdasági célú fejlesztésre alkalmasak.

4.2.5. KÖZLEKEDÉSI TERÜLETEK

A megye meglévő sűrű közlekedési hálózata ellenére nem képes megfelelni a TEN-T folyosókból adódó rendkívül nagy interregionális forgalmi terhelésnek. Az országos dokumentumok jelentős hálózatfejlesztéseket tartalmaznak a megyét érintően: M1 háromnyomásítása, M100, kikötők, Tatabánya, Tata, Kisbér, Komárom, Környe, elkerülő utak, vasúti nyomvonal korrekció, logisztikai parkok, hidak, útfelújítások, néhány új település összekötő út, melyek mind komoly területigénnyel járó beruházások. Emellett figyelembe kell venni, hogy ezzel együtt a hálózathoz kapcsolódó szolgáltató alrendszerek (pihenők, üzemanyagtöltő állomások, kamionpihenők, új állomások és szolgáltatások) is meg fognak valósulni részben a közlekedési területeken belül, részben azokhoz kapcsolódóan. Ez további termőföld igénybevétellel fog járni.

A szükséges területeket a településrendezési tervezés keretében kell biztosítani. Bizonyos több települést érintő vonalas elemek esetében az elmúlt időszak tapasztalatai alapján indokolt lehet a településrendezési eszközök tervezésének, ilyen típusú módosításának megyei szintű koordinációja.

4.2.6. BARNAMEZŐS TERÜLETEK

A rendszerváltás idején leépült magyar ipar az ezredforduló modernizációs ciklusában újult meg. E folyamat során a megyében sok telephelyen megszűnt a termelés és több száz hektár használaton kívüli ún. barnamezős térség jött létre. E területek kis része az elmúlt 20-30 évben újrahasznosításra került, azonban még ma is több száz hektár megújulásra, rekultiválásra (pl. Neszmély) váró terület van.

Az erősségek terén megállapítható hogy:

- A korábbi funkciók miatt kedvező a vasúti és fő közlekedési hálózattal való jó elérhetőség, és megfelelő a közösségi közlekedési megközelíthetőség
- Esetenként értékes épített környezet,
- Többnyire tágas közterületek határolják, szerkezetalakító közterek, gyalogos és zöldfelületek kis ráfordítással létrehozhatók
- A területükön spontán szukcesszió által létrehozott klímajavító zöldfelületek találhatók

A gyengeségek között kell megemlíteni

- A nagy telkekből álló területek nehéz átjárhatósága, gyenge a tömegközlekedési és városi szolgáltatások szintje
- A közterületek állapota leromlott, rossz levegőminőség, a zöldfelületek elvadultak,
- Jelentős a megújítási deficit
- Részleges infrastruktúrák, elépített Duna parti kapcsolatok
- A megye és a városok közötti kooperáció e téma kapcsán alacsony szintű, nincs koncepcionális barnamezős politika

A fentiekből következő veszélyek

- Az értékes épületek sérülékenysége az új építések, bővítések miatt
- A funkcionális kiüresedés miatti sivár, nyomasztó környezet
- Kis területű gazdasági zárványok kialakulása; szegregált zónák be/kiszorítása integráció helyett,
- balesetveszélyes nem ellenőrzött területek, közbiztonsági deficitek növekedése
- A spekulatív, átmeneti, gyenge műszaki és építészeti minőségű beavatkozások erősödése
- Nem történik meg a spontán zöldfelületek fenntartása, lombtömegének integrációja
- Közegészségügyi kockázatok a nem ellenőrzött területeken, a szomszédos területekre kihatóan

Területpolitikai lehetőségek:

- Új városi funkciók telepítése, speciális zónák, tematikus parkok kialakítása, irányított terület-újrahasznosítási kultúra minta projektjei
- Közterületek programozott megújítása, a szabadterületek újraelosztása, integrált térhasználat megteremtése
- Új közlekedési kapcsolatok megteremtése, átmeneti parkolási célú hasznosítás kidolgozása,
- A kialakult szegregátumok integrációs stratégiájának kidolgozása
- A nagyobb spontán létrejött zöldfelületek fenntartásával, bővítésével a térség klímája hatékonyan javítható, klímakompenzációs célú zöldfelületi fejlesztések
- Látható a megye erőssége, hogy vannak rendkívül jó térségi és városszerkezeti pozícióban lévő barnamezős területi tartalékai, melyek mozgásba hozásához és az adottságaikhoz illeszkedő integrált hasznosításához szükség van a megyei és az állami szintű beavatkozásokra. Ezért indokolt a spontán folyamatok koordinált, rendszerbe szervezett barnamezős politika keretei közé terelése.

4.3. A TÁJ TERHELÉSE ÉS TERHELHETŐSÉGE

A táj terhelhetőségét az egyes eltérő természeti adottságú és ennél fogva eltérő tájhasználatú térségek különböző érzékenysége és a megye térszerkezetében, gazdaságában betöltött szerepe határozza meg. A Komárom-Esztergom Megye Területrendezési Tervének módosításához készült helyzetelemzési munkarészben (előkészítő fázis) a táj terhelése és terhelhetősége részletes elemzések alapján került megállapításra.

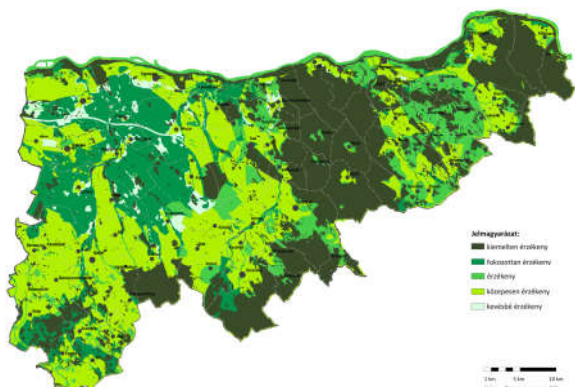
A tájérzékenységi vizsgálatok alapján az öt tájszerkezeti egységen belül, a **városi urbanizált és**

mezőgazdasági táj a legkevésbé érzékeny, mivel ezen térségekben nagy a mesterséges, módosított területek aránya és kevesebb a természetes állapotokkal jellemezhető, természetvédelmi oltalom alatt álló területek aránya. A tájterhelési vizsgálatok alapján **erős terheléssel jellemezhetők a települési térségek, az ipar, és/vagy a bányászat által halmozottan igénybe vett összefüggő urbanizált terek.**

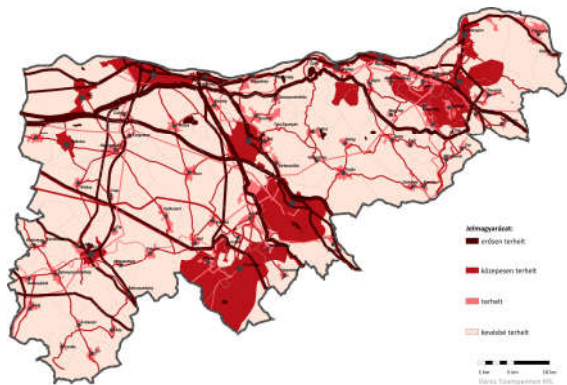
A Duna menti agglomerálódó táj erősen túlterhelt az ipari és települési környezetterhelésnek köszönhetően, és **emellett vízminőség-védelmi és természetvédelmi szempontból (az országos ökológiai hálózat és Natura 2000 terület) fokozottan érzékeny.**

A vizsgálat eredményeként a nagyobb **városok, a Duna menti térség** (már túlterhelt, ipari, agglomerálódó táj, vízminőség-védelmi területek), és a **hegyvidékek** (természeti – ökológiai értékek védelme miatt) a legkevésbé terhelhetők.

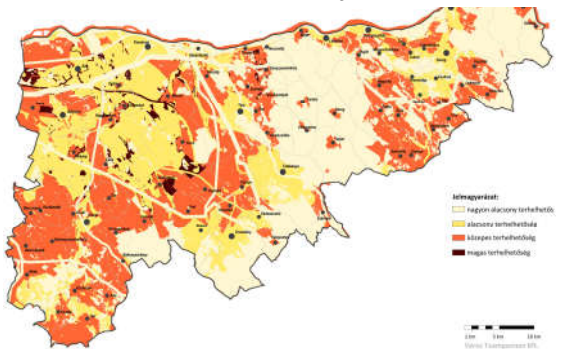
A vizsgálat kiemeli, hogy az alacsony tájérzékenységgel jellemezhető tájakon is figyelmet kell fordítani a **meglévő erdők, ökológiai folyosók megőrzésére**, és minél nagyobb arányú **bővítésére**, valamint az ipari területek, zagyterek és a lakott területek **véderdősávval való térbeli elhatárolására.**

4.3.1 ábra: Komárom-Esztergom megye tájérzékenysége (KEMTrT módosítása, Előkészítő fázis, 2018)

4.3.2 ábra: Komárom-Esztergom megye tájterhelése (KEMTrT módosítása, Előkészítő fázis, 2018)

4.3.3 ábra: Komárom-Esztergom megye tájterhelhetősége (KEMTrT módosítása, Előkészítő fázis, 2018)

5. TERVEZÉSI-FEJLESZTÉSI KÖRNYEZET

5.1 EURÓPAI UNIÓ TERVEI, STRATÉGIÁI

Az EU egyik fő célkitűzése gazdasági, társadalmi és területi kohéziójának erősítése. Az EU tevékenységeinek és költségvetésének jelentős részét a régiók közötti különbségek csökkentésére fordítja, különös tekintettel a vidéki térségekre, az ipari átalakulás által érintett térségekre és a súlyos és állandó természeti vagy demográfiai hátrányban lévő régiókra.

Az EU támogatja e célkitűzések megvalósítását az európai strukturális és beruházási alapok (ESZA, ERFA, Kohéziós Alap), Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) és Európai Tengerügyi és Halászati Alap (ETHA)) és egyéb források, például az Európai Beruházási Bank felhasználásával.

5.1.1. 2020 UTÁNI UNIÓS KOHÉZIÓS POLITIKA

A Bizottság 2018 májusában rendeletekre irányuló javaslatot terjesztett elő az EU 2020 után folytatandó kohéziós politikájáról. E reform egyik fő célja az eljárások egyszerűsítése és az uniós beruházások hatékonyságának növelése. A 2014–2020-as időszak kohéziós politikájában használt tizenegy tematikus célkitűzés helyébe az ERFA, az ESZA+, a Kohéziós Alap és az ETHA tekintetében **öt szakpolitikai célkitűzés** lépett:

Intelligensebb Európa – innovatív és intelligens gazdasági átalakulás; (egyedi célkitűzések = K+F és Innováció; fejlett technológiák; kis- és középvállalkozások versenyképessége; digitalizáció, készségfejlesztés az intelligens szakosodáshoz)

Zöldebb, karbonszegény Európa; (egyedi célkitűzések = energiahatékonyság; megújuló energiaforrások; intelligens energiarendszerek; éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás; fenntartható vízgazdálkodás; körforgásos gazdaságra való áttérés – új hulladékgazdálkodási célértékek; városi környezet biodiverzitása, zöld infrastruktúra; fenntartható multimodális városi mobilitás)

Jobban összekapcsolt Európa – mobilitás és regionális IKT összekapcsoltság (infokommunikációs technológia); (egyedi célkitűzések = fenntartható, reziliens, intelligens és biztonságos transzeurópai közlekedés: TEN-T + nemzeti, regionális és helyi mobilitás; digitális összekapcsoltság megerősítése)

Szociálisabb Európa – a szociális jogok európai pillérének végrehajtása; (egyedi célkitűzések = munkaerőpiacok hatékonyságának növelése; minőségi szolgáltatások és hozzáférés egyenlősége az oktatás, képzés terén; marginalizált közösségek társadalmi-gazdasági integrációja lakhatás és szociális szolgáltatások révén; egészségügyi ellátás egyenlő igénybevételi lehetősége infrastruktúra fejlesztés révén)

A polgárokhoz közelebb álló Európa – a városi, vidéki és part menti térségek fenntartható és integrált fejlesztése helyi kezdeményezések révén (egyedi célkitűzések = integrált társadalmi, gazdasági, kulturális és környezetvédelmi fejlesztések városi területeken; integrált helyi társadalmi, gazdasági és környezetvédelmi fejlődés vidéki területeken, közösségvezérelt helyi fejlesztés – CLLD - révén is).

Az uniós pénzforgások több, mint felét kitevő európai strukturális és beruházási alapokból Magyarország 2021-2027 között mintegy 7 emilliárd Ft fejlesztési támogatásra számíthat.

A Covid19-világjárványra reagálva a Bizottság új eszközök beépítésére tett javaslatot, amelyek felkészítik az Európai Uniót a várható gazdasági válsággal való megküzdésre, ez az **Európai helyreállítási terv** (NextGeneration EU), amely a többéves pénzügyi kereten felül további 750 mrd. Euróval növeli a 2021-2027-re előirányzott uniós költségvetési csomagot.

5.1.1.a táblázat : A többéves pénzügyi keret (2021–2027) forrásainak megoszlása fejezetenként⁴⁰

	Többéves pénzügyi keret	NextGenerationEU	ÖSSZESEN
Egységes piac, innováció és digitális gazdaság	132,8	10,6	143,4
Kohézió, reziliencia és értékek	377,8	721,9	1099,7
Természeti erőforrások és környezet	356,4	17,5	373,9
Migráció és határigazgatás	22,7	-	22,7
Biztonság és védelem	13,2	-	13,2
Szomszédság és a világ	98,4	-	98,4
Európai közigazgatás	73,1	-	73,1
Többéves pénzügyi keret összesen	1074,3	750	1824,3

Az összegek milliárd euróban értendők. Forrás: Európai Bizottság

A fentiekén kívül vannak kisebb forrásokkal rendelkező közvetlen Brüsszelben megpályázható, elsősorban a városokra irányuló támogatások, ezek pl. a klímasemleges város, a határokon átívelő (CEF) közösségi közlekedési és energiagazdálkodási témák.

Az 2021-2027-es ciklus hazai forrásfelhasználásának főbb keretei: ⁴¹

- A 7 éves keret költségvetésből 35,1, a NextGenerationEU nevezetű új keretből pedig várhatóan 16,2 milliárd eurónyi forrásra lesz majd jogosult az ország, azaz hatalmas pénztömegről beszélünk⁴², ami a pénzköltés édes terhét jelenti majd, hiszen 6-7 év alatt kell ennyi pénzt felhasználni, jól.
- Komárom-Esztergom megye az új keretből az Északnyugat-Magyarországi Gazdasági Övezeten keresztül érintett. Az övezet fejlesztési programjának és stratégiájának megalkotásakor kétszáznál több megyei fejlesztési projekt került beazonosításra, amelyek közel fele gazdaságfejlesztést szolgálnak.
- Alapvetően nem változik az intézményrendszeri struktúra a mostani ciklushoz képest, azért, mert ez már egy bizonyított, Brüsszel által auditált rendszer és így lehetővé teszi a minél gyorsabb forrásfelhasználást. Így tehát ugyanazok az irányító hatóságok és koordinációs szervezetek maradnak, annyi lesz a különbség, hogy a NextGenEU miatt létrejön egy újabb koordinációs központ, várhatóan a Miniszterelnökségen.
- A pályázat.gov.hu-n elérhető az új Partnerségi Megállapodás tervezete, melynek társadalmi egyeztetése várhatóan 2021 január végéig tart. Ezután március végéig kell benyújtani a végleges anyagot, majd ez alapján az Operatív Programokat várhatóan 2021 nyarán hagyja majd jóvá az Európai Bizottság, az első éves előleg kifizetések pedig 2021 harmadik negyedévében várhatók.
- A fentiek mellett azonban nem vár 2021 őszig a kormány az első új uniós pályázatok meghirdetésével, hanem a legelső kiírások már 2021 tavaszán kijöhetnek (a magyar költségvetés kockázatára, hiszen akkor még nem lesznek jóváhagyott OP-k). Az a terv, hogy elsősorban a kkv-knak és a családoknak szóló pályázatokkal jöjjenek ki leghamarabb, hogy ezzel is segítsék a szereplőket a vírushelyzet mellett, az állami infrastrukturális jellegű beruházási pályázatokat kicsit időben hátrébb tolják. Ahogy 2014-ben, úgy most is ugyanabból a két Operatív Programból jönnek majd az első pályázati kiírások.
- Az új ciklus forrásfelhasználásáról, azt már most lehet tudni, hogy a szaktárcák, jelentős mértékű egyszerűsítést terveznek a pályázati rendszerben, ami kedvező lesz egyaránt a pályázóknak és az intézményrendszernek is, mivel a lehető leggyorsabb döntéshozatali mechanizmust igyekeznek biztosítani a források eléréséhez a gazdasági szereplőknek.
- Az új Operatív Programok nevei és a 7 éves cikluson belüli forrásarányai: a GINOP Plusz (Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program Plusz) súlya 30%-os lesz és fele-fele részben oszlik majd meg vállalkozásfejlesztési és innovációs (KFI) célok között, a KEHOP Plusz (Környezeti és Energiahatékonysági Operatív Program Plusz) súlya 19%-os lesz. Az utóbbi a jelenleginél jóval nagyobb mértékben fogja segíteni a gazdaság zöld átállítását és nemcsak az uniós klímavédelmi célokra lönek, hanem annál többre.
- Az Integrált Közlekedésfejlesztési Operatív Program Plusznak (IKOP Plusz) 20%-os lesz a súlya a 7 éves keretben, és a megkezdett projekteket folytatják, valamint zöld átállást célzó projekteket terveznek benne (vasút, vidéki úthálózat fejlesztése).
- A humánfejlesztési OP (HOP) a szociális, kulturális és oktatási programokat finanszírozza majd, 7%-os lesz a súlya a 7 éves keretből.
- A korábbi TOP helyett Versenyképes Magyarország Operatív Program lesz (VMOP), aminek a súlya 13%-ról 20%-ra nő és itt az a cél, hogy a területi önkormányzatokat fogják bevonni az egyeztetésbe, illetve a végrehajtásba (feltehetően a megyei önkormányzatokat, nem a települések önkormányzatait).
- A digitális megújulás Operatív Program (DIMOP) a jelenlegi struktúrától eltérően nem annyira a kormányzati szervek digitális átállását finanszírozza majd, hanem az állami szolgáltatások piac és családi felhasználók felé való megteremtését, javítását. Az a cél, hogy ezeket a szolgáltatásokat a lehető legnagyobb mértékben hozzáférhetővé tegyék az embereknek.
- A legkisebb keretösszegű program a magyar akvakultúra fejlesztését támogatja (MAHOP Plusz).
- A Végrehajtás Operatív Program Plusz (VOP Plusz) a Partnerségi Megállapodás céljainak teljesülését segíti elő, a naprakész tudással rendelkező szakemberállomány, az infrastrukturális feltételek biztosításán, az informatikai, partnerségi, kommunikációs és a nyilvánossághoz kapcsolódó feladatok ellátásán keresztül.

- A regionális együttműködési - INTERREG - programok támogatása folytatódik az új ciklusban. A 2021-2027 időszakra készülő új INTERREG program Európai Bizottság elé terjesztése 2022 januárra várható.
- A NextGenerationEU-n belüli legnagyobb forrástömeg felhasználásáról (RRF, nemzeti reformprogram) már zajlanak az egyeztetések a Bizottsággal, várhatóan 2 héten belül ezt is benyújtja a kormány Brüsszelnek és ekkor azt az anyagot is kiteszi társadalmi egyeztetésre. Az anyagban 9 fejlesztési terület lesz.
- A 2021.2027-es keret költségvetést és a NextGenerationEU-t is 350-es Forint/Euro árfolyam mellett tervezik.

5.2. ORSZÁGOS TERVEK ÉS STRATÉGIÁK

A hatályos **Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió (OFTK)** 2014-ben került elfogadásra, 2030-ig szóló jövőképpel és célrendszerrel, illetve a 2014-2020-ig tartó programozási időszak fejlesztési prioritásaival, nemzeti, szakpolitikai súlypontjaival. A 2014-ben hatályba lépett OFTK irányváltást jelentett abban a tekintetben, hogy a korábbi felzárkóztatás-orientált szemlélet helyett a gyorsan és hatékonyan dinamizálható térségek – a növekedési motorok – és tematikák – nemzetgazdasági jelentőségű ágazatok⁴³ – megerősítésére fókuszál. Abból a filozófiából indult ki, hogy a felzárkóztatást elsősorban a „**növekedési csomópontok, pólusok**” fejlesztésének **továbbgyűrűző hatása** fogja katalizálni megfelelő területi együttműködések, integrált fejlesztések közvetítő hatása révén.

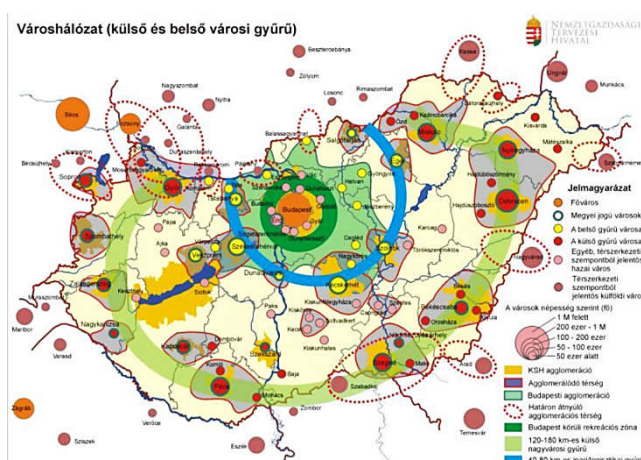
Az OFTK felülvizsgálata a 2021-2027-re szóló programozási időszakra történő felkészülés érdekében megkezdődött. Az **OFTK tervezett funkciói**, hogy a nemzeti fejlesztési célrendszert és koncepcionális kereteket ad a szektorális fejlesztéseknek, a **területfejlesztési, területi megközelítésű fejlesztéseknek, a megyei fejlesztéseknek**, a kiemelt térségi fejlesztéseknek és a fővárosi, városhálózati, városi fejlesztéseknek, elvek, szempontok, koordinációs pontok rögzítésével a fejlesztési tervezéshez, végrehajtáshoz és monitoringhoz.

A hatályos OFTK-ban lefektetett **térszerkezeti jövőkép** funkcionális térségek lehatárolásával jelölte ki a nemzeti szintű társadalmi és területi munkamegosztásba kapcsolódó feladatokat. Komárom-Esztergom megye fő súlya szerint gazdasági-technológiai magterület, jó mezőgazdasági adottságú terület, túlnyomóan települési funkciójú, agglomerálódó terület és környezeti meghatározottságú, természetközeli gazdálkodás területe, illetve kisebb súllyal turisztikai funkciójú terület.

A funkcionális munkamegosztás szervezésére az OFTK megalapozta a **stratégiai, többközpontú várostérség fejlesztést**, melynek fő céljai az ország többközpontúságának, a decentralizált és hálózatos térszerkezetnek a biztosítása. A városhálózati jövőképben **Tatabánya és Esztergom a Budapesti metropolisztérség szélső városai**, a főváros körüli csapágyváros-rendszer (hub) nyugat-magyarországi elemei. Tatabánya a főváros körüli ipari-logisztikai gyűrű része, Esztergom a Pest megye határán is átnyúló budapesti agglomerációs térség peremvárosa. Komárom – Komarno várospár Áccsal és Bábólnával, a győri agglomerálódó térség részét képezi.

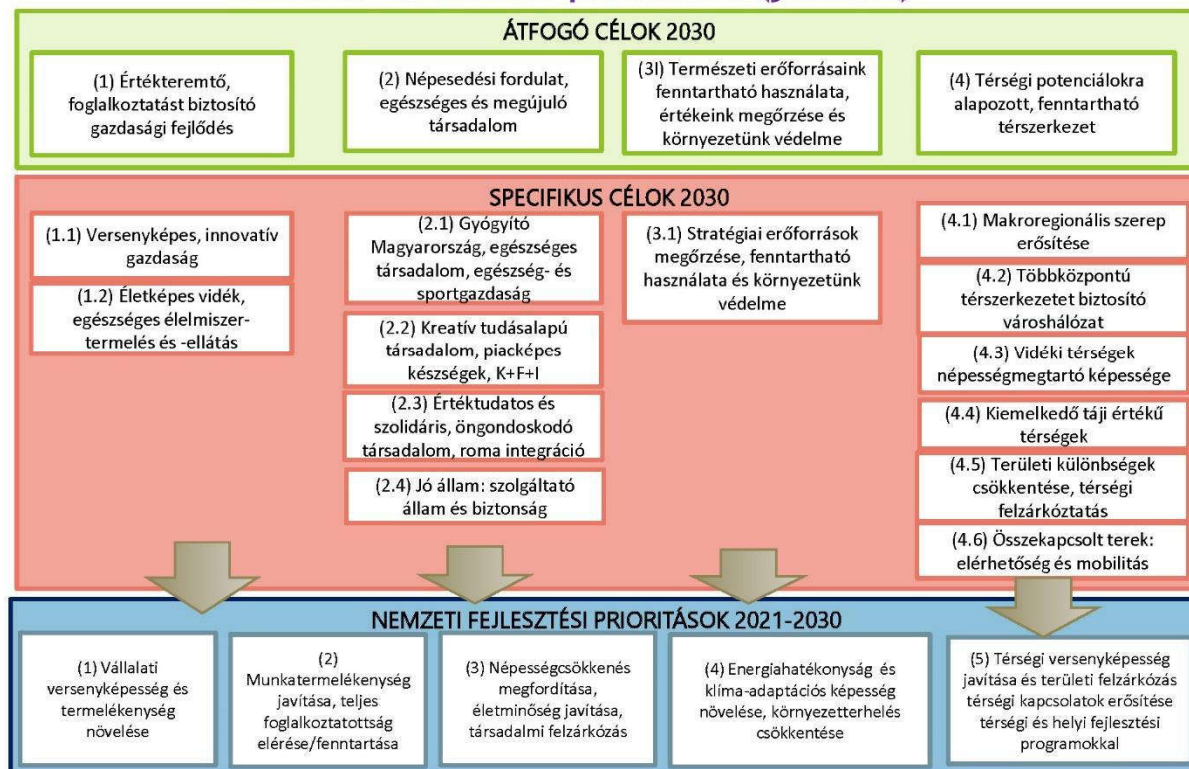
A Tatabányai nagyváros településeggyüttes⁴⁴, Oroszlány-Tata-Komárom városokkal együtt olyan városhálózati csomóponti térséget alkot (a komáromi várospárral együtt mintegy 200 000 lakossal), mely a megye és tágabb térségének is a gazdasági motorja. A megyében 12 ipari park létesült, autó- és járműipari, elektronikai, gyógyszeripari, logisztikai, gépipari, környezetvédelmi, vegyipari, orvostechnológiai iparágakban.

Az **OFTK módosítási javaslata**⁴⁵ az alábbi ábrán bemutatott célokat és prioritásokat jelölte ki. Ezekre alapozottan dolgozták ki a Partnerségi Megállapodás (PM) tervezetét, illetve az ágazati és területi operatív programokat (OP-k) a 2021-2027-es időszakra. A meghatározott célokhoz kell illeszkedniük a megyei területfejlesztési koncepcióknak és programoknak is.

5.2.1 ábra: Magyarország tervezett városhálózata

Országos Fejlesztési Területfejlesztési Kon koncepció (OFTK) 2030 célok és 2021-2030 prioritások (javaslat)

5.2.2 ábra: Javaslat az átfogó célok, specifikus célok és az erre épülő nemzeti fejlesztési prioritásokra (forrás: Pénzügyminisztérium, Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Kon koncepció (OFTK) módosításának ütemterve és tervezési folyamata c. előadás, 2018.11.30.)

A társadalmi egyeztetés alatt álló PM a kohéziós források felhasználását a 2030-ig szóló jövőképre és annak eléréséhez rendelt 6 stratégiai célra alapozza. „**Jövőképünk**, hogy 2030-ra Magyarország azon 5 európai ország közé emelkedik, ahol a legjobb élni, dolgozni, alkotni és lakni.” Magyarország 2030-ig szóló kiemelt célkitűzése a **gazdasági és társadalmi versenyképesség növelése** a területi egyenlőtlenségek csökkentése mellett:

- Gyarapodó, egészséges és a munkaerőpiacon versenyképes népesség,
- Csúcstechnológiájú, innovatív, magas hozzáadott értéket előállító Magyarország, a magyar termelési kultúra XXI. századi újjászületése,
- Energiafüggetlen Magyarország, tiszta és biztonságos környezet,
- Gyors és kényelmes közlekedés, elérhetőség javítása az országban és a Kárpát-medencében,
- Vonzó vidéki életmód,
- Kárpát-medencei régió nemzetközi versenyképességének növelése stratégiai célokkal.

Kiválasztott uniós szakpolitikai célkitűzések: Intelligensebb Európa, Zöldebb, karbonszegény Európa, Jobban összekapcsolt Európa, Szociálisabb Európa, Polgárokhoz közelebb álló Európa.

Magyarország a fentebb jelzett célokat és beavatkozásokat az alábbi **operatív programok**on keresztül kívánja teljesíteni:

- Vállalkozásfejlesztési és Innovációs Operatív Program (VINOP),
- Zöld Infrastruktúra és Klímavédelmi Operatív Program (ZIKOP),
- Mobilitás Operatív Program (MIOP),
- **Versenyképes Magyarország Operatív Program (VMOP)**, mely a 2014-2020 TOP tematikáját és integrált területi programokon keresztül megvalósuló modelljét folytatja, az eredményességet és a hely-alapú megvalósítást javító új elemekkel),
- Humánfejlesztési Operatív Program (HOP),
- Digitális Megújulás Operatív Program (DIMOP) és
- Magyar Akvakultúra-fejlesztési Operatív Program (MAKOP).

A PM-hez kapcsolódó legfontosabb **nemzeti programok**:

- Modern Városok Program,
- Magyar Falu Program,
- Kisfaludy Program,
- „Felzárkózó települések” program,
- Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja
- Országos Környezeti és Kármentesítési Program.

A **2021-2027-es területi operatív program, a VMOP** Magyarország kevésbé fejlett régióinak (megyék) és fejlett régiójának (Budapestnek) területi alapú, térségi és települési fejlesztéseit támogatja⁴⁶:

- **„elsődlegesen a helyi önkormányzati fejlesztéseket finanszírozza**, fejlesztési tematikája kiterjed a helyi gazdaságfejlesztésre és foglalkoztatásra, a települési infrastruktúra településüzemeltetés és helyi közszolgáltatások fejlesztésére,
- a kiemelt térségekben ezeket a fejlesztéseket térségi alapon összehangolja és ezeken túlmenő térség specifikus fejlesztéseket is finanszírozhat,
- **fenntartható városfejlesztési intézkedése** keretében a helyi fejlesztési stratégiájuk alapján kiválasztott városok a fenti fejlesztéseket integrált helyi városfejlesztési programokban valósíthatják meg,
- szerepet vállal a **helyi jelentőségű turizmus** fejlesztésében,
- szerepet vállal a **komplex programmal fejlesztendő járásokban** helyi társadalmi felzárkózási programok támogatásában”.

Komárom-Esztergom megyében a Kisbéri járás a kedvezményezett járások közé tartozik. Egyéb fő beavatkozást igénylő térség a megyében nem került lehatárolásra.⁴⁷ A területfejlesztési koncepció készítése során a kidolgozásra kerülő **célrendszer koherenciáját vizsgálni szükséges belső és külső koherencia tekintetében** is. A külső koherencia vizsgálatot az alábbi stratégiákra, programokra is el kell végezni:

- Program a Versenyképesebb Magyarországért
- Nemzeti Reformprogram
- A magyar mikro-, kis- és középvállalkozások megerősítésének Stratégiája 2019-2030
- Nemzeti Turizmusfejlesztési Stratégia 2030
- Nemzeti Fenntartható Fejlődési Keretstratégia
- Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia (2018-2030)
- Nemzeti Tájstratégia (2017-2026)
- Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030
- Nemzeti Közlekedési Infrastruktúra-fejlesztési Stratégia 2014-2030

5.3. SZOMSZÉDOS TÉRSÉGEK, ORSZÁG ÉS KIEMELT TÉRSÉG KONCEPCIÓI, PROGRAMJAI

Az **Északnyugat-Magyarország Gazdaságfejlesztési Zóna gazdaságfejlesztési stratégiájának és rövid távú gazdaságélénkítési tervének** megalapozó dokumentációját javasolt megemlíteni.

Az Innovációs és Technológiai Minisztérium a gazdaságélénkítő stratégia elkészítésére, koordinációjára a Széchenyi István Egyetemet kérte fel. A gazdaságfejlesztési program a 2020-2030 közötti időszakra készül el.

Az Északnyugat-magyarországi Gazdaságfejlesztési Zónát – Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém megye alkotja. Országos viszonylatban a zónát alkotó megyék gazdasága fejlettnak tekinthető. Az Északnyugat-magyarországi megyék gazdaságát az ipar vonatkozásában az autóipar határozza meg.

A gazdaságfejlesztési programban **5 stratégiai fókuszterületet** azonosítanak:

- a gazdaságfejlesztési zóna adottságaira épülő diverzifikált iparfejlesztés
- társadalmi innováció
- innovációs ökoszisztéma fejlesztése
- megújuló energiákra épülő zöldgazdaság
- dinamikus, hálózatos turizmus

A stratégia középpontjába egy több lábon álló, diverzifikált gazdaság létrehozása helyeződik.

A megyei területfejlesztési koncepciók készítése a Komárom-Esztergom megye területrendezési tervének jóváhagyását követően készül. A megyei fejlesztési szempontokat is integráló egyedi övezetek figyelembe

vétele javasolt, a megyék közti együttműködések igénylő kérdéskörök feltárása mellett. Ezek közül a főbb kapcsolódási pontokat emeljük ki, viszont mellékletként megtekinthetők a szomszédos megyék megkeresésére írt válaszlevelek teljes terjedelmükben. (lásd 4. melléklet)

FEJÉR MEGYE

Közlekedés

- Úthálózati fejlesztések és a tervezett nyomvonalak megvalósítása (M1 bővítése, M100 megvalósítása, 81. számú főút kapacitásbővítése, Mór-Oroszlány új főúti nyomvonal megvalósítása, egyéb alsóbb rendű hálózati elemek fejlesztése)
- Vasúti fejlesztések (Vo vasúti gyűrű kiépítése, 5. sz törzshálózati vasúti pálya rekonstrukciójának műszaki és forgalmi lehetőségeinek és hatásainak megvizsgálása)
- Kerékpárút hálózati fejlesztések

Egyedi fejlesztési övezetek okán javasolt együttműködések

Majorsági táj és borvidékekre alapozó fejlesztési övezetek

A megyék majorsági illetve borvidéki tájai földrajzilag nem függenek össze de az övezethez kapcsolható fejlesztések érdekében az egyeztetett/közös fellépés javasolt.

Turisztikai fejlesztési térségek

A két megye turisztikai fejlesztési térségei, területileg is összefüggnek, így különösen a kulturális értékekre alapozva (pl. Eszterházy örökség), a naturparki és aktív turisztikai fejlesztések hálózatba foglalása terén van tág lehetőség az együttműködésre.

Vidékfejlesztés

- **LEADER** kezdeményezések mentén kialakult együttműködések fenntartása

Környezet és klímavédelem

- 2017-2020 megyei klímastratégia elkészült majd ennek cselekvési terveként Komárom-Esztergom megye megalkotta a három Helyi Vidékfejlesztési Közösség területére, azok 10.000 fő alatti településeire a SECAP (Fenntartható Energia-és Klíma Akcióterv) terveket is.
- 2019-ben alakult Fejér megyei Virtuális Erőmű Program (FEVEP) és a Komárom-Esztergom Megyei Virtuális Erőmű Program (KEVEP)
- Környezeti kihívások közös megoldása

GYŐR-MOSON-SOPRON MEGYE

Megyehatáron átvívelő közlekedési infrastruktúrák

- M1-es autópálya mielőbbi szélesítésének megvalósítása
- Az 1-es főút karbantartása, felújítása
- Munkaerő áramlás kérdései a megye határon

Turisztika

- Danube Bike&Boat pályázat keretében történő tevékenységek kiterjesztése
- Dunai kishajózás, evezés, kerékpározás, a hozzá tartozó marketinggel
- EuroVelo keretében történő együttműködés
- Regionális kerékpárút pl: termál kerékpárút hálózat
- Borvidéki együttműködések
- LIMES – kulturális örökségvédelmi, a fejlesztési tervek, elképzelések összehangolása

Határon átnyúló témakörök

- SK-HU Interreg V/A keretében SacraVelo pályázat befejezése, fenntartási időszak feladatainak ellátása
- Az RDV EGTC keretében projektek generálása

Környezet fenntarthatóság:

- Duna vízminőségének megőrzése, árvízvédelmi témakörök, vízgyűjtő területeken véstározók kialakítása

VESZPRÉM MEGYE**Közlekedés**

- Tervezett nyomvonalas létesítmények megvalósítása, hiányzó kapcsolat kiépítése

Egyedi fejlesztési övezetek okán javasolt együttműködések

- Turisztikai fejlesztések és együttműködés (aktív turizmus, naturparkok fejlesztése, kulturális értékek megőrzése)
- SacraVelo működtetésében, bővítésében való együttgondolkodás

Kulturális együttműködések

- -Veszprém-Balaton régió elnyerte a 2023-as Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet amelynek köszönhetően a nemzetközi együttműködés új lehetőségeit is megnyitja a megye számára. Ehhez Komárom-Esztergom megye határmenti helyzete és kitűnő interregionális kapcsolatai is hozzájárulnak.

Környezet-és klímavédelem

- 2017-2020 megyei klímastratégia elkészült majd ennek cselekvési terveként Komárom-Esztergom megye megalkotta a három Helyi Vidékfejlesztési Közösség területére, azok 10.000 fő alatti településeire a SECAP (Fenntartható Energia-és Klíma Akcióterv) terveket is.
- 2019-ben alakult Fejér megyei Virtuális Erőmű Program (FEVEP) és a Komárom-Esztergom Megyei Virtuális Erőmű Program (KEVEP)
- Környezeti kihívások közös megoldása

PEST MEGYE

- A gazdaság dinamizálása (amelyhez nélkülözhetetlen a közlekedés közúti, vasúti és kerékpáros úthálózat fejlesztése, amelyeknek határon átnyúló hatása révén szükséges a megyék közötti együttműködés)
- Klímaváltozás miatt megjelenő problémák megoldása
- Átgondolt víz és energiapolitika megvalósítása
- Megújuló energiákra történő hangsúlyáthelyezés
- Turisztikai és rekreációs fejlesztések

Pest megye fontosnak tartja a közös gondolkodást és a megyehatár menti regionális és térségi együttműködés erősítését, ami elősegítheti egyes, megyehatáron átnyúló tájegységek márkaerejének növekedését is.

NYITRA MEGYE

A megye előzetes Gazdaságfejlesztési és Társadalmi Fejlesztési Programjaa 2030-ig tartó programozási időszakra szól. A stratégia jellegzetesen középtávú/hosszútávú, de tartalmaz egy rövidtávú, végrehajtási szintet is. A stratégia kulcsa az intézkedések egyes ágazatokban történő integrálása. A Nyitra megyei stratégia offenzív, mivel az elkövetkező időszak fő kihívásai nemcsak a jelenlegi problémák megoldása, hanem a megye fejlődésének stabilizálása és felgyorsítása, valamint pozíciójának és a megye területi tőkéjének hatékony kihasználása a közép-európai Bécs-Pozsony nagyvárosi régió részeként.

A Gazdaságfejlesztési és Társadalmi Fejlesztési Program fő céljai:

1. Innovatív, fenntartható és versenyképes gazdaság
2. Fenntartható regionális agrár-élelmiszeripari komplexum, különösen feldolgozási és forgalmazási láncok
3. Környezet, ökoszisztéma-szolgáltatások, zöld infrastruktúra
4. Smart energetikai, közlekedési és műszaki infrastruktúra és beruházási adósságrendezés ezeken a területeken
5. Fenntartható közösségek és életminőségük fejlesztése (beleértve a szociális infrastruktúrát)
6. A megye régióinak, városainak és településeinek kiegyensúlyozott fejlesztése és fenntartható irányítása
7. A Nyitra Megyei Önkormányzat nagyvárosi régiójának kiegyensúlyozott fejlesztése (Fenntartható városfejlesztés)

5.4. TERÜLETRENDEZÉSI TERVEK TÉRSÉGET ÉRINTŐ VONATKOZÁSAI

5.4.1. ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERV (OTRT)

Az Országos Területrendezési Terv *Magyarország és egyes kiemelt térségeinek területrendezési tervéről szóló 2018. évi CXXXIX. törvény (Trtv)* részeként került elfogadásra. A terv hosszú és nagy távra készült, elsősorban a térségek területhasználatát, a műszaki infrastruktúra-hálózatok és egyedi építmények területbiztosítását, valamint országos szintű korlátozásokat határoz meg országos övezetek formájában.

Főbb változások a korábbi OTrT-hez képest, hogy a területfelhasználások közül kikerült a vegyes területfelhasználású térség. A közlekedési hálózat és egyedi építmények, illetve az energetikai hálózatok és egyedi építmények elhelyezkedése és nyomvonala pontosításra került.

Az övezetek némelyike kikerült a törvényi jogkör alól, azokat a *területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet* (MvM rendelet) határozza meg. Az övezetek nevei módosultak, továbbá egy új lehatárolás került be az országos övezetek közé, amely az erdőtelepítésre javasolt terület övezete.

5.4.2. KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYEI TERÜLETRENDEZÉSI TERVE (MTRT)

Komárom-Esztergom megye területrendezési tervét a *6/2020. (VI. 25.) Önkormányzati Rendelettel (Rendelet)* fogadta el Komárom-Esztergom Megye Közgyűlése. Az MTRT-ben az országos elemek korrekciója csak minisztériumi egyetértéssel megengedett, a nyomvonalas elemek és az országos övezetek megyei tervbe építése kötelező. Az övezetek lehatárolásai pontosíthatók az adatszolgáltató szerv egyetértésével.

A Trtv kötelezően előírja, hogy az MTRT határozzon meg térségi elemeket és további térségi övezeteket, de 2016 óta a szabályozási köre bővült, hiszen **a megyei sajátosságokat figyelembe véve egyedileg meghatározott övezeteket és sajátos szabályokat is előírhat, mely elősegítheti a területfejlesztési koncepcióban foglalt elhatározások határozottabb érvényesülését.**

Az egyedileg meghatározott övezetek a megye területének **természeti, épített környezeti és gazdasági adottságainak védelmére és fejlesztésére, a térszerkezet szervezésére** vonatkozhatnak.

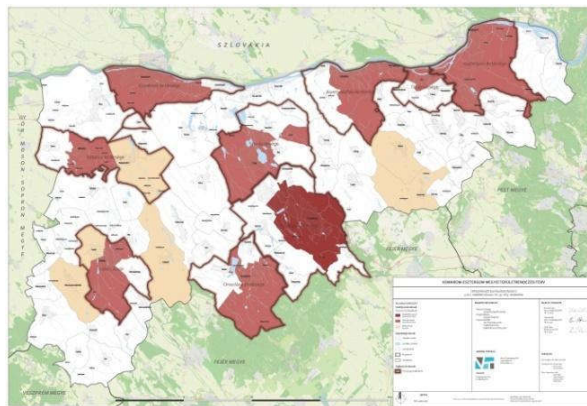
Komárom-Esztergom megyében **5 egyedi övezet került lehatárolásra**, melyek közül **fejlesztési szempontból** kiemelendő a Térszervező települések övezete, a Térségi együttműködések övezete, a Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei, illetve a Natúrpark – szelíd turizmusfejlesztés egyedi övezetei.

Térszervező települések övezete és a Térségi együttműködések övezete

Bár egymással szorosan összefügg, de az egyeztetések eredményeként külön övezetként szerepel a tervben a térszervező települések övezete és a térségi együttműködések övezete. A térszervező városok kijelölése tulajdonképpen a városok differenciálását jelenti az adott város gazdasági, kereskedelmi, oktatási stb. vonzereje és nagytérségi kapcsolatrendszere alapján. A megye városai között igen nagy a differenciáltság mind lakosságszámban, mind területhasználatban, mind szolgáltatásokban. A megyeszékhely mellett több nagyváros is központi szerepet tölt be a térségében, mint Esztergom, Komárom, Oroszlány, vagy akár Kisbér is. A vonatkozó definíció szerint a térszervező város az a többféle térségi kapcsolódást kínáló, jelentős gazdasági és kulturális súllyal rendelkező, központi szerepű város, mely a megye egy térségére – határfekvés esetén, a megye határán is átnyúló – vonzerővel rendelkezik. Az előírások a településfejlesztési koncepció és településrendezési eszközök készítésére vonatkozik, elősegítve az adott város szerepének megfelelő erősítését, a területfejlesztési koncepcióban szereplő területi elvek érvényesítését.

Erre épül a térségi együttműködések övezete, mely ugyan az országos tervekben kikerült a kötelezően lehatárolandó övezetek közül, ám megyei szinten lehatárolásra került az együttműködések erősítése érdekében. Az együttműködések erősítése segíti a közös célok, érdekek felismerését, az eredő **közös fejlesztési célok együttes megvalósítását, a szinergiák érvényesülését**, így a térszervező települések csoportjainak erősödését.

Az egy térségbe tartozó településeken célszerű a fejlesztési irányok egyeztetése, közös célok kitűzése, melynek színtere a közös tervezés. Közös fejlesztés esetén a közös tervezés kötelező. A két övezet szabályozásában az ésszerű területgazdálkodásnak kell a főszerepet kapnia. A túlzó és zömmel kihasználatlan fejlesztési területek kijelölésének megakadályozása érdekében a teljes térség (elsősorban a már kijelölt és használaton kívüli területek) vizsgálata szükséges az új területek tervbe illesztéséhez.

5.4.2.1 ábra: Térszervező települések övezete (KEMTrT)

Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei:

Által-ér menti komplex turisztikai térség és a Duna mente komplex turizmusfejlesztési térség

A komplex turizmusfejlesztés vonatkozásában kiemelten fontos a Duna mente turisztikai terület, valamint e terület fejlesztési lehetőségeinek felülvizsgálata, különösen az aktív- és ökoturisztikai potenciálok kiaknázása szempontjából. A Duna menti térséget az Integrált Területi Program szerinti települések, valamint az „Esztergom és Visegrád középkori magyar királyi központok, valamint az egykori Pilisi királyi erdő területe” Világörökségi Várományos Helyszín települései alkotják. Az Által-ér menti térségbe az Által-ér vízrendszeréhez tartozó állóvizek és mellékágak által érintett települések tartoznak. A két térségben javasolt összehangolt cselekvésre ösztönözni a településeket. A térségek nem csak megyei szinten, de makroregionálisan is kiemelt jelentőséggel bírnak.

Natúrpark – szelíd turizmusfejlesztés egyedi övezetei:

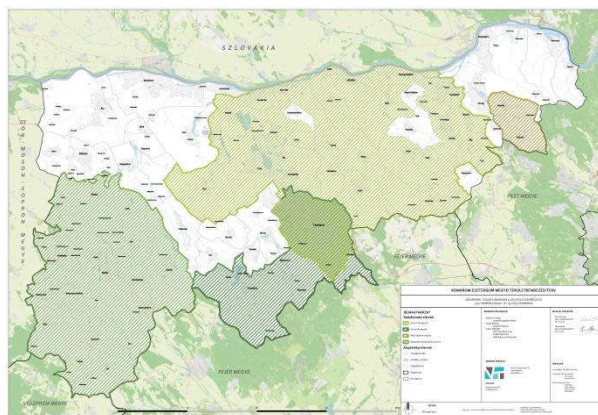
Gerecse Natúrpark, Bakonyalja Natúrpark (tervezett), Vértesi Natúrpark és Pilisi Sziklák Natúrpark

A Natúrparkok esetében a természet és az ott élők kapcsolata kiemelten fontos. A fejlesztések 4 pilléren alapulnak (természeti és kulturális örökségek védelme, környezeti nevelés, vidékfejlesztés, turizmus és pihenés).

A cél a turisztikai folyosók tájképi és településképi értékeinek megőrzése, bemutatása. A térségi turisztikai elemek folytonosságának biztosítása és a világörökség-várományos területekkel való kiemelt foglalkozás a települések fejlesztési koncepcióba is beillesztendő, elősegítve a területfejlesztési tervek elhatározásainak megvalósulását. Az övezeti szabályozás elősegíti a turisztikai kínálatok egymásra épülő láncolatának kialakulását, azaz a turisztikai folyosó megvalósulását. Az élményszerű, autentikus ökoturisztikai szolgáltatások, a környezettudatos és egészséges életmódra való odafigyelés, valamint a helyi erőforrásokra építő kínálat igen vonzó környezetet biztosít a turizmus fejlődéséhez, a térség vonzóbbá tételéhez.

Cél a táj karakterének, a helyi sajátosságoknak a védelme és megismertetése. Az örökségek megőrzése és továbbadása érdekében különös figyelmet szükséges fordítani az oktatásra és a szemléletformálásra. A natúrparkok sajátosságai közé tartozik a helyi termékekkel való kiemelt foglalkozás. A termékek előállításában, azok piacra juttatásában is segítséget tud nyújtani, a lehetőségek megteremtésével.

A területi célok érvényesülését segíti elő területfejlesztési koncepciók céljainak, beavatkozásainak adaptációja, mely segítheti a natúrpark értékein alapuló „szolgáltatások” hálózatának kiépítését, erősítését.

5.4.2.3 ábra: Natúrpark - Szelídturizmus fejlesztés egyedi övezetei (KEMTrT)

A táji adottságok aktív- és ökoturisztikai fejlesztések révén történő kiaknázása, valamint a gasztro- és borturizmus (ld. Pl. Neszmélyi borvidék, illetve Etyek – Pannonthalma – Felvidék összekapcsolás lehetősége), illetve a kulturális turizmus (ld. Nemzetiségi hagyományőrző programok) összekapcsolása javasolt a szelíd turizmus jegyében célirányos fejlesztések révén

Majorsági táj övezete

A 19. századtól folyamatosan alakultak ki majorságok a megye területén. Jellemző elhelyezkedésük a megye Kisalföld felé eső része, valamint Héreg-Nagysáp-Szomor környéke. A majorságok helyzete gyökeresen átalakult az elmúlt évtizedekben, nagy részét felhagyták, a lakott majorok lakossága kicserélődött, mélyszegénységben élők lakják. Megközelíthetőségük, infrastrukturális adottságaik kedvezőtlenek. A megyei tervben történő lehatárolás és az előírások célja a majorok tájba illesztésének elősegítése, többcélú hasznosításának, önfenntartó infrastruktúra kiépítésének vizsgálatának ösztönzése, valamint a termőföld védelem és lakófunkció korlátozása, a területi célok települési tervekben történő érvényesítése.

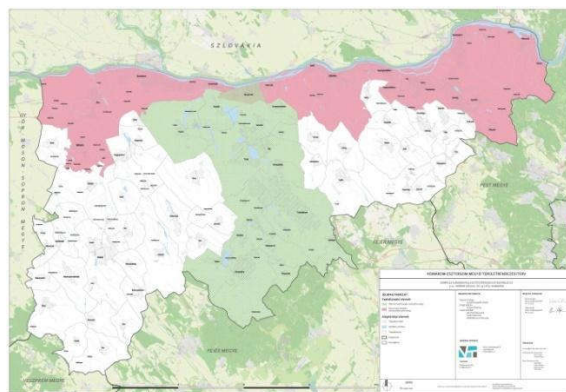
Kertes vegyes használatú területek övezetei:

Szőlőkataszterrel érintett települések övezete és Zsugorodó kertes területek övezete

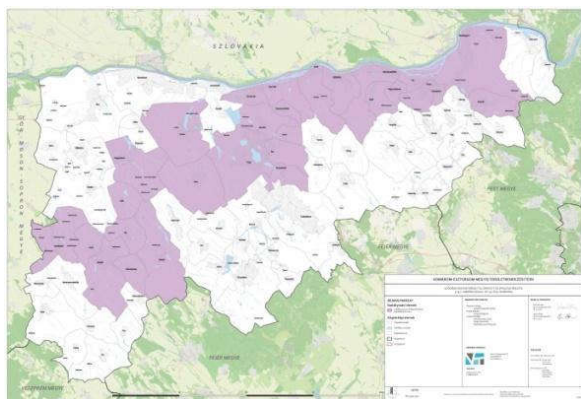
A területrendezési terv a megyében található zártkerteket, szőlőkataszteri területeket szabályozza. Fő tevékenység ezeken a területeken a hagyományos szőlőtermesztés, mely területeket a szőlőkataszter tartja nyilván (pl. Neszmély történelmi borvidék). Ezekkel a területekkel az elsődleges probléma az infrastrukturális adottságukból (pl. dűlőúthálózat, közmű-hálózat minősége) és az erózióból ered. A vonatkozó előírások a szőlőkataszteri területek, mint kiemelt megyei termőföld termelési funkciójának megőrzését, fejlesztését segítik elő. A kertes területek másik részén a gazdálkodás erősen visszaszorult, spontán erdőszölések kezdődtek meg. A területrendezési szabályzat e kertes területeken megindult természetes folyamatok elősegítését javasolja, mely elősegíti a megye további erdőülését, illetve hatással lehet vonzerejére.

A további kertes területek potenciális lakó- és üdülőterületként kezdenek funkcionálni, melynek hatására a szociális ellátás és a műszaki infrastruktúra elemek kiépítése az önkormányzatot fogja majd terhelni. Fontos, hogy ezeket a zártkerti területeket csak erősen szabályozott körülmények között és korlátozottan lehessen beépítésre szánt területbe sorolni. Ezek lehatárolása nem jelenik meg külön övezetként, de általánosan behatárolja azok lakóterületbe, üdülőterületbe sorolását azzal, hogy csak a belterülethez, beépítésre szánt területbe szorosan kapcsolódó területeket lehessen beépíteni.

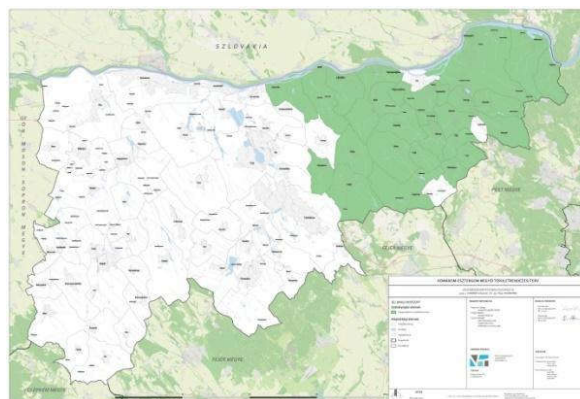
Így van esély, hogy nagy energiabefektetéssel ugyan, de ütemezetten, ellenőrzött körülmények között, közel elfogadható színvonalú üdülő- és lakóterületek alakuljanak ki, mely nem köti le feleslegesen az önkormányzat forrásait.

5.4.2.2 ábra: Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei(KEMTrT)

5.4.2.4 ábra: Szőlőkataszteri területekkel érintett települések

5.4.2.5 ábra Zsugorodó kertes területek övezete

5.5. 15 EZER FŐ FELETTI LAKOSÚ VÁROSOK TELEPÜLÉSFEJLESZTÉSI ÉS GAZDASÁGI PROGRAMJAI, KONCEPCIÓI

Komárom-Esztergom megyében három 20 ezer főt meghaladó város található: Tatabánya, Tata és Esztergom. A konkrét, tervezett fejlesztéseket a 2. melléklet tartalmazza. Fejlesztési programjait a következőképpen lehet összefoglalni:

Tatabánya (65 845 fő): Tatabánya a Bécs-Budapest tengelyen, központi pozícióban fekvő, frekvenciát, jó közlekedési adottságokkal és nagy ipari, gazdasági múlttal rendelkező város. A település elsődleges célja az otthonteremtés fellendítése, melyhez hozzá tartozik a „vonzó arculat”, a dinamikus fejlődés, a magas szintű oktatás-nevelés, az egészségfejlesztés és az innovációs területek támogatása is. Tatabánya 2014-es Településfejlesztési Konceptiójában a főbb elvek és célok meghatározásához az alábbi elveket fogalmazta meg:

- Fenntartható, klímabarát, energia-hatékonyságot eredményező fejlesztések
- Barnamezős területek és használaton kívüli meglévő épületállomány hasznosítása
- Foglalkoztatáshoz való hozzájárulás
- Népeségmegtartó képesség fejlesztése
- Befogadás – társadalmi felzárkózás, esélyegyenlőség megteremtése
- Kerékpárosbarát városfejlesztés
- Partnerség és közösségi részvétel

Az átfogó célok között szerepel a *Magas hozzáadott értéket előállító versenyképes gazdaság*, mely a jelenleg is dinamikusban fejlődő ipari központ továbbfejlesztését, a piacképes tudást biztosító oktatás és képzési rendszer kialakítását, és az infrastrukturális környezet fejlesztését irányozza elő. A másik cél a *Megyeszékhelyi és városi szolgáltatások komplex fejlesztése, a XXI. századi vonzó városi környezet kialakítása*. Utóbbi cél inkább a környező települések kiszolgálására fordít nagyobb hangsúlyt mind a szolgáltatások, mind humán infrastruktúra szempontjából.

A város 2008-ban készült Integrált Településfejlesztési Stratégiájában (ITS) megfogalmazott fejlesztések zöme megvalósult, vagy folyamatban van. Ilyen projektek pl. az óvodafejlesztések- (Újváros, Sárberék) és bölcsődefejlesztések, Gerecse kapuja turisztikai látogatóközpont kialakítása, Dózsakert közösségi tereinek rekonstrukciója, vagy az iskolák energetikai korszerűsítése.

A három nagyváros közül egyedül Tatabánya rendelkezik Gazdasági Programmal, mely már a 2020-2024-es, illetve egyes esetekben egészen 2030-ig tartó időszakra vonatkozik. Általános célkitűzései között szerepel pl. az M1 autópálya bővítése, az Ipari Parkok bővítése, elkerülő út építése, tájsebek rekultivációja, energiahatékonyság szem előtt tartása, a „környezetbarát város” kialakítása is.

Esztergom (28 144 fő): A 2018-ban készült Helyi Közösségi Fejlesztési Stratégia fő célja, hogy Esztergom értéktudatos, önszerveződő helyi közösségekből álljon, amely képes közösségépítő jelleggel hasznosítani a város örökségét és adottságait. A specifikus célok között a helytörténeti akciók, a fiatalok, a hátrányos helyzetűek és a nagycsaládosok bevonása, valamint a városi területek fejlesztései is nagy hangsúlyt kapnak. A tervezett célok 2021-ig kerültek ütemezésre, a megvalósításuk jelenleg is zajlik.

A 2019-es Településfejlesztési koncepció alapján a város alapvető célja a Történelmi fővárossá válás, melyet a 2030-ig terveznek megvalósítani. Esztergom számos történelmi emléket, hagyományt őriz, ezáltal kíván a Városok városává válni. Mindezt értékörzéssel, közösségfejlesztéssel, távlati gondolkodással tervezi elérni. A város számára fontos a gazdasági helyzet szinten tartása, megőrzése, az épített környezettel kapcsolatos magas szintű elvárásoknak való megfelelés, a természeti környezet szerepének kiemelése, és egyre fontosabbá válása, a hagyományőrző, de megújuló társadalom megteremtése. A fejlesztési koncepció szerint a jó városnak az alábbiakra kell kiemelt figyelmet fordítania:

Tata (23 377 fő): Tatabányával együttműködve központi funkciókat lát el. Tatabánya – Tata – Oroszlány együttese kiemelkedő gazdasági és igazgatási szempontból is a térségben. Tata kulturális és rekreációs funkciókban bővelkedik, a lakóterület térhódítása egyre nagyobb. A város így elsősorban a humán erőre összpontosít, céljai között elsősorban az életkörülmények javítása, a munkahelyteremtés, a fenntartható fejlesztések és a szolgáltató funkciók bővítése szerepel. A kedvező kép kialakítása érdekében a város nagy figyelmet kíván fordítani a természeti értékek megőrzésére, az „öko- és aktív turizmus” fellendítésére, valamint a műemléki belváros megőrzésére, felújítására is. A 2015-ben elkészült ITS kulcsprojektjei is ezekre a célokra épülnek. A fejlesztések között megtalálható pl. az Angolpark zöldfelületi és vízrendezési rehabilitációja, az Által-és az Öreg-tó rehabilitációja, valamint az intermodális kapcsolat biztosítása a helyközi tömegközlekedésben.

Komárom (18 805 fő): Komárom Város Településfejlesztési Konceptiója 2006-2013-ig tartó időszakra készült, majd 2016-2030-ra vonatkozóan elkészült az Integrált Városfejlesztési Stratégia (továbbiakban: ITS) is. Az ITS alapján a város fő erejének az alacsony munkanélküliségi ráta, a jó megközelíthetőség, a turisztikai adottságok, valamint az ipari tevékenység kiemelt jelenléte tekinthető. Az ITS-ben foglaltak alapján egy „aktív Komárom” kialakítására törekcszenek, melyhez hozzá tartozik a modert városi lakó- és munkahely megteremtése, a biztonságos befektetések helyszínének kialakítása, a fejlett infrastruktúra, egy „zöld Komárom” létrehozása és a határon átnyúló együttműködés is. 19 fejlesztési programot jelöl meg, köztük az új Duna-híd megépítését, az „okos várost”, az oktatás és az egészségügy fejlesztését, városrehabilitációt, energiatakarékosságot, valamint a barnamezős területek újraháznosítását. Az ITS-hez 47 alprogram is tartozik, illetve kitér a fejlesztési projektekre is. A területi célokkal kapcsolatban 6 akcióterületet határol le: Koppánymonostor, Monostori erdő, Komárom középső része, Szőny, MOLAJ és az Ipari Park. A tervezett beavatkozások közül sok már megvalósításra került, mint például a Csillag Erdő Művészeti, Történeti és Hadkultúra Központ, Rüdiger tó partjától nyugatra szabadtéri fitness eszközök elhelyezése, vagy akár a Szent Pál sziget és a hozzá kapcsolódó holtág környezetének rehabilitációja és védelme.

Oroszlány (18 171 fő): Elsősorban a bányászatáról híres térség 2015-ös Integrált Városfejlesztési Stratégiájában célul tűzte ki, hogy a térség egyik innovatív központjává váljon. Az átfogó célok között a gazdaság és az infrastruktúra környezet- és energiatudatos fejlesztése, az épített környezet komplex korszerűsítése, közlekedési kapcsolatok fejlesztése, a városi életminőség javítása, a magas színvonalú oktatás nyújtása, valamint a kulturális és rekreációs létesítmények színvonalának fokozása is szerepel.

A város számára kiemelten fontos a munkahelyteremtés, a város általános komfortjának fokozása, a térségi együttműködés mellett a városrészek rehabilitációja és az állagromlás megállítása is. Akcióterületei között szerepel a Belváros, az ipartelep, a Haraszt-hegy, a Majki remeteség és a Nyíres dűlő is. A városban lehatárolásra kerültek a szegregátumok, melyek fejlesztésére, a térség felzárkóztatására Anti-szegregációs Programot indított Oroszlány.

5.6. HATÁLYBAN LÉVŐ MEGYEI ÁGAZATI TERVEK, PROGRAMOK

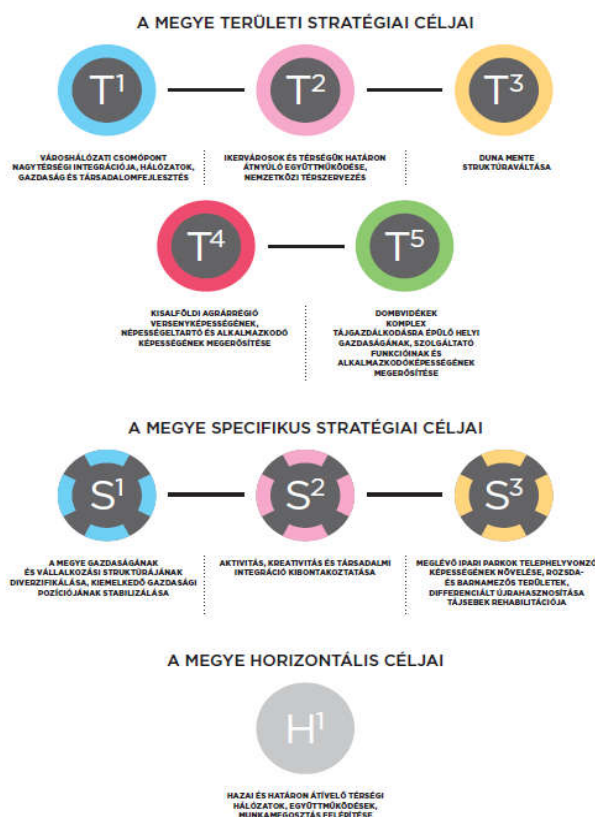
Jelenleg a következő ágazati tervek és dokumentumok vannak hatályban a megyében:

- Komárom-Esztergom Megye Területfejlesztési Konceptiója (2014-2030)
- Komárom-Esztergom Megye Területfejlesztési Programja (2014-2020)
- Integrált Területi Program (2014-2020)
- KEM III. Környezetvédelmi Program, 2014
- Komárom-Esztergom Megye Klímastratégiája (2017-2030)
- Fenntartható Energia és Klíma Akcióterv (SECAP) 2018
- Komárom-Esztergom Megyei Szolgáltatási Út Térkép 2019
- Natúrparkok megvalósíthatósági lehetősége Komárom-Esztergom megye területén, 2003
- Az Ipari-bányászati múlt, az Esterházy örökség értékeire és a természeti adottságokra építhető tematikus turisztikai kínálat termék-szolgáltatásfejlesztési stratégiája és marketing terve, 2017
- Komárom-Esztergom megye zöldturizmus-fejlesztési koncepciója, 2000
- A megye turisztikai fejlesztési stratégiája (2009-2015)
- Komárom-Esztergom Megye Határon Átnyúló Együttműködéseinek Stratégiai Programja, 2010
- Komárom-Esztergom Megye 2024-ig szóló gazdaságfejlesztési programja, 2020
- Komárom-Esztergom megye középtávú foglalkoztatási stratégiája 2017-2021
- Komárom-Esztergom megye gazdasági célú fejlesztési területeinek katasztere, 2017-2018

A felsorolt dokumentumok közül elsődlegesen a területfejlesztési dokumentumokat emeljük ki.

A megye jövőképe – szembenézve a kihívásokkal – új térszerkezeti erővonalak és térségi együttműködési hálózatok kiépülésére, a tudás- és információs társadalomba történő felzárkózásra és a sokrétű alkalmazkodás feltételeinek megteremtésére épül. A megye területi stratégiai céljait a koncepció a megye térszerkezeti egységei, az új térszerkezeti erővonalak mentén kijelölve, a mellékelt ábra szerint határozta meg. A megye jövőképe egyik legerőteljesebb súlyponti eleme a Tatabánya központú városhálózati csomópont: Oroszlány-Tatabánya- Tata és a velük egyre szorosabb kapcsolatban élő Komárom. A megye identitásának másik meghatározó térsége a **Duna mente**, amely megerősödik a Komáromnál⁴⁸ és Esztergomnál tervezett Duna-hidakkal és a Duna menti településlánc integrált közlekedési, területhasználati –gazdasági, és turisztikai megújulásával. A folyó két oldalán fekvő Duna menti hídfővárosok - Komárom és Esztergom -, hozzájárulnak az OFTK-ban hangsúlyos közép-európai integráció megerősítéséhez. Az együttműködést elősegítheti az Európai Unió Duna régióra vonatkozó stratégiája és cselekvési terve⁴⁹. A megye jó adottságú és kezelhető léptékű vidéki térségeiben – a **Kisalföld és a dombvidék** (Gerecse, Vértes, Pilis) területén az élelmiszervertikum, a komplex tájgazdálkodásra épülő helyi gazdaság, illetve a **turizmus és rekreáció nagymértékben járul hozzá a népességmegtartó képesség** markáns javulásához.

Területhasználati szempontból nagy jelentőségű a stratégiában meghatározott specifikus cél, amely a meglévő ipari parkok telephelyvonzó képességének növelését, a rozsdaterületek differenciált hasznosítását és a tájsebek rehabilitációját célozza. Kiemelendő még a **Komárom-Esztergom megye határon átnyúló együttműködéseinek stratégiai programja**, mely szerint „Komárom-Esztergom megye és a Nyitrai kerület (Nitriansky kraj) szélesebb határsávjában fekvő térség „helyét” is

5.6.1 ábra: A megye területi stratégiai céljai

együttesen értelmezve kell megtalálni az összeurópai fejlődési térben”. A stratégia legfontosabb **célkitűzése**, hogy a **megye mintaeértékű, proaktív szereplőjévé váljon a magyar-szlovák határon átnyúló fejlesztéseknek**. Ehhez szükséges a határon átvezető hálózati infrastruktúra fejlesztésének segítése, a határon átnyúló gazdasági, társadalmi és intézményi együttműködések támogatása. Ehhez kapcsolódik, hogy a Rába-Duna-Vág EGTC révén a teljes Dunaszakaszmén mentén kialakult az együttműködés.

A környezetvédelmi programmal és klímastratégiával a korábbi fejezetek foglalkoztak.

Területfejlesztés szempontjából releváns, legfrissebb **turizmusfejlesztési dokumentumok közül a 2017-ben készült stratégiai és marketingtervet célszerű kiemelni**. A stratégia legfontosabb javaslata **tematikus útvonalakat, csomagajánlatokat** megalapozó szolgáltatói hálók kialakítása annak érdekében, hogy az egy tematikába összefogható attrakciók ismertsége, megismertetése sikeresebb legyen. Konkrét javaslatként jelenik meg a szénbányászattal, kőbányászattal, malmokkal, Esterházyak örökségével, valamint az ökoturizmussal kapcsolatos lehetséges tematikus útvonalak, melyek összesítik egy-egy tematikán belül a már meglévő attrakciókat. Most készül az új megyei turisztikai stratégia.

A megye 2024-ig szóló gazdasági programja, a dokumentum megfogalmazása szerint „helyi szinten meghatározza mindazokat a célkitűzéseket és feladatokat, amelyek a helyi önkormányzat költségvetési lehetőségeivel összhangban, a helyi társadalmi, környezeti és gazdasági adottságok átfogó figyelembevételével a helyi önkormányzat által nyújtandó feladatok biztosítását, színvonalának javítását szolgálja.” A vidékfejlesztést érintően a dokumentum kitér a szervezetekkel folytatott **együttműködések fontosságára** (különösen Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége, Klímaplatform működtetése, Térségi fejlesztési tanácsok, területfejlesztési konzultációs fórumok munkájában történő részvétel), a **területrendezéssel összefüggésben** a településcsoportok együttműködésének erősítésére, környezetvédelmi társulások létrehozására, a turizmusfejlesztéssel összefüggésben a TDM szervezetek fejlesztésére és nem utolsósorban a jelen fejlesztési időszakra vonatkozó teendőkre.

A 2018-ban elkészült Komárom-Esztergom Megye gazdasági célú fejlesztési területeinek katasztere egyedi kezdeményezés az országban, mely során 12 város és térségének gazdasági szempontú fejlesztési területei kerültek felmérésre. Az így bemutatott területkínálat segítséget jelenthet a megyében befektetőknek a megfelelő gazdasági terület kiválasztásában, egyúttal segíti a várostérségek gazdaságfejlesztési céljainak megvalósulását.

5.7. A TERVEZÉST ÉRINTŐ EGYÉB JOGSZABÁLYOK, ÚTMUTATÓK

A korábbi fejezetekben már részletesen bemutatásra kerültek a környezetvédelemmel, természetvédelemmel és tájképvédelemmel összefüggő szabályozások, valamint a tervezést érintő egyéb jogszabályok is. Itt a területi korlátok miatt nem ismételjük meg.

A tervezéshez ugyanakkor a **Pénzügyminisztérium útmutatót bocsátott ki** (2020. szeptember 25.) a megyék és tervezők részére. Az útmutató elsődleges célként emeli ki, hogy a 2021-2027-es időszakra vonatkozó európai uniós tervezési feladat a 2014-2020 közötti operatív programok továbbvitele a megfelelő változtatások elvégzését követően. Hangsúlyozza, hogy jelen tervezés kezdetén a tervezést befolyásoló **egyes elemek még nem véglegesek**, így a tervezés során nehézségek adódnak. A koncepció felülvizsgálata során figyelemmel kell lenni a **koronavírus-járvány várható hatásaira, lehetséges következményeire, a várostérségek fejlesztéseinek összehangolására**, a várostérségi megközelítés érvényesítésére, a megyei jogú városokkal történő **együttműködésre**, kerülni kell az egymást kioltó, vagy a nem megalapozott fejlesztési elképzelések tervezését. A komplex programmal fejlesztendő járással rendelkező megyéknek külön fejezetben kell kidolgozni a járásokat érintő fejlesztéseket. Az útmutató rögzíti, hogy ugyan nem szükséges a **fenntartható városfejlesztést** külön fejezetben kidolgozni, de a kapcsolódó fejlesztéseknek beazonosíthatónak kell lenniük, megalapozva az ITP fenntartható városfejlesztési programrészét és annak preferenciáit. Az útmutató ezen felül részletes módszertani ajánlásokat sorol fel a tervkidolgozás hatékonyságának növelése érdekében.

Külön útmutató készült a területfejlesztési program elkészítésére, 2020. október 20-án, ugyanakkor a 2021-27 közötti időszak programozásáról továbbra sincs döntés, ezért az indikatívnak tekinthető. A program elsődlegesen a helyi önkormányzati fejlesztéseket finanszírozza, valamint szerepet vállal a kiemelt térségek és gazdasági zónák fejlesztésében és az elmaradott térségek felzárkóztatásában is. Ezen felül a programnak szerepe van a fenntartható városfejlesztési intézkedések megvalósításában, valamint a helyi jelentőségű turizmus fejlesztésében. A területi operatív program végrehajtására vonatkozó jogszabályok jelenleg előkészítés alatt állnak.

Mivel a tervezésre szűkös az időkeret, a stratégiai és operatív programrész készítésére **egy fázisban kerül sor**.

Az integrált területi program végleges útmutatója még nem jelent meg, tekintettel a bizonytalanságokra, ugyanakkor a véleményezési változat szerint különös hangsúlyt fektetnek a települések **differenciálására**, a települések közötti **versenyhelyzet mérséklése érdekében**. A differenciálást a területfejlesztési koncepció és program szintjén – a területi terv jellegének megfelelően – már meg kell határozni, azaz az útmutató visszahat az azt megelőző dokumentumok kidolgozására.

7.A TERÜLETFEJLESZTÉS ESZKÖZ- ÉS INTÉZMÉNY-RENDSZERE

A régió, illetve a megye területfejlesztési igényeinek és elképzeléseinek finanszírozására alapvetően hazai és Európai Uniói források állnak rendelkezésre. A **2021-2027-as időszakra vonatkozóan még nincs pontos információ**, legfeljebb csak következtetni lehet a nagyságára, összetételére. A **területfejlesztés intézményrendszerének alapja** a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló **1996. évi XXI. törvény**.

Az országos szinten kiemelten fontos, hiszen az állami irányítás határozza meg a fejlesztések „szabályait”.

2014-ben a területfejlesztési és területrendezési ágazat átalakítása során az egységesülő igazgatási rendszer központi szereplőjévé a Miniszterelnökség vált. 2014. január 1-jétől kezdődően, a Nemzeti Fejlesztési Ügynökség megszűntetésével a tárcák uniós társfinanszírozású területfejlesztési feladatainak összehangolását a Miniszterelnökség látta el. 2018. május 22-étől az európai uniós források koordinációjáért való felelősség és a területfejlesztés általános irányításának közigazgatási elválasztását megszüntették, az új kormányzati rendben mindezen feladatokért az innovációs és technológiai miniszter felel, aki így területfejlesztési csúcsmiszternek tekinthető, az Innovációs és Technológiai Minisztérium a területfejlesztésért (általában) felelős tárca. Az új kormányzati struktúrában a **területfejlesztés stratégiai tervezését elsősorban gazdaságfejlesztési kérdésként kezelik**, ezért a területfejlesztés stratégiai tervezéséért a Pénzügyminisztérium felel. Jelenleg az agrár- és vidékfejlesztés kérdéseit ismét elkülönítetten kezelik az uniós és hazai (terület)fejlesztési politika általános kérdéseitől, azokért a jelenlegi kormányzati struktúrában az agrárminiszter felel.

2014-től kezdődően irányító hatósági feladatokat lát el a Pénzügyminisztérium, az Innovációs és Technológiai Minisztérium, a Miniszterelnökség, az Agrárminisztérium továbbá az Emberi Erőforrások Minisztériuma, amely az európai uniós fejlesztési források felhasználásához kapcsolódó felelőssége körében biztosítja az európai fejlesztési források felhasználásával megvalósuló, külön jogszabályban meghatározott operatív programok irányító hatósági feladatainak ellátását, valamint ez a minisztérium is ellát közreműködő szervezeti feladatokat.

Területi szinten a kistérségi és regionális fejlesztési tanácsok feladatait a **megyei önkormányzatok** vették át 2012-től. **Területfejlesztési önkormányzati társulást** a települési önkormányzatok képviselő testületei hozhatnak létre a közös területfejlesztési célok kidolgozása és megvalósítása érdekében. Az adott régióhoz tartozó megyei közgyűlések elnökei és a megyei jogú városok **területfejlesztési konzultációs** fórumot hozhatnak létre, a régió-, illetve a megyehatárokon túlterjedő, vagy kiemelt területfejlesztési feladatok ellátására a megyei közgyűlések **térségi fejlesztési tanácsot** hozhatnak létre.

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat az alábbi térségi fejlesztési tanácsok munkájában vesz részt:

- **Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács**

A Tanács jelenleg csak formálisan működik, elfogadja a szükséges zárszámadásokat és költségvetéseket, de potenciális pályázati forrás híján a működési tevékenység nem terjed ezen túl. Ugyanakkor a térség kiemelt turisztikai jellegéből fakadóan az együttműködés fenntartása a jövőben is indokolt. 2020-ban a tanács irányítását Komárom-Esztergom megye átvette Pest megyétől.

- **Velencei-tó és Térsége, Váli-völgy, Vértes Térségi Fejlesztési Tanács (VVVTFT)**

A jelenlegi taglétszámot Fejér megyéből 37, Komárom-Esztergom megyéből 9 település képezi. A Tanács működésének fókuszában a "Pannónia szíve" kiemelt turisztikai program szerepel. Kem megyében pedig É-D irányú kerékpárút fejlesztés valósult és valósul meg, melynek célja, hogy a két megye hálózatán keresztül el lehessen jutni a Dunától a Velencei-tóig.

- **Szigetköz-Felső-Duna mente Térségi Fejlesztési Tanács**

A Tanács az Öreg-Duna és a Mosoni-Dunaág között, mintegy 375 km²-es területen elhelyezkedő tájegység fenntartásáért tevékenykedik. Területi érintettsége Komárom-Esztergom megyének Ács városán keresztül van.

Közép-dunántúli Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórum

A területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 18/B. § alapján az egy régió területén működő megyei közgyűlések elnökei területfejlesztési feladataik ellátása és összehangolása érdekében Regionális Területfejlesztési Konzultációs Fórumot működtetnek. A régiót alkotó Veszprém, Fejér és Komárom-Esztergom megyék közgyűlési elnökeiből álló fórum fontos szerepet töltött be és tölt be az operatív programok, így a TOP végrehajtása során is, hiszen a megyei egyeztetéseken túl szükséges a megyehatáron átnyúló fejlesztési elképzelések egyeztetése. A Fórum tevékenysége a Monitoring bizottságok munkájára, a szakmai vélemények és érdekek közös képviseletére irányul.

A **területfejlesztés hatékonysága** egy térség forrás-aktivitásán, azaz forrás-abszorpciós képességén keresztül vizsgálható.

A 2014-2020-as fejlesztési ciklusban, a Széchenyi 2020 program keretén belül minden településen volt nyertes pályázat. A támogatások összege elég széles skálán mozgott. Természetesen a népességszám és vállalkozássűrűség miatt elsősorban a járasszékhelyeken és más városokban koncentráltak a nyertes pályázatok megvalósulási helyszínei.

A következő ciklus fejlesztéseit az uniós és hazai, valamint a konkrét megvalósítók saját forrásai finanszírozhatják. A Megyei Önkormányzat felelőssége és kötelessége, hogy saját eszközzel, politikai súlyánál fogva, koordinációval, együttműködések felépítésével, tervi előkészítésekkel, forrásakkumuláció szorgalmazásával előmozdítsa a fejlesztések, törekvések megvalósítását, valamint az általa, vagy közreműködésével létrehozott cégek (megyei Területfejlesztési Kft., EGTC, TDM) és saját hivatala szolgáltatásai útján konkrétan segítse is az előkészítő és a projekt végrehajtó tevékenységet.

Ehhez még szorosabban együtt kell működnie a kormányzattal, az államigazgatási szervekkel, a települési önkormányzatokkal, a gazdasági érdekképviselőkkel, gazdaságfejlesztő szervezetekkel, szakmai műhelyekkel, felsőoktatási intézményekkel, szakmai kamarákkal és a civil szervezetekkel.

Saját eszközzel, az egyik legfontosabb eleme, hogy az önkormányzat közvetlenül is részt vesz a területi /megyei szintre vonatkozó, uniós forrásokat generáló Terület-és Településfejlesztési Operatív Program készítésében.

8. HELYZETÉRTÉKELÉS

8.1 SWOT ELEMZÉS

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
- a megye kiemelkedő jelentőségű páneurópai közlekedési folyosók mentén fekszik; - a megye része a Bécs-Pozsony-Győr-Budapest városhálózati csomópontnak, a térség keleti fele a Budapesti, nyugati része a Győri agglomeráció része; - az urbanizáció és a városodás magas szintű; - a megye területének jelentős részét nagy hatású, dinamizáló tényezők (forgalmi folyosók, várostérségek, gazdasági tengelyek) szervezik; - gazdasági teljesítmény, foglalkoztatás, jövedelmek tekintetében a megye tartósan az ország élvonalába tartozik; - stratégiai ágazatokban tökeerős nemzetközi vállalatok vannak jelen; - a megye változatos természeti adottságai a gazdaság sokoldalúságában magas szinten érvényesülnek; - a megye gazdag természeti erőforrásokban (jó minőségű termőföldek, magas erdősültség, Duna, termálvíz, stb.); a megye kiemelkedő madártani jelentőséggel bír (Ramsari területek, Natura 2000 területek, országos jelentőségű természetvédelmi területek); - kiválóak a táji adottságok: árterek, vizes élőhelyek, ökológiai folyosók, hegyvidék, természet-és tájképvédelmi területek, országos és helyi védettségű értékek; - bőségesen állnak rendelkezésre építőipari, energetikai nyersanyagok és ivóvíz (karsztvíz) - Új Duna híd Komáromnál, a Monostori híd; - megyei szinten fejlett az infrastruktúra, a közműellátottság; - jelentős környezetvédelmi és erőmű korszerűsítési fejlesztések valósultak meg; a hagyományos erőműveket a legszigorúbb környezetvédelmi elvárásoknak megfelelően korszerűsítették; - számos ipari park és fejlesztésre alkalmas barnamezős terület található a megyében; - kiemelkedően magas az aktív keresők aránya; - a megye gazdasági és foglalkoztatottsági szerkezetében a tőkeintenzív, exportorientált, korszerű ipari feldolgozó tevékenységek (jármű,	- a Dunában rejlő és a határon átnyúló közlekedési és turisztikai lehetőségek kevésbé kihasználtak, a szükséges infrastruktúra, a szervezeti háttér és a politikai konszenzus egyaránt hiányzik; - az Esztergom-Komárom közötti Duna menti térség továbbra is összetett területhasználati, környezeti és közlekedési konfliktusokkal küzd; - a jelenleg is zajló városhálózati polarizáció során Esztergom és Oroszlány térségének pozíciója relatíve gyengült; - a megye városai között az együttműködési hajlandóság még alacsony szintű; - az urbánus térségekben hiányoznak a városok közötti fejlesztési együttműködések; - a terciér szektor gazdasági súlya tartósan elmarad az országos szinttől; - továbbra is magas a rekultivációs hátralék, a kármentesítésre szoruló szennyezett területek, potenciális veszélyforrások, a tájsebek aránya magas; - a felszíni vízfolyások vízminősége kifogásolható; - a dombvidéki vízrendezés, a felszíni vizekkel való gazdálkodás gyakorlata hiányos, a villámárvizekkel szembeni kitettség magas; - elmaradások a vízgazdálkodás, árvízvédelem, csapadékvíz-gazdálkodás területén, fokozódó kitettség az időjárási anomáliáknak; - Esztergom térségében hiányzó kapacitív észak-déli irányú közúti közlekedési elemek; - intermodális csomópont hiánya; - a belterületi és településközi utak, a vasútállomások felújításra szorulnak; - fejlesztést korlátozó tényező a közművek műszaki állapota és hiányzó kapacitások; - nem megfelelő a külterületi lakott helyek közművesítettsége; - hiány van a piacképes végzettséggel rendelkező felsőfokú végzettségű munkaerő tekintetében. - erőteljes Budapest, Győr, Székesfehérvár tőke- és agyelszívó hatása;

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
gyógyszer, gépipar, elektronika) a meghatározóak; - járási szinten kialakult és jól prosperál, a megfelelő infrastruktúrával, IT rendszerrel rendelkező intézményrendszer; - a megyei járásait jól lefedő szakképző rendszer hálózata - Tata-Tatabánya-Oroszlány-Komárom tengely sok lábon álló, távlatos stabilitást biztosító gazdasági és infrastrukturális bázissal bír; - a hagyományos iparágak többsége prosperál, technológiai fejlesztésekkel tartják meg versenyképességüket; stratégiai ágazatok jelenléte; - a megye a megújuló energiatermelés élvonalában van (szélenergiák, napelemparkok); - az állattenyésztés erős hagyományokkal, térségi adottságokkal és hatékonysági feltételekkel rendelkezik (infrastruktúra és fejlett technológia); - versenyképes gépi és nagyüzemi technika mind a növénytermesztési, mind az állattenyésztési ágazatban; - jelentős építészeti és kultúrtörténeti értékek, találhatóak a megyében (Limes Esztergom, Komáromi erőd, Dunakanyar); - jelentősen javult a települések arculata (pl. közösségi terek, településközpontok, intézmények stb.); - Esztergom az ország egyik leglátogatottabb turisztikai célpontja, Tata és Komárom az elmúlt években jelentősen növelte vonzerejét, a megye erdős tájai a főváros környéki bakancsos turizmus kiemelt célterületei; - a megye egyre nagyobb mértékben tudja kihasználni a turisztikai-vonzóerő potenciálját; - TDM szervezetek helyi és megyei szinten működnek; - fejlődő natúrparki együttműködések; - a megye tervszerűen fejleszti a határ menti fekvésben rejlő lehetőségeket; - többéves múltra visszatekintő, bővülő határon átnyúló együttműködések (Duna menti megyék közötti térségi EGTC);	- kevés a megfelelő szakképzettségű munkaerő, nincs munkaerő tartalék; - hiányzik az ipart kiszolgáló, helyi, államilag finanszírozott felsőfokú, műszaki képzés és az intézményesített, több lábon álló, támogató együttműködés; - egészségügyi alap-és szakellátás humán erőforrás hiánya; - a megye nem élt a versenyképességet erősítő klaszteresedés kínálta lehetőségekkel, a klaszterkezdeményezések jobbára elhaltak; - tartós trend a K+F ráfordítások alacsony értéke; - a piaci ingadozások gyengítik a megye innovációs teljesítményét, mivel a meglévő potenciálok néhány nagyvállalatnál koncentrálnak; - a gazdasági teljesítményhez képest alacsony a vállalkozási hajlandóság; kevés a beszállító vállalkozás, gyenge a digitális felkészültség; - Hiányzik a kis-és középvállalkozások helyzetét, fejlesztési lehetőségeit átfogóan vizsgáló és intézkedési javaslatokat megfogalmazó megyei stratégia - a Bakonyalja térsége a megye belső periférikus térsége; - a majorságok, puszták megújítása elmaradt; - hátrányos helyzetű társadalmi csoportok esélyegyenlőségének, felzárkóztatásának nem elég hatékony a támogatása; - zöldmezős beruházások, napelemparkok túlterjeszkedése a kedvező termőadottságú földterületek rovására; - a kompakt települési területektől elszakadó széttelepülés - nem fejlődnek kielégítően a határon átnyúló intézményi kapcsolatok, ellátási láncok, szolgáltatási – termelési - értékesítési rendszerek;

ERŐSSÉGEK	GYENGESÉGEK
- klímatudatos elköteleződések: megyei klíma platform, megyei virtuális erőmű program, (vállalatok, civilek és önkormányzatok együttműködése);	- a klímaadaptáció és a klímavédelem területén az együttes tervezés-cselekvés szemlélete és gyakorlata hiányos;

LEHETŐSÉGEK	VESZÉLYEK
- a megyei érdekek és a hosszú távú országos szakpolitikai célok egybeesése az EU Stratégiai céljaival; - a COVID válság nyomában megfigyelhető a globális értékláncok újrendeződése, mely felértékelheti az európai felvevőpiacokhoz közelebbi és jó közlekedési kapcsolatokkal rendelkező ipari térségeket, mint amilyen Komárom-Esztergom megye; - A Covid járvány következtében tartósan és nagymértékben erősödik a belföldi turizmus; - markáns arculatú elemekből álló, sokoldalú városhálózat: érseki várostól az „iparvárosig”; élhető, urbanizálódó tájak; - a Duna szlovákiai oldalán jelentős kikötői (Rév-Komárom), vasúti logisztikai kapacitás (Párkány) és úthálózat áll rendelkezésre; - a megyében egyre több feltétel adott az intermodális K-Ny és É-D irányú kapcsolódások kiépítésére; - kerékpárút hálózatok folyamatban lévő fejlesztése; - bérletépítés, funkció nélküli ingatlanok, rozsdamezős területek bevonása a programba; - a megyében jelentős feldolgozóipari kapacitás, üzleti kapcsolatok és tudás halmozódott fel; - jelentős fejlesztési potenciált hordozó ágazatok nagy súllyal vannak jelen a megyében; - energiatároláshoz kapcsolódó, globálisan versenyképes feldolgozóipar; - megyei eredményekre, hagyományokra építő körforgásos gazdaság, környezetvédelmi ipar fejlődése; - kiváló megújuló energiaforrás hasznosítási lehetőségek (szél, nap, geotermia, biomassza),	- vírus, klíma és gazdasági válság egymást erősítő hatásai; - a COVID járvány nyomában érkező globális gazdasági válság a megye termékeinek felvevőpiacát és a foglalkoztatást veszélyezteti, különösen erős a német gazdaságnak való kitettség; - a járvány okozta recesszió elhúzódhat, a jelenleginél jóval alacsonyabb szinten sikerül a gazdaságot beindítani, lassú reorganizáció; - a nemzetközi értékláncok újjáépülése során a megye versenypozíciója romolhat más európai térségekkel szemben; - a centralizációs folyamatok fenyegetik a kisvárosok jövőképét; - a határon túli kapcsolatokat biztosító esztergomi nagy kapacitású Duna híd, valamint a szlovákiai gyorsforgalmi közúti kapcsolat megvalósítása jelentősen elhúzódik, vagy elmarad; - az M100 és Tatabánya-Mór főúti kapcsolatmegépítésének kitolódása hátráltatja Dorog-Esztergom, valamint Oroszlány térségének helyzetét; - az intermodális csomópontok kiépítése továbbra is halasztást szenved; - a megye szélsőségesen kitett a globális gazdaság ingadozásainak, - jelentős városok túlfüggnek egy-egy multinacionális vállalkozástól; - szakképzés nem megfelelő színvonala, a gyakorlati oktatás feltételrendszerének hiányosságai,

bővülő energiatermelő kapacitások, települési hulladék hasznosítási lehetőségek; - a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről szóló 27/2015. (VI.2.) MvM rendelet a meghatározott területek számára, valamint a vidéki örökség, hagyományok őrzése fejlesztési lehetőséget generál; - élő, interaktív ipartörténeti örökség bemutatása; - aktív, ökoturisztikai, kulturális örökségi valamint szakrális turisztikai adottságok kihasználása; - turizmus hálózat kialakítása, határmenti régiót is integrálva; - három országot átfedő metropolisz térség élelmiszerellátó bázisának része a megye; - termelői csoportok és szövetkezetek (TCS, TÉSZ) létrehozásának és működésének támogatása, rövid ellátási láncok kialakítása, helyi termékek piacra jutásának bővítése – önellátás fokozása (agrárium); - klíma-adaptív agrár-erdészet kialakulása a kedvező termőhelyi adottságú mezőgazdasági tájon; - diverzifikált mezőgazdaság, ökológiai gazdálkodás térnyerése, zöld infrastruktúra, komplex ökoszisztéma szolgáltatások fejlesztése; - kisvízfolyás-völgyek rehabilitációja, halgazdálkodás térnyerése; - Integrált tájgazdálkodás (víz, erdő, mező) megvalósulása; - lótenyésztés, lovassportok tradíciói; duális képzés bővítése, szakképző intézmények specializációja, ágazati képzőközpontok létrehozása, felsőfokú műszaki szakképzés erősítése, szakképzés 4.o. startégia megyei megvalósítása; - szakképző intézmények infrastrukturális fejlesztése az új szakmák elsajátításának biztosítására, melynek eredményeképpen a szakmai oktatásban részt vevő felnőttek száma növekszik - az automatizálás miatt felszabaduló munkaerő megfelelő átképzése lehetőséget teremt a hiányszakmák csökkentésére - egészségügyi infrastruktúra állapotának fejlesztése; - ezüst gazdaság fejlődése; - aktív időskorúak foglalkoztatása;	- szakmatanulás társadalmi presztízse nem növekszik, elégtelen pályaaorientációs tevékenységek - komplex ökológiai szolgáltatások, táji változatosság, természeti tőke csökkenése; - nő a környezeti kitettség (szél, villámárvizek: épületkárok, erózió); - a települések túlzott terjeszkedése, a tájak fragmentációjának további erősödése; - barnamezős területek rehabilitációjának elmaradása; - elmarad az agrár – élelmiszergazdaság megerősítése; - robotika térnyerésével főként a szakképzetlen munkaerő bekerülhet a szociális ellátórendszerbe, melynek költségei megnőnek, a fogyasztói kereslet visszaesik; - az időügyi ellátások nem tudják lekövetni a növekvő igényeket, kapacitáshiányok alakultak ki ezen a területen;
---	--

Az előző oldalak táblázata a megye tömören megfogalmazott SWOT állításait tartalmazza. A területfejlesztési tervezésben általánosan elterjedt SWOT táblázat és a kapcsolódó elemzésének célja a későbbi stratégiai döntések megalapozása.

Feladata, hogy kapcsolatot teremtsen a helyzetelemzés és a koncepció, illetve stratégia között. Az erősségek és lehetőségek segítik, a gyengeségek és veszélyek gátolják a célok megvalósítását. Az erősségek és gyengeségek belső tényezők, a lehetőségek és veszélyek külső erők, peremfeltételek. Az **erősségek** olyan adottságok, melyek a megye versenyképessége szempontjából előnyösek, arculatát, egyediségét meghatározzák, amelyekben a megye sikeres, kiemelkedik a környezetéből, amelyekre büszke lehet, az önképét erősítik. Kedvezően hatnak az életminőségre, a lakosság és a vállalkozók közérzetére, olyan előnyök, melyekre jó eséllyel hosszú távon is lehet építeni. A **gyengeségek** azok a megyén belüli tulajdonságok, amelyek a megye versenyképességét negatívan befolyásolják, a lehetőségek kihasználását akadályozzák. Olyan tematikák, amelyekben a megye elmarad a többi megyéhez képest, amelyek rontják a közérzetet, az imázst, a kibontakozást. Ezek azok a belső adottságok melyeket jobbára a megye és a megyei szereplők is képesek alakítani, amiket fókuszáltnak át kell formálni a kedvező változások érdekében.

A **lehetőségek** között olyan külső adottságok, feltételek, trendek kerülnek felsorolásra, melyekre a megyének ugyan nincs közvetlen ráhatása, azonban kihasználásukkal, a fejlesztési folyamatokban való proaktív figyelembe vételükkel növelhető a megye versenyképessége, javítható az életminőség. Bevonásuk, felhasználhatóságuk a külső folyamatokhoz való kapcsolódás célirányos, rendszerbe szervezett intézkedéseket feltételez. **Veszélyek** azok a külső trendek, folyamatok, hatások, melyek az erősségeket, a most még kedvező állapotokat meggyengíthetik, veszélybe sodorhatják a kialakult jól működő, egyensúlyos állapotokat. Ezek a tényezők célirányos megelőző intézkedések híján kezelhetetlen méretű, kiterjedtségű, összetettségű konfliktusokká duzzadhatnak. Ilyenek a globális beszállítói láncok terén várható átalakulások, a robotika, a turisztika átalakulása vagy éppen tartós válsága, migrációs trendek változásai, stb.. Kedvezőtlen külső feltételeket, megyei léptékben nem vagy alig lehet befolyásolni, de alkalmazkodni kell hozzájuk, hatásuk megfelelő intézkedésekkel mérsékelhető, semlegesíthető, ellensúlyozható, megfelelő innovativitással adott esetben akár lehetőséggé alakítható.

Komárom-Esztergom megye a rendszerváltás utáni 20 évben gazdasági teljesítményét és dinamikáját tekintve a **vezető megyék között stabilizálta helyzetét**. Napjainkban is az élcsoporthoz tartozó, ám akadnak figyelmeztető jelek: pl. a vásárlóerő-paritáson számolt egy főre jutó GDP értékét beérte az országos átlag. Az EU-27 átlaghoz történő konvergenciát illetően is **fékeződött a megyei felzárkózás üteme**. Ezt nem a megye gazdasági teljesítményének romlása okozza, hanem más, ezidáig gyengébben teljesítő régiókban megvalósult nagy volumenű termelő beruházások működése (Kecskemét, Debrecen), miáltal több pólusúvá válik a korszerű, kiemelkedő teljesítményt és eredményességet nyújtó ipari kapacitások területi eloszlása az országon belül.

A **feldolgozóipar** súlya a megye gazdaságában **országosan is kiemelkedő**, amely a 2014-20 fejlesztési időszakban enyhén tovább növekedett. A mezőgazdaság súlya trendszerűen csökken a megye bruttó hozzáadott értékében, így történt ez az elmúlt hétéves EU költségvetési ciklusban is.

A **szolgáltatások súlya** országos összehasonlításban **továbbra is alacsonynak** tekinthető, amely korlátot szabhat a minőségi üzleti fejlődésnek, a K+F+I tevékenységnek és a szereplők közötti interakciók fokozódásának, klaszteresedésnek. Ezt támasztja alá, hogy a megyében igen alacsony a K+F ráfordítások és ezzel összefüggésben a kutatás-fejlesztési tevékenységet végző foglalkoztatottak száma. Beavatkozás nélkül **ez a lemaradás veszélyét jelenti** a jövő tudásra és innovációra épülő gazdaságában. Másik lehetséges jövőkép, hogy a megye rugalmasan, a trendi feldolgozóipari tevékenységekre fókuszálva őrzi meg kedvező pozícióját.

A megye – különös tekintettel Komárom – iparának nagy csapást jelentett a Nokia gyár megszűnése, amely 2014 végére zárt be végleg. A gyár a magyar GDP-n belül százalékosan is látható nagyságú árbevételt termelt több mint 1600 dolgozóval. Az ezután következő években a magánszektor és a kormányzati intézkedések együttes erőfeszítéseinek köszönhetően a negatív hatásokat részben sikerült ellensúlyozni. Az SK Battery komáromi óriás beruházásával pedig további fejlődés és a térség gazdaságának magasabb szinten történő stabilizálódása várható. Az óriásberuházás várhatóan **határon átnyúló hatásokkal jár, és elősegíti a határmenti magyar és szlovák területek szorosabb integrálódási ciklusát**. Bár a Nokia gyár bezárt, más

komáromi vállalatok - mint például a Foxconn csoport számítógép alkatrészeket gyártó helyi gyára - bővíteni is tudtak. Mindezekon túl a megye számára nagy lehetőséget jelent, hogy a 2010-es évek második felében az **energiatárolási ipar** (akkumulátorok, alkatrészek) és **az elektromos járműgyártás** jelentős beruházásokat valósított meg a megyében új gyárak építésével, amely kiváló lehetőséget nyújt a megye számára az ipar diverzifikálására és **egy új klaszteresedési irány** realizálására. Biztató, hogy ez annak ellenére történt meg, hogy a keresetek itt az országos átlaghoz képest jóval magasabbak a legtöbb ágazatban. Ez a **stabilitás irányába hat**, mivel már nem a munkaerő ára a beruházások döntő helyszín kiválasztási szempontja. Kijelenthető, hogy a vállalatok hajlandóak megfizetni a megye jó lokációját, közlekedési lehetőségeit, társadalmának tudását és ipari hagyományait. Figyelmeztető jel azonban, hogy a vállalkozási hajlandóság továbbra is viszonylag alacsony a megye népességének körében, ami gátolhatja a nagyobb vállalatokhoz kapcsolódó kiszolgáló-beszállító helyi tevékenységek körének bővülését, dinamizálását. Ez a gyengeség akadályozza a húzóágazatbeli nagyfoglalkoztatók megyéhez láncolását. Fel kell hívni a figyelmet továbbá arra a fontos körülményre, hogy a sok elemében valóban *korszerű feldolgozóipar folyamatosan magában hordozza a gazdaság – foglalkoztatottság sérülékenységét*, hiszen mint a megyében tapasztalható volt a technológiai és műszaki fejlődés igen rövid idő alatt képes egyes ágazatokat gyökeresen megváltoztatni, akár meg is szüntetni.

A megye mára hagyományosnak mondhatóan **jelentős mértékű megújuló energiatermelőnek számít**. A megye méretéhez, lakosságához képest továbbra is felülreprezentált napjaink megújuló energia beruházásait illetően.

A korábbi évtizedekben tapasztaltakhoz képest **a 2010-es években a turizmus a megyében erősödött**. A *környező megyékhez képest itt növekedett a legnagyobb mértékben a vendégéjszakák száma* a 2011-es évhez viszonyítva. Ez a növekedés elsősorban **a belföldi turizmushoz kötődik**. A lakossági szolgáltató, vendéglátó és kiskereskedelmi szektor relatíve lassú fejlődése, nemcsak a turizmus kibontakozását gátolja, hanem a versenyképességre is fékező hatással lehet. Ugyancsak fontos marker a középfokú szakképzés, melynek hiányosságai gyengítik a stabil jövőkép felépítését.

A multinacionális tőke, jelentős növekedési potenciállal rendelkező ágazatok alapjait fektette le a megyében: járműipar, elektronikai ipar, gépipar, megújuló energiaipar. Ezek a gyártó üzemek részben betanított, részben szakképzett munkaerőt igényelnek, a technológia fejlődésük azonban nem zárja ki a robotizációt sem, ami mindenképpen veszélyt jelent az alkalmazottak számára.

2020. január 1.-én a megye lakosságszáma 301,0 ezer fő. Járásonként számottevő különbségek mutatkoznak a természetes szaporodás, illetve fogyás, valamint a belföldi vándorlási különbözet függvényében. A megye vándorlási különbözete, ha kismértékben is, de összességében még mindig pozitív: a 2009-2014 közötti évek kismértékű belföldi vándorlási veszteségét 2015 óta enyhén emelkedő pozitív egyenleg váltotta fel a megyében, amelynek mértékét 2018 és 2019-ben a nemzetközi vándorlási különbözet már jelentősen meghaladta⁵⁰. Komárom-Esztergom megye az ország legkisebb területű megyéje, viszont **133 fő/km² (2020) népsűrűségével Pest megye után a legintenzívebben lakott megye**. Sűrűsége alapján már európai összehasonlításban is urbanizálódó (közepesen sűrűn lakott) térségnek minősül.

2011 óta a megye járásai közül a Kiskéri és az Esztergomi járásban csökkent a megyei átlagot meghaladó mértékben a lakónépesség, de a megye egyik járásban sem tudott emelkedni a népességszám. A természetes szaporodás, azaz az élveszületések és a halálozások különbözete minden járásban negatív volt 2000 és 2010 között, ez nem változott 2010 után sem. Megyei szinten **a természetes fogyásból következő veszteségek egy részét korábban kompenzálta a belföldi vándorlási különbözetből származó pozitív egyenleg**, de összességében így is csökkent a megye lakosságának száma. 2010 után a vándorlási egyenleg pozitív szaldója is minimálisra csökkent.

A népesség életkor szerinti összetételének alakulását továbbra is az előregedés jellemzi, de Komárom-Esztergom megye öregedési indexe kedvezőbb az országos átlagnál és a közép-dunántúli régió átlagánál is. **A 65 évesnél idősebbek aránya a megyén belül az Esztergomi és a Tatai járásban a legmagasabb a 2018. évi adatok szerint**.

A megye változatos táji és természeti adottságai és országon belüli pozíciója a történelem folyamán sokszor biztosított előnyöket a megye számára, melyet – több térséggel szemben – ma is őriz. **A városhálózat robbanásszerű (5 -> 12) bővülése 1983 és 2013 között** átrendezte a városi státuszok értelmezését, de markáns és tartós településhálózati, térszerkezeti átalakulásokat nem eredményezett a megyében. Az elmúlt 8-10 év bebizonyította, hogy nincs ennyi valós város, miközben a *városi szerepek folyamatos centralizációja a hatékony és „méretgazdaságos” intézményrendszer, a hálózati működés törvényszerűségeinek megfelelően visszahelyezte a nagyobb városokba a térségi és térszervező szerepeket*. A folyamat még csak kibontakozóban van, de a megye

kisvárosai veszélyeztetettek, a fellendülés ciklusa lelassult (elvándorlás, eltartóképesség gyengülése, munkaerőhiány, vásárlóerő csökkenése, lassú zsugorodás). Ezt a folyamatot természetesnek tekinthetjük akkor is, ha nem akarjuk elfogadni (az európai településhálózat közel felére igaz az általános zsugorodás). Azonban a politikusok, a tervezők és a helyi közösségek felelőssége az ennek megfelelő település és fejlesztéspolitikát kialakítani.

A vizsgálatok alapján megállapítható, hogy az elmúlt ciklus beavatkozásai ellenére **Duna-mente struktúraváltása elmaradt** a korábbi koncepcionális és összehangolt programokra vonatkozó javaslatok nem kerültek be a támogatott irányokba, és a tervezettől eltérően alakult a térség népessége és a felsőfokú képzettség aránya. A kreatív ipar nem bontakozott ki a térségben, a turisztika lassan fejlődik, inkább a hagyományos ipari tevékenységek bővültek, miközben nem készült részletes stratégia, fejlesztési program a térségre. Az ismereteink szerint a borászatok bővülő száma kedvező mind a turisztika, mind az identitás oldaláról, itt azonban komoly munkaerő gondok is tapasztalhatók. A komplex területhasználati konfliktusok nem oldódtak kellő mértékben; maradtak az alig hasznosított barnamezős területek megújulás, rehabilitáció nélkül, a kármentesítések, az ökológikus beavatkozások nem valósultak meg, a környezetbarát kombinált közlekedési módok kialakítása helyett inkább szolgáltatás csökkenés tapasztalható.

8.2. LEHETSÉGES FEJLESZTÉSI IRÁNYOK, CSELEKVÉSI TERÜLETEK

2019-ben Komárom-Esztergom megyében 66,8% a városi népesség aránya. Az ország teljes lakosságának 70,5%-a él városokban. 2000 és 2017 között a megye népessége csökkent majd ez 2018-ban és 2019-ben kis mértékű növekedésre váltott. A népesség csökkenése tartós trend mind Európában, mind Magyarországon, és ezt minden beavatkozással kapcsolatban figyelembe kell venni.

Komárom-Esztergom megye a rendszerváltást követően a struktúraváltásra, az ezredfordulót követő években pedig a kedvező versenyhelyzetében rejlő lehetőségek kihasználása során a mennyiségi elemek maximalizálására törekedett. A mennyiségi növekedés tekintetében Komárom-Esztergom megye jórészt elérte, amit ma Magyarországon egy ilyen településhálózatú, regionális pozíciójú, földrajzi adottságú megye elérhet: **a következő ciklusok fókuszsa a minőségi irányok hangsúlyozása, a környezetminőség és klímaállapotok javítása** valamint a **gazdasági pozíció** megerősítése és kiemelten az élhető – vonzó városi millió folyamatos fejlesztése lehet.

A minőségi változás alapja az együttműködés, az integrált területi szemlélet és a klaszteresedés megyehatáron belül, régiós szinten, országon belül és kívül. A megye versenypozíciójának megőrzéséhez és tovább erősítéséhez az Oroszlány-Tatabánya-Tata-Komárom-Révkomárom és vonzáskörzetük alkotta urbanizációs csomópont együttműködő nagyváros-térséggé fejlődése elengedhetetlen. Ennek alapjai már ma is megvannak, a kb. 150-200 ezer lakosú térségen belül határozott munkamegosztás kezd kialakulni, a multimodális közlekedési kapcsolatok egyre javulnak. Az OFTK térszerkezeti víziója nyomán a kibővülő funkcionális várostérség nem csupán a Bécs-Budapest tengelyen, de a regionális összefüggésben is jelentős Székesfehérvár-Nyitra tengelyen is fontos csomóponti szerepet fog betölteni. A Bécs-Budapest-Pozsony tengelyen elfoglalt helyzete alapján a megye összekötő kapocs szerepe jelentős, a szlovák határon átnyúló vonzáskörzeti funkciói pedig fokozatosan kinyílnak a hiányzó infrastrukturális beruházások megvalósításával.

NÉHÁNY TOVÁBBFEJLESZTENDŐ IRÁNY

- Esztergomi térség pozicionálásának javítása, kiemelten a közlekedési infrastruktúra fejlesztése
- **Válságturbulenciák kezelésére** való felkészülés,
- Turizmus alkalmazkodó fejlesztése,
- **Barnamezős területekben, rozsdamezőkben rejlő lehetőségek komplex kezelése,**
- **A zöld – kék – öko – mezőgazdasági rendszerek integrált kezelése - jövőágazatként való fejlesztése**
- A megye térszerkezeti egyensúlyának érzékeny térsége a Duna mente. A térség konfliktusainak összetettsége miatt **sokirányú partnerségen alapuló,** (magyar-szlovák önkormányzati, vállalkozói, egyesületi, intézményi, kormányzati) a Dunakanyartól Komáromig terjedő térségre kidolgozandó komplex térségi rehabilitációs programot igényel. Ennek programozott folyamatban történő felépítését mielőbb javasolt megkezdeni, kihasználva a 2021-2027 közötti ciklus pályázati lehetőségeit, nemzetközi együttműködéseit (Duna Régió Stratégia, EGTC projektek).
- A települési környezet minőségi fejlesztése. Az urbánus és kisvárosi térségekben a **minőségi környezet és a városias miliő továbbfejlesztése** legyen a kiemelt cél. A városias környezeteket olyan zöld kék infrastruktúra fejlesztésekkel kell kiegészíteni, melyek a helyi kereslet mellett a

turizmusnak is az alapját adhatja. Az Által-ér völgy és a Duna-völgy fókuszterületein kívül a dombvidékek adottságai adhatják a rendszer gerincét.

- A rurális, vidéki térségekben is kiemelt cél a környezetminőség emelése, mind az épített környezet, mind a környezetállapot tekintetében. A falvak élhetőségét innovatív és hagyományos megoldásokkal kell elősegíteni.
- Kiemelten fontos a területgazdálkodás (barnamezős területek hasznosítása), a környezetminőség emelése, az **éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás**.
- A megyében a jelentős forgalmat generáló termelőegységek-munkahelyek, szolgáltatások, rekreációs, kulturális kínálatok két urbánus térségben való koncentrálódását el kell fogadni, de a **hálózatok fejlesztésének felgyorsításával** egy új egyensúly alakítható ki.
- A megye vidéki térségeit saját markáns karakterük és a fenntartható mező- erdő- és a vízgazdálkodást magába integráló tájgazdálkodás, a szelíd turizmus (bakancsos, kerékpáros, lovas, vízi, extrém, horgász, vadász) helyszíneiként, a városias térségek részévé kell fejleszteni.
- A vidéki térségek országosan jól ismert „brand”-jeinek települései, kisvárosai (Bábolna, Kisbér, Gyermely), mint jelentős mezőgazdasági-élelmiszeripari központok jó lehetőséget kínálnak arra, hogy a megye a mezőgazdaságával is markánsan jelen legyen az ország lakosságának mentális térképén.
- A megye komoly hagyományokkal rendelkezik a lótenyésztés, lovas sportok területén (Bábolna, Kisbér, Bajna, Kocs, Tata-Agostyán stb.), melyre alapozottan további integrált szemléletű fejlesztések (gyógyterápiás lovaglás, túraútvonalak, képzés) valósíthatók meg. Külön említést érdemel az izandi ló, amit Tata-Agostyánban tenyésztnek. Az unikális tulajdonságokkal bíró lófajta tenyésztési programjának megvalósítása turisztikai, oktatási, egészségügyi-és rekreációs távlatokat nyithat meg, segítve a Kincsem Nemzeti Lovas Program megvalósítását is.
- Az **erős energiaipari, energetikai vonallal** rendelkező potenciális jövőbeli klaszter fő szervezőjének és katalizátorának javasolt szereplők: Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat, Széchenyi István Egyetem, Erőművek üzemeltetői. Az együttműködést érdemes kiterjeszteni az elektromos járműgyártók irányába is.
- A megye gazdasága nagymértékben kitett a járműipari ágazat ingadozásainak. A kitettség mérséklésére jó irány az energiatároláshoz kapcsolódó iparágban elindult beruházási hullám, ám érdemes további iparágakat és **az agráriumot is bevonni a diverzifikációba**.
- A COVID járvány közepette a **táv munka terjedésével** a világban megfigyelhető azon kisvárosok egyfajta reneszánsza, amelyek a nagyvárostól illetve a metropolisztérség központjától nincsenek túlságosan messze ahhoz, hogy egy héten 1-3 alkalommal az utazás ne jelentsen különösebb nehézséget, idővesztést. Természetesen még nem jelenthető ki, hogy ez tartós és átfogó trend lesz. Ám az igen, hogy a kedvező lehetőségeket (jó közlekedési kapcsolatok, közbiztonság, természeti szépségek, bölcsődei, óvodai, iskolai infrastruktúra stb.) kínáló, ezekre tudatosan építő és a fővárosból kiköltöző célcsoport felé célzottan kommunikáló települések a folyamatok nyertesei között lehetnek. A tervezett közlekedési fejlesztéseket is figyelembe véve Esztergom, Tata, Tatabánya térségében ezért ilyen irányú potenciál rejlik.
- E-infrastruktúra, IT kompetenciák fejlesztése
- A COVID járvány múltával a belföldi és határmenti turizmusra kell építeni, mivel itt várható a mielőbbi helyreállítás, keresletnövekedés. Hasonlóan a jó gyakorlatokhoz az egy utazáson belüli különböző turisztikai formák közötti kapcsolódást elősegítő szolgáltatások és infrastruktúra kialakulását kell támogatni.

9. MELLÉKLETEK

1. MELLÉKLET

Műemlékek megoszlása a megyében

	Egyházi emlékek	Népi építészeti emlékek	Közütemény, városi épületek	Kastély, kúria, vár	Ipar, agrár, közlekedés, műtárgy	Köztéri műalkotás	Római kori emlék	Egyéb műemlék, műemlék jellegű épület	Összes települési műemlék
Ács	1	-	-	1	-	-	-	-	2
Ácsteszer	1	-	1	-	-	-	-	-	2
Aka	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Almásfüzitő	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Annayölgy	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Ászár	3	1	-	-	1	-	-	-	5
Bábolna	1	-	-	-	2	-	-	-	3
Baj	1	2	-	-	2	-	-	-	5
Bajna	4	-	-	2	1	-	-	-	7
Bajót	4	-	-	-	-	-	-	-	4
Bakonybánk	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bakonysárkány	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bakonyszombathely	2	-	-	-	1	-	-	-	3
Bana	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bársonyos	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Bokod	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Császár	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Csatka	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Csém	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Csép	-	-	-	1	-	-	-	-	1
Csolnok	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Dad	4	1	-	-	-	-	-	-	5
Dág	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Dorog	2	-	-	-	1	-	1	-	4
Dömös	4	-	-	-	1	-	-	-	5
Dunaalmás	2	-	-	-	1	-	-	-	3
Dunaszentmiklós	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Epöl	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Esztergom	33	7	66	-	5	6	-	1	118
Ete	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Gyermely	3	-	-	-	1	-	-	-	4
Héreg	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Kecskéd	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Kérételeki	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Kesztölc	5	-	-	-	-	-	-	-	5
Kisbér	3	-	-	1	2	4	-	-	10
Kisigmánd	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Kocs	2	1	1	-	-	-	-	-	4
Komárom	4	-	-	1	4	1	-	-	10
Kömlöd	2	-	-	2	-	-	-	-	4
Környe	3	-	-	1	-	-	-	-	4
Lábatlan	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Leányvár	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Máriaalom	1	2	-	-	1	-	-	-	4
Mocsa	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Mogyorósbánya	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Nagyigmánd	3	1	-	1	-	-	-	-	5
Nagysáp	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Naszály	2	-	-	1	2	-	-	-	5
Neszmély	1	-	-	-	4	-	-	-	5
Nyergesújfalú	4	-	1	-	-	-	-	-	5
Oroszlány	3	1	-	-	1	-	-	-	5
Piliscsév	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Pilismarót	3	-	-	1	-	-	1	-	5
Réde	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Sárisáp	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Súr	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Süttő	1	1	-	1	-	-	-	-	3
Szákszend	4	-	-	-	1	-	-	-	5
Szárliget	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Szomód	3	-	-	-	-	-	1	-	4
Szomor	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Tardos	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Tarján	3	-	-	-	1	-	-	-	4
Tárkány	3	-	-	-	-	-	-	-	3
Tát	1	-	-	-	1	-	-	-	2
Tata	13	26	26	2	12	4	-	1	84
Tatabánya	4	-	1	-	1	1	-	-	7
Tokod	2	-	-	-	-	-	1	-	3
Tokodaltáró	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Úny	2	-	-	-	-	-	-	-	2
Várgesztes	-	-	-	-	2	-	-	-	2
Vértesskethely	1	-	-	-	-	-	-	-	1
Vértessomló	2	-	-	1	-	-	-	-	3
Vértestolna	2	-	-	-	2	-	-	-	4
Vértesszőlős	1	-	-	-	-	-	-	-	1

2.MELLÉKLET

Önkormányzatok Fejlesztési igényei

VÁROS	ÁTADOTT DOKUMENTUM	FEJLESZTÉSI CÉLOK
Tatabánya	gazdasági program 2020-2024, ITP, ITS	Közüntézmények energetikai korszerűsítése Energetikai korszerűsítés Társadalmi megújulás Barnamezős kezdeményezések Fenntartható turizmusfejlesztés Ökoturisztikai fejlesztések folyóvizek mentén" Sport és Kerékpáros Centrum megvalósítása az Olimpikon park közelében Gazdaságfejlesztés Réhling Konrád u. fejlesztése Közlekedési csomópontok átépítése
Ács	levél, gazdasági program 2020-2024, ITS, településfejlesztési koncepció 2030	Járda felújítás Útépítés és felújítás Csapadékvíz elvezetés Kerékpárút kialakítása Szociális bérlakás felújítása Térfigyelő kamerarendszer kialakítása Városüzemeltetés telephely kialakítása, eszközbeszerzés Zichy kastély felújítása Ácsi Bóbita Óvoda korszerűsítése

		Ácsi Bóbita Óvoda telephely korszerűsítése
		Idősek szociális otthonának építése
		Közszerületfejlesztések
		Szennyvíz és ivóvíz hálózat telep felújítása, bővítése
Bábolna	levél, gazdasági program 2020-2024, ITS, helyi esélyegyenlőségi program 2018-2023	Turizmusfejlesztés (Ménesház, fürdő, infópontok)
		Közszerületfejlesztések
		Útfejlesztés
		Belvíz (kül-belterületen)
		Egészségügyi központ fejlesztése
		Településmarketing
		Önkormányzati épületek energiahatékonyságának növelése
		Tanuszoda építése
		Útfejlesztés: Bábolna - M1 autópálya közötti közút felújítása
		Kerékpárút építése Bana és Nagyigmánd irányába
		Ipari Park fejlesztése
		Intézményi épület felújítása, bővítése: szociális szolgáltatások integrációja
		szennyvíztisztító telep felújítása, korszerűsítése
		Sportolási feltételek javítása: sportpálya melletti lelátó felújítása
Dorog	levél, táblázat formában	Lakóter fejlesztés
		Útfejlesztés
		Közszerületfejlesztések
		Városháza energetikai felújítása
		Zeneiskola felújítása
		Kenyérmezei-patak környezetrendezése (Patakmeder rendezés, Kerékpárút, zöldfelület fejlesztés)
		Közszerületi napelempark
		Uszoda felújítása
Esztergom		Barnamezős kezdeményezések
		Közszerületfejlesztés
		Iparterületfejlesztések
		Esztergom belterületi csatornahálózatának fejlesztése - szükség szerint rekonstrukcióval vagy új építéssel
Kisbér		Belvíz (kül – belterületen)
		Útfelújítás
		Ipari parkok fejlesztése
		Óvoda épületeinek összekötése
		Tornacsarnok építése
		Barnamezős kezdeményezések
		Hántai bekötőút felújítása
		Tanuszoda építése
		Városközpont fejlesztés, rehabilitáció
		Önkormányzati épületek felújítása energetikai korszerűsítése
		Új lakóterületek létrehozása, hozzá tartozó közművesítés, úthálózat kiépítése
		Új járda, illetve úthálózatok, csomópontok, parkolók kiépítése
		Közszerület fejlesztése
		Városi piac fejlesztése

Komárom	gazdasági stratégia 2019-2024	Ifjúsági tábor fejlesztése Komáromban
		Geotermikus hőellátó rendszer fejlesztése 2. ütem
		Belterületi utak fejlesztése, vízelvezetés kiépítése, felújítása
		Iparterületfejlesztés
		Belterületi járdahálózat fejlesztése
		Óvodák korszerűsítése
		Köznevelési intézmények épületeinek korszerűsítése
		Szociális intézmények korszerűsítése
		Közterületfejlesztések
		Barnamezős beruházásként új városközpont kialakítása (városrehabilitáció) a komáromi lengyár területén
		Szabadidősi rekreációs célú, sport-liget kialakítása a Monostori erdő és az 1. sz. főút határolt területen
Nyergesújfalu		Közterületfejlesztések
		Iparterületfejlesztés
		Új lakóterületek óvodai és bölcsődei ellátásának fejlesztése
Lábatlan	gazdasági program 2020- 2024, településfejlesztési koncepció, megyei tervezés	Belvíz (kül – belterületen)
		Alap- és szakellátásoknak helyet adó Egészség ház épületének energetikai korszerűsítése
		Alapfokú oktatási intézmények energetikai korszerűsítése
		Zengő Óvoda Óvoda utcai telephelyén tornaszoba kialakítás
		Sétaút kialakítása
		Városi sporttelep fejlesztése a szabadidősport kiszolgálása érdekében
		Városi sportcsarnok energetikai korszerűsítése
		Gerenday kert és a lábatlani Duna-part turisztikai fejlesztése
		Belterületi utak, járdák felújítása
		Iparterület fejlesztés
Oroszlány	ITS, településfejlesztési koncepció	Az Oroszlányi Tudományos és Technológiai Park úthálózatának és kiszolgáló létesítményeinek fejlesztése
		Iparterületfejlesztés
		Városüzemeltetési fejlesztések Oroszlányban
		Városi belső közlekedési felületek fejlesztése
		Az Oroszlányi Idősek Átmeneti Otthona épületének energetikai korszerűsítése
		Óvodai fejlesztések Oroszlányban
		Az oroszlányi Polgármesteri Hivatal épületének energetikai fejlesztése
		Közterületfejlesztések
		Városi zöldfelületek és élővizes területek fejlesztése
Tata	gazdasági program, 2019-2024, környezetvédelmi stratégia, kerékpárforgalmi hálózati terv, szociális szolgáltatástervezési koncepció	Közterületfejlesztések
		Tata város kerékpárhálózatának fejlesztése
		Tatai egységes parkolási rendszer bővítése és fejlesztése
		Bölcsőde-óvoda fejlesztés
		Egészségügyi szolgálat fejlesztése I. ütem
		Tatai Kistérségi Időskorúak Otthonának fejlesztése
		Szociális városrész rehabilitáció Tatán
Tát	gazdasági program 2020-2024, ITS, településfejlesztési koncepció	Sportlétesítmények kialakítása, Napelempark létrehozása, Kertvárosi csapadékvíz elvezető csatorna, Barnamezős kezdeményezés, Idősek lakóapartmanok, kerékpárút fejlesztés Iparterület fejlesztés, Közterületfejlesztések

	KÖZSZFÉRA, CIVILEK	VÉLEMÉNYEZÉS, HELYZETÉRTÉKELÉS
1	KEM Katasztrófavédelmi igazgatóság	-A tűzoltó gépjárművek biztonságos közlekedéséhez kellően széles, a gépjárművek súlyát is figyelembe vevő utakra van szükség. - Néhány esetben a tűz oltásához szükséges oltóvíz hálózat nyomásfokozására lenne szükség - Vízhálózat tűzoltói igényeket figyelembe vevő fejlesztése - Veszélyességi övezetek megjelenítése a megyei rendezési terveken is -Javasolja bevonni a Győr-Moson-Sopron Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóságot a tervezés véleményezésébe
2	KEM Építész kamara	Csak az Operatív Programhoz kívánok hozzá szólni, a Konceptió elméleti és tudományos részéhez nem. - A Táblázat 1.1 fejezet 11.21. pontja a makrotérbeli elérhetőségeket tárgyalja. - Itt a komáromi Duna-híd elkészült, az kivehető. - Az M1 autópálya 2x3 sávúra bővítése a megye teljes hosszában viszont aktuális, és sürgős, ezért szerepeltetni kellene. - Szerepel a jelenlegi Programban a neszemlyi kompátkelő. Ez viszont felülvizsgálandó, átgondolandó. Ismereteim szerint erre nincs valós igény, üzemeltethetősége és fenntarthatósága kérdéses. Forgalomtechnikai gond is van vele, mert a 10-es főútnak olyan szakaszára terhel további forgalmat Dunaalmás-Neszemly térségében, ahol a 10-es főút nem fejleszthető, és jelenleg is túlterhelt. A Táblázat 1.2 fejezete a gazdaságfejlesztést tárgyalja. Javasolom felvenni valamilyen formában, hogy az M1 autópálya csomópontok térségében támogatni kell a gazdasági területek és a logisztikai területek fejlesztését, hogy a kamion forgalom ne a városok belterületét terhelje, hanem az autópálya közelében maradjon.”
3	KEM Mérnöki Kamara	táv hő és villamosipar területén tett javaslatok (Villamos fűtésű kazán 12,4 MW teljesítménnyel, létesítése az Oroszlányi Fűtőmű területén, Távhővezeték cserék a távfűtési vezetékhálózatokon, Hőtároló létesítés)
4	KEM Foglalkoztatási főosztály	2020. I féléves munkaerőpiaci helyzetkép, III. Negyedéves Munkaerőpiaca Felmérés (NMF), részletes adatok
5	KEM Németek Önkormányzata	Tájházak létrehozása, Szakszolgálat létrehozása, vallási élettel összefüggő ingatlanok, Létesítmények felújítása
6	Nemzeti Agrárgazdasági Kamara	Települések önfenntartó képességének megléte, erősítése, Termőföldek védelme, Biodiverzitás, A biológiai sokféleség megőrzése, Fiatal generáció bevonása a mezőgazdaságban,
7	KEM Agrárügyi és Környezetvédelmi Főosztály	felhívja a figyelmet a környezetvédelem általános szabályairól szóló 1995. évi LIII. törvény 13. § (1) bekezdésére, egyetért a területfejlesztési stratégiai és operatív programban és területfejlesztési koncepcióban foglaltakkal.
8	KEM Komáromi Járási Hivatal	Meglévő ipari parkok telephelyvonzó képességének növelése, Barnamezős kezdeményezések, Ivóvíz ellátás fejlesztése, szennyvíz infrastruktúra fejlesztése
9	KEM Tatabányai Járási Hivatal	Negyedéves munkaerő-gazdálkodási felmérés, 2020 július (részletes dokumentum)

	KÖZSZFÉRA, CIVILEK	VÉLEMÉNYEZÉS, HELYZETÉRTÉKELÉS
10	KEM Népegészségügyi főosztály	Ivóvíz és szennyvíz vezetékek fejlesztése, Barnamezős kezdeményezések Közlekedési infrastruktúra fejlesztése, Fenntartható vízkészlet megőrzése
11	Tatabányai Tanterületi Központ	Műemléki védettségű vagy Magyar Állam tulajdonában lévő köznevelési alapfeladat céljait szolgáló ingatlanok megújítása, Gyógypedagógiai intézmények komplex fejlesztése, A Tankerületei Központ fenntartásában és működtetésében lévő Intézmények mindennapos testnevelés feltételeinek fejlesztése, Belső terek fejlesztése, Energetikai fejlesztések, Tetőszerkezet felújítása szakképző intézmények felújítása, ágazati képző központ (ok) létrehozása, KKK-ben előírt eszközfejlesztés
12	Igazságügyi Miniszter	
13	Ister-Granum Eurórégió	adatokat szolgáltatott linkek formájában,
14	Innovációs és Technológiai Minisztérium	-
15	KEM Horgászegyesületek Szövetsége	Horgász és víziturizmus fejlesztése -Szentkirályi gátórház (Dunaház felújítása) -Úszóházak kialakítása Horgászhelyek megközelítésének javítása -Sátorhelyek kialakítása -Tanösvények, Vízi-tanösvények kialakítása -Székház létrehozása -Környezet és természetvédelem -Ifjúságnevelés – oktatómunka
16	KKM Beruházásosztónzési Főosztály	Részletes adatokat szolgáltatott -Gazdasági elemzés
17	KEM Oroszlányi Járási Hivatal	A Foglalkoztatási Főosztállyal és a járási hivatalok Foglalkoztatási Osztályaival ad egységes véleményt
18	Esztergom és Térsége Turisztikai Egyesület	-Esztergom és térsége nemzetközi örökségturisztikai desztinációvá fejlesztése -a természeti és kulturális adottságokon alapuló attrakciók, vonzerők fejlesztése -a sportturizmus lehetőségeinek további fejlesztése -az ETTE további fejlesztése, tagjainak bővítése -a vendégforgalom növelése új piacok bevonása révén -turisztikai bevételek növelése a szolgáltatások és programkínálat bővítésével -humán erőforrás fejlesztése a turizmus területén
19	Klímaparát Települések Szövetsége	Áttekintették a 2014-2020 időszakra vonatkozó, jóváhagyott és hatályos területfejlesztési dokumentumokat abból a szempontból, hogy mi hiányzik belőlük, illetve mit kell továbbfejlesztetni a 2021-2030 közötti tervezés vonatkozásában -Komárom – Esztergom Megye Területfejlesztési Stratégiai és Operatív Programja -Komárom-Esztergom Megye Területfejlesztési Koncepció III. Javaslattevő fázis

	KÖZSZFÉRA, CIVILEK	VÉLEMÉNYEZÉS, HELYZETÉRTÉKELÉS
		Általános javaslatok: -térsgyi műhelyek lehatárolása a következő fejlesztési ciklusban -gazdasági diverzifikáció céljára készüljön részletesebb anyag a következő tervezési ciklusban -határon átnyúló kapcsolatok továbbberősítése -a 4-es számú Komárom-Esztergom vasútvonal járatsűrűségének növelése és bekapcsolása az agglomerációs közlekedésbe -energiahatékonysági program tervezése -lakossági bevonás prioritásának és módjainak konkrétabb feltüntetését a dokumentumokban
20	KEM Iparszövetség	A mikro-, kis- és közép vállalkozások fejlesztésére megyei stratégia készítése KKV-k segítése a munkaadói érdekképviselői szervezetek által - ezek székhelyeinek, irodáinak energiatakarékos és környezetbarát megteremtése Szlovákiával, szorosabb gazdasági kapcsolatok kialakítása a KKV-k szintjén Ágazati Szakképző Centrumok létrehozása Beszerező – Értékesítő – Termeltető szervezet létrehozása
21	Magyar Közút	Úthálózati elemek fejlesztések részletes felsorolása
22	Volánbusz Zrt.	A közlekedési infrastruktúra megújítása (autóbusz állomások, megállóhelyek) Az autóbuszpark megújítása környezetvédelmi szempontokat is figyelembe véve Az utastájékoztató és az értékesítési rendszerek (díjtermékek, értékesítési csatornák) korszerű fejlesztése Máriaalom-Úny, illetve Sárísáp-Dág elágazóknál új, az autóbuszos átszállásokat támogató megállóhelyek kialakítása. -Esztergom-pilismaróti vámnál a Szent György Árok és a 11-es út északi része által bezárt területen kiskapacitású autóbusz végállomás kialakítása. -A pormentes peron nélküli buszmegállók szabvány szerinti kialakítása azoknál a nagyobb forgalmú helyközi autóbuszmegállókban, ahol jelenleg nem áll rendelkezésre. -A forgalmasabb autóbuszmegállók környezetében a gyalogosbiztonságot elősegítő forgalomtechnikai intézkedések megvalósítása.
23	Duna-Pilis-Gerecse Vidékfejlesztési Egyesület	Hosszútávú fejlesztést meghatározó területek: Fenntartható turizmus Helyi termelési szerkezet átalakítása Helyben termelés – feldolgozást és értékesítés A térségben élő emberek képzése, képessé tétel, munkavállalási és/vagy ön foglalkoztatási aktivitásuk ösztönzése A vidékfejlesztésben érintett térségi (köz – civil – gazdasági) szervezetek közötti folyamatos szervezeti együttműködés a lakosság megélhetési képességeinek hatékonyabb fejlesztése érdekében. • a fejlesztés alapja a megváltozott települési táji és természeti elemek integrálása, • a környezeti állapot javítása, • a térségi és települési infrastruktúra megfelelő fejlesztése. • a térséghez igazodó, egyedi, versenyképes gazdasági és turisztikai struktúra kialakítása, • a települések csökkenő lakosságszámának megállítása • a kialakuló tájegységhez kapcsolódó identitástudat kialakítása, a fejlesztési feladatok összekapcsolása, közös megvalósítása, a térség kohéziójának erősítése. • a város és vidék kapcsolatának erősítése az élet minél több oldalán

	KÖZSZFÉRA, CIVILEK	VÉLEMÉNYEZÉS, HELYZETÉRTÉKELÉS
24.	Pénzügyminisztérium Versenyképességért és Területi Tervezésért Felelős Helyettes Államtitkár	Tájékoztatást ad a tervezéshez szükséges adatok forrásairól
25.	Építészeti, építésügyi és örökségvédelmi helyettes államtitkár	Tájékoztatást ad a Nemzeti Építészpolitikáról (www.epiteszpolitika.hu), A településkép védelméről szóló törvényről és Komárom-Esztergom megye területrendezési tervéről és arról nyilatkozik, hogy ezeken kívül nem állnak rendelkezésre újabb kormányzati elképzelések
26.	Belügyminisztérium	Tájékoztatást ad a megvizsgálendő dokumentumokról és javasolja a beépítésüket a tervbe. -2019 és 2020. évi országjelentés -Európai szemeszter -Nemzeti Fejlesztés 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptió -Tájékoztatást ad az operatív programok új elnevezéséről -A 2021-27 –es támogatási időszakban az alábbi 5 fő szakpolitikai célt kell figyelembe venni: • -Intelligensebb Európa • -Zöldebb, alacsony szén-dioxid-kibocsátású Európa • -Összekapcsoltabb Európa • -Szociálisabb Európa • A polgárokhoz közelebb lévő Európa
27.	Honvédelmi Minisztérium Hatósági Főosztály	-Az új koncepcióban és stratégiai dokumentumokban a honvédelmi területeket érintő, azok használatát korlátozó fejlesztéseket, változásokat ne tervezzenek -A területfejlesztési koncepcionális és stratégiai dokumentumok készítésekor, majd a település infrastrukturális elemeinek fejlesztése során (különösen a lakóövezeti, idegenforgalmi és nagy tömegeket vonzó fejlesztések vonatkozásában) külön figyelmet indokolt fordítani azon elemekre, projektekre, amelyek fejlesztése a katonai objektumok környezetében, illetve azok védőterületén belül történnek. -Tatán az MH 25. Klapka György Lövészdandár laktanyáját körülvevő városrészben elektromos, víz-csatorna, és híradó informatikai hálózat kapacitás növelésre lesz szükség -Közlekedési infrastruktúra fejlesztések (az 1. számú főút és 1. számú vasútvonal alatt átvezető hadiút-aluljárók fejlesztése, Leopard 2 harckocsik számára / az 1. számú főút felüljáróinak megerősítése)
28.	Vértesserdő Zrt.	-Ipari parkokat összekötő út felújítása -Vértesszőlő turistaház felújítása -Az Agostyáni Arborétum és infrastruktúrájának felújítása
29.	Volánbusz	A közlekedési infrastruktúra megújítása: Kisbénán 2018. áprilisában, Esztergomban 2020. augusztusára új autóbusz-állomás épült, valamint rövid időn belül 2021. év első negyedévében átadásra/átvételre kerül Dorogi intermodális csomópont. A komáromi autóbusz-állomás korszerűsítése INTERREG pályázat keretében megvalósítás alatt áll, elektromos autóbusz beszerzésével együtt, Komárom és Révkomárom települések közötti közlekedés fejlesztés részeként. Tatabánya autóbusz-állomás korszerűsítése IMCS fejlesztés függvényében Tata, autóbusz-állomás fejlesztése

KÖZSÉG	ÁTADOTT DOKUMENTUM	FEJLESZTÉSI CÉLOK
Ácsteszer	-	Praxisközösség kiépítése Ácsteszer és környékén meglévő praxisokkal Önkormányzati fenntartású ingatlanok megújuló energiával történő ellátása Óvodai játszótér játékeinak és kerítésének cseréje Közüterületfejlesztések
Aka	-	Aka- Bakonysárkány elérhetőségének biztosítása. A 8227 Aka- Bakonysárkány közút felújítása 81 es útcsatlakozás biztonságossá tételével Helyi közösségi tér kialakítása Táncsics Mihály utca vízelvezetésének megoldása, 78 hrsz. útburkolat felújítása Művelődési ház épületének hőszigetelése, fűtés korszerűsítése Egészségház könyvtár, épületének hőszigetelése fűtés korszerűsítés Polgármesteri hivatal fűtésének korszerűsítése, vizes blokk korszerűsítése Közüterületfejlesztések, Járdafejlesztés
Almásfüzitő	gazdasági program 2020-2024, környezetvédelmi program, ITS, településfejlesztési koncepció, sportkoncepció, levél	Közüterületfejlesztések, Csapadékvízvezető rendszer kialakítása Sün Balázs Óvoda és az Almásfüzitői Bölcsőde talaj-és csapadékvíz elleni szigetelése valamint energiakorszerűsítése Alkonyat Idősek Otthona létrehozása A volt Timföldgyár területének rehabilitációja Épületenergetikai fejlesztések Almásfüzitőn Összekötő út és járda építése Kiskolónián Bölcsőde udvarfejlesztés Fészekrakó bérlakás program
Annayölgy	-	Belterületi utak, járdák felújítása Kultúrotthon belső felújítása Önkormányzati bérlakások felújítása Önkormányzati épület és orvosi rendelő parkoló kialakítása Többfunkciós, közterületkarbantartó munkagép beszerzése Közüvilágítás korszerűsítése Faluház, falumúzeum létrehozása Közüterületfejlesztések, Csolnok-Annayölgy kerékpárút
Ászár	-	Kossuth Lajos utca rendezése A Jászai Mari Általános Iskola bővítése Víz tározó kialakítása Ászáron Jászai Mari utca csapadékvíz elvezetése A 81-es főút belterületi csapadékvíz elvezető rendszerének felújítása Önkormányzati lakások építése Szabadidőpark kialakítás Ászári településgazdálkodási épület felújítása, energetikai korszerűsítése Jókai utca vízrendezése Kületerületi mezőgazdasági utak fásítása
Baj	-	Szőlőhegy borturisztikai központ létrehozása Iparterületfejlesztések Agostyán közötti kerékpárút kialakítása Barnamezős kezdeményezések Napelemek kiépítése intézményeinkre (hivatal, óvoda, orvosi rendelő) Zártkerti utak felújítása, komplex vízelvezetéssel Ipari Parkot elkerülő út megépítése Belterületi utak, járdák felújítása Karbantartó épület, tűzoltószertár megalósítása Tájház épület Művelődési ház kialakítása Napelempark megalósítása

Bajna	-	Vízvezetés Bajna községben, Közösségi tér építése a bajnai sportpályán, Község önkormányzati épületeinek energetikai korszerűsítése, Község bekapcsolása a megyei kerékpárút hálózatba, Piactér kialakítása, Külterületi utak felújítása
Bajót	-	Útfelújítás, útépités Lakótér fejlesztés Turisztikai szálláshely kialakítás 1125-ös országos közút belt. szakasz, járda, vízelv. felújítás Bajóti patakmeder rendezése árvízvédelem érdekében Napelemes rendszer kiépítése közvilágítás kiváltásával, elektromos autótöltő Állomás létesítése
Bakonybánk	gazdasági program, 2019-2024, válaszlevél	Épületenergetikai fejlesztések Belterületi utak rendbetétele Közösségi tér létrehozása Sportpálya és szabadidőpark kialakítása Vízvezető árkok rekonstrukciója Településeket összekötő kerékpárút kialakítása Faluközpont kiépítése Falusi turizmus Helyi identitás erősítése Iparterületfejlesztések
Bakonysárkány	-	Új egészségügyi központ építése Bakonysárkányon (Orvosi rendelő, Védőnői Iroda, Gyógyszertár és fogorvosi rendelő) Lakótér fejlesztés, Ipari Park, és a hozzá tartozó infrastruktúra kialakítása Iparterületfejlesztések Fecskeház Járda és úthálózatának felújítása Művelődési ház felújítása Önkormányzat épületének felújítása
Bakonyszombat hely	-	Táncsics és Dózsa utca útburkolat javítása Orvosi rendelő belső felújítása
Bana	-	Helyi vízi élővilág helyreállítása, szabadidőpark kialakítása a tó körül Bölcsőde kialakítása Kerékpárút kiépítése Települési csapadékvíz elvezetés (meglévők felújítása, új létrehozása) Művelődési ház korszerűsítése Vízfolyás medrének kotrása, kimélyítése Közterület parkosítás, parkolók kialakítása Útfejlesztések Önkormányzati tulajdonú épületek tetőfelújítása Önkormányzat épületének belső felújítása
Bársonyos	gazdasági program 2019-2024, válaszlevél	Művelődési ház felújítása Utcafelújítás Faluház felújítása
Bokod	gazdasági program 2020-2025, településfejlesztési koncepció, levél	Bokodi Polgármesteri Hivatal tetőszerkezetének felújítása Utcafelújítás Erőműi úti járdaépítés Kerékpárút építése Közüntézményeinek fűtőkorszerűsítése Művelődési Ház felújítása Jókai utcai csapadékvízvezető rendszer kiépítése Csapadékvízvezető árkok építése és felújítása Erőműi utcai buszváró építése

		Pihenőpark kialakítása
Császárr	-	Nyitnikék Óvoda energetikai fejlesztése Fogorvosi rendelő eszközfejlesztése Önkormányzati tulajdonú épület energiahatékonyságának fejlesztése, Útfejlesztés, Kültéri sportpark létesítése, Játszótéri eszközök cseréje
Csatka	-	Gyalogjárda felújítása Orvosi rendelő és Védőnői Szolgálat épületének külső felújítása Volt iskola épületének felújítása Útfelújítás Koromla pusztai művelődési ház felújítása
Csém	-	Sporttelep felújítása és bővítése Bekötő út építése Csém településre Közösségi tér fejlesztése Csémen
Csép	-	Önkormányzati belvízelvezető árkok teljes felújítása. Buszmegállók felújítása, cseréje leszállóhelyek térkövezése Óvodaudvar parkosítása, játszótéri eszközök elhelyezése
Csolnok	Településfejlesztési koncepció 2005, válaszlevél	Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése Útfejlesztés, kerékpárút fejlesztés Sportlétesítmények felújítása
Dad	-	Intézményi játszóterek fejlesztése Csapadékvízvezetés fejlesztés Kerékpárút kiépítése Oroszlány irányába
Dág	-	Önkormányzati épületek, Közösségi célú épület felújítása, Úthálózat fejlesztés, Rekreációs park kialakítása, Csapadékvíz elvezető rendszer fejlesztése, A település karbantartására alkalmas gép(ek)beszerzése
Dömös	-	Inkubátorház építése Útfelújítás Belterületi vízrendezés Turisztikai fejlesztések
Dunaalmás	gazdasági program 2020-2024, válaszlevél	Csatornahálózat bővítése Vízálózat fejlesztése Polgármesteri hivatal belső korszerűsítése Belterületi utak pormentesítése Szilárd burkolatú útjaink felújítása Csapadékvíz elvezetés Pihenőpark turisztikai fejlesztése Inkubátorház kialakítása
Dunaszentmikló s	-	Vízvezető rendszer korszerűsítése
Epöl	-	Tündérváros Napköziotthonos Óvoda energetikai korszerűsítése Bajnai Simor János Általános Iskola Epöli telephelyének energetikai célú korszerűsítése Belterületi csapadékvízvezető rendszer felújítása
Ete	-	Belterületi vízvezető árokrendszer felújítása, Művelődési ház és Községháza fűtésének korszerűsítése, szabadtéri színpad fény- és hangtechnika beszerzése Sportöltöző felújítása, Belterületi aszfaltozott utak felújítása

Gyermely	-	Oktatási intézmények fejlesztése Csalogány utca felújítása Községháza körüli tér rendezése és közösségi pihenőpark építése Ady Endre utca támfal építés, útfelújítása Naphegy utca új utca építése Patak meder tisztítás belterületi szakasz Gyarmatpuszta Kápolna körüli tér rendezése
Héreg	-	Önkormányzati belterületi utak felújítása Épületfelújítás
Kecskéd	-	Szolgálati lakás (házi orvos) belső felújítás Települési csapadékvíz elvezetés (meglévők felújítása, új létrehozása) Iskola tetőszerkezetének felújítása Művelődési Ház tetőszerkezetének felújítása Vízfolyás medrének kotrása, kimélyítése Művelődési Ház belső felújítás Közterület parkosítás, parkolók kialakítása Önkormányzati tulajdonú épületek tetőfelújítása Útfejlesztés
Kerékteleki	táblázat, válaszlevél	Útfejlesztés
Kesztölc	gazdasági program, 2020-2024, levél	
		Egészségügyi infrastruktúra fejlesztése, Útfejlesztés, Turisztikai célú fejlesztések, hagyományőrzés, Energetikai korszerűsítések,
Kisigmánd	válaszlevél	Fő utca aszfaltozása Edzőterem kialakítása önkormányzati használaton kívüli épületben Közüntézmények energetikai korszerűsítése Szobor park létrehozása Bérlakás építése Közvilágítás bővítése napelemes kandeláberekkel Köztéri edzőgépek vásárlása, telepítése Lakóterületfejlesztés Szabadtéri színpad építése
Kocs	-	Óvoda villamosenergia igényének kielégítése napelemes kiserőművel Kúria villamosenergia igényének kielégítése napelemes kiserőművel Faluház komplex energetikai felújítása Önkormányzati bérlakások komplex energetikai korszerűsítése Dadi út - Petőfi Sándor utca - Petőfi köz csapadékvíz elvezetésének megoldása Csapadékvíz elvezető rendszer felújítása, a lakott terület szélén felgyülemelő csapadékvíz hasznosításának, vagy elvezetésének megoldása A Kúria dél-keleti szárnyának felújítása Kerékpárút kialakítása Tata-Kocs közötti útszakaszon
Kömlőd	-	Kömlődi záportározó megépítése Belterületi és zártkerti csapadékvíz elvezetés Virágtanyai ivóvízvezeték megépítése A kömlődi iskola épületének energetikai korszerűsítése
Környe	-	Belső kerékpárút építése csatlakozva a HUSK Kerékpár körútvonal az Eurovelo 6-hoz Oroszlány-Tatabánya szakaszához. Környe-Ipari park kerékpárút építés munkába járashoz Szolgáltató ház és piac kialakítása Környe településen Apartmanház kialakítása a Környi tó partján Római kori bemutató ház a HUSK Kerékpár körútvonal az Eurovelo 6-hoz

		Oroszlány-Tatabánya nyomvonala mentén. Tatai úti övárak megépítése. Új bölcsőde épületére napelem Naperőmű park Sportépület napelem LED-es közvilágítás
Leányvár	gazdasági program 2019-2024	
		A település esővíz gyűjtő árokrendszerének felújítása, Oktatási infrastruktúra fejlesztése
Máriahalom	-	Idősek nappali ellátása - épület energetikai felújítása Sportház felújítás Turisztikai célú kilátó és tanösvény építése Települési gyűjtőárkok fejlesztése Belső vízelvezető árkok felújítása
Mocsa	gazdasági program, 2020-2024	Családsegítő épület energetikai korszerűsítése, átalakítása Művelődési Ház energetikai korszerűsítése, Régi Könyvtár épületének felújítása, energetikai korszerűsítése Belterület kerékpárút- járdaépítés Csapadékvíz elvezetés
Mogyorósbánya	gazdasági program 2020-2024, válaszlevél	Óvoda fejlesztése, Csapadékvíz elvezetés, Turisztikai célú fejlesztések, vendégház komplex fejlesztése, Művelődési ház fejlesztése, polgármesteri hivatal ügyfélbarát épületté alakítása
Nagyigmánd	gazdasági program 2020-2024, válaszlevél	Óvoda fejlesztése Főutca korszerűsítés Nagyigmándon 81136 számú közút burkolat felújítása és csapadékvíz elvezetése A Közös Önkormányzati Hivatal felújítása és bővítése Csapadékvíz elvezető rendszerek bővítése
Nagysáp	-	Csapadékvíz elvezetés kiépítése, felújítása Járdafelújítás Belterületi utak kiépítése, felújítása Napelemrendszer kiépítése Községi ház kialakítás Könyvtárfelújítás Ravatalozó épület felújítása, bővítése vizesblokkal, urnafalak építése, Játszóterépítés és fitneszpark, sportöltöző felújítása, bővítése
Naszály	gazdasági program 2020-2024, környezetvédelmi program, válaszlevél	Kerékpárút kialakítása a Diósi utca és a Hársfa utca között Kerékpárút kialakítása a Fenyves utcában Meglévő rossz állapotú úthálózat karbantartása Zöldterületek fejlesztése Naszály-Dunaalmás közötti kerékpárút kiépítése Közlekedésbiztonsági elemek elhelyezése önkormányzati belterületi utaknál Gyermek-és Közéletkezelési Intézmény belső tereinek és az étteremnek az átalakítása, eszközök beszerzése
Neszmély	-	Neszmélyi Óvoda tetőszerkezetének felújítása Rózsa utca vízelvezetésének és burkolatának felújítása Ravatalozó felújítása, tereprendezés
Pilismarót	-	Bölcsőde kialakítása Nyíró Csaba Községi Sportcsarnok felújítása Községi ház tetőcsere, napelemek elhelyezése Dobozi Mihály Művelődési Ház felújítása Játszóter kialakítása a Sporttelepen
Piliscsév	gazdasági program,	Útfejlesztés, utcafelújítás,

	2020-2024	Szolgálati lakás kialakítása, az iskola felújítása, Közterület fejlesztések, közvilágítás korszerűsítése
Réde	gazdasági program, 2019-2024, válaszlevél	Óvodai és települési játszótéri elemek cseréje Közlekedést szolgáló akadálymentes hidak, járdák felújítása Polgármesteri Hivatal teljes felújítása Bel- és külterületi utak karbantartása, felújítása (8417. sz...út) Buszöblök, buszvárók és a biztonságos gyalogos közlekedést szolgáló felújítások Óvoda felújítás Bel- és külterületi csapadékvíz elvezetés, vízrendezés Zöldfelületek karbantartása, fásítás és közterületi virágosítás Sportolási lehetőségek bővítése, füves pálya kialakítása Közösségi rendezvény helyszín kialakítása Közüntézmények megfelelő parkolási feltételeinek megoldása Turisztikai fejlesztése Munkahelyteremtő beruházás
Sárisáp	-	1121-es közút burkolat felújítása Iparterületfejlesztések Csapadékvíz elvezető rendszer kialakítása, felújítása Óvoda épületének tetőfelújítása Tekepálya épületének felújítása Inkubátorház épületére napelemes rendszer telepítése
Súr	-	Deák utca és Akai utca gyűjtőúttá történő fejlesztése Egészség ház építése Súron Belterületi kiszolgáló utak útburkolatának javítása Tornaterem építése Súron, Komárom-Esztergom megye egyetlen olyan 1-8. osztállyal működő általános iskolájának, amely még nem rendelkezik tornateremmel Rövid úton a munkába (Csatka - Súr - Nagyveleg településeket összekötő mezőgazdasági út fejlesztése) Magyarország legszebb fekvésű településének külterületi úthálózat turisztikai céllal történő fejlesztése
Süttő	gazdasági program, táblázat, adatszolgáltatás a 2021-2027-es ciklus uniós és hazai forrásfelhasználásának előkészítéséhez	Iparterületfejlesztések Csónakház létesítése
Szákszend	-	Szákszend község csapadékvíz elvezetésének korszerűsítése, felújítása a községen átvezető út mentén. (Hrsz. 424, 425) Falubusz beszerzés + gépkocsi tároló építése (Hrsz. 510/5) Faluközpont (Hrsz. 527) járdák felújítása, parkolók kialakítása) Faluház energetikai felújítása (Hrsz. 510/6)
Szárliget	-	Polgármesteri Hivatal épületének felújítása Csapadékvíz elvezetés
Szomód	-	Polgármesteri Hivatal építése Szomódon A szomódi művelődési ház felújítása Járda építése a szomódi Akácfa utcában Csapadékvíz elvezetési rendszer további fejlesztése Járdák felújítása Szomódon Külterületi út felújítása 300 m hosszban Játszótér fejlesztése Szomódon A könyvtárba 6db laptop, a művelődési házba 1 db laptop beszerzése Strapabíró mobil sátor beszerzése /hozzá padok ülőkék/ garnitúra sörpad/ Napozó parkokhoz tetővel ellátott ülőke

		Pihenőhelyek kiépítése a külterületi utak, és a kerékpárút több pontján, padok, rönkfa bútor
Szomor	-	Kézdi-Vásárhelyi Imre Általános Iskola felújítása, bővítése Szomor - Somodor-pusztá közötti út felújítása Egészséges ivóvíz Somodor-pusztán Útépítés, felújítás Belterületi Vízrendezés Ipari-kereskedelmi terület fejlesztése Tarján - Szomor kerékpárút építése Megújuló energia felhasználása, energetikai korszerűsítés Világítás korszerűsítése
Tardos	-	Iparterület elkerülő út PM Hivatal ablakcsere, hőszigetelés Malomvölgyi vendégház felújítása Idősek napközije felújítás ALKOTMÁNY U. Park kialakítása Tűzoltószertár felújítása Szociális bérház kialakítása
Tarján	-	Óvodai férőhelyek bővítés (20 fő) Önkormányzati étkező és főzőkonyha kapacitásbővítés Gazdaságfejlesztést szolgáló közlekedésfejlesztés: gyalogjárda és kerékpárút építés ipari területre Sportcsarnok fejlesztése, bemelegítő pálya és tárolók kialakítása Közterületfejlesztések Zöldfelületek fejlesztése, nagyság- és minőség javítása, fásítás Belterületi vízelvezetések javítása, helyreállítása Tornyó településrész úthálózatának korszerűsítése Kultúrotthon, közösségi tér fejlesztés
Tárkány	-	Művelődési Ház és Könyvtár részleges felújítása Berendezésének cseréje. Víztorozó kialakítása, Belvízelvezető árkok, hidak, átvezetők felújítása, Óvoda épületének bővítése, felújítása, Árokrendszer felújítása
Tokod	-	Ipari park kialakítása, Kerékpárút fejlesztés, Belterületi vízrendezés, Egészségügyi és szociális ellátás fejlesztése, Turisztikai fejlesztések, épületenergetikai fejlesztések
Tokodaltáró	településfejlesztési koncepció	Belterületi utak felújítása Belterületi járdák felújítása Belterületi csapadékvíz elvezetése Közbiztonság fejlesztése, biztonságérzet növelése Bölcsőde, óvoda (infrastruktúra, szolgáltatások) fejlesztése, bővítése Egészségügyi infrastruktúra és szolgáltatások fejlesztése Szennyvízelvezetés fejlesztése Közterületfejlesztések Napelempark kialakítása Temető létrehozása
Úny	-	Kerékpárút fejlesztés, egészségügyi és szociális ellátás fejlesztése, Turisztikai fejlesztések Épületenergetikai fejlesztések Útfelújítás
Várgesztes	-	Belterületi vízrendezés - Gesztesi Horgásztó Épületenergetikai fejlesztés, energiahatékonyság

		Településen belüli és településeket összekötő kerékpárutak fejlesztése Turisztikai fejlesztések Óvoda fejlesztése Útfejlesztések
Vérteskethely	-	Polgármesteri Hivatal belső felújítása Lakótér fejlesztés Turista /kerékpáros/ út kialakítása Sportpark kialakítása
Vértessomló	-	Művelődési Ház felújítása - tetőhéjazat, energetika Közvilágítás korszerűsítése Belterületi utak fejlesztése Teleház - Községi tér energetikai felújítása Települési információs táblarendszer kiépítése Járdaépítések, felújítások Sportpark kialakítása Lakótérfejlesztés Patakmedrek szabályozása, rendezése Települési okos pontok kialakítása Tanösvény kialakítása Közművek föld alá vitele
Vértestolna	-	Járdafelújítás Járdaépítés Új óvoda építése Lakótérfejlesztés Mellékút építése Sportpálya fejlesztése Községi terek fejlesztése
Vértesszőlős	válaszlevél	Településközpont felújítása MÁV terület felújítása Új polgármesteri hivatal építés Sportpálya felújítás

3. MELLÉKLET

KOMÁROM-ESZTERGOM MEGYE TERÜLETFEJLESZTÉSI DOKUMENTUMAINAK FELÜLVIZSGÁLT PARTNERSÉGI TERVE

I. ELŐZMÉNYEK

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (a továbbiakban: Tftv.) határozza meg részletesen a megyei önkormányzatok területfejlesztéssel kapcsolatos feladat- és hatásköreit. A Tftv. 11. § (1) bekezdése a területfejlesztési feladatok kapcsán írja elő, hogy a megyei önkormányzatnak a területfejlesztési tervezéssel összefüggő feladatok ellátása körében az országos fejlesztési és területfejlesztési koncepcióval összhangban ki kell dolgoznia és el kell fogadnia a megye területfejlesztési koncepcióját és területfejlesztési programját.

Erre tekintettel a közgyűlés 3/2014. (III.7) számú határozatával fogadta el a 2030-ig szóló megyei területfejlesztési koncepciót, 92/2014 (VIII. 28.) sz. határozatával a megyei területfejlesztési programot, amely a 2014-2020 közötti időszakra készült.

A 2021-27-es költségvetési ciklus előkészítése érdekében szükséges a fenti dokumentumok felülvizsgálata, átdolgozása, hiszen ezek a tervek alapozzák meg többek között az uniós források területi szintű felhasználásának tervezését.

Ennek első lépéscsoja a partnerség elvének érvényesítését biztosító területfejlesztési partnerségi terv kidolgozása⁵¹.

A területi tervezés munkarészeként kidolgozandó partnerségi terv a részvételi tervezési (társadalmasítási) folyamat menedzselésének eszköze.

A 218/2009 (X. 6.) Kormányrendelet szerint a partnerségi terv a tervezés folyamatában meghatározza

- a) a bevonandó célcsoportot,
- b) az egyes tervezési elemekhez és fázisokhoz kapcsolódó bevonás tervezett eszközeit és részvételi formáit,
- c) a bevonás céljait.

A jelenleg hatályos fejlesztési dokumentumokat igen alapos és körültekintő partnerségi folyamat és tervezési munka kísérte végig, körülbelül 2 éves időtartamban. Az akkori partnerségi folyamatban - egy igen részletes partnerségi terv alapján - kialakult az egyeztetés sokrétű mechanizmusa és a szereplők gyakorlata az együttműködő tervezésben, az érdekek ütköztetésében és a döntések megalapozásában. A többlépcsős egyeztetési folyamatban, a különböző fórumokon az egyre részletesebb tervezés mellett a résztvevők az együttműködés és szemléletformálás terén is sok tapasztalattal lettek gazdagabbak. A partnerségi konzultációk során a **Terület és Vidékfejlesztési Kollégium** volt talán a legerősebb platform, mely mellett a **térségi műhelyek** és az **ágazati szakbizottságok** is megfogalmazták és képviselték érdekeiket és fejlesztési céljaikat.

A követelményeknek megfelelően lezajlottak a megye és az országhatáron átnyúló közös érdekeket érintő egyeztetések is. A megye és Tatabánya MJV között komoly tárgyalássorozat folyamán alakultak ki az együttműködés keretei. A partnerségi folyamatban aktívan részt vett az akkori Nemzetgazdasági Tervezési Hivatal és a Nemzetgazdasági Minisztérium is.

A fentiek alapján, az új/frissült jogszabályok keretei között az előzményekre alapozottan, a fejlődő-alakuló megyei gyakorlatnak is megfelelően készült a jelen partnerségi terv.

Előzetes ismereteink szerint a jelen tervezési időszakra vonatkozó partnerségi, tervezési és egyeztetési tevékenységekre a korábbi eredményes gyakorlatnál rövidebb idő áll majd rendelkezésre.

A 2021-2027-es kihívásoknak megfelelően, illetve az egyeztetési folyamat eredményessége érdekében ezért újszerű egyeztetési megoldások alkalmazása szükséges.

A Pénzügyminisztérium/Miniszterelnökség várhatóan útmutatót bocsát ki mind a területi tervi dokumentumok, mind az ahhoz kapcsolódó partnerségi terv tartalmi és formai elvárásaira vonatkozóan, ezért jelen terv a későbbiekben módosulhat, de a tervezésre várhatóan rendelkezésre álló rövid idő szükségessé teszi a partnerségi folyamat mielőbbi előkészítését, és elindítását.

II. PARTNERSÉG ÉS RÉSZVÉTELI TERVEZÉS

Az Európai Unió területfejlesztési gyakorlatában a partnerség a területfejlesztés szereplői által közösen meghozott döntéseket, a döntések közös végrehajtását, a végrehajtás közös irányítását és ellenőrzését, valamint a döntések következményeinek közös vállalását jelenti.

A megyei területfejlesztési koncepciók készítése esetében is klasszikus partnerség valósítható meg, mert **a koncepcióról szóló döntést a jogszabályok kizárólag a** képviseleti elvek mentén működő **megyei közgyűlés hatáskörébe** utalják. A jogszabályokon keresztül ugyanakkor a kormányzat erőteljes kontrollt gyakorol, mely a nemzeti területi és szakpolitikai célkitűzések és az Európa Unió területpolitikai és kapcsolódó szakpolitikai célkitűzéseinek érvényesítésére irányul (EU 2020 Stratégia, Területi Agenda 2020, Partnerségi Megállapodás, Közös Agrárpolitika, Kohéziós politika⁵²).

Az európai uniós részfinanszírozásra épülő hazai területfejlesztési gyakorlat **végrehajtási fázisában** a partnerség érvényesül, mivel a támogatott projektek megvalósulása **a politikai döntéshozó (aki a támogatható és a támogatott projektek körét meghatározza), a projektgazdák (kizárólagos vagy konzorciális) és a mindenkor részfinanszírozók (EU, adott Operatív Programért felelős állami szervezet, önrészt biztosító és/vagy hitelező, stb.) közötti partnerségen** alapszik. A tervezés és végrehajtás szakaszában a helyi partnerekkel is biztosítani szükséges a jogszabály⁵³ szerinti partnerségi egyeztetéseket – úgy, mint az állampolgárok, a tervezéssel érintett területen működő érdekképviselők, társadalmi szervezetek és vállalkozások.

A partnerség egy **kommunikációs és együttműködési folyamat a döntéshozó és a különféle érdek- és értékközösségek, illetve képviselőik között**. A partnerségi folyamat feladata – célja – eredménye, hogy

- **a döntéshozó helyi szinten tájékozódik –gyűjt információkat– az érintettek tapasztalatairól és elképzeléseiről, terveiről, valamint a döntések megalapozásához szükséges adatokról, a meglévő tudások (know-how), háttérismeretek így a döntéshozók tudomására jutnak az elsődleges adatgazdáktól, a fejlesztési folyamatok szereplőitől;**
- cél, hogy az elfogadásra kerülő **tervet az érintett társadalom lehető legnagyobb része magáénak, támogathatónak és megvalósíthatónak érezze** (társadalmi támogatottság)⁵⁴;
- kialakuljon és tovább erősödjön a **területfejlesztés szereplőinek képessége** valódi érdekeik és értékeik markáns megfogalmazására, képviseletére, **céljaik és szándékaik értékalapú összehangolására**, valós szükségleteik, valamint a fejlesztési lehetőségeik közelítésére;
- kialakuljon a területfejlesztés szereplőiben a **képesség és hajlandóság**, hogy szűkebb és rövidtávú csoportérdekeiket **a tágabb térség és társadalma hosszú távú stratégiai érdekeivel összhangba hozzák;**
- **kialakuljon a kölcsönös bizalomnak egy olyan szintje** a döntéshozó testület, a **tervezés irányítói, szakértői** és a területfejlesztési terv potenciális végrehajtói (lebonyolítói), illetve a kedvezményezettjei, valamint az érintettjei között (minden irányban), mely a végrehajtási

- folyamat belső kockázatait csökkenti, az **együttműködésre való nyitottságot, a megvalósításban való aktív részvételi hajlandóságot** maximalizálja;
- a végrehajtási fázis kezdetére **kialakuljanak, felhalmozódjanak és megerősödjenek** az integrált programokhoz elengedhetetlenül szükséges **egyéni és csoportszintű együttműködési készségek, rutinok**;
 - a támogatásra kerülő **projektek megvalósításában** és azok **hatékony, távlatos fenntartásában** az érintett szereplők **felelős közreműködése, tevékenysége** valósuljon meg.

A PARTNERSÉGI FOLYAMATBAN VÉGZETT TERVEZÉS SORÁN:

- **az érintettek tájékoztatása több körben zajlik: a részvétel kereteiről, szabályairól, a tervezési folyamat elindulásáról, előrehaladásáról, mérföldköveiről, elért eredményeiről; a tájékoztatás magában foglalja a partnerségi folyamat eredményeinek, visszacsatolásának nyomon követését is;**
- **közös koncepcionális tervezés, gondolatgenerálás történik, az érintetteknek meglévő tudások és képességek közötti szinergia hasznosul,**
- **az érintett szereplőkben a területi szemlélet erősödik, településközi együttműködések kibontakoznak és annak jó gyakorlatai megerősödnek,**
- **az elkészült munkaanyagok, munkafázisok véleményezése az érdekek és értékek, a szakszerűség, a koherencia és a konzisztencia szempontjai mentén valósul meg,**
- **a tervi tartalmak koordinációja biztosítottá válik; a döntési kompetencián kívül eső területek párhuzamos terveivel és a magasabb rendű tervekkel való összhang területén, az illetékességi terület határán átnyúló lehetőségek, kihívások és lehetséges konfliktusok figyelembe vételével, a megyén belüli térségek, illetve szakpolitikák stratégiáinak összehangolásával, a szinergia megteremtése érdekében.**

A PARTNERSÉG MEGYÉBEN KIALAKULT ÉS ALKALMAZANDÓ FORMÁI

- a kommunikáció **többsirányú**, a döntéshozó és szakértőcsoportja kérdez és bemutat javaslatokat, az érintett partnerek és az **aktív résztvevők** között **egyenrangú párbeszéd** folyik,
- az érintettek bevonásának módja **nyilvános** (megye honlapja és helyi médiák, melyek bárki számára hozzáférhetőek), **vagy zártkörű (műhelyek, ágazati csoportok, melyek** korlátozottan hozzáférhetőek),
- írásban vagy személyes jelenléttel (egyeztetések, workshopok, fórumok)
- az érintettek bevonása **közvetlenül és közvetetten** képviselőik, szervezeteik útján is történik,
- az információáramlás **direkt kapcsolatfelvétel** útján az érintettek közvetlen megszólításával, vagy **nyilvános közzététellel** közvetlen megszólítás nélkül történik,
- a kommunikáció tárgyai: a hatályos területfejlesztési terv megvitatása a jövőbe tekintve, prioritások azonosítása, az újonnan **előterjesztésre kerülő dokumentumok megvitatása** (pl. véleményezés, vitafórum, kérdőív, konferencia szabályozott keretekkel, stb.)
- **irányított gondolatgenerálás, közös tervezés** gyakorlata (pl. műhelynap, ötletbörze, információgyűjtés).

A RÉSZVÉTELI TERVEZÉS TECHNIKÁI

A távtechnikák jelentős forradalma zajlott le az elmúlt évtizedben. A koronavírus által előidézett veszélyhelyzet még hangsúlyosabbá tette a távkommunikációt és elektronikus útra terelte mind a társadalmi, mind a közigazgatási, mind pedig a gazdasági életben zajló egyeztetéseket. A

személyes egyeztetések online térbe helyezését nagymértékben felgyorsította a Covid19 első hulláma alatti szemléleti és szociális viselkedési fordulat. Ez a megyei fejlesztési dokumentumok készítése esetében kedvező eredményt hozhat, a partnerség és a részvételi tervezés lehetőségei, kiszélesítése, valamint azok dinamikája vonatkozásában. Tekintve, hogy a vírusveszély nem múlt el, továbbá rövid idő áll rendelkezésre, az elektronikus platformokon való közzétételt, tervbemutatót és döntően a távegyeztetést szükséges előnyben részesíteni. A különböző eseményeket, amennyiben van rá lehetőség, kombinált - személyes és online - keretben javasolt megrendezni, a távegyeztetésekről digitális „jegyzőkönyvet”, felvételt kell készíteni, melyek így a széles nyilvánosságnak is bemutatathatóvá válnak.

A szóba jöhető platformok nagymértékben függenek a rendelkezésre álló időtől, pénzügyi lehetőségektől, a rendelkezésre álló kétoldali technikai feltételektől, a bevonandó partnerek körétől. Figyelembe kell venni, hogy ebben az évben a bevonandók képességeiben és eszközállományában rapid készségfejlődés zajlott a különféle eszközök használatában.

A klímaválság kibontakozó folyamatában a hatékony kommunikációnak egyre fontosabb szerepe van a környezeti fenntarthatóság, költséghatékonyság és az emberkincs védelme terén. Ezek a technikák egyaránt alkalmasak a **tájékoztatás**, az *információgyűjtés – tájékozódás*, a **közös tervezés**, **gondolatgenerálás** és a **véleményezés** lebonyolítására is. A szereplők együttműködése esetén a folyamat dokumentálása is hatékonyra tehető.

A korábbi gyakorlatban bevált 20-40 fős személyes jelenléttel zajlott TEVIK és a térségi műhely platformjai komoly kreatív energiákat csatornáztak a partnerségi folyamatba. Ezeket a körülményekhez igazodva indokolt folytatni (pl. előre megküldeni a témákat felvezetve a megvitatandó kérdéseket, a fontos szempontokat, stb.).

A megyei, városi, települési szakmai szervezetek, társaságok honlapjai, hírlevelei és ezek közösségi média csoportjai a helyi média mellett a legszélesebb elérést biztosíthatják, és az adott közösségek érdemi részvételét is provokálják. Azok a társadalmi csoportok, melyek még csak részlegesen kapcsolódtak be 21. századi kommunikációba, a helyi nyomtatott médián keresztül érhetők el.

III. A PARTNERSÉG SZERVEZETI KERETEI

A területfejlesztési tervezés szervezeti keretei jogszabályilag rendezettek. A szervezeti keretek az adott jogszabályi lehetőségek és a megyei önkormányzat egyedi döntései szerint alakíthatók, figyelembe véve az előző tervezési ciklus szervezeti rendszerét és azok eredményeit.

A TERÜLETFEJLESZTÉS INTÉZMÉNYEI

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló **1996. évi XXI. törvény** 2020. július 1. óta hatályban lévő változata szerint a részvételi tervezés legmagasabb szintű intézményeként az **Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórum (OTÉF)** működik, mely a Kormány, a megyei önkormányzatok, a fővárosi önkormányzat, a megyei jogú városok és a fővárosi kerületek közötti konzultáció és tárgyalások érdekegyeztető fóruma, elnöke a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter. Az OTÉF feladata többek között az érdekek feltárása, egyeztetése, a javaslatok, alternatívák vizsgálata, valamint a fejlesztési elképzelések összehangolása. A fórumokon a megyéket a Megyei Önkormányzatok Országos Szövetségének elnöke és négy delegáltja képviseli. Az OTÉF konszenzussal hozza meg döntéseit, a kormányzati és az önkormányzati tagok egy-egy szavazattal rendelkeznek.

A regionális területfejlesztési konzultációs fórumnak a régió részét képező megyék (Fejér, Komárom-Esztergom, Veszprém) közgyűlési elnökei a tagjai. A regionális fórum eljár a döntést, állásfoglalást igénylő ügyekben, összehangolja a megyei önkormányzatok döntéshozatalát. A konzultációba javasolt a nagyobb városokat, esetleg fontosabb gazdasági szereplőket is bevonni. (14/A. §) és (Komárom-Esztergom megye 2024-ig szóló Gazdasági és Fejlesztési Programja 2.13.)

A megyei közgyűlés és a megyei jogú városok **Megyei Területfejlesztési Konzultációs Fórumot** (MTKF) működtetnek. A fórum feladata, hogy előzetesen állást foglal a megyei közgyűlés területfejlesztést érintő ügyeiben, egyéb jogköre (pl. döntési) nincsen. A fórum munkaszervezettel nem rendelkezik, a feladatok elvégzése az önkormányzatok megegyezésétől függ. (14/B. §) és (Komárom-Esztergom megye 2024-ig szóló Gazdasági és Fejlesztési Programja 2.12.)

A térségi fejlesztési tanácsokat egyes területfejlesztési feladatok ellátása érdekében hozhatja létre a megyei önkormányzat önállóan, vagy a szomszédos megye önkormányzatával közösen⁵⁵. A fejlesztési tanácsokat a törvény jogi személynek tekinti, melyet a Magyar Államkincstár vesz nyilvántartásba. Feladata többek között, hogy legalább két évente vizsgálja a fejlesztési szükségleteket a gazdasági, társadalmi, és környezeti folyamatok tükrében, kidolgozza a térség területfejlesztési koncepcióját és programját, figyelemmel kíséri az operatív programok térséget érintő végrehajtását, véleményezi a megyék területfejlesztési koncepcióját és programját. Tagjai a megyei közgyűlések elnökei továbbá az érintett megyei közgyűlések egy-egy képviselője, valamint az operatív programok végrehajtásáért felelős miniszter képviselője. A térségi fejlesztési tanács ülésein állandó meghívottként részt vesznek a területi gazdasági kamarák, kamaránként egy-egy képviselővel, a kormányhivatal vezetője, az állami főépítész, valamint a területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter és a gazdaságfejlesztésért felelős miniszter. Komárom-Esztergom megye esetében ezek: *Szigetköz–Felső-Duna mente, Velencei-tó és Térsége, Váli-völgy, Vértes és a Dunakanyar* Térségi Fejlesztési Tanács. (15. §) és (Komárom-Esztergom megye 2024-ig szóló Gazdasági és Fejlesztési Programja 2.9. Térségi Fejlesztési Tanácsok)

A települések közös fejlesztési célok kidolgozására, megvalósítására jogi személyiséggel rendelkező **területfejlesztési önkormányzati társulást hozhatnak létre**, mely felett az illetékes kormányhivatal törvényességi felügyeletet gyakorol (10. §). Az önkormányzati társulások szervezetének felépítését és működésének jogszabályi kereteit a helyi önkormányzatokról szóló 2011. évi CLXXXIX. törvény 94-95. §-a határozza meg. Ennek a kisebb területi egységeket érintő, elsősorban helyi jelentőségű közös fejlesztések hatékony végrehajtásában lehet szerepe.

További önkormányzati társulások, illetve közösségek, melyek az önkormányzatok mellett gazdasági szereplőket és civileket is bevonnak tagjaik, patrónusaik körébe:

- Többcélú kistérségi társulások (Kisbéri, Komáromi, Tatabánya, Tatai, Dorogi, Esztergomi)
- Vidékfejlesztés térségei - Helyi vidékfejlesztési közösségek, natúrparkok
- Határ menti, határon átnyúló fejlesztések kapcsán EGTC-k, szomszédos megyék

A PARTNERSÉGI FOLYAMAT ALAPELVEI

A 2021-2027 európai uniós költségvetési ciklus EU-s és hazai dokumentumaiban a területi szemlélet, az integrált fejlesztésben való gondolkodás fontossága, még a korábbiaknál is nagyobb súllyal szerepel - a Pénzügyminisztérium is ebbe az irányba ösztönzi a megyéket, ugyanis a térben és tematikusan integrált programok kidolgozása, a térségi együttműködés, a forrásokhoz való hozzáférés egyik alapvető feltétele lesz.

A területi szemlélet érvényesítését a partnerség működtetése során megkerülhetetlen keretnek kell tekinteni. Az integrált területi szemlélet szervesüléséhez időre van szükség: magát a gondolkodást, a partnerségi-tervezési folyamatot is javasolt „átprogramozni”. Erre az „átprogramozásra” a partnerségi folyamat ideális lehetőséget nyújt azzal, hogy megteremtheti a szakmákon, ágazatokon átívelő kommunikációnak, a szakmák közötti együttműködésnek a közös nyelvét, ami az integrált programok tervezésének és megvalósításának elengedhetetlen feltétele. A folyamatban rejlő tanulási, „kapacitásépítési” lehetőség kihasználását számos európai jó gyakorlat bizonyítja.

A területi szemlélet érvényesítését szolgáló **integrált programok** kidolgozásával kell elősegíteni a hatékonyságot, a hosszú távú fenntarthatóságot és ezeken keresztül kell érvényesíteni, hogy a térségi/településközi intézkedések forrásai maximálisan összhangban legyenek.

A 2020-ban jóváhagyott megyei területrendezési tervben az **egyedileg meghatározott megyei övezetek** célzott kidolgozásával a megye adottságaira és tradícióira koncentráló folyamatok, prioritások kerültek meghatározásra, szabályozással történő ösztönzésre, kiemelt súllyal az együttműködéssel történő fejlesztési és rendezési tevékenységekre.

IV. A PARTNERSÉGI FOLYAMAT SZEREPLŐI

A DÖNTÉSHOZÓ SZERVEZET

A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény a **megyei közgyűlésre** ruházta a területfejlesztési eszközökkel kapcsolatos döntéseket: a megyei területfejlesztési koncepció és program határozattal történő elfogadását. A Terület- és Településfejlesztési Program forrásai felhasználásának keretét adó megyei Integrált Területi Programot is a közgyűlés fogadja el.

A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzatnál a területfejlesztéssel kapcsolatos döntés-előkészítő, javaslattevő, véleményező, ellenőrző munkát elsősorban a **Területfejlesztési Bizottság látja el, melyet** az Ügyrendi és Pénzügyi Bizottság, valamint a Megyei Értéktár Bizottság is **támogat, témától függően.**

Az illetékes bizottságok a Terület- és Vidékfejlesztési Kollégium észrevételei, javaslatai, állásfoglalásai alapján javaslatot tesznek a Közgyűlésnek a dokumentumok módosítására vagy elfogadására.

A TERVEZÉST/FEJLESZTÉST SEGÍTŐ, KOORDINÁLÓ SZERVEZETEK

A megyében a területfejlesztési tervezés irányításáért a megyei közgyűlés elnöke felel. A megyei fejlesztéspolitika koordinációjára, a területfejlesztési tervezés lebonyolítására a közgyűlés döntése alapján a megyei jegyző **operatív munkacsoportot** hoz létre a hivatalon belül, mellyel szoros együttműködésben dolgozik a Komárom-Esztergom Megyei Területfejlesztési Kft.⁵⁶ és a felkért külső szakértők. Az operatív munkacsoport az elvárt tervezési és egyeztetési komplexitás mellett kellő gyorsasággal, hatékonysággal tud a folyamatokra reagálni, azokat megfelelő irányba csatornázni, és ellátja a tervezést segítő szakmai és területi szervezetek munkaszervezeti feladatait, végzi a döntés-előkészítést.

TERÜLET- ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI KOLLÉGIUM (TEVIK)

A fejlesztéspolitikai stratégiai csoport szerepét Komárom-Esztergom megyében az előző ciklusban hatékonyan működő **Terület-és Vidékfejlesztési Kollégium, rövidítve TEVIK** töltötte be. A TEVIK szakmai kollégium szerepének fenntartása szükséges ebben a tervezési ciklusban is, mely működési szabályzata alapján az Országos Területfejlesztési Érdekegyeztető Fórumhoz, illetve térségi fejlesztési tanácsokhoz hasonló jellegű szervezet, megyén belüli illetékességgel.

A megyében zajló és felépítendő területi folyamatok meghatározó szereplőinek együttműködése a hatékony forrásfelhasználás és koordináció megalapozottságát biztosíthatják.

A TEVIK tevékenysége a tervező munka egyes fázisaihoz kötődik (megyei területfejlesztési koncepció és program felülvizsgálat, 2021-27-re szóló megyei Integrált Területi Program).

A kollégium szervezeti és működési szabályzatát maga fogadja el, amely tartalmazza a szervezeti felépítést: elnök, alelnök, tagok, szakbizottságok feladatait, az illetékességet, a működés rendjét. A kollégium észrevételeket, javaslatokat, állásfoglalásokat, ajánlásokat fogalmaz meg a tervezés mérföldköveihez kapcsolódóan a közgyűlés számára, koordinációs feladatokat lát el a területfejlesztésben érdekelt szereplők között. Tagjai javaslatot tehetnek újabb tagok bevonására, a partnerségen alapuló tervezés szervezeti hátterének alakítására a megyében. A testület a területi tervezésben történő közreműködés mellett figyelemmel kíséri a területi folyamatokat, összetételéből adódóan is vizsgálatokat, elemzéseket végezhet a területi tervezés és programozás megalapozásához, nyomon követéséhez. Munkája során figyelembe veszi a szakbizottságai, a tematikus/térségi műhelyek észrevételeit, ajánlásait, állásfoglalásait, szükség szerint felkérheti a szakbizottságait bizonyos témák alaposabb vizsgálatára, elemzésére.

Az ülésekről jegyzőkönyv készül. Tevékenységéről a nyilvánosságot a TEVIK elnöke tájékoztatja a megyei honlapon és/vagy a helyi sajtóban is közzétett rövid hírösszefoglalóval.

MEGYEI TERÜLETFEJLESZTÉSI KONZULTÁCIÓS FÓRUM (MTKF)

A megyei Közgyűlés és Tatabánya MJV **Területfejlesztési Konzultációs Fórumot** működtetnek (MTKF).

A Fórum keretében összehangolják fejlesztési céljaikat, fókuszálva a városkörnyékre is, a programok monitorozására, valamint a felmerülő problémák konszenzusos kezelésére.

A fórum eljár a megyét és a megyei jogú várost érintő döntést, állásfoglalást, véleményezést igénylő területfejlesztési kérdésekben. Összehangolja a megyei önkormányzat és a megyei jogú város területfejlesztéssel, területrendezéssel kapcsolatos döntéshozatalát.

A megyei területfejlesztési konzultációs fórum véleményét a megyei közgyűlés ülésén a vonatkozó napirend tárgyalásakor ismertetni kell.

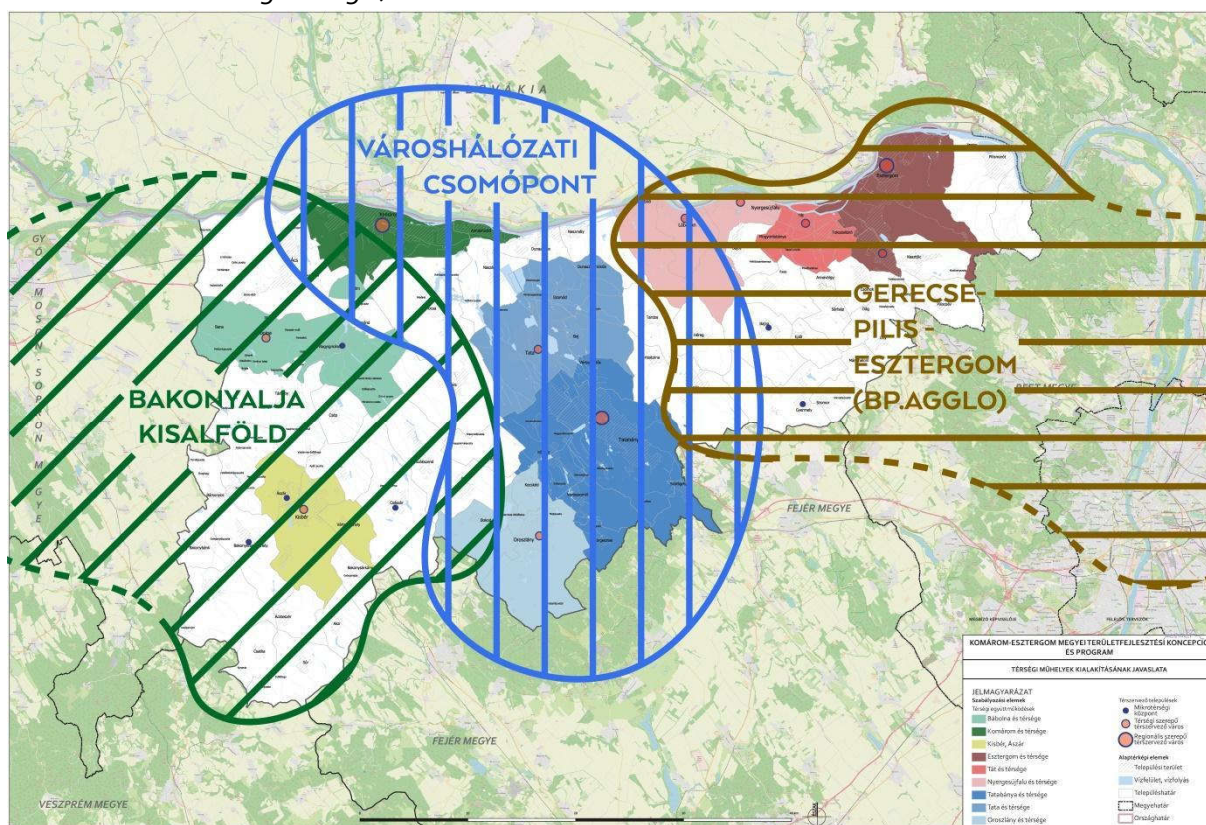
TÉRSÉGI MŰHELYEK

A korábbi tapasztalatok alapján a térségi tematikus műhelyek javasolt területi lehatárolását indokolt a fejlődési folyamatoknak megfelelően integrálni. A megye kis területe, viszonylag kompakt, egyre szervezettebben működő térségei, a sűrű városhálózatára épülő városkörnyékei és fejlődő közlekedési hálózatai indokolják az átláthatóbb és területfejlesztési szempontból hatékonyabb megközelítést. Az elmúlt évtizedben a megyében lezajlott fejlődés újrarájzolta azokat a kereteket, melyek a TARTÓSAN AZ ÉLVONALBAN szlogenrel összhangban az újabb fejlesztéseket gördíti tovább és generálja a következő ciklusra.

A térségi műhelyek munkájában kiemelt szereppel bírnak a városok, tekintettel az OFTK-ban és a készülő új területi operatív programban kiemelt célként megjelenő közép- és kisvárosok térségszervező képességének erősítésére és a város-vidék egyensúly megteremtésére. A területi szemlélet, az integrált fejlesztésben való gondolkodás fontossága minden korábbinál nagyobb hangsúllyal szerepel a 2021-27 tervezésben, különösen a városok esetében.

A térségi műhelyek kialakításának javaslata:

- Esztergom – Duna mente (Tát-Dorog-Nyergesújfalu-Lábatlan városok) – Pilis-Gerecse műhelye *(Pilis-hegység megyére eső része és Gerecse községei),*
- Oroszlány – Tatabánya – Tata – Komárom városhálózati csomóponti térség műhelye *(nevezett városok és közvetlen vonzáskörzetük, a területrendezési terv szerint kiegészítve),*
- Kisalföld – Bakonyalja műhelye *(Kisbéri kistérség, Tatai kistérség Tatától nyugatra fekvő és a Komáromi kistérség községei)*

Fontos lehetőség, hogy **egy település több műhelyben is részt vehet**, hiszen erre majd a programok tervezése és megvalósítása során is lehetősége lesz. E települések szerepet tölthetnek be a területi javaslatok összehangolásában, ezért **az „átlapolás” nem csupán lehetőség, de kifejezetten kívánatos, különösen a városi jogállású települések esetében.**

TEMATIKUS/SZAKMAI MŰHELYEK

Jelen tervezési ciklusban, tekintettel az OFTK-ra, a készülő területi és ágazati operatív programokra, a megyespecifikus adottságokra, problémákra, javasolt a korábbi bizottsági struktúra átalakítása:

- **gazdaság- és foglalkoztatásfejlesztési** (kamarák, gazdasági érdekképviselők, GFSZ-ek, ipari park működtetők, egyetem, főiskola, városok, klaszterek, járműipari központ, KH, EGTC-k)
 - **turisztikai** (TDM-ek, egyéb turisztikai szervezetek, MTÜ, EGTC-k, LEADER-ek, naturparkok)
 - **település- és közszolgáltatás fejlesztési**, ebben külön a városok és a MJV fejlesztési kérdései (polgármesterek, főépítészek)
 - **humán erőforrás fejlesztési, oktatási és képzési** (intézményfenntartók, kamarák, egészségügyi és szociális alap és szakellátás képviselői, felsőoktatás képviselői, megyei foglalkoztatási paktum, megyei felzárkózási fórum képviselői)
 - **környezetvédelmi, örökségvédelmi** államigazgatási szervek, megyei klímaplatform képviselői, erdészet, megyei értéktár bizottság, állami és települési főépítészek, építész és mérnökkamara)
 - **infrastrukturális** (nagyhálózatok, településközi, térségi hálózatok, közlekedés, vízellátás, energia ellátás, árvízvédelem, katasztrófavédelem szolgáltatói, fejlesztői: NIF, Közút, MÁV, EON, ÉDV Zrt., VIZIG, katasztrófavédelem, mérnökkamara)
 - **határ menti** (határon átnyúló együttműködések keretében tervezhető fejlesztések: EGTC-k, szomszédos megyék, térségi tanácsok)
- A műhelyek aktívan részt vesznek a tervezés folyamatában, szakterületük, illetve térségük vonatkozásában egyeztetik álláspontjaikat, javaslatot tesznek a fejlesztési irányokra, az azok eléréséhez szükséges beavatkozásokra, azok összehangolására,
- meghatározzák saját helyüket és szerepüket, a bevonható partnerek körét, közreműködnek a prioritások kijelölésében,
 - megyehatáron belüli vagy azon túli együttműködések kezdeményeznek (lásd koordináció),
 - figyelembe veszik a TEVIK állásfoglalásait, ajánlásait, szükség szerint ők kezdeményezik ad hoc munkacsoportok létrehozását, akár bizonyos témák alaposabb kidolgozására.

EGYEZTETÉSI MÓDOK ÉS INFRASTRUKTURÁLIS FELTÉTELEK

Az infrastrukturális feltételek három nagy csoportja:

- „Szemtől-szembe” zárt rendezvények,
- „Szemtől-szembe” nyílt rendezvények,
- Távkommunikáció, azon belül egyirányú, kétirányú, többirányú; hagyományos és elektronikus.

V. A TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS PROGRAM EGYEZTETÉSÉNEK JOGSZABÁLY SZERINTI RENDJE

Tervezés szakaszai: előkészítő fázis, javaslattevő fázis. A területfejlesztési koncepció és területfejlesztési program egyeztetésének rendjét a 218/2009. (X. 6.) Kormányrendelet 16-19. §-a szabályozza.

A véleményezésre 45 napot kell biztosítani. Ennek az egyeztetésnek a digitális felülete a Lechner Tudásközpont által működtetett rendszer, mely valószínűsíthetően a területrendezési tervek készítésekor megismert E-Tér rendszer lesz. Ennek kezeléséért a megyei önkormányzat a felelős. A társadalmi egyeztetés felülete hivatalosan a Területi Információs Rendszer (TelR), de azt indokolt a megye honlapján is közzétenni.

A véleményezésbe bevonandó szervekről a Kormányrendelet 18. § (1) és (5) bekezdése rendelkezik. A kötelezően bevonandók köre a következő:

MINISZTEREK	Tárca nélküli miniszter, Agrárminisztérium, Belügyminisztérium, Emberi Erőforrások Minisztériuma, Honvédelmi Minisztérium, Igazságügyi Minisztérium, Innovációs és Technológiai Minisztérium, Külgazdasági és Külügyminisztérium, Miniszterelnöki Kabinetiroda, Miniszterelnökség, Pénzügyminisztérium
ORSZÁGOS ÖNKORMÁNYZATI ÉRDEKSZÖVETSÉGEK	Magyar Önkormányzatok Szövetsége Megyei Önkormányzatok Országos Szövetsége Települési Önkormányzatok Országos Szövetsége Megyei Jogú Városok Szövetsége Kisvárosi Önkormányzatok Országos Érdekszövetsége Községek és Kistelepülések Országos Önkormányzati Szövetsége Magyar Faluszövetség
ÉRINTETT TÉRSÉGI TERÜLETFEJLESZTÉSI TANÁCSOK	Szigetköz-Felső-Duna mente Térségi Fejlesztési Tanács; Velencei-tó és Térsége, Váli-völgy, Vértes Térségi Fejlesztési Tanács Dunakanyar Térségi Fejlesztési Tanács
SZOMSZÉDOS MEGYEI ÖNKORMÁNYZATOK	Győr-Moson-Sopron megyei Önkormányzat Pest megyei Önkormányzat Fejér megyei Önkormányzat Veszprém megyei Önkormányzat Szlovákia – Nyitra megye és Nagyszombat megye
ÉRINTETT MEGYEI JOGÚ VÁROS ÖNKORMÁNYZATA	Tatabánya MJV

Javasolható ezen felül legalább a városok (Ács, Bábolna, Dorog, Esztergom, Kisbér, Komárom, Lábatlan, Nyergesújfalu, Oroszlány, Tata, Tát), nagyközségek (Nagyigmánd, Tokod) bevonása a véleményezőik körébe. Ettől függetlenül az összes település a partnerségi egyeztetési folyamatba bevonásra kerül az időtényezőktől függően egyenként, vagy társulásaik útján.

VI. AZ ELKÉSZÍTENDŐ TERVEK, A BEVONANDÓ PARTNEREK, BEVONÁSUK CÉLJA, MÓDJA ÉS ÜTEMEZÉSE

A partnerségi terv figyelembevételével társadalmasításra kerülő tervek:

1. A 2030-ig szóló Megyei Területfejlesztési Konceptió felülvizsgálatát és a 2021-2027 közötti időszakra szóló területfejlesztési programot megalapozó helyzetfeltárás-értékelés
2. A Területfejlesztési Konceptió és Program javaslattevő fázisa
3. A területi hatásvizsgálat és környezeti értékelés
4. A 2021-2027 közötti időszakra szóló Megyei Integrált Területi Program

A helyzetfeltárás, koncepció és program tervezeteinek véleményezése a lentebbiek szerint történik, valamint a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet 10. mellékletében meghatározott egyes szervezetekkel. Ez utóbbi esetben 45 nap áll rendelkezésre a vélemények visszaküldésére.

A koncepció felülvizsgálata és az új területfejlesztési stratégiai program készítésénél szükséges a területi és környezeti hatásvizsgálat felülvizsgálata (konceptiónál) és új hatásvizsgálat készítése (programnál). Ennek társadalmasítása és elfogadása szervesen beépül a tervezési folyamatba.

FÁZIS/SZAKASZ	BEVONANDÓ PARTNEREK	BEVONÁS MÓDJA	IDŐTARTAM
1. TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ – ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM – ELŐKÉSZÍTŐ FÁZIS			
A partnerek bevonásának célja: a partnerek előzetes tájékoztatása, előzetes véleménykérés a jövőképről, prioritásokról, beavatkozási, célrendszerrel, intézkedési javaslatok értékelése.	Nyilvánosság	Tájékoztatás a tervezés megindításáról <i>Online és nyomtatott média (kommunikációs kampány, cikk, riport)</i>	2 hét (40-41. hét)
	megyei közgyűlés tagjai, VK OGY képviselők, TEVIK, MTKF, települési önkormányzatok, területi vonatkozású civil szervezetek (pl. natúrparkok)	Online kérdőív helyzetfeltárás frissítése érdekében, a hatályos megyei településfejlesztési tervekről, (megőrzendő sarokpontok) és javaslati irányokról egyéb kapcsolódó kérdésekről Adatközlés lehetőségének biztosítása	2 hét (bejött vélemények folyamatában kerülnek értékelésre) (41-42. hét)
	Ágazati képviselők pl. vízgazd., erdészet, természetvédelem, kamarák, pl. agrár, építész, mérnöki, gazdasági	Online fókuszcsoportos kérdőív <i>Tartalma:</i> helyzetfeltárás frissítése érdekében, a megőrzendő sarokpontok és ágazati stratégiai célok, javaslatok, jó gyakorlatok Adatközlés lehetőségének biztosítása	2 hét (bejött vélemények folyamatában kerülnek értékelésre) (41-42. hét)
Helyzetfeltárás, előkészítő munkarész, szintézis munkaanyag (SWOT, fejlesztési, cselekvési irányok) véleményezése	TEVIK és műhelyei MTKF, települési önkormányzatok, ágazatok államigazgatási szereplők, megyei fórumok, platformok (felzárkózási, foglalkoztatási, klíma)		2 hét (48-49. hét)
Helyzetfeltárás, előkészítő munkarész, szintézis munkaanyag (SWOT, fejlesztési, cselekvési irányok véglegesített tervezet) ELFOGADÁSA megyei közgyűlés (50. hét)			

2. TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ – JAVASLATTEVŐ FÁZIS**3. TERÜLETFEJLESZTÉSI PROGRAM – JAVASLATTEVŐ FÁZIS****(Párhuzamos tervezés során kerül kidolgozásra)**

Előzetes tervjavaslatok (módosítások) A partnerek bevonásának célja: a célrendszerben, beavatkozásokban, prioritás struktúrában javasolt módosítások megvitatása a műhelyekkel, a tervezet korrekciója a felmerült javaslatokkal.	TEVIK és MTKF	Zárt rendezvény és/vagy Videókonferencia <i>Előkészítő fázis eredményeinek kiértékelése, előzetes módosítási irányok meghatározása</i>	1 hét (48. hét)
	Térségi műhelyek és Térségi fejlesztési tanácsok (sajátos térségek) tematikus/szakmai műhelyek	Műhelymunka zárt rendezvényenként és/vagy Videókonferencia (2-3 alkalom) <i>Előkészítő fázis eredményeinek kiértékelése, előzetes módosítási irányok meghatározása, reflektálva TEVIK megállapításaira</i>	2 hét (48-49. hét)
	Térségi Fejlesztési Tanácsok, szomszédos megyék	Videókonferencia <i>Előkészítő fázis eredményeinek kiértékelése, előzetes módosítási irányok meghatározása</i>	1 hét (48. hét)

Közyűlés döntése a koncepció és program egyeztetési változatának elfogadásáról (50. hét)

Közbenső tervjavaslat A partnerek bevonásának célja: társadalmasítás, a vélemények, javaslatok általános megkérése a tervezet alapján.	Összes partner (nyilvánosság)	Tájékoztatás és véleménykérelem a területfejlesztési terv módosítási javaslatáról <i>E-Tér (+e-mail)</i> <i>TEIR</i> <i>kemoh.hu</i>	Véleményezési eljárással párhuzamosan (45 nap) (2020.51-2021.4. hét)
	Nyilvánosság	Tervezet bemutatása <i>kommunikációs kampány, a közösségi médián keresztül figyelemfelkeltés, online elérhető videó tervbemutató</i>	a 45 napon belül, 1 nap
	TEVIK	Beérkezett vélemények alapján a tervezet véglegesítése <i>zárt ülés és/vagy Videókonferencia</i>	2-3 hét (2021. 5-7. hét)

Egyeztetés Tatabánya MJV Önkormányzatával (egyetértési jog)

4. TERÜLETI HATÁSVIZSGÁLAT (218/2009. (X. 6.) Korm. rend.) ÉS KÖRNYEZETI ÉRTÉKELÉS (2/2005. (I.11.) Korm. rend)

A területi tervek módosításához, készítéséhez kapcsolódó kísérő eljárások	Összes partner	Véleményezési eljárással párhuzamosan (honlap, TelR), környezeti értékelés esetén a környezet védelméért felelős szervezeteknek is megküldésre kerül	45 nap (2020.51-2021. 4. hét)
Partnerek bevonásának célja: tájékoztatás			

5. INTEGRÁLT TERÜLETI PROGRAM (ITP) - AKCIÓTERV

ITP javaslat	Nyilvánosság	Tervezet bemutatása <i>kommunikációs kampány, a közösségi médián keresztüli figyelemfelkeltés</i>	1 nap
A partnerek bevonásának célja: társadalmasítás, a vélemények, javaslatok általános megkérése a tervezet alapján.	TEVIK, megyei közgyűlés képviselői, VK OGY képviselők, városok	Beérkezett vélemények alapján a tervezet véglegesítése <i>zárt ülés és/vagy Videókonferencia</i>	2-3 hét (2021. 5-7. hét)
A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter állásfoglalásának kikérése (30 nap) – koncepcióra és programra, az ITP minőségbiztosítása (2021. 8-12. hét)			

6. ELFOGADÁS

A fejlesztési dokumentumok jogszabály szerinti egymásra épülő sorrendben történő elfogadása. (2021. 13. hét)

7. KÖZZÉTÉTEL

A partnerek bevonásának célja: általános tájékoztatás, a fejlesztési tervek alkalmazásának és más tervekbe épülésének hatékony elősegítése.	Összes partner	Elfogadott tervanyagok feltöltése <i>E-Tér (+e-mail)</i> <i>TEIR</i> <i>kemoh.hu</i>	Folyamatosan (visszavonásig) (2021. 14. hét)
	Nyilvánosság	Tájékoztatás az elfogadásról <i>Online és nyomtatott média, kemoh.hu</i>	2 hét (2021. 14-15. hét)

A TERÜLETFEJLESZTÉSI TERVEK MÓDOSÍTÁSA EGYEZTETÉSÉNEK ÉS ELFOGADÁSÁNAK ÜTEMEZÉSE (2020. 09 – 2021. 03.)

Terv- dokumentum megnevezése	2020																	2021									
	szeptember				október				november				december					január				február				már-ápr	
	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	1	2	3	4	5	6	7	8	9- 12	13- 14
0.Partnerségi terv	készítés	Kgy	Partnerségi egyeztetés időszaka								Partnerségi egyeztetés időszaka																
1. Helyzetfeltárás aktualizálása				Adatkérés		Adatfeldolgozás, aktualizálás						Partnerség	Kgy	Államigazgatási egyeztetés, társadalmasítás					Vélemények feldolgozás korrekció		Min. állás-foglalás	Kgy Köz					
2.Területfejlesztés i koncepció					Partnerség (előzetes)		Javaslat kidolgozása						Partnerség	Kgy	Államigazgatási egyeztetés, társadalmasítás					Vélemények feldolgozás korrekció		Min. állás-foglalás	Kgy Köz				
3.Területfejlesztés i program					Partnerség (előzetes)		Javaslat kidolgozása						Partnerség	Kgy	Államigazgatási egyeztetés, társadalmasítás					Vélemények feldolgozás korrekció		Min. állás-foglalás	Kgy Köz				
4.Területi hatásvizsgálat, környezeti értékelés									Területi hatásvizsgálat, környezeti értékelés kidolgozása						Államigazgatási egyeztetés, társadalmasítás					Vélemények feldolgozás korrekció		Min. állás-foglalás	Kgy Köz				
5.Integrált területi program														ITP kidolgozása					Partnerség		ITP minőség bizt.	Kgy köz					

Kgy: közgyűlési döntés
Köz: közzététel

Párhuzamos tervezés

4. MELLÉKLET

Megyei területi tervek véleményezése
Fejér megye

A Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés Elnökétől

Ikt. szám: VI/290/2/2020

Tárgy: Fejér megyei területi tervek
véleményezése

Ügyintéző: Hummel R./Pengő J.

Dr. Molnár Krisztián
Fejér Megyei Közgyűlés Elnöke
Székesfehérvár Szent István tér 9.

Tisztelt Elnök Úr!

Köszönettel megkaptam a Fejér megyei területfejlesztési koncepció és program felülvizsgálata, megújítása tárgyában küldött levelét, amelyben kéri a területi tervekkel kapcsolatos véleményünket.

A 2021-2027-es területi tervezés során magam is azon az állásponton vagyok, hogy a megyehatáron átnyúló fejlesztéseket, problémákat és kihívásokat közösen kell kezelünk, együtt adhatunk hatékony választ a kihívásokra, és az egyes szinergiákat is így erősíthetjük tovább.

Fentiekre tekintettel megvizsgáltuk az egyes szakterületek vonatkozásában az együttműködést igénylő kérdésköröket, amelyek a következők:

1.) Közlekedés, tervezett nyomvonalas létesítmények megvalósítása, meglévők fejlesztése, hiányzó kapcsolatok kiépítése

A) Gyorsforgalmi utak és főutak:

- a. M1 autópálya 2x3 sávossá történő bővítése
- b. M100 gyorsforgalmi út megvalósítása
- c. 81. sz. főút kapacitásbővítése, 2x2 sávra fejlesztése
- d. Mór – Oroszlány új főúti nyomvonal megvalósításának előkészítése

B) Térségi szerepű összekötő út:

- a. Az M1 autópályán 2019 – 2020-ban létesült Óbarok (Nagyegyháza) – Szárliget csomópont új bekötése az 1. sz. főút felé - Tatabánya (1. sz. főút) – (Óbarok (M1))

C) Egyéb mellékutak:

- a. Gyermely [Gyarmatpuszta] – (Csabdi)

- b. Súr – (Nagyveleg)
- c. Aka - Nagyveleg

D) Vasúti fejlesztések:

- a. V0 vasúti gyűrű kiépítése– a jelenlegi tervek szerint Szárligetnél ágazik le az 1. sz. vasúti fővonalból.
- b. Javasoljuk megvizsgálni az erős forgalmat bonyolító 13. és 81. számú főutakkal párhuzamosan futó 5. sz. Komárom – Kisbér – Mór – Székesfehérvár országos törzshálózati vasúti pálya rekonstrukciójának műszaki és forgalmi lehetőségeit és hatásait.

E) Kerékpárút hálózati fejlesztések:

- a. 71. sz. Vértesi kerékpárút:
 - i. 71. A: (Székesfehérvár – Gánt) – Várgesztes térsége – Oroszlány [Majk] – Kecskéd – Környe – Tatabánya – Vértesszőlős – Tata – Dunaalmás – Komárom
 - ii. 71. B: Oroszlány [Majk] – (Csákvár-Nadap)

Megyeinkben a 71.A és a 71.B. azonos nyomvonalon halad. A 71.A Dunaalmás – Tata – Vértesszőlős – Tatabánya – Környe – Kecskéd – Oroszlány (Majk) szakasza, az Által-ér kerékpárút elkészült, Tatabánya városon belül épül.
- b. A Bicske – Tarján nyomvonal folytatásaként megvalósítás alatt áll a Tarján – Héreg – Nyergesújfalu (Pusztamarót) – Bajót – Péliföldszentkereszt – Tát – Esztergom útvonal kiépítése
- c. Komárom – Kisigmánd – Kisbér – (Mór – Székesfehérvár)
- d. (Bakonycsernye) – Súr – Bakonyszombathely
- e. Bokod - Oroszlány – (Mór)
- f. Tarján térsége – (Bicske)
- g. Tatabánya – Szárliget – (Szár – Alcsútdoboz)

2. Egyedi fejlesztési övezetek okán javasolt együttműködések:

A) Majorsági táj

A Fejér megye területrendezési tervéről szóló 7/2020. (II.28.) rendelettel Majorsági térség övezete, a Komárom-Esztergom Megye Területrendezési Tervéről szóló 6/2020. (VI. 25.) önkormányzati rendeletben Majorsági táj övezete került megállapításra. Mindkét övezet a mezőgazdasági táj és termelés jellegzetes szervező elemeinek, a külterületi, mezőgazdasági funkciójú településrészeknek (majorok, puszták, korábbi nagyüzemi és szövetkezeti agrárgazdálkodás és feldolgozás színterei, és üzemközpontjai) a sajátosságait figyelembe vevő fejlesztések előmozdítása és összehangolása céljából jött létre.

Majorsági tájaink ugyan területileg nem függenek össze, de az övezethez kapcsolható fejlesztések érdekében az egyeztetett/egységes fellépés javasolható, a tervezett intézkedések köre, azok megvalósításának módszertana, egyeztethető, a jó gyakorlatok átültethetők.

B) Borvidékekre alapozó fejlesztési övezetek:

A Fejér megye területrendezési tervéről szóló 7/2020. (II.28.) rendelettel Borvidéki és kertgazdálkodási fejlesztési övezet, a Komárom-Esztergom Megye Területrendezési Tervéről szóló 6/2020. (VI. 25.) önkormányzati rendeletben Kertes vegyes használatú területek övezetein belül Borszőlő termőhelyi kataszteri területtel érintett települések övezete került megállapításra.

A majorsági tájakhoz hasonlóan borvidéki területeink sem függenek össze földrajzilag, de mindkét megye egyedi övezete a borvidéki területek arculatának védelmét, a szőlőművelés és borászat hagyományainak megőrzését, fejlesztését szolgálja. Az övezethez esetleg kapcsolható fejlesztési lehetőségek érdekében az egységes fellépés e területen is javasolható.

C) Turisztikai fejlesztési térségek:

A Fejér megye területrendezési tervéről szóló 7/2020. (II.28.) rendelettel Turizmus szempontjából kiemelt, fejlesztendő övezet, és Kulturális örökségi-történeti fejlesztési övezet, a Komárom-Esztergom Megye Területrendezési Tervéről szóló 6/2020. (VI. 25.) önkormányzati rendeletben Komplex turizmusfejlesztési térségek egyedi övezetei, valamint Natúrpark - szelíd turizmusfejlesztés egyedi övezetei kerültek megállapításra.

Turisztikai fejlesztési térségeink területileg, földrajzilag is összefüggenek, így különösen a kulturális értékekre alapozódó (pl. Eszterházy örökség), a naturparki és aktív turisztikai fejlesztések hálózatba/csomagba foglalása terén van tág lehetőség az együttműködésre, beleértve az előző E) pontban felsorolt kerékpárút fejlesztési szándékok közös megvalósítását is.

A megyehatárokon átnyúló Vértes Natúrpark tekintetében az alábbi témákban javasolunk együttgondolkodást:

- a) a helyi természeti és kulturális örökség megőrzése és szemléletformálás,
- b) a helyi termék-előállítás fejlesztése
- c) a táji, természeti és kulturális értékekre alapozott turizmusfejlesztés

3. Vidékfejlesztés

A vidékfejlesztés egy fontos stratégiai terület, ahol a vidéki térségek közös fejlesztését elsősorban a LEADER programon keresztül tudjuk segíteni. E területen a Vértes-Gerecse Vidékfejlesztési Közösség fontos szerepet tölt be. A szervezet 2008-ban jött létre, azzal a céllal, hogy a 2007-2013 közötti időszak LEADER és vidékfejlesztési forrásait elérhetővé tegye a térségi szervezetek számára. A szervezet aktív tervezési és forrásabszorpciók tevékenységet végzett és végez a 2014-2020-as fejlesztési ciklusban is. Működési területéhez két megye (Komárom-Esztergom és Fejér); hat járás (Bicskei, Móri, Oroszlányi, Tatai, Tatabányai és Székesfehérvári) 38 települése tartozik, abból 14 Fejér megyei. A szervezet 2020 év végén kezdi meg várhatóan változatlan területi lefedettség mellett a következő hétéves ciklusra vonatkozó Fejlesztési Stratégiájának készítését. A Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat továbbra is elkötelezett abban, hogy a két megye területén működő LEADER szervezet generálta fejlesztések ne álljanak meg a megyehatároknál, hanem azokon túlnyúlva és akár már vidékfejlesztési projektekhez is kapcsolódva egyfajta multiplikátor hatást fejtsenek ki, szintetizálva a hatásindikátorokat és szinergiákat. Javasoljuk, tehát a

LEADER kezdeményezések mentán kialakult együttműködések fenntartását, azok további bővítését.

4. Környezet-és klímavédelem

Mindkét megye elkötelezett a környezetvédelem mellett. Fejér és Komárom-Esztergom megye is elkészítette a 2017-2020-as időtávú megyei klímastratégiáját, majd ennek cselekvési terveként Komárom-Esztergom megye megalkotta a három Helyi Vidékfejlesztési Közösség területére, azok 10.000 fő alatti településeire a SECAP (Fenntartható Energia-és Klíma Akcióterv) terveket is, amiben 2030-ig 40 % üvegházhatású gáz kibocsátás csökkentést is vállalt. A mitigációs célok elérésében kulcsszerepe lehet a „Virtuális erőmű programnak” (a program energia-megtakarításokat gyűjtő és ez által egy erőművi blokk kapacitáit kiváltó virtuális kezdeményezés). Az országos programnak már négy területi lába is van, köztük a 2019-ben megalakult Fejér megyei Virtuális Erőmű Program (FEVEP) és a Komárom-Esztergom Megyei Virtuális Erőmű Program (KEVEP). Tudvalevő, hogy a szennyezések nem állnak meg a megyehatároknál és mindkét megye hasonló kihívásokkal küzd, ezért meggyőződésünk, hogy az előttünk álló környezeti kihívásokra csak együtt adhatunk hatékony választ. Kulcsfontosságú ezért a környezet-és klímavédelem területén is az együttgondolkodás, közös szakmai együttműködések megvalósítása, a megszerzett tapasztalatok cseréje és közös projektek megvalósítása.

Tatabánya, 2020.11. 05.

Tisztelettel:

Popovics György

4

Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat

2800 Tatabánya, Fő tér 4. Tel.: 34/517-101 Fax: 34/311-690 E-mail: dnok@kemohu.hu

Veszprém megye

A Komárom-Esztergom Megyei Közgyűlés Elnökétől

Ikt. szám: VI/287/2/2020
Ügyintéző: Hummel R./Pengő J.

Tárgy: Veszprém megyei területi tervek
véleményezése

Polgárdy Imre
Veszprém Megyei Közgyűlés Elnöke
8200 Veszprém, Megyeház tér 1.

Tisztelt Elnök Úr!

Köszönettel megkaptam a Veszprém megyei területfejlesztési stratégiai dokumentumok megújítása tárgyában küldött levelét, amelyben kéri a területi terveikkel kapcsolatos véleményünket, fókuszálva a megyehatár menti térségekre.

A 2021-2027-es területi tervezés során magam is azon az állásponton vagyok, hogy a megyehatáron átnyúló fejlesztéseket, problémákat és kihívásokat közösen kell kezelnünk, együtt adhatunk hatékony választ a kihívásokra, és az egyes szinergiákat is így erősíthetjük tovább.

Fentiekre tekintettel megvizsgáltuk az egyes szakterületek vonatkozásában az együttműködést igénylő kérdésköröket, amelyek a következők:

Közlekedés, tervezett nyomvonalas létesítmények megvalósítása, hiányzó kapcsolatok kiépítése:

Közös megyehatárunkat három közlekedési infrastruktúra elem keresztezi

A) Térségi szerepű összekötő út:

- Csatka – (Bakonyoszlop)

B) Egyéb mellékút:

- Súr – (Csetény)

C) Kerékpárút hálózati fejlesztés:

- A tervezett Pápa - Bakonyszücs, Bakonykoppány - Fenyőfő- Bakonyszentkirály – Kisbér térségi kerékpárút hálózati elem Réde – (Bakonyszentkirály) szakasza,

amely Győr-Moson-Sopron megye területén is áthalad.

Egyedi fejlesztési övezetek okán javasolt együttműködések:

A Veszprém megye területrendezési szabályzatáról, térségi szerkezeti tervéről és övezeteiről szóló 15/2019. (XII.13.) rendelettel került elfogadásra a Gazdaságfejlesztés kiemelten támogatott célterületeinek övezete, melybe a Komárom-Esztergom megyével határos Csetény is tartozik. A község gazdasági fejlesztésének megyehatáron átnyúlóan is pozitív hatásai lehetnek, különösen akkor, ha a tervezett Súr – Csetény mellékút is megvalósulhat.

Turisztikai fejlesztési térségek:

A Veszprém megye területrendezési szabályzatáról, térségi szerkezeti tervéről és övezeteiről szóló 15/2019. (XII.13.) rendelettel Turisztikai fejlesztések kiemelten támogatott célterületének övezete, a Komárom-Esztergom Megye Területrendezési Tervéről szóló 6/2020. (VI. 25.) önkormányzati rendeletben Natúrpark - szelíd turizmusfejlesztés egyedi övezetei kerültek megállapításra.

Turisztikai fejlesztési térségeink területileg, földrajzilag is összefüggenek, így különösen a kulturális értékekre alapozódó (pl. várak, kastélyok, egyházi emlékek), a naturparki és aktív turisztikai fejlesztések hálózatba/csomagba foglalása terén van tág lehetőség az együttműködésre, beleértve az előző pontban írt kerékpárút fejlesztés közös megvalósítását is. Különösen a Komárom-Esztergom megyében tervezett, és a megyehatárokon átnyúló Bakonyalja Natúrpark létrehozásának és működtetésének tekintetében javasunk együttgondolkodást, melyben Veszprém megyén túl Győr-Moson-Sopron megye közreműködésére is számítunk.

A tervezett új natúrpark területén az alábbi témákban javasunk közös fejlesztést kidolgozni:

- a) a helyi természeti és kulturális örökség megőrzése és szemléletformálás,
- b) a helyi termék-előállítás fejlesztése
- c) a táji, természeti és kulturális értékekre alapozott hálózatos turizmusfejlesztés

Komárom-Esztergom megye három további megyével (Győr-Moson-Sopron megye, Pozsony (SK) és Nagyszombat (SK) és két községgel (Szil (Győr-Moson-Sopron megye) és Bacsfa (Nagyszombat megye, SK) települések) együttműködve, az „INTERREG V-A Szlovákia-Magyarország Együttműködési Program” támogatásával valósítja meg a SacraVelo – Határon átnyúló kerékpáros zárandokutak hálózata a Duna térségében című projektet.

A projekt innovatív módon összeolvasztja a szakrális és az aktív turizmus elemeit, bemutatja a terület gazdag kulturális örökségét és szakrális értékeit, kihasználva a természeti környezet szépségét is. A zárandokút hálózat felhasználja és összekapcsolja a térségben már meglévő nemzetközi (EuroVelo) és helyi kerékpárutakat. Elsősorban kijelöléssel, kisebb léptékben építéssel és felújítással csaknem 1000 kilométer hosszú hálózat jön létre, melynek saját honlapja is készül. (www.sacravelo.eu) A projekt útvonala Veszprém megye határán érinti Csatkát, és a mellette található szentkúti Mária kegyhelyet. Javasoljuk a SacraVelo hálózat projekten kívüli bővítésében, működtetésében való együttgondolkodást, mint a kulturális értékekre alapozott hálózatos turizmusfejlesztés egyik lehetőségét.

Kulturális együttműködések

A Veszprém-Balaton régió elnyerte a 2023-as Európa Kulturális Fővárosa (EKF) címet, ami mindannyiunk, így Komárom-Esztergom megye büszkesége is. A régió sokszínű programjaival, fejlesztéseivel nagyban hozzájárul ahhoz, hogy a térség Európa kiemelt kulturális-kreatív színtere legyen. Veszprém, a Bakony és a Balaton új, közös identitása, a kulturális-kreatív ipar új otthona a Veszprém-Balaton 2023 program fő víziója egyben. Veszprém megye Komárom-Esztergom megyével egyetemben a közelmúltban életre hívott és kibővített kiemelt gazdaságfejlesztési entitás, az Észak-Nyugat-dunántúli gazdasági övezet szerves része is. Az övezet fejlesztési stratégiájának fókuszában szerepel többek között a Dinamikus hálózatos turizmusfejlesztés, a kreatív ipar és a társadalmi innováció is, amely területeken megvalósított közös, megyehatáron átnyúló fejlesztésekkel katalizátorai lehetünk az Európa kulturális fővárosa cím által generált együttműködéseknek és erősíthetjük azok fenntarthatóságát is. Az Európa Kulturális Fővárosa cím Veszprém megye számára a nemzetközi együttműködés új lehetőségeit is megnyitja, amihez Komárom-Esztergom megye határmenti helyzetéből és kitűnő interregionális kapcsolataival tovább erősíthet.

2. Környezet-és klímavédelem

Mindkét megye elkötelezett a környezetvédelem mellett. Fejér és Komárom-Esztergom megye is elkészítette a 2030-as időtávú megyei klímastratégiáját, majd ennek cselekvési terveként megalkották a területükön működő Vidékfejlesztési Községek 10.000 fő alatti településeire a SECAP (Fenntartható Energia-és Klíma Akcióterv) terveket is, amiben 2030-ig 40 % üvegházhatású gáz kibocsátás csökkentést is vállaltak. A mitigációs célok elérésében kulcsszerepe lehet a „Virtuális erőmű programnak” (a program energia-megtakarításokat gyűjtő és ez által egy erőművi blokk kapacitáit kiváltó virtuális kezdeményezés). Az országos programnak már négy területi lába is van, köztük a 2019-ben megalakult Komárom-Esztergom Megyei Virtuális Erőmű Program (KEVEP). Tudvalevő, hogy a szennyezések nem állnak meg a megyehatároknál és Komárom-Esztergom illetve Veszprém megye is hasonló kihívásokkal küzd, ezért meggyőződésünk, hogy az előttünk álló környezeti kihívásokra csak együtt adhatunk hatékony választ. Kulcsfontosságú ezért a környezet-és klímavédelem területén is az együttgondolkodás, közös szakmai együttműködések megvalósítása, a megszerzett tapasztalatok cseréje és közös projektek megvalósítása.

Tatabánya, 2020.11. 12.

Tisztelettel:

Popovics György

5. MELLÉKLET

Végjegyzetek

¹ Komárom-Esztergom megye nemzetközi vándorlási különbözete 2018-ban +2514 fő, 2019-ben +2324 fő.

²² 2020 júniusában még tartott a veszélyhelyzet és az ehhez kapcsolódó korlátozó intézkedések

³ Teljes munkaidőben foglalkoztatottak havi nettó átlagkeresete - KSH, Területi Statisztikai Évkönyv, 2018. 3.1.9.

⁴ http://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/kotet_4_iskolazottsagi_adatok

⁵ az országos átlag 66,3%

⁶ A 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

⁷ Forrás: ITM, A 2020 végéig tartó I. Éghajlatváltozási Cselekvési Terv

⁸ A dombvidéki tájszerkezeti egységek területén a táj változatosságának megőrzése, a racionális környezetkímélő mezőgazdasági művelési szerkezet kialakítása, a gazdaságosan nem művelhető termőföldek erdősítése, a táji értékekre alapozott turizmus fejlesztése elvei érvényesítendőek.

⁹ Forrás: ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_omeo08b.html

¹⁰ Forrás: <http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mgszlak/2019/index.html>;

<http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mezo/2019/index.html>

¹¹ Komárom-Esztergom megye gazdasága, Top 100 2019.

¹² Forrás: ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_omfo03.html; nádas, halastó művelési ágak is mezőgazdasági területbe számításával, 2019. június 1. A megyében a művelés alól kivett terület aránya 21,6%.

¹³ Komárom-Esztergom megye gazdasága, Top 100 2019.

¹⁴ 2,6%-ról 4,7%-ra 2010 és 2016 között (forrás: KEMKIK INFO IV. évf. 1. szám), Északnyugat-Magyarország 2030-ig tartó gazdaságfejlesztési stratégiájának megalapozása és rövid távú gazdaságélénkítési terve, 2020. június

¹⁵ Forrás: Mepar

¹⁶ A légszennyezettségi agglomerációk és zónák kijelöléséről szóló 4/2002. (X. 7.) KvVM rendelet

¹⁷ Komárom-Esztergom Megye III. Környezetvédelmi Programja, 2014.

¹⁸ Komárom-Esztergom Megye III. Környezetvédelmi Programja, 2014. A friss adatokat tartalmazó FAVI KÁRINFO jelenleg fejlesztés alatt áll.

¹⁹ Komárom-Esztergom megye klímastratégiája 2017-2030 (Készítette: Magyar Innováció és Hatékonyság Kft. 2017)

²⁰ Második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia

²¹ [Megújuló energia | Ismertető az Európai Unióról | Európai Parlament \(europa.eu\)](#)

²² Nemzeti Energiastratégia 2030, kitekintéssel 2040-ig, ITM, 2020. január, p. 45

²³ <https://internet.kozut.hu/2018-as-utfelujitasi-programok/komarom-esztergom-megye/>

²⁴ Forrás: HIPA

²⁵ Forrás: MEKH

²⁶ <http://www.pestmegye.hu/44-kiemelt-temak/3290-pest-megye-onallo-regiova-valasa-gdp-adatok-elemzese>

²⁷ 1206/2014. (IV. 1.) Korm. határozat - Tatabánya és Esztergom térségének kiemelt járműipari központtá nyilvánításáról

²⁸ Foglalkoztatási ráta: a foglalkoztatottaknak a megfelelő korcsoportba tartozó népességhez viszonyított aránya.

²⁹ Munkanélküliségi ráta: a munkanélküliek a megfelelő korcsoportba tartozó gazdaságilag aktív (foglalkoztatottak+munkanélküliek) népesség százalékában.

³⁰ Aktivitási arány: a gazdaságilag aktívak a megfelelő korcsoportba tartozó népesség százalékában.

³¹ 2020 júniusában még tartott a veszélyhelyzet és az ehhez kapcsolódó korlátozó intézkedések

³² https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/munkerohely/munkaidocsokk/index.html#arnyaibanalegtbbfoglalkoztatottmunkaidejefejr_megyebencskent

³³ Sajnos a KSH nem közöl elérhető adatot azokról a településekről, ahol 3 vagy annál kevesebb szálláshelyet tartanak nyilván. Ez az adatgyűjtés pontosságát befolyásolja.

³⁴ Komárom-Esztergom megye gazdasági célú fejlesztési területeinek katasztere, Város-Teampannon Kft., 2017-2018

³⁵ 2017-es évre vonatkozó adat

³⁶ 2017-es évre vonatkozó adat

³⁷ 2017-es évre vonatkozó adat

³⁸ A külföldi közvetlen tőkebefektetéssel működő vállalkozás olyan jogi személyiségű vagy jogi személyiség nélküli vállalat, amelyben egy másik gazdaságban rezidens befektető jogi személyiségű vállalat esetén a törzsrészesvények vagy szavazati jogok legalább 10%-ával, vagy jogi személyiséggel nem rendelkező vállalat esetén ennek megfelelő részesedéssel rendelkezik. (KSH)

³⁹ <https://www.ksh.hu/mikrocenzus2016/docs/teruleti/index.html#/>

⁴⁰ https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hu

⁴¹ Az Innovációs és Technológiai Minisztérium európai uniós források felhasználásáért felelős államtitkárnak sajtótájékoztatója 2020 október végén - <https://www.portfolio.hu/unios-forrasok/20201029/350-es-euroval-tervezi-a-kormany-az-uj-eu-s-penzeket-kiderultek-a-penzosztas-fobb-iranyai-455050>

⁴² kb. 18 000 milliárd Ft, 350 Ft/Euro árfolyamon

⁴³ A dokumentumban említett kiemelt ágazatok: autó és járműipar; elektronikai ipar, híradástechnika; egészségipar és gyógyszeripar; turizmus; mezőgazdaság és élelmiszeripar; építő- és építőanyag ipar; logisztika; gép- és szerszámgégyártás; vegyipar). A dokumentum más részein előkerül még a kreatív ipar és az energiaipar (megújuló és nem megújuló). A kiemelt ágazatok jelentőségét vagy az ország versenyképességéhez, a GDP-hez, a külkereskedelmi mérleg javulásához való hozzájárulásuk mértéke, vagy a foglalkoztatásban betöltött vagy potenciálisan betölthető szerepük határozza meg.

⁴⁴ KSH 2014. évi lehatárolása a 2011. évi népszámlálás adataira alapozottan. Települések száma 11 db (Kömlőd, Környe, Kecskéd, Várgesztes, Vértessomló, Tatabánya, Szárliget, Vértesszőlős, Vértestolna, Tarján, Héreg), lakónépessége 86 051 fő (2020. január 1.) Forrás: ksh.hu

⁴⁵ Forrás: Pénzügyminisztérium, Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (OFTK) módosításának ütemterve és tervezési folyamata c. előadás, 2018.11.30. és TOP-2 Terület- és Településfejlesztési Operatív Program-2 2021-2027 Koncepcionális tervezet 1.1 verzió, 2020. június

⁴⁶ Forrás: Pénzügyminisztérium, Útmutató a megyei önkormányzatok, a főváros és a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok számára a területfejlesztési program elkészítéséhez, Budapest, 2020.

⁴⁷ Forrás: Pénzügyminisztérium, Útmutató a megyei önkormányzatok, a főváros és a kiemelt térségi fejlesztési tanácsok számára a 2021-2027 közötti tervezési időszakra, valamint a területfejlesztési koncepciók felülvizsgálatához, módosításához, Budapest, 2020.

⁴⁸ Idén átadták

⁴⁹ A 2020. áprilisában készült cselekvési terv szerint a cél a Duna régióban rejlő összes lehetőség feltárása (pl. meg nem valósult finanszírozási lehetőségek mobilizálása, hálózatok kiépítése, közös tanulási lehetőségek biztosítása, harmonizációs törekvések, szakmapolitikák egymáshoz igazítása, kapacitások fejlesztése, civil társadalom és önkéntes munkavállalás megerősítése stb.

⁵⁰ Komárom-Esztergom megye nemzetközi vándorlási különbözete 2018-ban +2514 fő, 2019-ben +2324 fő.

⁵¹ A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218 /2009. (X. 6.) Korm. rendelet 12.§, 13.§-a és a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény 11.§ ae) pontja alapján.

⁵² A regionális, kohéziós politika megvalósítása három fő pillérre támaszkodik: az Európai Regionális Fejlesztési Alapra (ERFA), a Kohéziós Alapra és az Európai Szociális Alapra (ESZA). A Kohéziós Alap az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alappal (EMVA) és az Európai Tengerügyi és Halászati Alappal (ETHA) együtt alkotja az európai strukturális és beruházási alapokat. Forrás: https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/hu/policy/what/investment-policy/

⁵³ A területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló 218 /2009. (X. 6.) Korm. rendelet 13.§-a.

⁵⁴ Érvényesüljön a többszintű kormányzás elvei mellett a szubszidiaritás és az arányosság elve. A partnerségi folyamatban annak pozitív externális hatása kibontakozzon: bizalom növekedése, együttműködési képesség elsajátítása, a társadalmi kohézió erősödése, a közösség jövője iránti elköteleződés, a helyi kötődés erősödése.

⁵⁵ 15. § (1) Az e törvényben foglalt egyes feladatok ellátása érdekében a megyei önkormányzat önállóan, vagy a szomszédos megye megyei önkormányzatával közösen térségi fejlesztési tanács létrehozását kezdeményezheti.

⁵⁶ Alapító: Komárom-Esztergom Megyei Önkormányzat